

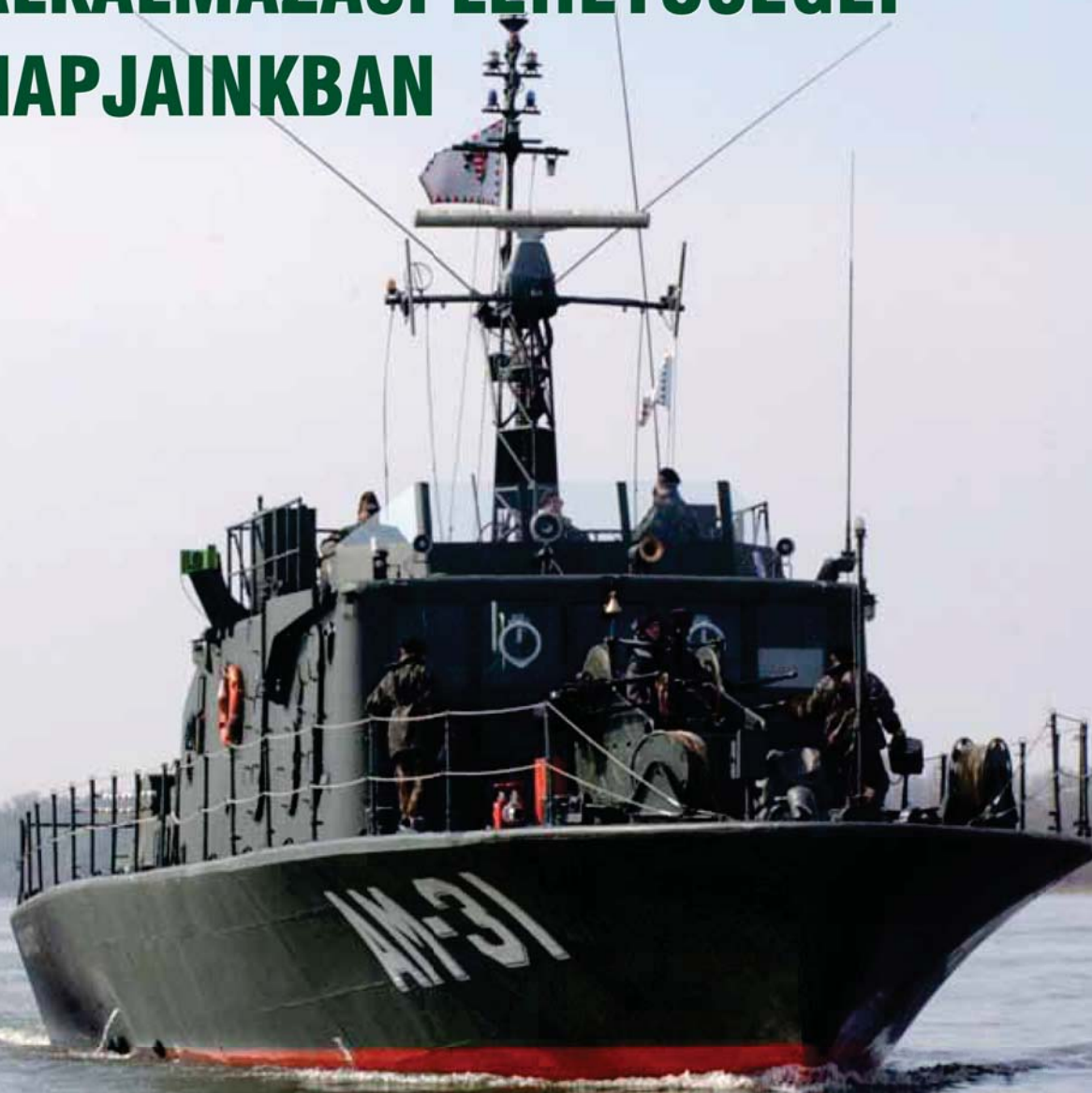
Honvédségi Szemle

65. évfolyam 1. sz.

2011. január

A MAGYAR HONVÉDSÉG KÖZPONTI FOLYÓIRATA

HADIHAJÓS ALEGYSÉGEK ALKALMAZÁSI LEHETŐSÉGEI NAPJAINKBAN

2011.hu

Dr. Kádár Pál ezredes:

A MAGYAR HONVÉDSÉG TARTALÉKOS RENDSZERÉNEK FEJLESZTÉSE – MIKOR, HA NEM MOST?

Salus rei publicae suprema lex esto – A köz dolgainak üdve legyen a legfőbb törvény.

Az elmúlt években a honvédelem szakmai vezetése folyamatosan napirenden tartotta a Magyar Honvédség önkéntes tartalékos rendszerének fejlesztését. A honvédelem irányításának szintjén azonban csak 2008-ban született döntés a rendszer felülvizsgálatáról. A fejlesztés szükség-szerűsége valamennyi honvédelemmel foglalko-zó szakember számára már évekkel korábban is nyilvánvaló volt. Hiányzott azonban a rendszer fejlesztéséhez szükséges politikai akarat, a fel-hatalmazás a honvédelmi tárca szakmai appa-rátusa részére, hogy elvégezhesse azt a munká-t, amelyre felkészült és rendeltetett.

Az önkéntes tartalékos rendszer fejlesztéséről százával születtek a legkülönbözőbb tanulmányok és szakmai cikkek, megszámlálhatatlan szakértő érezte, érzi magának a témát, nyilatkozik és publikál e tárgyban. A fejlesztéssel összefüggésben azonban hosszú időn át nem született meg az a határozott, megelőlelően előkészített és politikai szinten is megerősített döntés, amely felvállalja a rendszer fejlesztésével összefüggő nehézségeket és képes biztosítani a szükséges feltételeket. A 2008-ban, az Országgyűlés feladatsababasa alapján elvégzett vizsgálat rámutatott a tartalékos rendszer hiányosságaira és fejlesztésének szükségsszerűségére¹, meghatározva a fejlesztés főbb elveit. A szakmai koncepciót széles támogatással² fogadták el, és az Országgyűlés, valamint a kormány döntése³ alapján megkezdődött a rendszer ütemezett fejlesztésének előkészítése, melynek során számos szakmai előkészítő, illetve kodifikációs feladatot végeztek el⁴. Az akkor megszületett döntések értelmében a 4000 fős tartalék első önkéntes tartalékos katonái 2012-ben kezdhették volna meg szolgálatukat, a rendszer működését pedig egy hatékony munkáltatói támogató és ösztönző rendszer támogatta volna.

AZ ELŐKÉSZÍTŐ MUNKA FELGYORSÍTÁSA

A 2010-ben hivatalba lépő dr. Hende Csaba honvédelmi miniszter – a katonai szakmai vezetők legteljesebb támogatása mellett – több nyilatkozatában megerősítette abbéli szándékát, hogy folytatja a fejlesztést, és a Magyar Honvédség egyetlen békeidőszaki tartalék képességét biztosító tartalékrendszerrel összefüggésben további szakmai célokat fogalmazott meg. Elsődleges célkitűzéséknél szerepel a rendszer felállításaának felgyorsítása, valamint az eredetileg kitűzött szakmai célok ismételt áttekintése annak érdekében, hogy a honvédelem szempontjából további hasznosítható elemek kerüljenek be a rendszerbe.

A szakmai előkészítő munka koordinálására dr. Simicsok István parlamenti államtitkár kapott megbízást. A miniszteri feladat szabás alapján rendkívül rövid idő alatt elkészült egy kijelölt szakmai-szakértői körben kidolgozott⁵ koncepció tervezete, amely javaslatokat fogalmazott meg a Magyar Honvédség tartalékos rendszere egészének fejlesztésére. A koncepció egyeztetésére felsővezetői szinten került sor.

A tervezett jelentősnek tekinthető újdonsága, hogy nem kizárólag az önkéntes tartalékos rendszer meglévő problémáinak orvoslására fogalmaz meg javaslatot, hanem a Magyar Honvédség tartalékos rendszerének egészére, ideértve a minősített időszakban igénybe vehető tartalékok rendszerét is. Ez a fajta komplex megközelítés a honvédelmi feladatok magasabb szintű ellátását biztosítja, hiszen a honvédelem maga is rendszer, ezért az ágazatban felmerülő problémákat is csak rendszercentrikus szemlélettel lehet megoldani. A koncepció megvalósítását nagyban segíti az a tény, hogy a kapcsolódó jogalkotási feladatok során a kormánypártok kétharmados többséget képesek biztosítani a parlamenti szavazás során. Ez egyben hatalmas felelősséget ró a kidolgozókra és a döntéshozókra, hiszen most valószínűleg kezükbe került a honvédelem egy jelentős problémájának megoldása.

A FEJLESZTÉSI KONCEPCIÓ KIALAKÍTÁSÁNAK ALAPVETÉSEI

A tartalékos rendszer fejlesztési koncepciója kidolgozóinak több szakmai probléma megoldására kellett megoldást találniuk egy időben. Az első ilyen teendő annak meghatározása volt, hogy milyen feladatra kívánja a Magyar Honvédség igénybe venni a tartalékos erőit.

Ennek során a kidolgozóknak számos követelményre kellett figyelemmel lenniük.

Egyrészt a tartalékos rendszernek biztosítania kell a Magyar Honvédség békéidőszaki tartalékát, azaz azt a személyi kiegészítési lehetőséget, amely békében a katonai feladatok ellátásához szükséges lehet. Ebbe a körbe gyakorlatilag a Magyar Honvédség valamennyi feladata besorolható, amely valamilyen külső körülmény (pl. járvány, egyéb kiemelt feladat stb.) miatt ideiglenesen nem megoldható az állandó állomány-nyal, vagy az állandó állomány szükségtelen terhelésének ellenrűlése érdekében a tartalékok alkalmazása célszerűbb. Nyilvánvaló, hogy e körben a szolgálatra tervezett tartalékosok felkészítésének hasonló szintűnek kell lennie az állandó állományéhoz. Csak ebben az esetben beszélhetünk valódi tartalék képességről.

A következő feladatcsoport az MH minősített időszakai működéséhez és a hadkötelezettség bevezetéséhez kapcsolódik. Számos olyan kulcsbeosztás azonosítható be a hadrendben, amelyben a minősített időszakai hadkötelezettség bevezetésével összefüggésben, rendkívüli állapotban, megelőző védelmi helyzetben vagy akár még azt megelőzően is indokolt lehet tartalékosok alkalmazása. Ennek a csoportnak kell támogatnia a professzionális haderő zökkenőmentes átállítását a hadkötelezettség alapján kiegészített haderő működtetésére.

Megoldásért kiáltott a befogadó nemzeti támogatás esetleges feladataiban történő közreműködés igénye is. Ezt a feladatot tervezhetősege, időszaki jellege és a békeidőszakra jellemző alacsonyabb intenzitású tevékenység miatt nem célszerű rendszerszerűen az állandó állomány hozzárendelésével megvalósítani, illetve az állandó állományt a saját alaprendeltetési feladatától elvonni.

További igényként fogalmazódott meg – és erre az októberi vörösiszap-katasztrófa ismételten felhívta a figyelmet –, hogy a Magyar Honvédségnek szüksége van az esetleges katasztrófavédelmi feladatok ellátásához is személyi tartalékokra. A külföldi missziókra felkészülő, illetve ott szolgálatot teljesítő katonáink magas száma, „lekötöttsége”, a jelentős meglévő békéltámszáhiány csak tovább fokozza ennek indokoltságát.

A fentiekben túl vezetői szinten is megszületett az a döntés, hogy a Magyar Honvédségnek biztosítania kell saját objektumainak őrzését, mely-lyel összefüggésben kézenfekvő megoldásként kínálkozik a tartalékosok bekapcsolása a fel-adatok ellátásába.

A második feladat az önkéntes tartalékos képesség minél rövidebb időn belüli kialakítására vonatkozó igény kielégítésének biztosítása volt. A jelenleg hatályos parlamenti döntés⁶ 2012-től teszi lehetővé tartalékos státusok rendszeresítését, így eddig az időpontig kizárólag a rendszer egyes elemeinek előkészítésére van lehetőség. Amennyiben a rendszer kialakításának felgyorsítása is cél, minimálisan az Országgyűlés döntése szükséges⁷. A döntésnek tartalmaznia kell az előírányzott tartalékos-létszámot és a feltöltés megkezdésére vonatkozó rendelkezést⁸. Hangsúlyozni szükséges ugyanakkor, hogy a rendszer feltöltése hosszabb folyamat, nem egy adott pillanatban következik be, figyelemmel a szolgálat önkéntes jellegére és a Magyar Honvédség kiképzési kapacitására, valamint, hogy a meghatározandó létszámnak összhangban kell lennie a tárcza igényeivel és az ország költ-

ségvetésének teherbíró képességével. Az önkéntesség követelménye azt is magában hordozza, hogy nem megfelelő ösztönzők mellett a jelentkezők száma továbbra is alacsony marad.

A harmadik konkrét probléma a tartalékosnyilvántartás kapcsán jelentkezett. A sorkatonai szolgálat megszűntetése óta a Magyar Honvédség nem rendelkezik aprakész és valamennyi szükséges adata kiterjedő nyilvántartással a potenciális hadkötelesek vonatkozásában. Ez a törvénynek ugyan megfelelő, de használhatóság szempontjából hiányos adatkört kezelő nyilvántartás nem teszi lehetővé a megelőző védelmi helyzet, illetve a rendkívüli állapot esetén a hadkötelesek rövid időn belül történő behívását. Szükségszerű tehát valamilyen megoldás ennek a hiátusnak a pótlására, mégpedig olyan módon, hogy az békeidőszakban minél kisebb terhet jelentsen az állampolgárok számára.

A következő feladat annak biztosítása, hogy az állampolgárokat önkéntes alapon minél szélesebb körben lehessen bevonni a honvédelmi feladatok ellátásába. A jelenleg hatályos alkalmazási követelmények és a tartalékosok szolgálatteljesítésére vonatkozó szabályok lényegében megegyeznek az állandó állományra vonatkozó szabályokkal. Ez azt jelenti, hogy csak a meghatározott korú, egészségesileg, pszichikailag és fizikailag hasonló szinten alkalmas, hasonló tartalmú és színvonalú kiképzésben részesült személyekkel számol a Magyar Honvédség, mint tartalékkal. Ez a szigorú szabályozás magas harcértékű, külföldön is bevethető, valamennyi katonai feladatban alkalmazható önkéntes tartalékosokat biztosít. A probléma csupán annyi, hogy jelenleg nem többet, mint 17-et. A magas követelmények, a munkaerőpiacra mára már kevésbé versenyképes illetmény^a és a munkáltatói támogatott rendszer hiánya miatt a jelentkezők száma rendkívül alacsony.

Kihívásként jelentkezett továbbá az az igény, hogy a Magyar Honvédség profitálhasson a katonai szolgálatból kikerülő, tapasztalt és jól felkészült volt katonák ismereteiből, legyen használható a megszerzett katonai szaktudás a katonai szolgálatból való távozást követően is – amennyiben ezt a haza védelmének érdekében megkívánja. A Magyar Honvédség költségvetésének jelentős részét a kiképzésre, a katonai-szakmai feladatokra történő felkészítésre fordítja. Mindezek mellett évente több száz kollégánk¹⁰ hagyja el a szervezetet és tér vissza a polgári életbe. Teszi mindezt úgy, hogy magával viszi azt a komoly tudást és szakértelmet, amit a szolgálati évek során szerzett. A rendszerből kiválók között sokan rendelkeznek missziós tapasztalatokkal, a Magyar Honvédség alapfeladatai ellátásához alapvetően szükséges ismeretekkel. Ez a személyi kör tudásával az állandó állomány mellett a Magyar Köztársaság biztonságának szavatolásának egyik legjelentősebb személyi bázisa lehet. A hatályos szabályok ugyanakkor még rendkívüli állapotban sem teszik lehetővé, hogy a hadkötelek kor felső korhatára (40 év) felett ezek a személyek behívhatóak legyenek, holott adott helyzetben, mikor az ország védelméhez fűződő érdek megköveteli, feltétlenül szükséges lehet arra, hogy a legképzettebb és a rendszerbe leggyorsabban integrálható tartalék álljon rendelkezésre.

További probléma, hogy az állományból való kikerüléssel a honvédség – és ezen keresztül az ország honvédelme – elveszíti valamennyi ko-

rábban szolgálatot teljesítő nőkatona tagját. Ez a képességvesztés jóval komolyabb, mint első ránézésre gondolnánk. Mára már a teljes katonaaállomány mintegy 20%-a nő, közöttük nagy számban találunk magasán képzett orvosokat, jogászokat, logisztikai szakembereket, és szinte valamennyi fegyvernemben képviseltetik magukat egészen a fegyverüzemeltető-, kezelő szintig.

A következő követelmény a tartalékos rendszer készített differenciálásának megvalósítása volt. A korábbi elgondolások kizárólag a Magyar Honvédség önkéntes tartalékosokkal való kiegészítéséhez kapcsolódtak. Szükségszerű volt azonban kissé távolabbról szemügyre venni a Magyar Honvédség hadkiegészítésének rendszerét, és felismerni azt, hogy a haderő tartalékos rendszerét nem kizárólag az önkéntesek alapján szerveződő komponense kapcsán kell fejleszteni, hanem a minősített időszakai hadkötelezettség időszakában, a jogszabályi kötelezettségen alapuló tartalékoszolgálat vonatkozásában is fejleszthető.

A fejlesztés további szintjét az önkéntes tartalékos rendszer belső differenciálása jelenti. Szükségesnek mutatkozott a már létező önkéntes tartalékos katonai szolgálat al csoportokra bontása, amely biztosítja, hogy a honvédelem ügye iránt elkötelezett, tenni kész, ám az általános állományban szemben támasztott életkori, alkalmassági, kiképzettségi vagy egyéb követelményeknek megfelelni csak részben képes személyek is közreműködhessek a Magyar Honvédség olyan feladatokban, amelyek ellátására képesek, vagy képesek felkészülni. Ki kell emelni azonban, hogy ez a közreműködés nem lehet partatlan, annak mindenkor a honvédség érdekei kell szolgálnia, nem lehet szó egyfajta „hobbikatonaságról”.

Újabb követelményként jelentkezett a fejlesztési koncepció kidolgozása során, hogy a rendszer legyen megfelelően nyitott a társadalom felé, legyen alkalmas arra, hogy a tényleges katonai szolgálaton túl, más jellegű hozzájárulással is tartalékos szolgálatot vállalhasson, aki erre elhivatottnak érzi magát.

A Magyar Honvédség Hvt.-ben meghatározott feladatainak ellátásához számos olyan tevékenység kapcsolható, amely nem kifejezetten katonai feladat, azonban a honvédelem egésze szempontjából jól hasznosítható képességet, érdemi támogatást jelent. Kiemelhető itt a

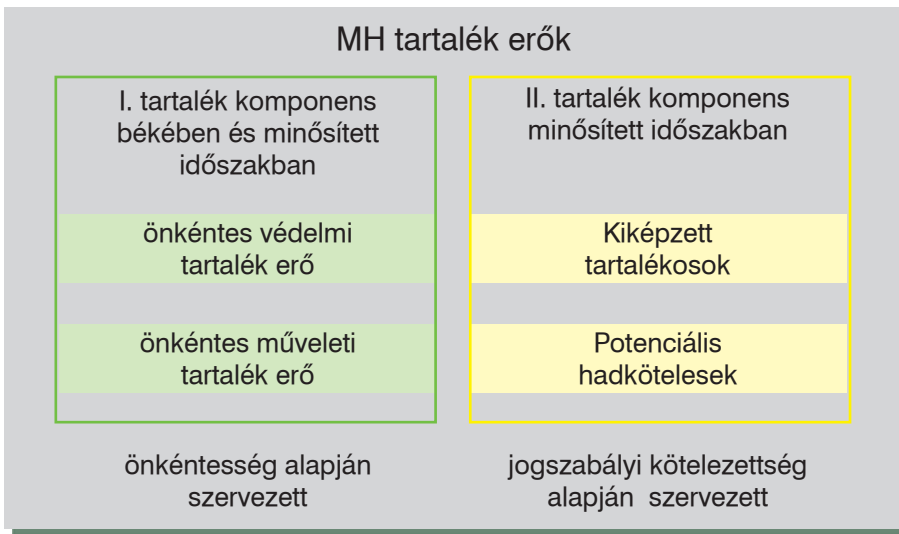
katasztrófavédelmi feladatokban történő közreműködés felajánlása. A nemzetközi tapasztalatok azt bizonyítják, hogy a lakosság a saját közvetlen környezetének biztonságára érdekében kifejtendő tevékenységek kapcsán magasan motivált, kész az együttműködésre. Egy természeti vagy ipari katasztrófa esetén a honvédség erőinek igénybevétele kézenfekvő megoldás, hiszen a hadsereg a társadalom egyetlen olyan szervezete, amely rendelkezik valamennyi szükséges eszközzel, szervezett és vezetett személyi állománnyal, állandó készenléte gyors beavatkozást tesz lehetővé. Nyilvánvaló, hogy egy működő katonai szervezet különösebb nehézség nélkül képes magába fogadni azaz önkénteseket, akik feladataiban készek támogatni.

Szintén jelentős csoport lehet azon személyek tartálékállományba vétele, akik polgári foglalkozással összefüggésben vállalnak valamilyen önkéntes és ellenszolgáltatás nélküli honvédelmi tevékenységet. Gondoljunk csak arra a tanúra, aki honvédelmi szakkört szervez az iskolában, vagy arra a munkaközvetítőre, aki az első helyen a Magyar Honvédséget ajánlja a munkakeresőnek, vagy akár arra az országgyűlési vagy önkormányzati képviselőre, aki munkája során fokozottabb figyelmet fordít a honvédelmi érdekek érvényesülésére. Esetükben a kiképzés minimálisra csökkenthető, egyes esetekben el is hagyható.

Természetesen a fentiekben nem harcoló katonákról, hanem olyan tartalékokról beszélünk, akik a honvédelem egyéb területén támogatják a közös cél megvalósítását. Téves úton jár, aki azt gondolja, hogy a honvédelem kizárólag a Magyar Honvédségről szól, és a Honvédelmi Minisztérium kizárólag a Magyar Honvédség irányítását és felső szintű vezetését ellátó szervezet.

JOGALKOTÁSI KÉRDÉSEK

A következő kihívás, amellyel a kidolgozóknak szembe kellett nézniük, a jogalkotási kérdések rendezése volt. A kormány 2009-ben az akkor érvényes jogalkotási eljárásról szóló törvény módosításával megteremtette a szükséges jogalkotási lépéseket, így mára már jó néhány olyan rendelkezés érvényes, amelyet 2012. január 1-jei hatállyal léptet hatályba a jogalkotó. Ezek a szabályok máris részei a jogrendnek, ugyanakkor az új kormány prioritásainak csak részben felelnek meg.

Erre figyelemmel szükségessé vált a szabályok ismételt áttekintése, a megfelelő szabályok hatálybalépésének előrehozatalával és az új elgondolásba nem illeszthető szabályok módosításával. Ezek sorába a tartozik a Hvt., valamint a hivatásos és szerződéses katonák jogállásáról szóló 2001. évi XCV. törvény szabályainak pontosítása, a rendszer fejlesztéséhez kapcsolódó kormányhatározat^[1] újragondolása, illetve számos, rendeleti szinten elfogadott jogszabály, az öltözködésre vagy a szolgálati érintkezés szabályaira vonatkozó rendelkezésektől a kedvezményes üdültetés rendjéig bezárólag.

A koncepcióval kapcsolatban további követelményként jelentkezett, hogy nagy vonalakban meghatározza a tartalékos rendszer rekrutációs bázisát. Az önkéntes tartalékos rendszer korábbi fejlesztési ütemében még nem határolódott be konkrétan az a célzott társadalmi csoport, amelynek tagjai potenciálisan tartalékosként számításba vehetők. Erre a fejlesztés későbbi szakaszában került volna sor. Figyelemmel arra, hogy a honvédelmi vezetés szándéka a rendszer fejlesztésének felgyorsítása olyan módon, hogy az első tartalékosok 2011. januárjában megkezdhessék szolgálatukat, elengedhetetlen annak meghatározása, hogy milyen körből biztosítsuk a szükséges személyi állományt.

A vezetői elgondolás szerint a toborzás egyik fő célcsoportja azon gazdasági társaságok munkavállalói lehetnek, melyek a Magyar Honvédséggel szerződéses viszonyban állnak, és tevékenységüket (objektumok őrzése) jelenleg is a honvédség érdekében fejtik ki. Ebben az esetben célszerű a tartalékosként ellátandó feladatot úgy meghatározni, hogy az minősített időszakban döntő részben egybeessen a béke-időszakban fegyveres biztonsági őrként eddig végzett feladattal. Ezzel a megoldással rövid idő alatt jelentős tartaléklétszám-emelkedés érhető el, illetve már békében lehetőség van az objektumok őrzését minősített időszakban ellátó, illetve megerősítő erők kiképzésére, tehermentesítve az állandó állományt és felgyorsítva a minősített időszakai működésre történő átállást.

További célcsoportként került fókuszba a honvédség állományából korábban leszerelt hadkötelek, hivatásos és szerződéses állomány. Ez utóbbiak esetében a kiképzés az első időszakban jelentős mértékben lerövidíthető, adott esetben szükségtelen is. Ebből a csoportból kerülhetnek ki a költséghatékonyság szempontjából legkedvezőbbben felkészíthető tartalékosok.

Nem elhanyagolható lehetőség rejlik a felsőoktatási intézmények hallgatóiban, akik vonatkozásában adott esetben nem szükséges munkáltatói kompenzáció alkalmazása sem, család-alapítás előtt állnak, viszonylag könnyen mobilizálhatók és tanulmányaik költségeihez valamilyen formában a HM is hozzájárulhat.

Természetesen a rendszer az e csoportokon kívülről érkező, katonai előképzettséggel nem rendelkező jelentkezők fogadására is kész kell legyen, azonban esetükben a szolgálatteljesítés nagyobb nehézségekkel jár, kiképzésük és felkészítésük jóval idő- és költségigényesebb.

A TARTALÉKOS RENDSZER FEJLESZTÉSI KONCEPCIÓJA²

A fenti alapvetésekre és problémákra figyelemmel előkészített koncepciót végül a honvédelmi tárca felső vezetőiből álló miniszteri értekez

let 2010. október 11-én tárgyalta meg, és a honvédelmi miniszter meghozta döntését. Az elfogadott koncepció alapján – amennyiben a kapcsolódó törvényjavaslat támogatást kap a Parlamentben – a Magyar Honvédség tartalékos rendszere a jövőben két komponensből áll.

Az I. tartalék komponensben a békében is honvédelmi feladatot ellátó tartalék erők találhatók. Fő jellemzőjük, hogy tevékenységüket alapvetően önkéntesség alapján végzik, békében és minősített időszakban is alkalmazhatóak.

A II. tartalék komponensbe jogszabályi kötelezettség alapján kerülnek be az állampolgárok, felkészítésükre, alkalmazásukra azonban kizárólag minősített időszakban kerülhet sor.

Az I. tartalék-komponens összetevői:

- önkéntes védelmi tartalék erő
- önkéntes műveleti tartalék erő

1. ÖNKÉNTES VÉDELMI TARTALÉK ERŐ

Feladata. Területvédelmi feladatok ellátása, ezen belül kiemelten a honvédelmi szempontból kritikus infrastruktúra őrsz-védelmi feladatainak ellátása békében és minősített időszakban, továbbá a befogadó nemzeti támogatás és a katasztrófavédelmi feladatokban történő közreműködés biztosítása.

Személyi állomány. 18 év és a mindenkori öregségi nyugdíjkorhatár közti életkorú önkéntes, aki vállalja, hogy folyamatosan rendelkezésre áll a szerződésben meghatározott fő feladat ellátására. A tartalékos – amennyiben ez indokolt – a szerződéskötést követően meghatározott időn belül olyan katonai kiképzésben részesül, amely biztosítja az MH érdekeinek megfelelő tartalékos feladat ellátását. A szerződést az MH igényeinek megfelelően kell tartalommal megőltöni, feladatra és személyre szabottan, biztosítva ezzel a honvédelem ügye iránt elkötelezettséget érzők lehető legszélesebb körű – ugyanakkor viszonylagosan alacsony költséggel történő – bevonását a rendszerbe.

Az önkéntes területvédelmi feladatokat ellátó tartalékos békében polgári munkáltató alkalmazásában áll(hat), amely optimális esetben, békében is a honvédelmi szempontból hasznos képességek elsajátítását, gyakorlását szolgálhatja. Csak azok kerülhetnek ebbe a csoportba, akik vállalják a feladatuk ellátásához alapvetően szükséges kiképzést, vagy már rendelkeznek azzal, és eleget tesznek a szerződésben meghatározandó – differenciált – alkalmassági feltételeknek. A kiképzettségi követelményeket a feladat függvényében határozzák meg, és azok a rendszer feltöltésével párhuzamosan folyamatosan kiterjeszthetők.

A védelmi tartalék erő legnagyobb előnye a szerződéses szabadságnak köszönhető rugalmasság, amely az egyén és az MH érdekeinek is megfelelő képességek biztosítását teszi lehetővé. E tartalékos kategóriába kerülhetnek be azok az önkéntesek is, akik nem kívánnak vagy valamely alkalmassági követelmény nem teljesítése miatt nem képesek békében részt venni a Magyar Honvédség katonai feladataiban, azonban készek személyes közreműködésükkel hazai területen támogatni az MH katasztrófavédelmi, a kritikus infrastruktúra védelmével, illetve a befogadó nemzeti támogatással összefüggő feladatait, a szerződésükben meghatározott mértékben.

Az a körülmény, miszerint a szerződés tar

talmát a honvédelem mindenkori igényei és a rendelkezésre álló erőforrások függvényében a honvédelmi szerv határozhatja meg, rugalmasságot biztosít, és lehetővé teszi, hogy csak azon személyekkel kerüljön sor szerződéskötésre, akik a tárca érdekeinek megfelelő feltételekkel vállalják a rendelkezésre állást. Ez a teljes önkéntességet sem zárja ki, amikor a tartalékos – hazafias elkötelezettségből – ellenszolgáltatás nélkül vesz részt a szerződés szerinti feladatokban.

2. ÖNKÉNTES MŰVELETI TARTALÉK ERŐ

Feladata. Az önkéntes műveleti tartalék erő a Magyar Honvédség szervezeteinek katonai tartalékképességét teremti meg, a haderő azonnali kiegészítését biztosítja békében és minősített időszakban. A honvédség szervezetének integráns részét képezi, az állomány tagjait illetően a hivatásos és a szerződéses állomány tagjaival megegyezőek a velük szemben támasztott követelmények.

Személyi bázisa. Szerződéskötéskor 18–50 év közötti állampolgárok, akik vállalják, hogy differenciáltan évi 15–25 nap kiképzésen vesznek részt, illetve rendelkezésre állási díj ellenében háromévente legfeljebb összesen hat havi katonai szolgálatot teljesítenek az MH igényeinek megfelelően. A műveleti tartalékos külföldi szolgálatra is vezényelhető, amennyiben ezt a szerződéskötéskor kifejezett nyilatkozatával nem zárja ki. Juttatásai a tényleges szolgálatteljesítés során az állandó állomány juttatásaival, minimális eltéréssel, megegyeznek, rendelkezésre állás időszakában évi 1–3 havi illetménynek megfelelő rendelkezésre állási díjra jogosultak.

Az önkéntes műveleti tartalékos békében polgári munkáltató alkalmazásában áll(hat), amely optimális esetben, békében is a honvédelmi szempontból hasznos képességek elsajátítását, gyakorlását szolgálhatja. Csak azok kerülhetnek ebbe a csoportba, akik vállalják a feladatuk ellátásához alapvetően szükséges kiképzést, vagy már rendelkeznek azzal, és eleget tesznek a szerződésben meghatározandó – differenciált – alkalmassági feltételeknek. A kiképzettségi követelményeket a feladat függvényében határozzák meg, és azok a rendszer feltöltésével párhuzamosan folyamatosan kiterjeszthetők.

A fentiek alapján látható, hogy az önkéntes műveleti tartalék gyakorlatilag megegyezik a korábbi önkéntes tartalékos fogalommal, a rendszer újdonsága az önkéntes védelmi tartalékos fogalom bevezetésében van. Fontos megjegyezni, hogy az I. komponens elemei között az átjárhatóság – a megfelelő alkalmasság és az egyén, illetve az MH igényeinek egybeesése esetén – biztosított.

Az önkéntes tartalékos rendszer kiépítésének fontos követelménye a munkáltatói kompenzációs és ösztönzőrendszer megteremtése, melynek kidolgozását 2011-ben olyan számvetéssel kell befejezni, hogy a szükséges egyeztetések végrehajtását követően, a 2012. évi költségvetés összeállítása során a kiadások már tervezhetők legyenek.

A II. TARTALÉK-KOMPONENS

A II. tartalék-komponens elemeit alapvetően minősített időszakai alkalmazás szerint határozták meg. Differenciálásukat az alkotmányos kötelezettség alapján behívható állomány hatékonyabb alkalmazásának követelménye teszi szükségessé.

Az II. tartalék-komponens összetevői:

- Kiképzett tartalékosok
- Potenciális hadkötelesek

1. Kiképzett tartalékosok

Feladata. Minősített időszakban az MH valamennyi feladatában alkalmazható. Békeállapotban a kiképzett tartalékos nem teljesít tényleges katonai szolgálatot, azonban önkéntes jelentkezés és megfelelő esetén lehet akár önkéntes műveleti, akár önkéntes védelmi tartalékos, avagy a szerződéses, illetve hivatásos állományba visszavehető. A kiképzett tartalékos kizárólag megelőző védelmi helyzet és rendkívüli állapot idején hívható be katonai szolgálatra.

Személyi állomány. A kiképzett tartalékos állományba a honvédség állományából kikerült, korábban hivatásos, szerződéses vagy önkéntes tartalékos szolgálatot teljesített férfi tartozik. A tartalékba kerülés jogszabályi automatizmusként történik, a hivatásos katonai szolgálat első korhatáráig. A kiképzett tartalékosok nyilván tartásának folyamatos pontosítása az állampolgár megkeresése nélkül, az állami szervek közti adatszolgáltatással valósul meg.

2. Potenciális hadkötelesek

Feladata. Minősített időszakban a Magyar Honvédség személyi kiegészítése. A potenciális hadkötelesek a jelenlegi rend szerint a minősített időszakai (megelőző védelmi helyzet, rendkívüli állapot) sorozás és alapkiképzés végrehajtását követően kerülhetnek további kiképzésre és a katonai szervezetek készenléti kategóriájának figyelembevételével behívhatók.

Személyi állomány. Az általános hadkötelezettség alapján rendkívüli állapot idején és az Országgyűlés külön döntése alapján megelőző védelmi helyzetben a Magyar Köztársaság területén lakóhellyel rendelkező minden nagykorú, magyar állampolgárságú 18–40 éves férfi. Részükre alapkiképzés szervezése is szükséges; a katonai nyilvántartás jelenleg kizárólag személyi adatokkal rendelkezik róluk, így az állami szervek közti adatszolgáltatásra alapozva itt is indokolt a nyilvántartás naprakészségének biztosítása.

A tartalékos rendszer valamennyi komponense vonatkozásában szükséges kiemelni, hogy a tartalékosok jogviszonyukat tekintve csak behívás esetén kerülnek az MH tényleges állományába, békében az MH tartalék állományába tartoznak, amely nem jelent a Hjt. szerinti hivatásos vagy szerződéses jogviszonyt.

HOGYAN TOVÁBB?

Az előzőekben tárgyalt koncepciót a továbbiakban elvi alapként kell kezelnünk, a közeljövő feladatainak meghatározását pedig miniszteri utasítás³ szabályozza. Az utasítás életre hívott egy munkacsoportot, amely a rendszer fejlesztésének előkészítéséért felelős. A munkacsoport vezetője dr. Simicskó István parlamenti államtitkár, tagjai pedig a tárca szerveinek, szervezeteinek vezetőiből, illetve felkért szakértőkből állnak. A munkacsoport üléseit szükség szerinti gyakorisággal tartja, a titkársági feladatok ellátásáért pedig a tervezési és koordinációs főosztály vezetője felel.

A munkacsoport feladata:

a) a hadkiegészítés rendszerének önkéntes alapon szervezett komponense kialakítása–

ra vonatkozó javaslatok előkészítése (szervezeti struktúra, diszlokáció);

b) a fejlesztéshez kapcsolódóan a tartalék-képesség erőforrásigényének előzetes felmérése;

c) a fejlesztést megalapozó szabályozók tervezeteinek előkészítése;

d) a más tárcákkal való együttműködéshez kapcsolódó előkészítő tevékenység ellátása;

e) az önkéntes tartalékos komponens fejlesztéséhez kapcsolódó munkáltatói ösztönző/ kompenzációs rendszerre vonatkozó elgondolás kidolgozása;

f) az új tartalékos rendszer egyes elemei feltöltésének ütemezésére vonatkozó javaslat kidolgozása.

Az utasítás meghatározza továbbá azokat az azonnali fő feladatokat, amelyek ahhoz szükségesek, hogy a rendszer első eleme, az önkéntes védelmi tartalék 2011. január elsején megkezdhesse működését. Figyelemmel a feladatok jellegére, a kidolgozó munka koordinációjáért a HVK törzsigazgatója felelős.

Fontos kiemelni, hogy a tartalékos rendszer működtetése nem a parlamenti államtitkár, nem a törzsigazgató és nem a munkacsoport feladata. A Honvédelmi Minisztérium szervei és szervezetei az alapító okiratukban, illetve SZMSZ-eikben meghatározott feladatkörben kötelesek biztosítani a rendszer működtetését és a szükséges döntés-előkészítő folyamatok támogatását.

A következő – és e tanulmány megjelenésének időpontjában remélhetőleg már az előterjesztés stádiumában lévő – feladat a tartalékos rendszer jövőbeni struktúrájának alapjait lefektető jogszabályok kidolgozása, valamint a különböző tartalékkomponensek tagjainak differenciált jogállására vonatkozó szabályok kidolgozása. Ezzel párhuzamosan kerül sor az elérendő önkéntes tartalékos létszám meghatározására is, amely a jelenlegi elgondolások alapján mintegy 8000 önkéntes tartalékos státus megjelenítését jelenti az állománytáblákban és a Magyar Honvédség részletes bontású létszámáról szóló 106/2007. (XII. 6.) OGY-határozatban. Szintén soron kívüli feladatként jelentkezik annak a kormánydöntésnek a kidolgozása, amely a tartalékos rendszer fejlesztésének honvédelmi ágazaton kívüli feladatait ütemezi.

A fentieken túl szükséges tájékoztatást adni a rendszer tervezett átalakításáról a köztársasági elnök, valamint az Országgyűlés Honvédelmi és Rendészeti Bizottsága⁴ részére is.

Az elsődleges feladatok között szerepel továbbá – egyebek mellett – a tartalékosokkal megkötendő szerződés szövegének kidolgozása, a szükséges felszerelés és kiképzés biztosításának módja és ütemezése, a differenciált alkalmassági vizsgálatok rendszerének kidolgozása és végrehajtása, a rekrutációs célcsoport tagjaival való szerződéskötés előkészítése, az elhelyezési és infrastrukturális feltételek megteremtése. Látható, hogy az azonnali intézkedést igénylő valamennyi feladat az önkéntes védelmi tartalék 2011. január elseji felállásához kapcsolódik.

Mindemellett viszonylag szűk határidővel szükséges a munkáltatói kompenzációs rendszer kialakítására vonatkozó elgondolás kidolgozása és a kapcsolódó jogalkotási feladatok elvégzése is. Ennek keretében a tervezetet javasolt egyeztetni a kötelező közigazgatási egyez-

tetési körön kívül, az egyes munkaadói érdekképviselői szervezetekkel, szakmai kamarákkal. E szervezetek tagjai lesznek azok, amelyek munkáltatóként foglalkoztatják az önkéntes tartalékosokat; az önkéntes tartalékos rendszer hatékony működése nagymértékben függ a tartalékosok polgári munkahelyének biztonságától, a munkáltatók támogatásától.

Szükséges kidolgozni továbbá a 8000 fős önkéntes tartalékos erő feltöltésének részletes ütemezését, a védelmi és műveleti tartalékos erők arányát a kereten belül. El kell készíteni a kapcsolódó állománytáblákat, ki kell alakítani a tartalékos alegységek szervezeti kereteit, diszlokációját. El kell készíteni továbbá a tartalékosok kiképzéséhez kapcsolódó, már az új koncepció elemeihez igazodó terveket.

Az előttünk álló időszak feladata lesz az is, hogy a koncepció megvalósításához szükséges részletes erőforrástervek elkészüljenek, biztosítva a 2012-es év már jelentősebb erőforrásigénnyel járó költségvetésének előkészítését. A katonai szakmai igény a rendszer fejlesztésének szükségességére adott, a politikai szándékot a honvédelmi miniszter több ízben is világossá tette. A honvédelmi vezetés számára tehát valóban prioritás a rendszer fejlesztése. Meg kell találni az ehhez szükséges forrásokat, melyek az ágazat eddigi terveiben csak kisebb részben állnak rendelkezésre. Hogy mely feladatok terhére, milyen többletforrások bevonásával lehet a rendszert érdemben fejleszteni, az a 2011-es év nagy vitáinak tárgya lesz. Ahhoz, hogy a fentiekben vázolt és rendkívül összetett előkészítő tevékenység a megfelelő időben lezárható legyen, szükségszerű egy ütemterv összeállítása, a tervezett részfeladatok elvégzésének határidőhöz kötése. Ennek kidolgozása is a munkacsoport feladata.

A folyóirat terjedelmi korlátjai nem teszik lehetővé, hogy a rendszer fejlesztésének valamennyi aspektusára kitérjek, csak egy pillanatképet kívánom felvázolni arról a munkáról, amely a Honvédelmi Minisztériumban folyamatban van. Ismételten hangsúlyozni kívánom, példátlan feladat előtt állunk. Az utóbbi 20 évben mindösszesen egyszer került sor a Magyar Honvédség létszámának emelésére, de ilyen mértékű képességnövekedés még csak célkitűzés-ként sem jelent meg eddig.

Talán látható, mennyire komplex és milyen érzékeny területeket érint a tartalékos rendszer fejlesztésének kérdése. Egy 8000 fős önkéntes tartalék erő kialakítása a honvédelem területén a rendszerváltást követő legnagyobb jelentőségű fejlesztést jelenti, melynek komoly költségigénye már rövidebb távon is jelentkezik. Nyilvánvaló, hogy a tartalékok fejlesztése szükséges, és az is köztudott, hogy 30-50%-os költség-megtakarítás érhető el a tartalékosok alkalmazásával. Nyolcezer tartalékos státus esetében azonban az az alacsonyabb összeg is 10 milliárdot meghaladó kiadást jelenthet évente, amely a le-szolgált éveknek megfelelően folyamatosan növekszik.

A rendszer megújításának és működőképességének kulcsa a kidolgozók és a döntéshozók kezében van. A kidolgozók felelőssége a hatékonyan működni képes rendszerelemek kialakítása, a javaslatok megfogalmazása, a vezetőké pedig, az időben történő döntéshozatalon túl, a végrehajtáshoz szükséges feltételek biztosítása. E két nagy terület feladatainak – a ki-

dolgozó munkának és a kapcsolódó vezetői feladatoknak – együtt kell megvalósulniuk a vezetés és irányítás valamennyi szintjén. Önmagában csak a döntés, vagy önmagában csak az előkészítés nem hozhat eredményt.

Joggal tehetjük fel a kérdést: „Mikor, ha nem most”? ■

¹ Lásd: A Magyar Honvédség önkéntes tartalékos rendszerének felülvizsgálatáról szóló 80/2008. (VI. 13.) OGY-határozat alapján elvégzett vizsgálat elfogadásáról és a kapcsolódó feladatokról szóló előterjesztés indokolása (<http://www.parlament.hu/irom38/06691/06691.pdf>).

² Az SZDSZ kivételével a javaslatot valamennyi parlamenti párt támogatta.

³ 124/2008. (XII. 3.) OGY-határozat; 1032/2009. (III.12.) kormányhatározat.

⁴ Ennek részleteiről részleteiben lásd dr. Lakatos László okl. mk. vezérőrnagy és a HM TKF szakmai munkacsoportja: Az önkéntes tartalékos rendszer fejlesztésének időszzerű kérdései. In. Honvédségi Szemle 2009/3. 8-10p.

⁵ A kidolgozó munkába a Honvédelmi Minisztérium szakmai vezetőit, valamint tanácsadóit vonták be.

⁶ 106/2007. (XII. 6.) OGY-határozat a Magyar Honvédség részletes bontású létszámáról.

⁷ Erre vonatkozó indítványát a honvédelmi tárca a kormány elé terjesztette.

⁸ Ez utóbbi gyakorlatilag a döntés hatályba lépését jelenti.

⁹ A honvédelmi ágazatban utoljára a 2001. évi XCV. törvény elfogadásának köszönhetően, 2002-ben került sor jelentős illetményemelésre. A statisztikai adatok szerint a legénységi állomány illetménye nem éri el az iparban vagy a szállításban dolgozók átlagilletményét, melyek potenciális „munkaerő-elcsúszóként” lépnek fel, melynek köszönhetően a gazdasági válság generálta munkanélküliség mellett sem lehetett kezelni a honvédség jelentős békelétszám-hiányát.

¹⁰ A szolgálatból kiválók száma évi 700 körüli létszámmra tehető.

¹¹ Az alcím alatti szöveg a jóváhagyott koncepció egyes részeinek felhasználásával készült.

¹² HM-utasítás a Magyar Honvédség tartalékos rendszere fejlesztéséhez kapcsolódó egyes feladatokról (megjelenés alatt.)

¹³ A Hvt. 48. § (3) és 49. § (3) bekezdései alapján a honvédelmi miniszter a honvédséget érintő szervezeti intézkedések tervezetait az Országgyűlés Honvédelmi és Rendészeti Bizottságának és a köztársasági elnöknek bemutatja, ha az legalább 1000 főt érint, vagy a honvédség egészét érintő, valamely stratégiai jelentőségű tevékenység megszüntetését vagy új tevékenység megindítását tartalmazza.

¹⁴ Számos tanulmány és értekezés jelöli meg a tartalékos rendszer eddigi kudarca okaként a hatékony munkáltatói támogató rendszer hiányát.

¹⁵ A 124/2008. (XII. 3.) OGY-határozat a jelentős költségvetési kiadással járó feladatokat 2012-től rendeli megvalósítani.

E SZÁMUNK SZERZŐI

Dr. Szakály Sándor hadtörténész, egyetemi tanár, az MTA doktora

Dr. Kádár Pál ezredes, a HM Tervezési és Koordinációs Főosztály Elvi Kidolgozó és Koordinációs Osztály osztályvezetője (fővoh.)

Dr. Kassai László nyugállományú ezredes
Ferenczi Szabolcs százados, az MH 5. Bocskai István Lövészdandár 1. Lövész-zászlóalj tűztámogató és tűmegfigyelő részleg vezetője

Kolozsi Árpád főtörzsőrmester, az MH 5. Bocskai István Lövészdandár 1. Lövész-zászlóalj tűztámogató és tűmegfigyelő részleg tiszthelyettese

Kaszanyi Sándor mk. őrnagy, az MH 5. Bocskai István Lövészdandár Művelettámogató Műszaki Zászlóalj parancsnok-helyettese

Daruka Norbert mk. főhadnagy, az MH 1. Honvéd Tűzszerész és Hadihajós Ezred, AM–32 Dunaföldvár aknamentesítő hajó parancsnoka

Dr. Földesi Ferenc nyá. alezredes

Dr. Meglécz Katalin orvos ezredes, az MH HEK Közegészségügyi Intézet intézetvezető főorvosa

Dr. Cselkó Zsuzsa orvos főhadnagy, az MH HEK Közegészségügyi Intézet munkatársa

Barabás Károly nyá. őrnagy, az MH HEK vezető közegészségügyi felügyelője

Kun Szabó István ezredes, az MH 86. Szolnok Helikopter Bázis törzsfőnöke

Dr. Tóth Ágnes őrnagy, az MH 86. Szolnok Helikopter Bázis Jogi és Igazgatási Főnökség főnökhelyettese

Szabó József ezredes

Dr. Jobbágy Zoltán alezredes, a ZMNE oktatója

Vilner Péter nyá. mk. ezredes

Nagy Ferenc őrnagy, az MH 5. Bocskai István Lövészdandár biztonságtechnikai alosztályvezetője (Debrecen)

Magyar Ildikó százados, a ZMNE Emberi Erőforrás Osztály személyügyi főtisztje

Nyíri Sándor őrnagy, az MH 5. Bocskai István Lövészdandár 24. Bornemissza Gergely Felderítő Zászlóalj törzsfőnöke

Stefancsik Ferec nyá. alezredes

Dr. Bertalan György nyá. alezredes, szerkesztő, újságíró

Tóth Zsolt, a HM Társadalmi Kapcsolatok és Hadisírgondozó Hivatal szakreferense

Dr. Kaló József egyetemi tanársegéd (ZMNE hadtörténelem tanszék)

Dr. Pataky Iván nyá. ezredes

Eszes Boldizsár nyelvész, újságíró, a Zrínyi Média – HM Kommunikációs Kft. munkatársa

Tisztelt Szerzőink!

Folyóiratunk zökkenőmentes szerkesztése, megjelentetése érdekében kérjük, hogy a kézirat elkészítésekor szíveskedjenek figyelembe venni az alábbiakat.

- A kézirat terjedelme ideális esetben maximum 15, kiemelt téma esetén 20-22 gépelt oldal (max. 40 000 leütés szóközökkel).
- Az írás illusztrálására szánt ábrákat, fotókat ne illesszék be a szövegbe, hanem külön mellékelve küldjék be jpg vagy tif formátumban. A képek megfelelő méretűek legyenek (kb. 400-500 KB). A szövegben jelezzék a táblázatot, ábra, fotó javasolt helyét.

– Folyóiratunkban a jegyzeteket hagyományosan és egységesen az írás végén, egy blokkban adjuk közre. Kérjük, hogy így szerkesszék meg munkájukat.

– Kérjük, hogy a kézirat végén tüntessék fel nevüket, rendfokozatukat és beosztásukat, valamint elérhetőségüket.

– Ugyancsak kérjük, hogy az elkészült cikkeket – a munkahelyi vezető, szaklektor vagy szerkesztőbizottsági tag szakmai véleményezése után – folyamatosan továbbítsák

a szerkesztőségnek (hsz@regiment.hu), ne várják meg a lapzárta (a megjelenés előtti hónap 15-e) időpontját.

Honvédségi Szemle szerkesztősége

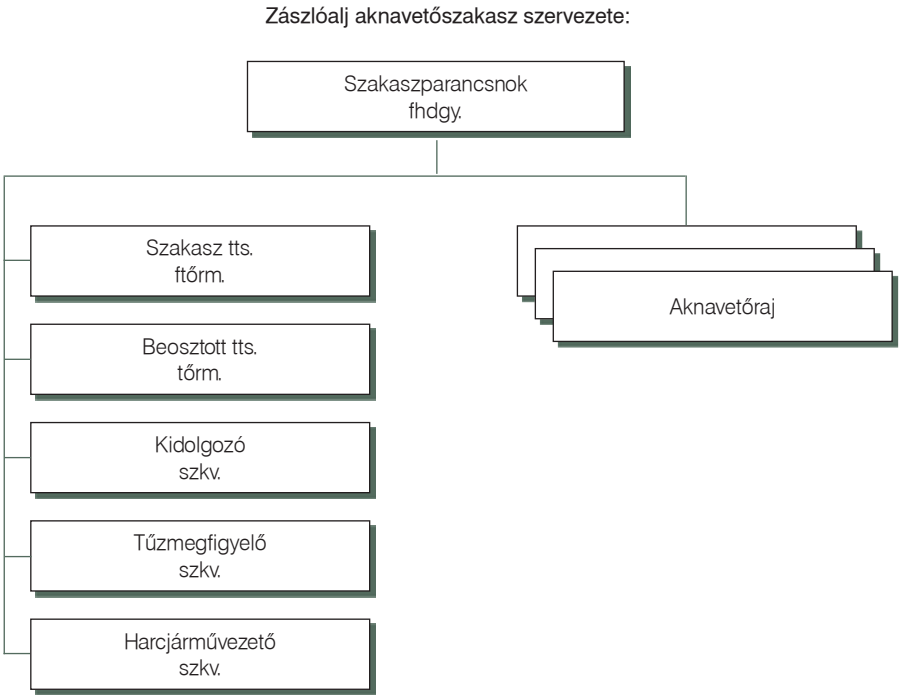
Ferenczi Szabolcs százados – Kolozsi Árpád főtörzsőrmester:

A LÖVÉSZZÁSZLÓALJ AKNAVETŐ-ALEGYSÉGEINEK LEHETŐSÉGEI ÉS KORLÁTAI

A tűzérség, története során mindvégig meghatározó szerepet töltött be az ellenség tűzzel való pusztításában. Mindazonáltal tisztában kell lennünk vele, és el kell fogadnunk a tényt: a változó biztonságpolitikai környezet megkövetelte az utóbbi években-évtizedekben lezajlott szervezeti változásokat. Az átszervezések, átalakítások a támogató-alegységeket is érintették. A harcoló erők létszámának apadásával természetesen nem kell, hogy törvényszerűen együtt járjon ezen erők alkalmazhatóságának, illetve bevetettségének csökkenése. Napjainkban a harcoló zászlóaljak közvetlen támogatását egyetlen aknavetőszakasz biztosítja, míg a lövésszázadok egy-egy támogatószakasszal rendelkeznek. Természetesen ezek a szervezetszerű támogató-alegységek önmagukban gyakran nem képesek megfelelő tűztámogatást nyújtani, azonban nagymértékben növelik az adott kötelék tűzerjét, ezáltal a harcértékét, kibővítik a lehetőségeit. Az alkalmazott tűzeszközök körének jelentős bővülése ellenére a „hagyományos” tűzéségre is szükség van. A harc megvívásában részt vevő erők feladatának végrehajtásához biztosítani kell a tűztámogatást, nélküle a manővererők küzdelme ellehetetlenül.

LÖVÉSZZÁSZLÓALJAK TŰZTÁMOGATÁSÁNAK RENDSZERE

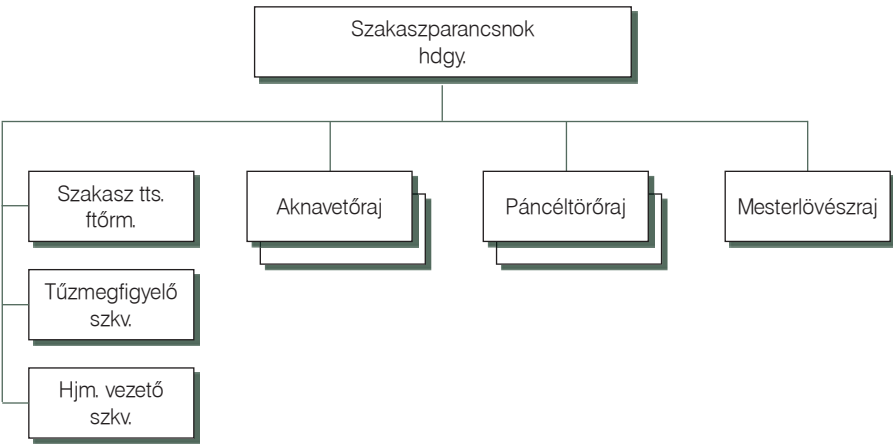
Mint az a fentiekből is látható, az átszervezések során megszüntették a lövésszázslóaljak tűztámogatásának alapegységét, a tűzérüteget. Aknavetőszakaszokat alakítottak meg minden lövésszázslóaljnál, melynek állománytáblájából hiányoznak olyan kulcsfontosságú elemek, melyeknek hiánya nagymértékben befolyásolja a szakasz alkalmazhatóságát, működőképességét. Ezek a szakaszok nem rendelkeznek be-

mérő, illetve lőszer szállító-rajjal, valamint a kidolgozó rajt is csökkentették, megszüntetve a rajparancsnoki beosztást.

Mivel szervezetszerű bemérő részlegekkel nem rendelkeznek, a harc feladat végrehajtása során a tüzelőállások előkészítését a kezelőszemélyzetekből és a parancsnoki állományból kijelölt csoportok oldják meg. Tevékenységük általában csak egy tüzelőállás kiválasztására és előkészítésére korlátozódik. Nagy segítség a GPS-eszközök elterjedése, azonban a csoport hiányát nem pótolják.

Század támogatószakasz szervezete:

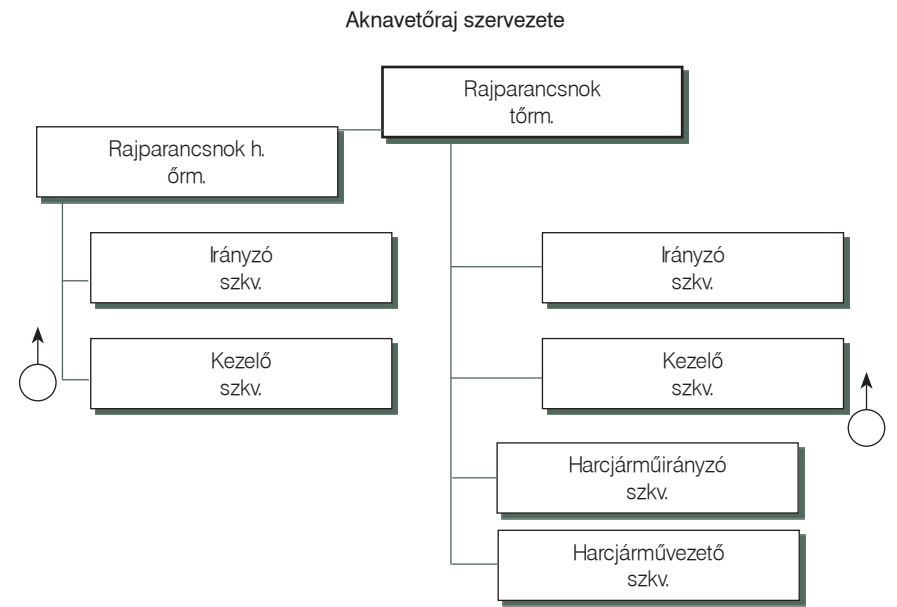

Hasonlóképpen gondot okoz a lőszer kiszállítása a tüzelőállás-körletbe és magába a tüzelőállásba is. Jelenleg szervezetszerűen nem megoldott a lőszer szállítása. A rajok az eszközhöz rendszeresített 4 db rakasszal csak 12 db lőszer szállítására képesek.

A kidolgozó raj létszáma sem elegendő, a rajparancsnoki beosztás itt nélkülözhetetlen. A löelemek gyors és pontos kiszámítása, ellenőrzése a megosztott irányzású tűzfeladatok végrehajtásakor kulcsfontosságú. A kidolgozó katonák felkészítése hosszadalmas, és az ismereteket folyamatosan szinten kell tartani. Megítélésünk szerint problémát jelent a modern tűzvezető számítógépek hiánya, melyekkel az emberi agy nem veheti fel a versenyt (nem is beszélve az olyan külső hatásokról, mint a csatazaj és a harctéri stressz), ráadásul az említett eszközök hiánya miatt még a legjobban felkészült szakember alkalmazása esetén is értékes idő vesztegethetünk el. Természetesen meglettük esetén is folytatni kellene a kiképzést a tűzvezető műszere.

Napjaink háborúiban fokozottan számolni kell a gyors tüzelőállás-váltás, valamint a megosztott tűz alkalmazásának fontosságával. Az aknavetőkkal kapcsolatban is mind gyakrabban vetődik fel a pontosság mint alapkövetelmény (pl. precíziós lőszer).

A korábbi ütegyszervezet (8 vető) feladatát a fent említett változtatások után a szakasznak kell végrehajtania, melyet csak nehezen és

az időtényező rovására tud megtenni. Mindezt úgy, hogy napjaink háborúiban – a hálózatköz-pontú hadviselés elterjedése miatt – egyre job-ban felgyorsulnak a harcselekmények, még in-kább követelménnyé válik a lövészeti kezdőele-mek minél gyorsabban történő meghatározása és korrigálása.

A TÁMOGATÓSZAKASZ SZEREPE A SZÁZAD TŰZ-TÁMOGATÁSÁBAN

A támogatószakaszok nagyon fontos szerepet töltenek be a század tűztámogatásában. A har-ci támogató kisalegységek tűzeszközei nagyban hozzájárulnak a támogatott manővererők ered-ményes harctevékenységéhez, nélkülözhetetlenek a harc megvívásához. A század az aknavetőinek köszönhetően akkor is rendelkezik meg-osztott irányzású tűzzel, ködösítési és világítási lehetőséggel, ha a zászlóalj tűztámogató rész-leg nem tud ilyen jellegű tűztámogatást biztosí-tani részére; ráadásul a századparancsnok a tá-mogatószakasz eszközeivel általában gyorsab-ban, egyszerűbben reagálhat a kialakult hely-zetre, hamarabb kaphat tűztámogatást, mint a zászlóalj tűztámogató részlegének leadott tűz-igénnyel.

Szervezetszerű aknavető-alegységek nélkül a századok közvetlen támogatása elképzelhe-tetlen, hiszen nem jellemző, hogy minden harco-ló századot harci helikopterek, csapásmérő re-pülőgépek, tábori tűzér- és aknavető-űtegek tű-zével támogatnának, erre (főleg nagy intenzitá-sú katonai műveletekben) nincs lehetőség. A tá-mogatószakaszok állománytáblájában megma-radt egy lőszeres katona, viszont nem rendel-keznek kidolgozó katonával. Így a szakaszok ré-szére a megosztott irányzású tűzfeladatok vég-rehajtása nem megoldható.

Az átszervezés áldozataként estek a század tűztámogató csoportok is. Véleményünk sze-rint századszinten is szükség van a tűztámo-gatás modern elveit ismerő, hatékonyan és precízen működő, a század küldetését isme-rő és támogató tűztámogató és tűzmegfigye-lő csoportra. Jelen pillanatban a támogató-szakasz parancsnoka a század tűztámogatá-sáért felelős személy, akinek a szakasz kis lét-számú törzsével kell megoldania ebből adódó

feladatait. Így egyszerre több feladatot kellene végeznie, de ez csak nehezen vagy egyáltalán nem kivitelezhető.

A 82 MM-ES AKNAVETŐ RENDELTETÉSE, FŐ HARCÁSZATTECHNIKAI ADATAI

A lövésszászlójalak aknavető-alegységei 37M 82 mm-es aknavetőkkel vannak felszerelve. Ezen alegységek rendeltetésük szerint nyílt te-rületen, felülről nyitott fedezékben vagy fedezék mögött tartózkodó ellenséges élőerők és tűz-fegyverek lefogására, megsemmisítésére, illet-ve ellenséges figyelők vagy tüzelőállások zava-rására; drótakadályok rombolására, aknamező-kön átjárók nyitására, éjszaka a terep megvilá-gítására, illetve világító tájékozdási pontok léte-sítésére alkalmazhatók.

A 82 mm-es aknavető főbb harcászattechnikai adatai: ¹	
Űrméret:	82 mm
Emelkedési szöge:	45-85°
Oldalirányhatár az állvány és a talplemez elmozdítása nélkül:	+ 3° vagy + 0-50v
Oldalirányhatár az állvány elmozdulásával:	+ 30°
Tűzgyorsaság irányékváltozta-tás nélkül:	25 lövés percenként
Tűzgyorsaság lövés utáni irányékváltoztatással:	15 lövés percenként
Súly tűzkész helyzetben:	56 kg
A repeszaknagránát súlya:	3,31 kg
Legnagyobb lőtávolság repeszaknagránáttal:	3040 m
Legkisebb lőtávolság repeszaknagránáttal:	85m
Az akna kezdősebessége a legnagyobb töltetnél:	211 m/sec
A repeszaknagránát rob-banótöltetének súlya:	0,4 kg

A gránátok típusai:
- repeszgránát;
- világítógránát;
- kódgránát.
A repeszgránát repeszei a becsapódás he-lyétől 18 (fekvő) és 30 (álló) méter közötti terüle-ten fejtik ki hatásukat. A tűzérségi kódokat az el-lenség vakítására vagy a saját csapatok fedésé-re alkalmazzák, a világítólövedéket az ellenség nagy kapacitású éjszakai felderítőeszközei vakí-tására, a vezetés és irányítás támogatására, va-lamint egy-egy kisebb kiterjedésű cél elfoglalá-sa érdekében tervezik.

A SIMA CSÖVŰ AKNAVETŐK ELŐNYEI ÉS HÁTRÁNYAI

Előnyei:
– egyszerű felépítés, könnyű kezelhetőség; hordozható (ember által vagy málhásállattal szállítható);
– nagy tűzgyorsaság;
– az aknagránátok meredek röppályájának köszönhetően olyan célok pusztítására is képesek, amelyek lapos vagy ívelt röppályán tüzelő fegyverekkel nem érhetőek el;
– képesek a saját állásaik elé igen közel (80-100 m) tüzet vezetni;
– gyakran akkor is közvetlenül tudják támo-gatni a gyalogságot, amikor a tábori tűzér-séggel már nem lehetséges;
– a nagy löszögnek köszönhetően nagy a lö-vedékek becsapódó szöge, ami a repeszek egyenletesebb eloszlását eredményezi a cél-területen, jobb pusztítási fokot biztosítva;
– nehéz felderíthetőség (kevés az áruló jel: villanás, füst, hang; kis méret és rejtett elhe-lyezés);
– a közvetlen irányzású fegyvereknél na-gyobb túlélőképességgel bírnak, amennyi-ben fedett tüzelőállásból alkalmazzák őket;
– a nagy lőszer- és gyűjtőválaszték széles körű alkalmazhatóságot biztosít;
– egyszerűbb, olcsóbb a sima csövű tűzesz-közök és lőszerreik előállítása, mint a hason-ló űrméretű, huzagolt csövű fegyverek és a hozzá tartozó lőszerek gyártása;

Hátrányai:
– az aknagránátok a magas röpidő miatt so-káig ki vannak téve a szél hatásának; az erős széllelések például meggátolhatják a célok belövését és a megfelelő találatokat;
– a színtezések szükségessége miatt az irányzás lelassulhat, a tűzkiváltás időszük-ségelete megnőhet;
– lövedékei a 105, 122, 152, 155 mm-es tűzér-ségi lőszereknél kisebb pusztító erővel és lő-távolsággal rendelkeznek, azonban kis tö-megüknél fogva ember által gyalogosan és könnyen szállíthatók;
– a huzagolt csövű fegyverekénél lényege-sen rosszabb szóráskép.

A hatótávolság a harci lehetőség azon jel-lelmzője, amely meghatározza, hogy a tűzérség az ellenség harcrendjének milyen mélységéig képes az ellenség objektumait (a célokat) pusztítani. A hatótávolságot az aknavetők maximális lőtávolsága határozza meg, valamint az, hogy a tűzeszközök milyen távolságra helyezkednek el a harcéríntkezés vonalától (peremvonal). A szakasz tüzelőállása a harcéríntkezés vo-

nalától 500–1000 méterre van. Ennek megfele-lően az aknavetőszakasz hatótávolsága 2000 – 2500 m.
Ez a lőtávolság csak a szakasz- és század-szintű tűztámogatásra elegendő. A zászlóalj ak-navető-alegységeinek képesnek kellene lennie az ellenség tűzéralegységeinek pusztítására is, de korlátozott lőtávolsága miatt erre a feladat-ra nem képes. A lövésszászlójalj tűztámogató-sára legalább 6-7 km, vagy ennél nagyobb lő-távolsággal rendelkező eszköz rendszeresítése lenne indokolt.
A tűzképesség alatt egy meghatározott szer-vezetű tűzérkötelék azon tűzlehetőségét értjük, amely várhatóan biztosítja a megkövetelt (előírt) veszteségokozást vagy a tüzelés célkitűzésének lehető leggazdaságosabb és leghatékonyabb el-érését (teljesítését).
Az aknavetőszakasz tűzképessége függ:
– a pusztítandó célok típusától;
– védettségétől (nyílt, fedett), méretétől, tá-volságától;
– a tűzfeladat végrehajtására rendelkezésre álló időtől;
– a bevont tűzeszközök mennyiségétől, űr-méretétől, típusától, tűzgyorsaságától;
– a rendelkezésre álló lőszer mennyiségétől, fajtájától, az alkalmazott gyűjtő típusától;
– a tüzelés célkitűzésétől (megsemmisítés, lefogás, zavarás);
– az alkalmazott tűznemtől;
– a löelem-előkészítés módjától (teljes elő-készítés, rövidített előkészítés stb.);
– a célok megfigyelhetőségétől (megfigyel-hető, nem megfigyelhető).
Az aknavetőszakasz tűzét általában megfi-gyelhető célok ellen alkalmazzuk, a célok belö-vése többnyire rövidített előkészítéssel történik. A szakasz tűzképessége kifejezhető az egy idő-ben vagy a rendelkezésre álló lőszer mennyiség alapján pusztítható célok mennyiségével.
Az egyidejű tűzképességet kifejezi az adott tűzérségi csoportosítás által az egy időben (egyszerre) – a lőszabályzat előírásainak meg-felelően – pusztítható célok mennyisége, a tűz alatt tartható terepszakasz szélessége, illetve a cél területének hektárban kifejezett mérete.
A szakasz egyidejű tűzképességének, illet-ve az adott cél pusztítására, a tűzfeladat vég-rehajtására való képességének megállapításá-nál meghatározó a cél pusztítására kilövendő lőszer mennyiség és a tűzfeladat végrehajtásá-ra – a cél jellegéből adódó – előírt tüzelési idő. Amennyiben a szakasz a cél pusztítására előírt lőszer-t a meghatározott tüzelési idő alatt – a ve-tők tűzgyorsaságából adódóan – nem képes ki-lőni, úgy a tűzfeladatot egy szakasz nem képes megoldani, a feladat végrehajtásába több tűzér-alegységet (aknavetőt, löveget) kell bevonni.

Az aknavetők főbb paraméterei					
Megnevezés	Maximális lőtávolság (km)	Aknagránát tömege (kg)	Aknagránát megsemmi-sítési sugara (m)	Aknavetők tömege (kg)	Aknagránátok típusai
60 mm-es aknavetők	1200-3500	1-2,5	10-15	8-24	Repesz, kód, világító, kiképző
82 mm-es aknavetők	4000-6000	3-6,7	20-25	40-60	Repesz, kód, világító, kiképző
120 mm-es aknavetők	5700-13000	13,2-17	40-45	150-280 + száll. taliga*	Repesz, kód, világító, kiképző, önirányított

*A huzagolt csövű nehéz aknavetők tömege eléri az 580-600 kg-ot is.

A tüzelés célkitűzésének pontos meghatá-ro-zása nagy jelentőséggel bír a harc sikeres meg-vívása érdekében. Amennyiben rosszul határoz-zuk meg a célokra a tüzelés célkitűzését és a veszteségokozás tartalmát, a hatástűz nem éri el a kívánt eredményt, vagy szükségtelenül grá-nátokat pazarolunk.

A TÜZELÉS CÉLKITŰZÉSEI A VESZTESÉGOKOZÁS TARTALMA SZERINT, ÉS AZOK JELLEMZŐI²

Megsemmisítés
A cél véglegesen vagy hosszú időre harc-képtelenné válik.
– 30%-os vagy ennél magasabb arányú veszteségokozás.
– Kemény célok esetén közvetlen találat.
– A célok helyét pontos, térképi helymegha-tározással, belövessel vagy célfelderítő esz-közökkel kell meghatározni.
Lefogás
– A cél ideiglenesen harcképtelenné válik.
– 10%-os vagy ennél nagyobb veszteségoko-zás.
– A célok helyét pontos, térképi helymegha-tározással, belövessel vagy célfelderítő esz-közökkel kell meghatározni.
Zavarás
– Nem pusztító eszközök vagy lőszeres al-kalmazásával (pl. kódgránát).
– Korlátozza az ellenség lehetőségeit a cél-területen.
– Nincs veszteségokozás.
– Hatása addig tart, ameddig a különleges tűzfeladat.

A meghatározott pusztítási iránymutatóktól csak a szükséges és lehetséges mértékben le-het eltérni.
A fentiek figyelembevételével a lövésszász-lójalj aknavető-alegységei képesek (befejezett belövést, valamint a hatástűz ellenőrzését és ja-vítását feltételezve, 7 DOS-sal számolva (1 DOS = 32 aknagránát) 30%-os veszteségokozással pusztítani:
1. Lövésszászad támogatószakasz aknavetői (4 db 82 mm-es aknavetőre számolva)
– 22 db nyíltan lévő nem páncélozott egyes cél vagy
– 9 db fedezékben lévő nem páncélozott egyes cél vagy
– 7 db nyíltan lévő aknavető szakasz vagy

– 2 db fedezékben lévő aknavető szakasz vagy
– 22 db nyíltan lévő élőerő (raj) (max. 100 x 100 m) vagy
– 1 db fedezékben lévő élőerő (raj) (max. 100 x 100 m) vagy
– 22 db nyíltan lévő élőerő gépjárművön (max. 100 x 100 m) pusztítására képesek.
2. Zászlóalj aknavetőszakasz aknavetői (6 db 82 mm-es aknavetőre számolva)
– 33 db nyíltan lévő nem páncélozott egyes cél vagy
– 13 db fedezékben lévő nem páncélozott egyes cél vagy
– 10 db nyíltan lévő aknavetőszakasz vagy
– 2 db fedezékben lévő aknavetőszakasz vagy
– 33 db nyíltan lévő élőerő (raj) (max. 100 x 100 m) vagy
– 2 db fedezékben lévő élőerő (raj) (max. 100 x 100 m) vagy
– 33 db nyíltan lévő élőerő gépjárművön (max. 100 x 100 m) pusztítására képesek.

Megvizsgálhatjuk még a zárótűzek helyze-tét is, mint az egyik legfontosabb, támadásban és védelemben is rendkívül fontos tűznemet. A védelmi harc tervezése során igen fon-tos szempont, hogy a tűzéralegységekkel mi-lyen szélességű merev zárótűz lehet. A me-rev zárótűz szélességét az egyes tűzeszközök repesz-(repesz-romboló) lövedéke (aknagránát-ja) megsemmisítési területének és a bevonan-dó tűzeszközök mennyiségének szorzata adja. A merev zárótűz szélessége jelenleg 180 m/6 vető és 120 m/4 vető.

Ködösítés
Ködlövedék-felhasználás 100 m széles arc-vonalra, egy percre a ködfelhő, (ködfüggöny) fenntartására.
A szél az ellenség felé (felől) fúj: 6 db;
Oldalszél esetén: 4 db.

Sajnos, ezt a képességet a lövésszászlójal-jak aknavető-alegységei nem tudják alkalmaz-ni, ugyanis a világító- és kódgránátok nem áll-nak rendelkezésre.
A manőverezőképesség jellemezhető a tü-zéralegységek mozgékonyásával (mozgási se-besség, a harcrendbe való szétbontakozás és a harcrend elhagyásának időszükségelete); vala-

mint a tűz kiváltásához szükséges idővel, illetve a tűzérségi tűznek – a hatótávolságon belüli – egyik irányból a másik irányba, vagy adott lőtávolságról más lőtávolságra történő áthelyezésével.

Az aknavetőszakasz manőverei magukba foglalják a szakasz előrevonását, átcsoportosítását, harcrendbe való szétbontakozását és tüzelőállás-váltását. Az alegységek előrevonását, átcsoportosítását, harcrendbe való szétbontakozását és a harctevékenység során történő állásváltásait manővertervek alapján célszerű megvalósítani.

A harci lehetőségek szemléletesen fejezik ki a különféle erők képességeit. A számvetések megkönnyítik a harctevékenység megtervezését. A harci lehetőség tisztázása hozzájárul az eredményes küzdelemhez.

A TŰZÉRSÉG ALKALMAZÁSA TÁMADÁSBAN, VÉDELEMBEN

Az aknavető-alegységek feladatai támadásban:

- lefogja (megsemmisíti) az ellenség aknavető-szakaszait, -részlegeit;
- pusztítja a támpontokban elhelyezett élőerőket és tűzfegyvereket;
- lefogja – a közeli mélységben elhelyezkedő – vezetési pontokat;
- megsemmisíti az ellenség nyílt élőerőit és tűzeszközeit.

A zászlóalj aknavetőszakaszt közvetlenül a főerőkifejtést végrehajtó alegység mögött célszerű elhelyezni. Mozgékonyságával és tűzerájével hozzá tud járulni a manővererők mozgásszabadságának biztosításához, ezáltal a feladat végrehajtásához. Prioritás tekintetében a tűzki-váltás gyorsasága az első. A tűzzel való gyors manőverezés érdekében törekedni kell arra, hogy egy célra minél kevesebb lőszert, a lehető

leggyorsabban löjünk ki. A támogatószakaszok aknavetőrajai alkalmazhatók önállóan vagy összevontan, mint egy szakasz.

Az aknavetőszakasz az előrevonás után a tüzelőállás-körletben a készenléti helyen tartózkodik, és onnan általában csak a tűzfeladat kezdete előtt foglalja el a meghatározott tüzelőállását. A tüzelőállás-körleten belül, az egyes tűzfeladatok végrehajtása után – ha a helyzet nem igényli a folyamatos tűztevékenységet – az aknavetőszakasz elfoglalja a váltó tüzelőállást vagy a készenléti helyet, ahonnan csak az új tűzfeladat megkapását követően foglalja el a részére meghatározott váltó tüzelőállást.

Támadásban a zászlóalj aknavetőszakasza állásváltását rendszerint akkor kezdik meg, amikor a rohamozó alegységek birtokba vették az ellenség első lépcső szakaszainak támpontjait. Az állásváltás folyamán a tűzérségnek mindvégig készen kell lennie azonnali szétbontakozásra, nem tervezett tüzelőállások elfoglalására.

Az aknavető-alegységek feladatai védelemben:

- pusztítja – az ellenség közeli harcászati mélységében (a lőtávolság határain belül) – az elhelyezkedő tűzérségi tűzeszközöket és vezetési pontokat;
- akadályozza az ellenség előrevonását és alegységeinek szétbontakozását;
- pusztítja az ellenség rohamozó élőerőit és tűzeszközeit;
- megakadályozza a védelemben beékelődött élőerők és tűzeszközök további térnyerését.

A védelmi harc – az esetek nagy többségében – lehetőséget ad a védő fél számára a megfelelő felkészülésre. A harc ezen módjának végrehajtásakor mindent – így a manővereket is – körültekintően, alaposan meg lehet tervezni, és törekedni kell arra, hogy a tüzelőállásokat mindig előre tervezetten foglalják el a tűzalegységek. Védelmi harc során ez lényegesen könnyebb, mint támadásban.

Alaposan kidolgozott tűzterv elkészítésére kell törekedni, úgy, hogy az alegységeknek legyen szabad kapacitásuk a harc közben érkező, nem tervezett tűzigények kielégítésére.

Védelemben is törekedni kell arra, hogy egy célra minél kevesebb lőszert minél gyorsabban löjjenek ki az alegységek.

ÖSSZEFOGLALÁS

A 82 mm-es aknavetők képességei – lőtávolságukat és pusztító képességüket tekintve – szakasz-, századszintű tűztámogatás végrehajtásához elegendők. A 82 mm-es aknavetőket fél-közvetlen és megosztott irányzású tűzeszközként lehet alkalmazni, viszont a megosztott irányzás hatékony alkalmazása csak a bemérő és a tűzvezető részlegekkel biztosítható. Zászlóaljszinten indokolt az ütegszintű szervezetek, a század tűztámogató csoportok visszaállítása, valamint nagyobb lőtávolsággal bíró eszköz rendszeresítése. ■

Lőfe/103 – 82 mm-es 37M. aknavető műszaki leírása és kezelési utasítása, Szekszárdi nyomda, 1975., p. 160.

Normagyűjtemény a tűzéralegységek részére 3. könyv (tervezet) – Magyar Néphadsereg Rakéta- és Tüzérfőnökség kiadványa, 1988. p. 94.

Tű/1 – A tűzérség lő- és tűzvezetési szabályzata (osztály, üteg, szakasz, löveg), az MH kiadványa, 1995., p. 220.

FM -6-20-20 – A tűztámogatás harcászati, technikai és eljárási kérdései. 1997. a HVK kiadása.

Kaszanyi Sándor mk. őrnagy:

AZ MH 5. BOCSKAI ISTVÁN LÖVÉSZDANDÁR MŰVELETTÁMOGATÓ MŰSZAKI ZÁSZLÓALJ FELADATRENDSZERE, KÉPESSÉGEI

A művelettámogató műszaki zászlóalj (továbbiakban: MMZ) 2007. március 1-jén alakult meg az MH 37. II. Rákóczi Ferenc Műszaki Dandár (Szentés) szakmai alárendeltségébe tartozó, de önálló költségvetési szervként működő MH 37/4. Török Ignác Műszaki-építő Zászlóalj jogutódjaként. Az alegység megalakulásával egyidejűleg, mint kötelékzászlóalj az MH 5. Bocskai István Lövészdandár (továbbiakban: MH 5. BILDD) alárendeltségébe került.

Szervezeti felépítése kialakításakor a jogelőd zászlóalj szervezetétől eltérő, létszámában kisebb, elsősorban a harcoló (összfegyvernemi) alegységek harcának műszaki támogatási feladatait ellátó alegység létrehozása volt a cél. Tekintettel a Magyar Honvédség nemzetközi szerepvállalásának megfelelően kialakított és felajánlott alegységeire, az MMZ szervezetében kialakítottak egy századerejű alegységet (1. műszaki század), amelyben három azonos felépítésű, úgynevezett modul műszaki szakaszt állítottak fel. A modul műszaki szakaszok a MH 5. BILDD egy-egy lövésszászlóalj-alapú harcászati kötelékének (zászlóaljharcscsoport – ZHCS) a műszaki támogatását biztosítják.

MŰSZAKI MODULSZAKASZ

Szakasztörzs (3 fő):

- szakaszparancsnok (ti.); szakasz tiszthelyettes (tts.), technikai eszköz tj. szgk.; gépjárművezető (szerz. legs.), tj. tgc.

1– 3. műszaki rajok (3x5 fő):

- rajparancsnok (tts.); rajparancsnok-helyettes (tts.); utász katoná (szerz. legs.); utász katoná (szerz. legs.); harcjárművezető (szerz. legs.); BTR–80 (mű.).

Műszaki-technikai raj (8 fő):

- rajparancsnok (tts.); rajparancsnok-helyettes (tts.); gépkezelő (szerz. legs.), univerzális földmunkagép; gépkezelő (szerz. legs.), univerzális földmunkagép; gépkezelő (szerz.

- legs.), univerzális földmunkagép; gépkezelő (szerz. legs.), rakodó földmunkagép; gépjárművezető (szerz. legs.), önkürrítő tj. tgc., gépjárművezető (szerz. legs.), tj. tgc.

Mobil víztisztító raj (6 fő):

- rajparancsnok (tts.); rajparancsnok-helyettes (tts.), tj. tgc.; kezelő (szerz. legs.), ZENON víztisztító berendezés; kezelő (szerz. legs.), ZENON víztisztító berendezés; gépjárművezető (szerz. legs.), ZENON szállító tj. tgc.; gépjárművezető (szerz. legs.), ZENON szállító tj. tgc.

Mozgástámogató raj (8 fő):

- rajparancsnok (tts.); rajparancsnok-helyettes (tts.), tj. tgc.; kezelő (szerz. legs.), rohamcsónak; kezelő (szerz. legs.), rohamcsónak; kezelő + gímű. vez. (szerz. legs.), TMM kísérőhíd; kezelő + gímű.vez. (szerz. legs.), TMM kísérőhíd; gépjárművezető (szerz. legs.), TMM kísérőhíd; gépjárművezető (szerz. legs.), TMM kísérőhíd.

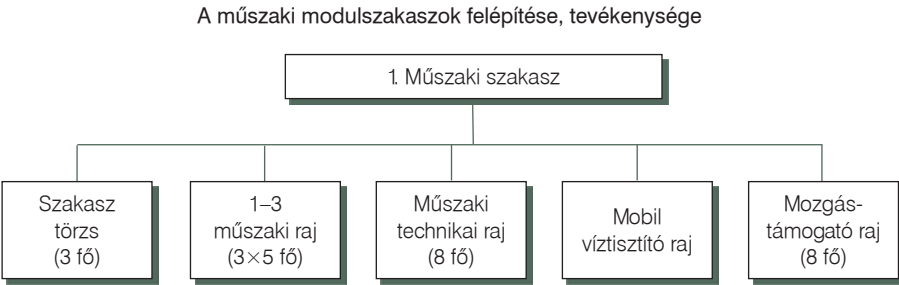
A modulszakasz az alábbi műszaki támogatási feladatok végrehajtására képes

1–3 műszaki rajok:

- 1–3 önálló műszaki felderítőjárőr működte-tése; 1–3 összefegyvernemi (ÖFN) felderítő-járőrbe beosztott szakfelderítés végrehajtása; 1–3 műszaki figyelő őrs működtetése; 1–3 műszakiakadály-elhárító raj működtetése; különböző torlaszok, akadályok leküzdése (elhárítása), robbanó- és nem robbanó műszaki záruk telepítése (létesítése).

Műszaki-technikai raj:

- Oszlopútépítés (12 km/ó), útvonal tisztítás (20 km/ó), utak hőmentesítése (18 km/ó), szennyezett útvonal tisztítása (9 km/ó), földmozgatás 600 (m³/ó), anyagterítés (160 m³/ó), erdőtírti építmények, alapgödörök, fedezékek, tüzelőállások (típusalbum szerint).

Mobil víztisztító raj:

- ivóvíz előállítás (normál szűrés), 1 klt.: 500 l/h; ivóvíz előállítás (szennyezett nyersvízből), 1 klt.: 125 l/h.

Mozgástámogató raj:

- max. 10 m széles, max. 3 m mélységű akadály áthidalása (4 db); max. 20 m széles, max. 3 m mélységű akadály áthidalása (2 db); max. 40 m széles, max. 3 m mélységű akadály áthidalása (1 db); vízfolyások felde-rítése 50 m vízszélességig (1 db/h).

A feltüntetett képességek többnyire a harc előkészítésének időszakában valósulhatnak meg teljes mértékben, a harc ütemétől függően (pl. halogató harc esetén) az alegységek képességei erősen korlátozódhatnak.

A ZÁSZLÓALJ SZERVEZETÉBEN KIALAKÍTOTT ALEGYSÉGEK FELÉPÍTÉSE, FELADATAI ÉS KÉPESSÉGEI. MÁSODIK MŰSZAKI SZÁZAD

A század felépítésének, szervezetének kialakításakor meghatározó volt, hogy a jogelőd zászlóalj feladatrendszeréből számos feladatot át kellett venni, mivel a 2007. évi szervezeti változások során nem állítottak fel olyan – nem az 5. Bocskai István Lövészdandár alárendeltségébe tartozó – műszaki alegységeket, melyek képesek lettek volna az alábbi feladatok ellátására:

- a honvédségi katasztrófavédelmi rendszerbe (HKR) kijelölt erők és eszközök biztosítása;
- a Magyar Honvédség alárendelt alakulatai kiképzési bázisai, objektumai, gyakorló- és lőterei műszaki karbantartási feladatainak végzése;
- a műszaki kis- és nehézgépkezelői állomány szakfelkészítése;
- a robbantási foglalkozást vezető, valamint a fel nem robbant kézigránátokat megsemmisítő járőrállomány szakmai felkészítése, vizsgáztatása;

– a hazai és a Magyarország területén kívül le-
vezetett nemzetközi (többnemzeti) gyakorlatok
műszaki támogatási feladatainak biztosítása;
– a természeti és az ipari katasztrófák követke-
ményeinek felszámolásával összefüggő fel-
adatok végrehajtása.

A felsorolt feladatok végrehajtása, biztosítá-
sa érdekében alakították ki a 2. műszaki száza-
dot, amelynek szervezetében az ábrán látható
alegységeket hozták létre.

A szakasz főbb technikai eszközei:

Műszakimentő-felszerelés gépkocsin, tűz-
szerész-felszerelés gépkocsin, terepjáró te-
hergépkocsi, vontatott aknatelepítő, páncé-
lozott műszaki felderítő és akadályelhárító
harcjármű (BTR–80).

Műszaki szakasz

A szakasz képességei, alkalmazásának elvei:

1–3 önálló műszaki felderítőjárőr működte-
tése;
1–3 összefegyvernemi felderítőjárőrbe be-
osztva szakfelderítés végrehajtása; 1–3 mű-
szaki figyelőőrs működtetése; 1–3 műsza-
ki akadályelhárító raj működtetése, külön-
böző akadályok, torlaszok leküzdése, elhá-
rítása; robbanó és nem robbanó műsza-
ki záruk létesítése (gépi eszközökkel is);
HKR-feladatok végrehajtása; gyakorlatok
műszaki támogatása; szakmai (műszaki)
tanfolyamok, felkészítések végrehajtása; lö-
vész- (összfegyvernemi) alegységek műsza-
ki megerősítése.

A szakasz utászrajba beosztott állománya
alkalmas még az 1. műszaki század szerveze-
tében található műszaki modulszakaszok meg-
erősítésére, pótlására.

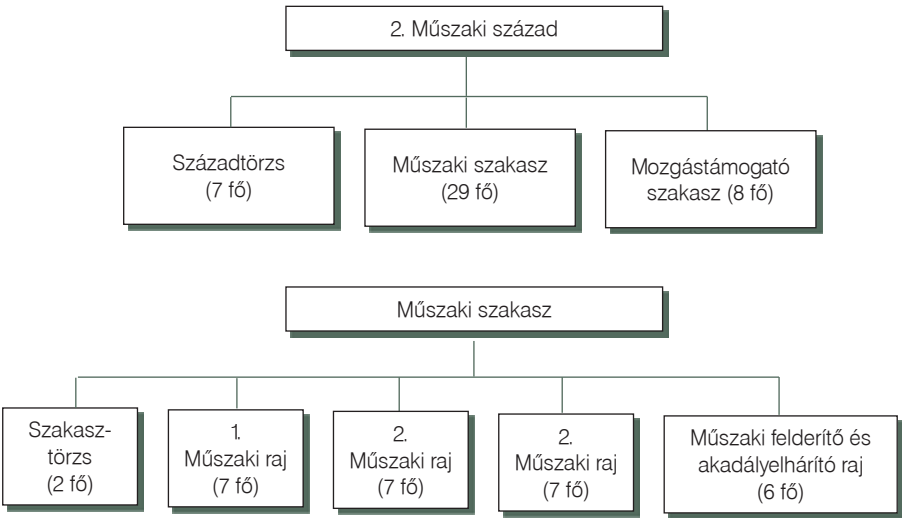
Mozgástámogató szakasz

A szakasz főbb technikai eszközei:

Közepes teljesítményű univerzális földmun-
kagép (Komatsu); láncotalpas buldozer; önjá-

A zászlóalj szervezetében kialakított alegységek felépítése, feladatai és képességei

ró úthenger; önjáró útprofilozó; önkürrítő te-
hergépkocsi, rakodó földmunkagép; darus gépkocsi, von-
tatott légsűrítő gépkocsi; benzinmotoros
láncfűrész; benzinmotoros talajfúró; benzin-
motoros kőzetromboló.

Támogatószakasz

A szakasz képességei, alkalmazásának elvei:

útépítő munkacsoport működtetése (egy
időben 2 db); gyakorlatok műszaki támo-
gatása; vezetési pontok kiépítésében való
részvétel (zászlóalj-, század-vezetési pon-
tok); támpontok, körletek erődítési munká-
lataiban való részvétel; MH-szintű műszaki
és kisépkezelői tanfolyamok végrehajtása;
HKR-feladatok végrehajtása.

A zászlóalj szervezetében, a két műszaki
századon kívül kialakítottak egy önálló, a zász-

lóaljtörzset, illetve a két műszaki századot ki-
szolgáló támogatószakaszt, melynek felépítése,
feladatai és képességei az alábbiak:

Feladatai:

a technikai kiszolgáló állomáson a zászlóalj
technikai eszközeinek karbantartásában, ja-
vításában való részvétel; a zászlóalj techni-
kai eszközei (nehézgépek) szállítási felada-
tainak végrehajtása, közúti menetek techni-
kai biztosítása.

Képességei:

közúti menet technikai biztosítása (2 menet-
oszlop egy időben); üzemanyag-szállítás (2
db űza. szállító gk.-val); üzemanyag-ellátó
pont üzemeltetése (benzin, dízel); karbantar-
tási feladatok (1-2 db eszköz/nap, a karban-
tartási feladat nehézségi fokától függően).

A ZÁSZLÓALJ EGYÉB FELADATAI, KÉPESSÉGEI

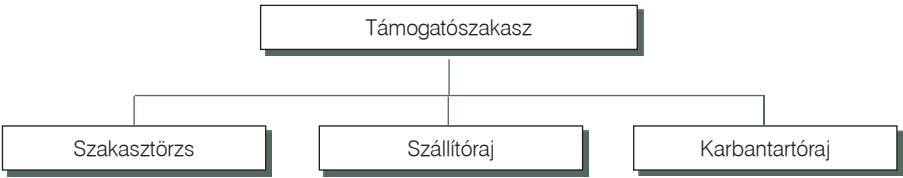
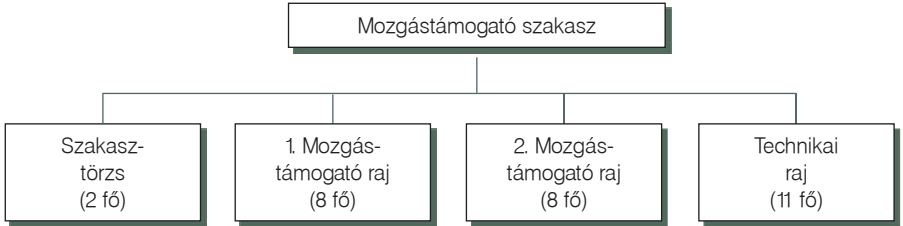
Feladatunk – együttműködve katonai szer-
vezetünk harctámogató műszaki századával
(HMSZD) – a „TISZA” Többnemzeti Katasztró-
favédelmi Műszaki Zászlóalj állományába erő-
ket és eszközöket biztosítani. A magyar modul
végrehajtó alegységét a HMSZD állománya ké-
pezi, míg a zászlóalj parancsnokságába és törz-
sébe beosztott szakállományt az MMZ bizto-
sítja. A folyamatos készenlét fenntartása érde-
kében a kijelölt állomány részt vesz a zászlóalj
éves gyakorlatain, illetve azt megelőzően szerve-
zi, tervezi és végrehajtja a gyakorlatra történő fel-
készítést is.

A fenti feladaton kívül az MMZ és a HMSZD
biztosítja a Szentés helyőrségben diszlokáló 37.
II. Rákóczi Ferenc Műszaki Ezred nemzetközi
szerepvállalás keretében felajánlott alegysége
(vegyes hídépítő század) szükséges pótlását,
mind személyi állományt (szakállományt), mind
műszaki-technikai eszközöket tekintve.

A zászlóalj több esetben végrehajtott olyan
jellegű feladatokat is, melyek a műszaki szakma
további fejlesztésével, új eljárásaival, eszközeivel
kapcsolatosak. Több ízben szakmai bizottságok
munkájában vett részt a zászlóalj kijelölt állomá-
nya, mely bizottságok tervezték, szervezték, il-
letve végrehajtották különböző műszaki-techni-
kai felszerelések, eszközök csapatpróbáját (táv-
robbantó felszerelése, nagyteljesítményű rakodó
földmunkagép, hőszigetelt mobil álca).

MUNKÁBAN A MŰSZAKI KATONÁK ÉS MUNKAGÉPEK

A zászlóalj parancsnoksága és a beosztott
szaktiszték rendszeresen részt vesznek a Fegy-
vernemi Állandó Munkacsoport (FÁM) műszaki
szekciójának munkájában, amelynek keretében

az elmúlt közel négy évben két alkalommal is
házigazdája volt a zászlóalj a szekció üléseinek.
Az előzőekben ismertetett feladatrendszer-
ből világosan kiderült az MMZ tevékenysége,

számos meglévő képessége felöleli a műsza-
ki támogatási feladatok csaknem teljes spekt-
rumát, szerteágazó tevékenységével gyakorlati-
lag minden katonai feladat végrehajtásában je-
len van.

A zászlóalj fennállásának közel négy éve
alatt számtalan gyakorlaton, központi felada-
ton bizonyította, hogy a technikai eszközök
terén meglévő problémái (a technikai eszkö-
zök magas életkora, az egyre sűrűbben előfor-
duló meghibásodások, a korszerű, új eszközök
alacsony száma, a meglévő technikai békehiá-
nyok, az akadozó alkatrész-utánpótlás, az elhú-
zódnó javítások, beszerzések, műszaki vizsgá-
ztatások), valamint a gépkezelői képzéssel kap-
csolatban felmerült, tisztázásra váró jogi szabá-
lyozásnak a kezelői állomány utánpótlását aka-
dályozó hatása ellenére, képes az alaprendel-
tetéséből adódó, valamint egyéb feladatainak
végrehajtására.

Ezt igazolják a végrehajtott feladatokat kö-
vető jó és kiváló értékelések, a más alakula-
tok érdekében végzett, illetve katasztrófavéde-
lem keretében végrehajtott feladatokat követő-
en az alakulathoz érkező köszönőlevelek, elis-
merő szavak. ■

HONVÉDSÉGI SZEMLE ONLINE
www.parbeszed.hm.gov.hu

Daruka Norbert mk. főhadnagy:

HADIAHJÓS ALEGYSÉGEK ALKALMAZÁSI LEHETŐSÉGEI NAPJAINKBAN

A modern dunai hadihajózás kezdeti időpontja 1848. július 25-ére tehető, e napon bocsátották vízre a MÉSZÁROS hadigőzöst. A folyami hadihajózás korszerűsítésének és a kontinens legnagyob b belvízi hadereje létrehozásának lehetőségét az 1867-es kiegyezés teremtette meg. Az első világháborúban a folyami erők sikeresen működtek közre a szárazföldi csapatok Duna, Tisza és a Dráva menti harcainak támogatásában.

A magyar kormány 1921-ben felállította a Magyar Királyi Folyamőrséget. 1931-ben Folyami Erők megnevezéssel, önálló fegyvernemként létezett az alakulat. A Folyami Erők hadműveleti alkalmazása 1941 áprilisától 1944 karácsonyáig tartott.

1945. május 14-én létrehozták a Honvéd Hadihajós Osztályt, amelynek fő feladata a Duna és a Balaton aknamentesítése volt. Ezt a személyi állomány áldozatos és példamutató munkával 1948 végére be is fejezte. A feladatát kiválóan végrehajtó osztályt 1950-ben ezreddé, 1951-ben dandárrá szervezték át. Az alakulat megnevezése 1991-ig Őnálló Hadihajós Dandár volt, 1991-től pedig Honvéd Folyami Flottilla lett.

1980–82 között korszerű folyami aknamentesítő hajókat kaptak a folyami erők. Alkalmazásba vételük minőségi ugrást jelentett és követelt meg a személyi állománytól. Az aknamentesítési tevékenység lehetőségei kiszélesedtek, az állomány szakmai ismeretei jelentősen bővültek.

2001. július 1-jétől, a haderőreform folyamán, a Honvéd Folyami Flottilla megszűnt. Az alakulattól néhány hajó és azok kezelőállománya az MH 1. Honvéd Tűzszerész- és Hadihajós Ezred alárendeltségébe került.

2007. március 1-jei hatállyal, a haderő-átalakítás keretében, az ezredből megalakult az MH 1. Honvéd Tűzszerész és Hadihajós Zászlóalj, amely 2010. június 15-étől újból ezredként végzi tevékenységét.

A RENDSZERESÍTETT HADIAHAJÓK

Az egykori Jugoszláviától vásárolt, francia licenc alapján gyártott NESTIN MS–25 típusú aknamentesítő hadihajókat az 1980-as évek elején rendszeresítették az akkori Magyar Néphadseregben. A hajótesteket átfestették a honvédségnél alkalmazott hadi zöldre, a hajók orrán fehér festékkel tüntették fel a betű- és számjelzéseket, a tatjukon pedig a névadó város nevét. Minden hajó ünnepélyes keretek között egy-egy Duna menti városról kapta nevét. Ezeken az ünnepségeken adtak át a hadilobogókat is.

A hajótípus belső felszereltsége – bár nem hasonlítható a személyszállító hajókéhoz – meszsze felülmúlt minden, a honvédségnél alkalmazott technikát. A hajó ugyanis rendelkezett kony-

hával, zuhanyzóval, s ha nem is tágas, de kényelmes ágyakkal és szekrényekkel ellátott, fűthető kabinokkal. A kabinokban volt mosdókagyló, valamint egy-egy íróasztal is. (Ezeket a teljesen hétköznapi dolgokat az tudja értékelni igazán, aki volt már kitepülésen vagy gyakorlaton, és ismeri az ott uralkodó körülményeket. Így azonban kitepüléseinken, vonalhajózásaink alkalmával, sokkal magasabb komfortban élhattünk, mint más fegyvernemhez tartozó kollégáink.)

A NESTIN MS–25 típusú hajók alaprendeltetése a belvízi hajózőutak aknafelderítése, aknamentesítése, saját csapatainak folyóra támaszkodó szárnyainak biztosítása. A hajótípus – a katasztrófavédelemmel együttműködve – alkalmas katasztrófahelyzetek elhárítására, mentési feladatok ellátására és vízi biztosításra. Az aknamentesítő hajók felhasználhatók a csapatok előerőinek a folyón történő hosszirányú vagy keresztirányú szállítására, valamint folyami deszantként, kisebb csoportoknak az ellenség digitális rádiórendszer alkalmazása révén biztosított a kapcsolattartás és együttműködés más szervezetekkel. Az aknamentesítő hajók alkalmazásával végrehajthatunk részleges aknamentesítést, teljes aknamentesítést, valamint hajók, hajókaravánok átvezetését aknaveszélyes folyamszakaszon.

Az aknamentesítő hajók rendeltetése az elmúlt időszakban jelentősen bővült. Elsőként említeném a fedélzeti berendezések kiegészítését a ZENON C5136 SHIPROWPU víkezelő rendszerrel. A rendszer alkalmas a szükséges mennyiségű ivóvíz-minőségű tiszta víz biztosítására szélsőséges alkalmazási körülmények között is, mechanikai, valamint atom-, biológiai és vegyi anyagokkal szennyezett vizekből.

A NESTIN MS–25 hajótípus alkalmas

- az ellenség által telepített, fenéken elfekvő, érintkezésmentes aknák felderítésére, megsemmisítésére, fedélzeti fegyvereivel sodoraknák megsemmisítésére;
- hajók és vontatmányok aknaveszélyes folyamszakaszon történő átvezetésére;
- ellátni saját maga, illetve átvezetendő hajókaravánok akusztikus akna elleni önvédelmét;
- hajófedélzeti légvédelmi gépágyúival ellátni a saját, illetve más hajók vagy vízi, vízparti objektumok légvédelmét;
- tűzfegyvereivel a vízparton elhelyezkedő ellenséges élőerő vagy könnyűpáncélos erők pusztítására, rombolására;
- 2000 méteres hatótávolsággal az ellenség

A ZENON rendszer teljesítményi adatait nem befolyásolja a hajón történő elhelyezés. Mechanikailag szennyezett vízből folyamatos üzemmel 6 m³ víz megtisztítására képes egy hadihajón elhelyezett berendezés. A paraméterek és üzemi tapasztalatok alapján katasztrófavédelmi tevékenységeknél nagy segítséget jelenthet a Duna mentén létrejött kisebb falvak, esetleg városok számára. Jelen pillanatban az AM–31 DUNA-ÚJVÁROS és az AM–32 DUNAFÖLDVÁR aknamentesítő hajók napi 12–12 m³ tisztított vízzel tudnák ellátni a rászorulókat.

A navigációs rendszer modernizálása eredményeképpen a manapság elavultnak mondható DECCA RR 1216 hajózási radart felváltotta az egyik legmodernebb berendezés: a FURUNO FR 8062 hajózási radar. Az új berendezés lehetőséget ad az éjszakai hajózás biztonságos végrehajtására. A sokoldalú használhatóságot tükrözi többek között a „Céltárgy riasztás” funkció, ami a navigátor részére hangot és képen látható figyelmeztetést ad, ha az előre kijelölt zónában valamilyen üsző tárgy megjelenik. Ezáltal könnyen megvalósul a hajó meglepetés elleni védelme. A rengeteg hasznos funkció közül kiemelten fontos lehet egy esetleges éjszakai feladat-végrehajtás során az AIS-üzemmód. Ez a funkció lehetőséget ad a számunkra ismert hajók megjelölésére. A megjelölt hajókat számuk és nevük szerint jelzi a rendszer, így is megkönnyítve azonosítási feladatainkat.

A HUMMINBIRD 997 cx SI 3D mélységmérő beszerzésével új fejezet nyílhat a Duna robanőszerkezetektől való mentesítésének történetében. A mélységmérő lehetőséget ad a folyóban elhelyezkedő bombák és egyéb tárgyak felkutatásához. A mélységmérő szonárak hanghullámokkal működnek. A készülék ezt a

ges repülők, harci helikopterek, leküzdésére

300 m/s sebességhatárig;

- alacsonyan támadó (aknásító) repülőgépek gépágyútűzzel való zavarására, megsemmisítésére;
- folyamzár-szolgálat létrehozására, illetve folyamzár kiépítésére diverzáns csapatok, sodoraknák ellen;
- korszerű radarberendezésével és mélységmérőjével mederszelvényezés végrehajtására;
- fedélzeti berendezéseivel robbanóeszközök kiemelésére;
- szükség esetén, a polgári védelemmel együttműködve, saját víztisztító és áramfejlesztő berendezésével partközeli területek áram- illetve ivóvíz-ellátására.

A ZENON rendszerrel előállítható ivóvíz mennyisége víztisztító egységenként 250 l/óra. A víztisztító készlet javasolt üzemideje 10 óra, de indokolt esetben folyamatosan is üzemeltethető. A készlet mechanikailag szennyezett víz esetén alkalmazható egy vagy két párhuzamosan működtetett víztisztító egységgel, illetve, ABV-szennyezésű víz esetén, két sorba kapcsolt víztisztító egységgel. Ezt a tisztítási folyamatot csak hajópárok tudják végrehajtani, ezzel azonban jelentősen lassul a hajó, mivel csak mellévett alakzatban köthetők össze a berendezések.

A szűréshez szükséges nyersvíz paraméterek	
Vízhőmérséklet	4–40 °C között
Levegőhőmérséklet	-40 és +50 °C között
pH.Érték „pH=–lg[H ₃ O ⁺]”	5–9 egység között
Keménység	200mg/l alatt „oldott só mennyiség”
Zavarosság	600 NTU alatt

szonársugárzást használja fel az adó alatt található tárgyak, mederstruktúrák és mederállapotok meghatározásához. A mélységmérő a kiküldött hangszignál és a keresőzónában található tárgyak vagy a vízfenék által visszavert hangszignál visszaérkezésének időpontja közötti időtartamot méri. A készülék a visszavert jel értelmezésével megállapítja a tárgy helyzetét, nagyságát és összetételét. A készülék a víz alatti világ széles területének pontos megjelenítéséhez egy SideScan adóberendezést alkalmaz. A SideScan adóberendezés fényképhez hasonló felbontást biztosít. A berendezés egy kb. 80 méter széles és 30 méter mély területet tud lefedni. A 3D mélységmérő tehát alkalmas lehet olyan tárgyak felkutatására, amelyek részben vagy egészen kiálszanak a mederfenék iszaprétegeből, esetleg ehhez nagyon közel vannak. Más tekintetben alkalmas lehet eltűnt szeméyek, folyóba esett roncsok felkutatására.

ALKALMAZÁSI LEHETŐSÉGEK

Aknamentesítés

Nem lehet megfelelkezni azokról az eszközökről, amelyek alapfeladataink ellátására szolgálnak és cserét nem, csak felújítást igényelnek. Ilyenek az aknamentesítési berendezések és eszközök. Az aknamentesítés veszélyes feladat, mivel az aknák, beállításuktól függően, csak meghatározott paraméterekre és hajószámra élesednek és lépnek működésbe. Ezért egy aknaveszélyes területet az azon való többszöri áthaladással és beállítással lehet mentesíteni.

Az AM-hajó alaprendeltetése az aknamentesítés, amelyet a fedélzeten elhelyezett aknamentesítő berendezésekkel, valamint az általa vontat

Az FR 8062 fő tulajdonságai:

fényes 12,1 collos LCD képernyő közvetlen napfényben is látható; az antenna fordulatszáma automatikusan változik a mérőkörzetnek megfelelően; beépített auto plotter (ARP–11) opcionális (emlékező megjelenítés); AIS-adatok megjelenítése (automatikus azonosító rendszer); felhasználó által programozható funkciógombok; visszhangok szűrése és megjelenítése különböző színekben

FURUNO FR 8062 RADAR LCD 12"1 KJELZŐ (FORRÁS: HTTP://WWW.MARINE-ELECTRONICS-UNLIMITED.COM/FURUNO+FR8062.HTML, 2009. 2. 9.)

tott aknamentesítővel hajt végre. A vízi aknamentesítés sajátossága, hogy az aknamentesítőt a hajó vontatja. Ennél fogva a hajó halad át elsőként az aknaveszélyes területen, tehát valamilyen módon védekeznie kell az aknákkal szemben. A kombinált ráhatású aknamentesítő (KRAM) rendszer a hajó vontatott aknamentesítő berendezése. Kombinált, mert a beleépített berendezésekkel mágneses és akusztikus úton hat a telepített folyami aknákra.

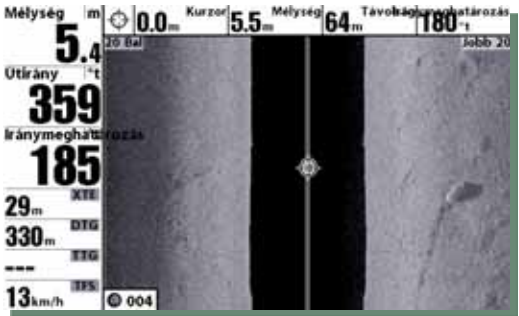
A mágneses akna a föld mágneses terében bekövetkező azon változásokra lép működésbe, amiket egy felette elhaladó hajó idéz elő. Az akusztikus akna pedig a benne elhelyezett mikrofon segítségével észleli a hajómotorok, illetve a hajócsavar által keltett zajokat és ezek az akusztikus hatások indítják a detonációt.

Az aknamentesítő hajó a fedélzeti aknamentesítő rendszerével saját mágneses mezejét a nullára csökkenti, ezzel egy időben az általa vontatott KRAM pedig egy hajó mágneses paramétereit szimulálja. Az akusztikus aknákkal szembeni védekezés módja, hogy a főgépek zaját minimálisra csökkentik, lassan haladnak, a gépeket pedig gumibakon helyezik el. A védekezés másik módja az AEL–1 elnevezésű akusztikus bombák alkalmazása. Ezeket a kézigránát nagyságú aknákat a hajó tatrészén elhelyezkedő vetítészerkezetről dobják a vízbe, majd ott a gyújtón beállított idő elteltével robbannak fel. Az akna robbanásának 600 méteres sugarában „süketi-ti”, 1200 méteres sugarában pedig felrobbantja az akusztikus elven működő aknákat.

VÍZI ÁTKELÉSEK HADIAHJÓS BIZTOSÍTÁSA

Ahogy a Bevetési Irány 2009 gyakorlat kiinduló helyzete is vázolta: *az ellenséges erők rombolták a Dunán lévő hidakat, a hidak pótlására épített pontonhidat pedig megrongálták. Ellenséges diverzáns csapatok felderítést végeznek, valamint a civil lakosságot terrorizálják, az ivóvízellátásban fontos kutakat szennyezik.* A jelzett információk megerősítéséhez nem mindig van lehetőség légi felderítés alkalmazására, tehát csapatfelderítőket kell az adott körzetbe juttatni. Ez történhet légi úton, szárazföldön vagy az adott helyzetben vízen.

Az MS–25 típusú aknamentesítő hajók 30 fős deszant-képességükkel alkalmasak egy felderítőszakasz, műszaki felderítők és búváralegységek célterület közelébe szállítására. A hajók alkalmasak a célterület eléréséhez szükséges gumicsónakok és egyéb felszerelések, fegyverzet tárolására, szállítására és – a célterület közelében maradva – tűztámogatást és logisztikai hátteret tudnak biztosítani a felderítő-alegységeknek. A foglyok kihallgatása, őrzése ugyancsak megoldható a fedélzetükön. A kapott információkat azonnali hatállyal továbbítani lehet a fedélzeti kommunikációs berendezésekkel. Berendezéseikkel közvetlenül részt tudnak venni az átkelőhely műszaki felderítésében. Ezen túlmenően alkalmasak mederszelvényezés végrehajtására, vízsebesség mérésére, a mederfenék feltérképezésére 3D-s fényképek készítésével és az átkelőhely helyének pontos meghatározására GPS-koordinátákkal.

BOMBÁNAK LÁTSZÓ TÁRGY (FORRÁS: AM-31 DUNAÚJVÁROS FELVÉTELE, 2008. 5. 30. (MINDKÉT OLDALON 20–20 MÉTER ÁBRÁZOLVA)

A hadihajós alegység a rendszerben lévő aknamentesítő berendezésekkel képes végrehajtani a pontonhidépítésre kijelölt folyamszakasz aknamentesítését, ellenőrzését és felderítését is. A kijelölt folyamszakaszt az úgynevezett kombinált ráhatású aknamentesítő eszközzel lehet megtisztítani az akusztikus és mágneses gyűjtőval ellátott aknáktól. Más gyűjtőval (hidrosztatikus) és más módon telepített (például lehorgonyzott, mederfenéken elfekvő) aknák ellen pedig a mechanikus aknamentesítés alkalmazásával harcolhatnak.

TŰZTÁMOGATÁS, LÉGVEDELEM

A hajók alkalmasak a még el nem készült pontonhid túlparti hídfőjének megerősítésére átszállítandó lövészalegységek gyors átdobására, illetve a hajófedélzeti gépágyúkkal (PAV–4, PAV–1) ezen alegységek tűztámogatásának ellátására. A várpalotai lőtérén végrehajtott hatásbemutatók bebizonyították, hogy a 20 milliméteres hajófe-

délzeti légvédelmi gépágyú a rendszeresített repesz–robbanó–gyújtó–fényjelző lőszerekkel 600 méter távolságról átüti a BTR–80 típusú lövészpáncélosok páncélzatát, és repeszeivel pusztíthatja a küzdőtér belsejében lévő állományt. A rendszeresített páncéltörő lőszer 800 méter távolságról behatol a lövészpáncélosba, és annak túldoldalán távozik. (Nem nehéz elképzelni, hogy a közben megtett út alatt milyen pusztításra képes.) Tehát a hajó nemcsak könnyűfegyverzettel ellátott diverzáns egységek ellen alkalmazható, hanem bevethető a gyengén páncélozott particélok ellen is.

FOLYAMZÁRÁS, JÁRÓRSZOLGÁLAT

A már épülő, illetve megépült pontonhidat folyamzár megépítésével és folyamatos járőrszolgálat fenntartásával védhetik. A folyamzár egyaránt alkalmas vízi úton beszívárgó diverzáns-egységek feltartóztatására, az általuk telepített sodoraknak megállítására, ugyanakkor nem akadályozza a saját erőк vízi közlekedését és az egyéb hajóforgalmat. A folyamzár alatti partszakasról esetlegesen elindított sodorakna ellen a járőrszolgálatot ellátó hajó sikeresen veheti fel a harcot hajófedélzeti légvédelmi gépágyúival. A hajók alkalmasak hidak és az azokat építő műszaki alakulatok, valamint az átkelő csapatok közeli légvédelmének ellátására a medervonalat követő, a légvédelmi radarok észlelési határa alatt berepülő harci repülőк, helikopterek és robotrepülőgépek ellen.

MŰSZAKI MENTÉS

Leszakadt pontonok, meghibásodott BMK-k, BTR-ek vontatását végre lehet hajtani a hajókra beépített csőrlővel. (Ponton vontatása történt például az Európa-híd építésénél, valamint ponton leszabadításra is sor került már a Red Bull Air Race verseny biztosításán.)

VÍZI ÁTKELÉS HADIHAJÓS BIZTOSÍTÁSA

SEGÍTSÉGNYÚJTÁS, VÍZTISZTÍTÁS

A történelem során már számtalanszor megtörtént, hogy a szemben álló felek valós és vélt sérelmek megtorlása, vagy az ellátás kiegészítése miatt a polgári lakosságot zaklatták. Az ilyen atrocitások, vagy a harctevékenység elől menekülő lakosság túlpartra történő átmenekítésére is igénybe vehetők a hadihajók. Harminc fő behajózása és a túlpartra történő átjuttatása, esetleges egészségügyi ellátása is végrehajtható a hajófedélzeten. A harctevékenység elmúltával – ahogyan azt a Bevetési Irány 2009 alaphelyzetében is vázolták – a megfertőzött ivóvízkutak miatt a vízellátás megoldását más módon kell megoldani. A hadihajókba beépített ZENON víz-tisztító berendezés a partmegtűzésben álló hajón keresztül, a Duna vizéből, emberi fogyasztásra alkalmas vizet képes előállítani, amelyet vezetékeken keresztül a partra lehet továbbítani és ki-mérni a lakosságnak.

* * *

Talán nem kell hangsúlyoznom, hogy milyen fontos a Duna hajózhatósága, a folyami átkelőhelyek biztosítása. Hosszasan sorolhatnám azokat a feladatokat, amelyekhez a hadihajók, ha nem is nélkülözhetetlenek, de igen hasznosak. Nem elhanyagolható az alakulat történelmi háttére és hagyományörző tevékenysége sem.

Az új eszközök, új feladatok lehetőséget adnak eddigi munkánk magasabb színvonalon történő műveléséhez. Az elmúlt években láthattuk, hogy még a háború után hat évtizeddel is éles robbanószerkezetek kerülnek elő hídjaink közeléből. A feladatok tehát nem megkérdőjelezhetők, és ha csak a tűzszerész-statisztikákat lapozgatjuk, láthatjuk: mentesítésre váró eszköz akad bőven.

Tisztában vagyok azzal, hogy a napjainkra jellemző gazdasági helyzet a túlélésre kényszerít mindenkit, és hogy minden forintnak

megvan a helye. Figyelembe kell venni azonban azt, hogy az előbbieкben jelzett feladatok végrehajtását csak állandó kiképzéssel és gyakorlatokkal lehet garantálni, valamint, hogy a technikai háttér megteremtése, szinten tartása is anyagi ráfordítást igényel. Remélem, lesz még alkalom, ahol bizonyíthatja a hadihajós alosztály személyi állománya rendszerben lévő technikai eszközeinek sokoldalú alkalmazhatóságát. ■

FELHASZNÁLT IRODALOM

Sebestyén Tibor: MS–25 Aknamentesítő hajó. Haditechnika 2004/2, Budapest
Daruка Norbert: A NESTIN MS–25 új feladatai. Műszaki Katonai Közlöny 2009. évi 1–4. összevont szám (ISSN 1219-4166), ZMNE 502/2010, pp.: 195–207

Daruка Norbert – Sebestyén Tibor: Hadihajós alegységek alkalmazási lehetőségei, vízi átkelés biztosításánál. Haditechnika, 2010/4. szám, (HU ISSN 0230-6891) pp.: 43–45

Szabó Sándor: Speciális műszaki technikai eszközök és felszerelések alkalmazási lehetőségei a katasztrofavédelemben. Hadtudomány 2009. elektronikus szám, http://mhтt.eu/hadtudomany/2009/2009_elektronikus/2009_e_5.pdf Letöltés: 2010. 10. 18.

Szőllös Béla: Könnyű folyamzáró alosztály egy alkalmazási lehetősége, eszközei, módjai vízi akadály műszaki biztosítása során. ZMNE dolgozat 1998

Hhj/1 Szakutasítás az AM típusú hajók elektroaknász berendezéseinek kezelésére

Hhj/52 Szakutasítás az AM típusú hajók fedélzeti és navigációs berendezéseinek kezelésére, karbantartására

Dr. Földesi Ferenc nyá. alezredes:

ADALÉKOK A HADKÖTELES-NYILVÁNTARTÁS ÚJ RENDSZERÉNEK KIALAKÍTÁSÁHOZ

A katonakötelesek számbavétele, nyilvántartása gyakorlatilag egyidős magával a katonáskodással. A hadseregek létszámának növekedése, a hadművészet fejlődése, majd az új fegyverek megjelenése egyre pontosabb és részletesebb nyilvántartást kívánt. A tömeghadsereg megjelenésekor már a haderő kiegészítése egyáltalán nem nélkülözhetta a megbízható nyilvántartási rendszert. Erről magyarországi törvényekben első alkalommal – igaz, csak utalásképpen – az 1454. évi III. törvénycikкben¹ olvashatunk, majd az 1545. évi XXVI. törvényikк² már nyilvántartó lajstrom felfektetését írta elő. Ez az 550 év is bizonyítja, hogy hadköteles-nyilvántartás volt, van és – amíg hadseregek léteznek – lesz is.

Az önkéntes tartalékos rendszert célzó felülvizsgálatok egy sor feladatot is generáltak a honvédelmi vezetés, a szakterület munkatársai részére. A kormányhatározat 2009. október 31-ei határidővel szabta meg a honvédelmi tárcának, hogy dolgozza ki a Magyar Honvédség (a továbbiakban: MH) nyilvántartási és behívási rendszerének korszerűsítési javaslatát.³ E kidolgozáshoz kívánok néhány adalékot hozzátenni. A jobb érthetőség érdekében röviden bemutatom a hadköteles-nyilvántartás 1919-es évtől napjainkig terjedő átalakulásait, és kitérek a hadköteles-nyilvántartást gyökeresen átalakító, a 2004. évi törvényi szabályozásból eredő változásokra. Végezetül ismertetem a rendszer egy lehetséges változatát.

TRIANONTÓL AZ 1939. ÉVI HONVÉDELMI TÖRVÉNYIG

A hadköteles-nyilvántartással kapcsolatos kép megrajzolásához fontos, hogy visszatekintsünk a már említett 90 éves időszakra. Ennek tükrében válik ugyanis világossá, hogy mind a békeidőszaki toborzási, mind a minősített időszak feladatok végrehajtásához szükség van a jól működő, megfelelően karbantartott területi hadköteles-nyilvántartásra.

Az Osztrák–Magyar Monarchiában a véderőről és a honvédségről szóló törvénycikкek, illetve az azok végrehajtására kiadott szakutasítások alapvető nyilvántartási hatóságként a kiegészítő parancsnokságot jelölték meg.⁴

A honvéd kiegészítő parancsnokságok – mint alapnyilvántartást vezető szervezetek – illetékeségi területükön vezették a teljes körű hadköteles nyilvántartást. A csapattestek a saját „anyakönyvi” állományukat kezelték, a kerületi parancsnokságok a kerület hadköteleseiről vezettek egy szűkített nyilvántartást, a Honvédelmi Minisztérium pedig összesített adatokat kezelt. A nyilvántartás a hadköteles tartózkodási helyére alapozódott (amit az ún. nyilvántartói jegyzőkönyvben tüntettek fel). Annak pontosítása az ellenőrzési szemléken történt, amelyeket meghatározott időszakonként a Honvédelmi Minisztérium rendelt el.

A rendszer jól szolgálta a haderő személyi szükségletének biztosítását, illetve az első világháború során a mozgósítást és a tartalékok számbavételét. Ezt a jól működő rendszert Magyarországi Tanácsköztársaság gyakorlatilag elsorvasztotta. A nyilvántartói segédletek elvesztek, valamint a nyilvántartó szervezetek működését megbénította a zavaros közállapot, továbbá az, hogy az állampolgárok a nyilvántartás alapját képező jelentési és jelentkezési kötelezettségüket sem teljesítették.

A Nemzeti Hadsereg megszervezésének egyik első lépése már 1919 decemberében a nyilvántartást végző szervezetek megszervezése, a pontos nyilvántartás felfektetése volt.⁵ A nyilvántartást továbbra is az állandó tartózkodási helyre (és nem az állandó lakóhelyre) alapozták, ami ugyan pontatlan volt, de rövid idő alatt lehetett elkészíteni. A nyilvántartás felfektetését 1920. január 1-jén kellett megkezdeni és 1920. február végére be kellett fejezni.

A trianoni békediktátum egyértelműen tiltotta azoknak a szervezeteknek a létrehozását, illetve működtetését, amelyeknek feladata a hadköteles-nyilvántartás felfektetése és annak vezetése volt. Ezért a honvédelmi vezetés a nyilvántartó tiszteket is a polgári közigazgatási hatóságok szervezetébe utalta.

1921 áprilisában, már a rejtési elképzelések figyelembevételével, járási (városi) statisztikai hivatalra, majd testnevelési és népgondozó hivatalra „keresztelték át” a hadköteles-nyilvántartást vezető szervezeteket, amelyek minden esetben az illető közigazgatási hatóság kebelében végezték feladataikat, azonban a szorosan vett hadköteles-nyilvántartással nyíltan nem foglalkozhattak⁶. A szigorú közvetlen katonai ellenőrzés olyannyira megnehezítette a hadkiegészítési szervezetek munkáját, hogy 1927-ig a honvédelmi vezetés gyakorlatilag szüneteltetett minden azzal kapcsolatos tevékeniséget?

A katonai ellenőrzés szigorának enyhülésével az ún. felriasztási munkálatokat 1927. december hónapban felújították. Ezzel együtt hozzákezdtek a katonai nyilvántartás rendbetételéhez is a következő elvek alapján:

- a központi nyilvántartásnak rendelkeznie kellett vegyes-dandáronkénti összesített nyilvántartással;

- a vegyesdandár-parancsnokságnak rendelkeznie kellett a tartalékos állomány fegyvernemenkénti, évfolyamonkénti, majd rendfokozati bontásban vezetett létszámdaival;

- a katonai szervezeteknek rendelkezniük kellett szám szerinti kimutatással a hozzájuk feliasztáskor bevonuló tartalékosokról – születési évfolyam, rendfokozat, kiképzettség és alkalmassági szint, valamint polgári foglalkozás szerinti bontásban.

Mindezen nyilvántartások alapját a népgondozó szerveknél a név szerint vezetett nyilvántartás képezte.

A nyilvántartási elvek kidolgozása után a katonai vezetés megkezdte a nyilvántartó szervezetek óvatos fejlesztését. Az eltörölt járási nyilvántartókat 1928 végén újból rendszerbe állította, illetve a járási testnevelési és népgondozó (a továbbiakban: TENG) szervezeteket is bekapcsolta a nyilvántartási munkálatok végzésébe. 1929-ben már 60 fő városi és járási nyilvántartó tisztviselő és 225 fő nyilvántartó végezte a katonai nyilvántartással kapcsolatos feladatokat. Emellett a városokban és a járáások székhelyein összesen 134 fő nyilvántartó kezdte meg tevékenységét⁸. Ugyanakkor a hadköteles-nyilvántartás rendbetétele érdekében, 1929. január 1-jei hatállyal, szintén a városokban és a járáásokban, a Belügyminisztérium III. osztályának alárendeltségében, 160 fő testnevelési nyilvántartó is megkezdte működését.

Mindezzel azonban még nem oldódott meg a megbízható hadköteles-nyilvántartás kérdése. Ehhez szükség volt a bejelentési kötelezettség újbóli bevezetésére, amit a belügyminiszter az 1930-ban kiadott rendeletében az egész ország területére írt elő. Egyértelmű volt, hogy teljes körű nyilvántartás felfektetését tűzte célul a katonai vezetés, hiszen a nyilvántartásba tartozott a 12. életévtől a 65.-ig gyakorlatilag minden magyar állampolgárságú férfi.

Az 1939. március 11-én hatályba lépett új honvédelmi törvény (a továbbiakban: Hvt.) már felhatalmazást adott arra, hogy a katonai nyilvántartást a honvédelmi tárca – együttműködve a belügyminiszterrel – egyszerűsítse, és a lakóhely szerinti nyilvántartás alapján tökéletesítse⁹. Ennek az egy-séges nyilvántartásnak biztosítania kellett a honvédelmi törvényben előírt szolgálati kötelezettségek teljesítése érdekében a személy szerinti nyilvántartást, az ezzel kapcsolatos adatgyűjtést, az adat-szolgáltatást és a végrehajtás ellenőrzését. A törvény felhatalmazást adott többek között a hadkiegészítést végző szervezetek felállítására, valamint olyan rendeletek kiadására is, amelyek lehetővé tették a teljes körű katonai nyilvántartás felfektetését, a szervezeti korszerűsítést. A honvédelmi miniszter által 1939. augusztus 1-jei hatállyal újjászervezt kiegészítő parancsnokságok átvették, többek között, a katonai alapnyilvántartás kezelését is.

A nyilvántartási rendszer újraszabályozása az 1939. évi Hvt. által bevezetett honvédelmi kötelezettségek rendszerén alapult. A törvénycikк rendelkezései szerint a személyes honvédelmi kötelezettség férfiaknál a 12. életévtől a 70. életévig tartott, a nőknél a 14. életévtől a 70. életévig terjedt. Ezek közé a korhatárok közé sorolta a törvény az egyes honvédelmi kötelezettségeket is.

A kiegészítő parancsnokságok név szerint nyilvántartották az illetékeségi kiegészítési kerületük területén lakó, a meghatározott évfolyamhoz tartozó kiképzett tartalékos katonákat (csendőroket)¹⁰. A járási (városi) katonai parancsnokságok tartották nyilván név és létszám szerint – a levetekörzetek

és leventeparancsnokságok útján – a leventeköteles ifjakat¹¹. A Honvédelmi Minisztérium és a hadtestparancsnokság nyilvántartotta a saját állományát, valamint szám szerint az összes tartalékos és hivatásos állományú katonát. A nyilvántartás karto térendszer szerint történt.

*

Az 1933-ban bevezetett, majd az 1939. évi Hvt.-vel életbe léptetett totális nyilvántartás már a háborúra való készülődés jegyében szerveződött és működött. Gondos és szakszerű kidolgozását az is mutatja, hogy az alapelvek (például a név szerinti nyilvántartólapok felfektetése, az éppen szükséges katonai követelményeknek megfelelő csoportosítások rendszere, a változásjelentések küldése, a katonai nyilvántartásban részt vevő szervezetek száma és összetétele stb.) gyakorlatilag 2004. december 31-éig nem, vagy csak alig változtak.

A KATONAI NYILVÁNTARTÁS A MÁSODIK VILÁGHÁBORÚ BEFEJEZÉSE UTÁN

Az ellenségtől megtisztított országrészeken – a szovjet katonai hatóságok engedélyének függvényében – a területi katonai igazgatás is haladéktalanul megkezdte működését.

A katonai nyilvántartás anyaga a legtöbb helyen részben vagy teljesen megsemmisült. Az 1944 decemberében kiadott honvédelmi miniszteri rendelet értelmében az újjászervezett kiegészítő parancsnokságok első feladata az önként jelentkeztettek számbavétele és bevonultatása volt. E feladatuk végrehajtása során megkezdtek a felkészülést a toborzással kapcsolatos nyilvántartási munkálatok végzésére is¹².

A honvédelmi miniszter 1945. február 12-i rendeletében szabályozta a területi katonai igazgatási hatóságok szintjeit és feladatait.¹³ Az egységes katonai nyilvántartást – mint harmadfokú területi hatóság – a kiegészítő parancsnokság végezte, a népmozgalmi nyilvántartók útján. A népmozgalmi nyilvántartók képezték az elsőfokú katonai területi szervet. Ezeket minden településen (járási székhelyeken, megyei városokban, községekben) megszervezték, és kezdetben a bevonulási központok alárendeltségében működtek.¹⁴

Gyökeres változást hozott a katonai igazgatás végzésének elveiben és gyakorlatában az 1950. július 17-én kiadott honvédelmi miniszteri rendelet. Az 1950-ben kialakított szervezeti változások, valamint a hadköteles-nyilvántartás változásai után a járási (városi) kiegészítő parancsnokságon név és szám szerint, a megyei parancsnokságon pedig csak szám szerinti nyilvántartást vezettek.¹⁵ A nyilvántartólapokat a katonai szolgálatra való igénybevétel lehetősége szerint, úgynevezett ágazati nyilvántartási rend szerint tárolták.¹⁶ Az alapelv az volt, hogy a hadkötelest a lakóhely szerint kellett nyilvántartani. Az új rendszerben az anyakönyv lap helyett bevezették a nyilvántartólapot, amit minden személyesen megjelenő hadkötelesről fel kellett fektetni. 1951. december 1-jétől pedig el kellett látni őket katonai igazolvánnyal. Az új rendszer szerint az ország férfi lakosságát 18–50 éves kor között tartották nyilván, két csoportba sorolva.

Az ötvenes évek elejétől a Magyar Néphadsereg létszáma erőteljesen emelkedett. Ezzel együtt növekedett a totális, minden állampolgárra kiterjedő katonai nyilvántartás bevezetésének igényekezete.

Az összes tartalékos hadköteles (szovjet elveknek megfelelő) új nyilvántartásának alapját az 1949.

évi népszámlálás képezte, amit az úgynevezett ellenőrzési szemlék alkalmával pontosítottak, illetve készítettek el. Az ellenőrzési szemléket a Honvédelmi Minisztérium vezette bizottságok 1950. szeptember 1-jén kezdték, és 3 hónapon keresztül folytatták. A szemle rendeltetése a tartalékos hadkötelesek politikai¹⁷, katonai szakképzettségi, egészségügyi és a bevonulási készség¹⁸ szempontjából történő felülvizsgálata volt.¹⁹ Az ellenőrzési szemlén beszerzett adatokat kiegészítették még a hadkötelesek által bementott adatokkal (egészségi állapot, katonai szakképzettség) is.²⁰

A Honvédelmi Tanács 1955-ben határozatot hozott a katonai igazgatás átszervezéséről. Az átszervezés végrehajtásával egy időben a kiegészítő parancsnokságok átvették az alsó fokú katonai nyilvántartókat is, amelyek szervezeteikbe épültek be.

A KATONAI NYILVÁNTARTÁS KORSZERŰSÍTÉSE

Az információ iránti fokozódó igények szükségessé, a számítástechnika nagyléptékű fejlődése pedig lehetővé tette Magyarországon is a számítógépes nyilvántartások létrehozását.

A '70-es évek elején, Magyarországon több száz olyan nyilvántartás létezett, amelyek párhuzamosan kezelték ugyanazon személyi adatokat.²¹ A 2001/1970. MT számú minisztertanácsi határozatban egy új, centralizált, korszerű központi gépparkon alapuló, helyi (községi, városi) szervezetekkel rendelkező népesség-nyilvántartási rendszer megvalósítását tűzték ki. Az egységes népesség-nyilvántartási rendszer koncepciójának kidolgozásával egy időben – annak keretében – a honvédelmi vezetés is megkezdte a katonai nyilvántartási rendszer korszerűsítésének tervezését. Ennek a rendszernek részét képezte az elkülönített katonai nyilvántartás.²²

A katonai felső vezetés kezdetektől fogva érvényesíteni tudta a népesség-nyilvántartáshoz fűződő honvédelmi érdekeit. Ebben az időben a hadköteles-nyilvántartás még a manuális nyilvántartási rendszerre alapozódott, amely már alkmatlan volt a színvonalas, bőséges, ugyanakkor pontos és azonnali információigény kielégítésére. A honvédelmi vezetés a hadköteles-nyilvántartás korszerűsítésének legkedvezőbb járható útját az állami népesség-nyilvántartáshoz (ÁN) való csatlakozásban látta biztosítani. A katonai nyilvántartás korszerűsítése során, az ÁN-on belül katonai alrendszer hoztak létre, amely elkülönítetten kezelte a hadkötelesek katonai vonatkozású adatait.²³

A honvédelmi vezetés többszintű népesség-nyilvántartási rendszer kialakításában gondolkodott. Mivel ez állami szinten nem valósult meg, a Honvédelmi Minisztérium az ÁN központi gépparkja által kínált lehetőségeket kihasználva, a megyei hadkiegészítő parancsnokságokra telepített végkészülékeket. Ennek megfelelően a hadköteles adatainak szolgáltatói és felhasználói területi szintjei a megyei (fővárosi) hadkiegészítő parancsnokságok lettek. Ezzel az egységes népesség-nyilvántartással – azon belül az integrált hadköteles-nyilvántartással – a honvédelmi vezetés egy olyan korszerű nyilvántartási rendszert alakított ki, amely ekkor a távlati tervei között sem szerepelt.²⁴

A katonai adatbázis alapját az 1975 januárjában végrehajtott általános népesség-összeírás biztosította. A hadkiegészítő parancsnokságok részt vettek ebben a népszámlálásban, és ennek folyamataiban rögzítették a katonai adatokat. Ez mintegy 3,2 millió személyre terjedt ki. Az adategyeztetési

munka jelentős eredménye volt, hogy megbízhatóan sikerült pontosítani a Magyar Néphadsereg hadköteles-nyilvántartását is. Erre 1950 óta nem volt lehetőség és mód.

A Magyar Néphadsereg Vezérkar Hadkiegészítő és Mozgósítási Csoportfőnökség (MNVK Hadkieg. és M. Csoportfőnökség) 1972-ben már javaslatot készített olyan szervezeti változtatásokra, amelyek egységesítik az addigi, szétszórtna kezelt és vezetett hadköteles-nyilvántartást. Az egységes hadköteles-nyilvántartás működésének szervezeti feltételeként 1974. december 1-jétől a megyei hadkiegészítő és területvédelmi parancsnokságon létrehozták a nyilvántartó osztályokat, s állományukat belső átcsoportosítással alakították ki.²⁵

A hadkötelesek hagyományos (manuális) nyilvántartása egyre nehezebben volt képes eleget tenni a vezetés és a hadkiegészítési szakterület növekvő információigényének. Fokozódó igényként merült fel a hadköteles-nyilvántartás helyi számítógépes rendszerei és egy honvédségen belüli korszerű számítástechnikai eszközökkel ellátott, központi szakirányító és informatikai biztosítást végző szervezet létrehozása, amit az állami népesség-nyilvántartás irányításának és működésének megváltozása is indokolt.

Az 1990 végén született elvi döntést követően, 1991 őszén megkezdődött a megyei hadkiegészítő és területvédelmi parancsnokságok számítógépes hálózatának telepítése, beindult az adatrögzítési munka. Új szakirányító és informatikai biztosítást végző szervezetként 1992. február 1-jén megalakult az MH Katonai Igazgatási és Adatfeldolgozó Központ (továbbiakban: MH KIAK). Az MH KIAK, az illetékes informatikai szervekkel együttműködésben, végrehajtotta a csoportfőnökségi és a központi számítógépes rendszer fejlesztését, valamint a megyei hadkiegészítő és területvédelmi parancsnokságokon a számítógépes hálózatok bővítését, megteremtve az adatszolgáltatási rendszer minőségi fejlesztésének alapjait.

A hadköteles-nyilvántartásban a következő jelentősebb változás elsősorban a manuális nyilvántartási rendszert érintette. Az 1992-től vezetett ketős nyilvántartás jelentős megterhelést rótt első sorban az informatikai és nyilvántartó osztály állományára.

1999 szeptemberétől a Budapest Fővárosi, a Pest Megyei és a Veszprém Megyei Hadkiegészítő Parancsnokságon, jelentősen csökkentve a manuálisan vezetett adatok körét, új tárolási rendet vezettek be. A kedvező tapasztalatok hatására 2000 decemberétől minden megyei hadkiegészítő parancsnokságnak meg kellett kezdeni az áttérést az új nyilvántartási rendszerre, egyben elsődlegessé téve a számítógépre alapozott hadköteles-nyilvántartást. Az áttérés 2001. március 31-ig befejeződött.

A katonai nyilvántartás kezelése, vezetése a megyei hadkiegészítő parancsnokságokon 2004. december 31-éig alapvetően a számítógépre alapozottan működött, az alapadatokat és a katonai nyilvántartás alapdokumentumát képező nyilvántartólap használata mellett. Pontos és megbízható adatokat szolgáltatott a mintegy két és fél millió hadkötelesről, igénybevételük lehetséges idejéről és formáiról.

A HADKÖTELES-NYILVÁNTARTÁS ÁTALAKULÁSA 2005. JANUÁR 1-JÉTŐL

Az Országgyűlés 2004. november 8-án új törvényt fogadott el, amely teljesen új alapokra helyezte a

hadkötelesek katonai nyilvántartását.²⁶ Békeidőszakban katonai nyilvántartást kizárólag a honvédség központi adatfeldolgozó szerve (jelenleg az MH KIAK) vezethet. Megszűnt a hadkiegészítő parancsnokságok adatkezelési joga, ezzel együtt megszűnt az önálló informatikai és nyilvántartó osztály is. A törvény elfogadása és életbeléptetése között rendkívül kevés idő telt el.

A nyilvántartásokat és a számítógépes adatállományokat a 2004. december 31-ei állapot szerint lezárták, és átadták az MH KIAK-nak, ahol egy teljes adattartalommal bíró országos adatbázis működik. Az átadást követően törölték a hadkiegészítő parancsnokságok szervereiről az adatbázisokat és az alkalmazói programokat.

A korábbi törvény szerint az adatok kezelői 2004. december 31-én éjfélig a hadkiegészítő parancsnokságok voltak. A honvédelmi törvény hatályba lépésével, vagyis 2005. január 1-jén nulla órától, ezek a parancsnokságok nem kezelhették a hadkötelesek adatait. Két és fél millió személy adatainak és iratainak kezelését kellett volna egy pillanat alatt megváltoztatni!

A Hvt. a hadkiegészítési munkafolyamatok eddigi történetében nélkülözhetetlen elemnek számító tevékenységet, a hadköteles-nyilvántartást is megváltoztatta. A teljesen új alapokra helyezett katonai nyilvántartást részleteiben a törvény 7.§-a szabályozza. Ez a potenciális és a volt hadkötelesekről nyilvántartható adatok körét, azok kezelését, vezetését béke- és minősített időszakokra bontja, és ennek megfelelően határozza meg a végrehajtás szervezetét is.

Megítélésem szerint a hadkiegészítő parancsnokságoknak e szakterületi változás okozta a legtöbb feladatot. A változás lényege, hogy békeidőszakban a katonai nyilvántartás kezelésére, vezetésére, a változások feldolgozására csak az MH KIAK jogosult. A hadkiegészítő parancsnokság csak minősített időszakban kap felhatalmazást a hadköteles-nyilvántartás kezelésére, vezetésére, az abban tárolt adatok pontosítására és azok bekérésére.

A területi katonai igazgatás egyszintű rendszerét, a megyei hadkiegészítő parancsnokságokat, 2005-től bármikor a gyökeres átszervezés veszélye fenyegette. A honvédelmi miniszter 2007-ig nem adta ki a Hvt.-ben meghatározott rendeletét a nyilvántartás vezetésére, kezelésére.²⁷ Az MH KIAK és az államigazgatás adatszolgáltatásra kötelezett szervei mind a mai napig a Hvt. rendelkezései alapján végzik munkájukat. ²⁸

A megyei szervezetről hadkiegészítő parancsnokságok rendszerének átalakítása folyamatosan napirenden volt. Felmerült annak lehetősége, hogy több regionális hadkiegészítő parancsnokság alakuljon, ahol a hadköteles-nyilvántartásnak is van (lett volna) helye, kihasználva a korábban kialakított informatikai hátteret, illetve megtartva azokat a szakembereket, akik korábban e rendszert működtették. A 2007. január elsejei átalakítás mindent megváltoztatott. Létrejött a két hadkiegészítő parancsnokság, alárendeltségében a megyei toborzó- és érdekvédelmi irodákkal. (A továbbiakban a hadköteles-nyilvántartás elemzésekor nem különítem el a hadkiegészítő parancsnokságot, illetve a toborzó- és érdekvédelmi irodákat. Egységesen hadkiegészítő parancsnokságot említek a könnyebb érthetőség kedvéért.)

A létrejött megyei szervezetek már sem létszámukban, sem szakismeretben nem képesek a korábbi terminológia szerinti hadköeles-nyilvántartás átvételére, kezelésére és vezetésére. Maradt a két hadkiegészítő parancsnokság, amely viszont je-

lenleg nem alkalmas a korábbi metodika szerinti adatkezelésre.

HOGYAN TOVÁBB? (KÉRDÉSEK ÉS ALTERNATÍVÁK)

A területi katonai igazgatás életében a Hvt. megjelenését követően végbement változások felvetnek egy meg nem kerülhető kérdést: kezelhet-e a hadkiegészítő parancsnokság (illetve a toborzóiroda) alapvető feladatainak ellátása érdekében személyes adatokat? Ha igen, azt milyen törvényi felhatalmazás alapján, milyen formában és mélységben végezheti? Ha nem, akkor milyen módszert kell bevezetni törvényben előírt feladatainak színvonalas végrehajtásához?

Alapvető elv, hogy a már megszerzett vagy más törvényi előírás alapján biztosított jogosultságokat, járandóságokat a közigazgatásban megkövetelt szolgáltatási színvonalon kell biztosítani.²⁹ A törvény felhatalmazást ad az érdekvédelmi nyilvántartásban lévők adatainak kezelésére, amit a toborzóirodák jelenleg is folyamatosan vezetnek, és aminek karbantartásáról gondoskodnak. Probléma csak a napi munkafolyamatok (elsősorban a toborzás) biztosításához szükséges személyi nyilvántartások kezelésében, vezetésében van. Értelemszerű, hogy keresni kell azokat a lehetőségeket, megoldási módokat, amelyek a gyakorlatban megvalósítják a törvényben lefektetett elveket, ugyanakkor biztosítják a normális és zökkenőmentes feladat-végrehajtást is.

A Hvt. a honvédelmi miniszter hatáskörébe utalta a katonai nyilvántartás szabályainak meghatározását. E szabályozási kényszert a jogalkotó 2008. január 1-jei hatállyal törölte.

Talán nem érdektelen olyan javaslatokat megfogalmazni, amelyek elősegíthetik az előzőekben felvetett elvek érvényesítését. Vizsgáljuk meg tehát, milyen területen és mélységben szükséges (és célszerű is) szabályozni azt az adatnyilvántartást, amely a hadkötelesekre, illetve a szakmai feladatok végrehajtására vonatkozik.

Maradva a tanulmány témájánál, békeidőszakban a hadkiegészítő parancsnokság egyik alapvető feladata a toborzás útján történő hadkiegészítés.³⁰ Békeidőszakban nincs közvetlen hozzáférés az MH KIAK által kezelt adatbázishoz, ugyanakkor az adatvédelmi törvény (a továbbiakban: Avt.) pontosan szabályozza a nyilvántartások kialakításának szabályait, illetve alapelvként fogalmazza meg az adatkezelés célhoz kötöttségét és jogalapját.³¹

Az Avt. szabályozza, valamint meghatározza azokat a főbb érdekeket is (például a közérdekű feladatok, az adatkezelő törvényes kötelezettségének teljesítése, a hivatalos feladat gyakorlása, az adatkezelő jogos érdekének érvényesítése), amelyek érvényesítése alkotmányosan megalapozza a személyes adatok kezelését.³²

Az egyértelmű, hogy az MH elsősorban a toborzószervezetek útján kerül kapcsolatba leendő munkavállalóival.³³ A szerződéses katonai szolgálati beosztások betöltésének folyamata az érdeklődéssel kezdődik, ami a toborzóirodában történik meg. Miután a toborzóiroda 2005. január 1-jétől már nem rendelkezik hadköteles-nyilvántartással, el kell fogadnia – igaz, csak előzetesen – a szerződéses katonai szolgálatra vonatkozó és a Magyar Honvédség hivatásos és szerződéses állományú katonáinak jogállásáról szóló törvényben (HJT)³⁴, valamint a HM-rendeletben³⁵ előírt jelentkezési feltetelek meghatározott meglétét, illetve a felajánlha-

tó beosztásokat befolyásoló egyéb tényezőket. A bementott adatok ellenőrzéséhez esetenként az MH KIAK segítségét kell kérni. Mindennek a felvételi folyamat beindításában, az előzetes ellenőrzésben van szerepe, miután ebben a fázisban van lehetőség kiszűrni a jogszabály rendelkezéseinek nem megfelelő jelentkezőket.

Tételezzük fel, hogy az első, az ún. érdeklődő jelentkezéskor nem tudunk beosztást felajánlani az érintett számára. Elvileg regisztrálni kell(ene) annak érdekében, hogy értesíteni tudjuk, amennyiben alkalmas beosztás keletkezik. A kérdés: hogyan? És mindez milyen adattartalommal kerüljön a toborzószervezetek regisztrációs adatbázisába?

Ha megvizsgáljuk a Hvt 7.§-ában tételesen felsorolt nyilvántartható adatok körét, abból – az eredményes toborzási tevékenység végzéséhez – az alábbi adattartalomra van szükségünk³⁶:

- A) személyazonosító adatai;
- B) lakcímadatai;
- E) a szolgálat tervezését és teljesítését befolyásoló adatai. (Ebből:
  - a) katonai szolgálatra való alkalmasságát érintő betegsége;
  - c) megkezdett és befejezett iskolai tanulmányai;
  - d) szakképzettsége;
  - e) foglalkozása;
  - f) idegennyelv-ismerete és annak foka;
  - g) gépjármű-vezetői, munkagép-kezelői engedélyének kategóriája, érvényességi ideje.)
- P) Szolgálati adatai.

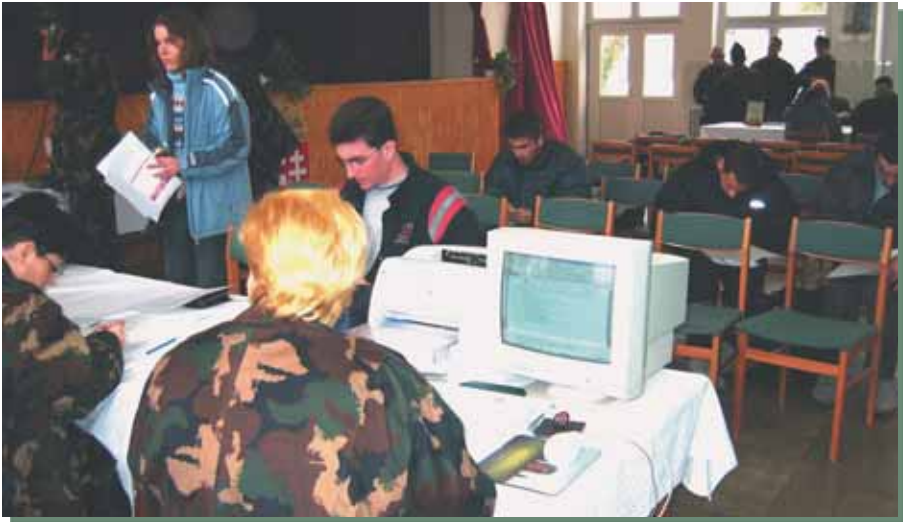
Míndezek az adatok az MH KIAK által vezetett és kezelt adatbázisban megtalálhatók (bár annak naprakészsége nem éri el a korábban vezetett hadköteles-nyilvántartás pontosságát), a Hvt. rendelkezései szerint azonban az adatbázis béke-időszakban mégsem adható át a hadkiegészítő parancsnokságoknak. Marad tehát a toborzás érdekében végzett, saját kidolgozású személyi nyilvántartás kialakítása.³⁷

Jogosan merülhet fel a kérdés: miért van szükség személyi nyilvántartás kialakítására és vezetésére, amikor az adatbázis szigorúan vett naprakészsége nincs biztosítva?³⁸ A személyi nyilvántartás kialakításának – véleményem szerint – az alábbi indokai vannak:

- a toborzóirodák rendelkezzenek azon személyeknek a szolgálatvállaláshoz szükséges adataival, akik jelentkezéskor határozott szándékot mutattak a szerződéses katonai szolgálat iránt;
- a toborzóirodáknak legyen meg a lehetőségük válogatni az érdeklődők között, esetleg arra, hogy új beosztás esetén a beosztást ajánljanak fel a jelentkezését megerősítő, potenciális szerződéses katona számára;
- az MH-nak mint munkaadónak legyen lehetősége elemzéseket végezni a jelentkezők nyilvántartásban lévő adatainak statisztikai célú felhasználásával, amelyek a tervezést segítik;
- a beválsí vizsgálatok (egészségi, pszichikai és fizikai) folyamatában a toborzóknak legyen meg a lehetőségük a közvetlen kapcsolattartásra a jelentkezők által közölt elérhetőségi címeiken.

Az MH mint fegyveres szervezet – amely különleges körülmények között hajtja végre feladatát, valamint olyan eszközöket használ, amelyek alkalmasak az élet kioltására – csak a magasabb biztonsági szintnek is megfelelő jelentkezőket fogadhat a soraiba. Ennek az adatbázisnak a felhasználásával megteremtődik annak a lehetősége, hogy még a szerződéskötés előtt az illetékes és a tör-

vényben felhatalmazott szervek a biztonsági ellenőrzéseket végrehajthassák.

A következő kérdéskör a személyi tartalékok kialakítása érdekében működtetett (elsősorban számítógépes) adatbázis kialakítása, felépítésének meghatározása. A hadköteles-nyilvántartás létrehozásával, valamint annak felügyeletével megbízott szervezet minden korban igyekezett olyan kategóriákat létrehozni, amelyek kifejezik az adott csoportnak a honvédelem érdekében történő igénybevételi lehetőségeit. (Ez egyébként – az előbbiken túl – egyfajta könnyebb kezelhetőséget is jelentett az érintett szakállomány számára.) Megítélésem szerint a jelen helyzetben is meg kell vizsgálni a hadköteles-nyilvántartásban lévők csoportosításának lehetőségeit. Kérdés, hogy legyen-e kategorizálva a potenciális hadköteles (és tartalékos) állomány. Véleményem szerint igen. Ez esetben is az alkalmazhatóságuk a döntő szempont.

Az MH személyi tartalékát elsősorban a kivált hivatásos és szerződéses katonák alkotják. Ők képezhetik az elsődleges tartalékot. A kiképzetlen potenciális hadköteles állomány csak kiképzés után válhat „hasznos tartalékká”. Így a következő fő csoportosításokat javaslom:

- Aktív állományból nyugállományba kerültek, valamint szerződéses katonai szolgálatból kiváltak.
- Önkéntes tartalékosok.
- Olyan potenciális hadkötelesek, akik polgári foglalkozása (és tervezett katonai alkalmazása) nem igényel katonai kiképzést (például orvos, szakmérnök, jogász).
- Kiképzettek, illetve sorkatonai szolgálatot teljesítettek.
- Kiképzetlen potenciális hadkötelesek.

A javasolt fő csoportokon belül még további csoportosítások lehetségesek, azonban a jelen helyzetben azt nem célszerű több szintre bontani. Érdemes szót ejteni a számítástechnikai feltételekről. A hadköteles-nyilvántartást eddig minden hadkiegészítő parancsnokságon jól kiépített, megfelelő szakértelemmel menedzsel számítástechnikai hálózat szolgálta ki. Ugyanakkor a toborzóirodák is rendelkeztek és jelenleg is rendelkeznek (az előbb említett számítástechnikai hálózaton kívül) elegendő mennyiségű számítástechnikai eszközzel. A korábbi, a hadköteles-nyilvántartás érdekében létesített hálózatot le kellett bontani, át kellett alakítani. Több megyében új elhelyezést kaptak a toborzóirodák, de összességében elmondható: minden toborzóirodán működik számítógépes hálózat, az irodák képesek online kommuni-

kálni a hadkiegészítő parancsnoksággal, illetve az MH KIAK-kal, valamint egymással.

Az előzőekben elsősorban a békeidőszaki fő feladat (ti. a toborzás) érdekében felfektetett, illetve vezetett területi hadköteles-nyilvántartás fontosságáról szóltam. De ugyanilyen fontossággal esik latba a potenciális hadkötelesek adatkezelése, a tartalékok kialakítása érdekében.

Ez esetben már nehezebb az adatbázis kialakítása, hiszen a potenciális tartalékosok nyilvántartása, az alkalmazási elveknek megfelelő adatkezelése, netán különböző feladatok végrehajtására szükséges egységek, esetleg központi tartalékok kialakítása már szélesebb adatbázist igényelne. Nem lehet a sötétben tapogatózva szervezni és kezelni a tartalékokat, vezetni a változásokat, pótolni a hiányokat.

HADKÖTELES-NYILVÁNTARTÁS MINŐSÍTETT IDŐSZAKBAN

Tekintsük át a továbbiakban, hogy melyek azok a feladatok, amelyek jelentősége – összefüggésben a hadköteles-nyilvántartással – a minősített időszakban előtérbe kerül. Ezek:

- a hadköteles-nyilvántartás átvétele az MH KIAK-tól;
- a hadköteles-nyilvántartás vezetése, kezelése, az adatpontositások végrehajtása, együttműködve a közigazgatval és az önkormányzati igazgatás szervezeti feladattal.
- A sok és változatos tennivaló közül érdemes kiemelni a hadköteles-nyilvántartás visszavételét, kezelését és vezetését, amely nélkül nincs eredményes személyi kiegészítés. Békeidőszakban a hadkiegészítő parancsnokságok nem rendelkeznek hadköteles-nyilvántartással, az ennek érdekében felépített informatikai rendszerük (amely 2004. december 31-éig kiválóan üzemelt) elvesztette jelentőségét. Minősített időszak bevezetésekor a hadkiegészítő parancsnokság első lépésben átveszi az illetékességi területén lakó és most már hadköteles férfi állampolgároknak a Hvt.-ben meghatározott adatait az MH KIAK-tól, majd megkezdí adataik pontosítását.

Vizsgáljuk meg, hogy ez a részfeladat mekkora létszámú hadkötelest érint, illetve milyen feltételeket kell kielégíteni az eredményes végrehajtás érdekében. Hogy jobban érzékelhető legyen a problémafelvetés, tegyük ezt a példa kedvéért a Veszprém Megyei és a Pest Megyei Hadkiegészítő Parancsnokságokra számolva.

A hadkiegészítő parancsnokságok informatikai és nyilvántartó osztályainak 2005 előtti átlagos, állománytáblában meghatározott létszáma 22 fő volt. Rátérve az átveendő hadkötelesekre: 18–40 életév között a hadköteles-nyilvántartásban Veszprém megyénél hozzávetőleg 67 000 fő szerepelt, ebből katonai szolgálatot kb. 25-30 000 fő teljesített. Pest megyénél ez a létszám 180 000, illetve 55-60 000 fő volt.³⁹ A 2004. december 31. előtti hadköteles-nyilvántartásba vételt külön szervezettel végezték és (átlagosan 3000 fős belépő évfolyammal számolva) az adatkérő (adatközlő) lapok kiküldése, feldolgozása kb. 2-3 hónapot vett igénybe. Talán nem járok messze az igazságtól, ha azt mondom: ezt a feladatot a jelenlegi létszámmal a hadkiegészítő parancsnokságok, illetve a toborzóirodák egyáltalán nem, vagy csak jelentős túlmunkával tudják végrehajtani.

Ennek a dilemmának a feloldására több, már békeidőszakban hozott intézkedéssel⁴⁰, részletesen meghatározott munkafolyamattal lehet és kell felkészülni. Ebbe beletartozhat az átadás-átvételtre kerülő hadköteles állomány „szakaszolása”⁴¹, a nyilvánvalóan alkalmatlanok visszatartása, valamint békeidőszakban is hatékony hadköteles-nyilvántartási rend kialakítása. De ebbe az intézkedési körbe kell tartozzon az a határozott kíváncalom is, hogy a hadkiegészítő parancsnokság (toborzóiroda) tartsa készenlétben informatikai rendszerét, a parancsnokság teljes állománya pedig meghatározott időszakonként tesztadatbázisokon gyakorolja a már hadkötelesek adatváltozásainak gépi rögzítését, a változások átvezetését és azok dokumentálását.⁴²

Folytatva a hadköteles-nyilvántartás átvételének elemzését, el kell dönteni, hogy mi legyen az alapnyilvántartás, szükséges-e – mintegy bizonylatolási feladatnak – a papír alapú nyilvántartólapok használata.

A számítógépre alapozott és a manuális nyilvántartást véleményem szerint jelenleg más formában célszerű végezni. Alapnyilvántartás a gépi nyilvántartás. Formájának és vezetése rendszerének, az adott számítógépes szoftver használatának minden esetben követnie kell a számítástechnikai eszközök színvonalát. A papír alapú nyilvántartás vezetését a lehető legszűkebb körre kell csökkenteni, de annak vezetését és használatát (elsősorban a bizonylati rend miatt) célszerű megtartani.

Az előzőekben lefektetett elvek azonban megkövetelik, hogy a hadkiegészítő parancsnokságok (függetlenül azok szervezeti rendjétől) rendelkezzenek megfelelően kiépített számítógépes rendszerrel, azok működtetéséhez álljon rendelkezésre felelős rendszergazda, valamint kiképzett alapállomány. De mindezenen túl, az MH KIAK kapja meg azokat a fejlesztési iránymutatásokat és anyagi eszközöket, amelyek ennek a nélkülözhetetlen rendszernek a kiépítéséhez szükségesek. Ezzel együtt legyen meg a hatásköre a területi szervezeteknél a szakfeladatok irányítására és gyakoroltatására.

A feladatok végrehajtását, a minősített időszak rendszabályainak bevezetését követően azonnal és soron kívül a következő ütemezéssel célszerű végrehajtani:

1. Az MH KIAK megkezdí az adatállomány renden kívüli pontosítását, együttműködve a Közigazgatási és Elektronikus Közszolgáltatások Központi Hivatalával (a továbbiakban: KEKKH).

2. A hadkiegészítő parancsnokság aktivizálja a hadköteleseket nyilvántartó számítástechnikai rendszerét, az „éles” adatbázis megérkezésé-

ig a tesztadatbázis felhasználásával gyakoroltatja a hadköteles-nyilvántartást kezelő állományát. Ezzel együtt felkészül a területileg illetékes hadköteles adatbázis fogadására.

3. Az MH KIAK a pontosított adatbázist ellenőrzi és kiszűri (megtisztítja) a hibás adatállományokat (rekordokat). (Az ellenőrzés után a jogszabályokban és a szakintézkedésben meghatározottak szerint, a hadkiegészítő parancsnokságok – illetékességi területüknek megfelelően – végrehajtják az adatállomány szétválogatását.)

4. Az ellenőrzött és a szakintézkedésben meghatározott feltételek szerint szűkített adatállományt megküldi a hadkiegészítő parancsnokságoknak.

5. Az átvett adatbázis alapadatait felhasználva a hadkiegészítő parancsnokság megkezdí az abban szereplők adatainak pontosítását. Az adatpontositást a kiküldött adatkérő és adatközlő lapok felhasználásával hajtja végre.

6. Az adatpontositást a teljes 18-40 év közötti hadköteles állománynál végrehajtja.

A visszaérkező adatkérő és adatközlő lapokat a szakintézkedésben meghatározott időtartamon belül feldolgozza.

Felmerülhet a kérdés, hogy mi szükség van a teljes hadköteles állomány adatainak pontosítására, majd a továbbiakban azok sorozására? Nos, véleményem szerint a társadalmi igazságosság elve, de legfőképp a törvény szelleme, betűje követeli meg e lépéseket. Hiszen a Hvt. is kinyilvánítja, hogy a honvédelem nemzeti ügy, a Magyar Köztársaság a haza védelmét állampolgárainak hazafias elkötelezettségére építi, valamint az állampolgárok személyes szolgálatukkal vesznek részt a haza védelmében. De utalhatok arra a kitételre is, hogy minősített időszakban a Magyar Köztársaság területén lakó minden magyar állampolgárságú férfi hadköteles, ez pedig magában foglalja a szolgálati kötelezettséget is. Ezek alapján nem engedhető meg, hogy a törvényben rögzített és kihirdetett elvektől eltérően vegyék igénybe (adatpontosításra, sorozásra majd behívásra) a jogszabályban meghatározott korosztály bármely tagját. Az elvektől való eltérés – véleményem szerint – súlyosan sértené az egyenlő elbírálás elvét, valamint lehetőséget teremtené bizonyos esetekben az elvtelen megkülönböztetésre. A különböző mentességeket kizárólag a Hvt.-ben meghatározott esetekben és formában lehet életbe léptetni.

A hadköteles-nyilvántartás átvétele majd a adatpontositás és feldolgozás az egyik leginkább időigényes szakmai feladat. Ennek időtartama elsősorban az átveendő adatbázis nagyságától (ti. a hadkötelesek létszámától) függ. Ez az időtartam – megítélésem szerint – 3-6 hónap közé esik. Mindez akkor, ha a hadkiegészítő parancsnokságok (toborzóirodák) ún. békeállománya folyamatosan készül ennek az alapvető feladatnak a végzésére.

Ez az időtartam természetesen jelentősen lerövidíthető, ha a Hvt.-nek a nyilvántartásra vonatkozó szakaszaiban változást vezetne be a törvényhez. Hiszen a jelenlegi szabályozás szerint a potenciális hadkötelesekről meghatározott adatokat csak az MH KIAK kezelhet és vezethet. Hadkiegészítő parancsnokság csak a minősített időszakban végezheti az adatkezelést. Ha az adatkezelés gyakorlata úgy változna, hogy a hadkiegészítő parancsnokság békeidőszakban is – az MH KIAK felügyeletében és szakmai irányításával – kezelhetné és vezethetné a potenciális hadkötelesek adatait, az átalálást gyakorlatilag azonnal, zökkenőmentesen lehetne végrehajtani.

De ugyanígy lehetne csökkenteni ezt a felké-

szülési-átállási időtartamot, ha szervezeti változás történne az MH KIAK és a hadkiegészítő parancsnokságok felépítésében. Ez a változás nem eredményezne létszámnövekedést, legfeljebb létszám-átcsoportosítást. A Hvt. 7.§ (2) bekezdése szerint „A potenciális hadkötelesre vonatkozó adatokat a hadköteles kor felső határáig a honvédség központi adatfeldolgozó szerve (...) kezeli.” (Vagyis békeidőszakban csak az MH KIAK-nak engedélyezi a hadköteles-nyilvántartás vezetését, a belépő évfolyam nyilvántartásba vételét, az adatbázis kezelését, az adatpontositások és változásjelentések bekérését). Miután a hadkiegészítő parancsnokságokon elvileg jól működő és kiépített számítógépes hálózat működik, és azt a jelenlegi szervezeti rendben használják is, nem okoz nagy munkát annak használatbavétele a hadköteles-nyilvántartás érdekében.

A Hvt. idézett szakasza előírásának eleget lehet tenni, ha a hadkiegészítő parancsnokságok működési központjában – de az MH KIAK állománytáblájában szereplő – hadköteles-nyilvántartást kezelő szakállományt (2–3 fő) különítének a jelenlegi hadkiegészítő parancsnoksági állománytáblák terhére. Ők, mint az MH KIAK munkatársai végeznék a hadköteles-nyilvántartással kapcsolatos feladatokat. Kapcsolatot a központi adatbázissal online tartanak, amire már kiépített rendszerek üzemelnek. Természetesen a szakmai és szolgálati jogkört az MH KIAK parancsnoka gyakorolná a kikülnöített állomány felett, az érintett hadkiegészítő parancsnok csak az elhelyezésért, a munkafeltételek biztosításáért felel. Így a minősített időszak bevezetésekor nem kellene időt pazarolni a hadköteles-nyilvántartás átvételére, hiszen az a hadkiegészítő parancsnokság objektumában volt eddig is, csak az át-

alárendelést kell végrehajtani. Ennek ideje nyilvánvalóan percekben mérhető.

***

Jelenleg a területi katonai igazgatás a működéséhez leginkább elengedhetetlen eszköztől, a hadköteles-nyilvántartástól van megfosztva. Így bármilyen javaslat ezen a területen erőszakolt, hiszen a cél és a lehetőség élesen ellentmond egymásnak.

Korábban feltettem a kérdést: kezelhet-e, vezethet-e a hadkiegészítő parancsnokság a hadkötelesekről nyilvántartást? De talán – ismerve a katonai vezetés tartalékokra vonatkozó elképzeléseit – inkább úgy kellene fogalmazni: szükség van-e a hadköteles-nyilvántartásra? Pontosabban: kell-e foglalkozni a hadköteles-nyilvántartás megyei rendszerének kialakításával, a rendszer kiépítésével? A tervezett önkéntes tartalékos létszám, illetve a minősített időszak feladatok eddig megismert és az igénybevételre tervezett hadkötelesek száma egyáltalán nem igénylik a korábbi metodika szerinti hadköteles-nyilvántartás felélesztését.

A Honvédségi Szemle 2009. májusi számában egy, a katonai igazgatási rendszerről szóló publikációjában a szerző megállapítja: „Az elmarasztaló vélemények főként azokban az írásokban jelennek meg, amelyek a jelenlegi helyzetet a korábbi időszakokkal hasonlították össze.”⁴³ Nos – bár igazat adok a szerzőnek – ebben az írásomban, úgy gondolom, én is azt tettem. És ezért is teszem fel ismét – módosítva és kiegészítve – a kérdést: szüksége van-e a Magyar Honvédségnek a korábbi terminológia szerinti hadköteles-nyilvántartásra? Véleményem szerint nincs. Ha a korábbi rendszerben gondolkodunk, ha azt próbáljuk toldozni-foltozni, csak egy öszvér megoldás születhet, ami nem alkalmas az új típusú feladatok támogatására. ■

¹ 1454. évi III. törvénycikk rögzítette, hogy a főpapok jövedelmeik alapján, a régi szokás szerint tartoznak katonáskodni, és akiknek jövedelmei megkevesbültek, azok hadszolgálati terhe is alább-szálljon. 2. § Hogy egyéb, kisebb egyházi méltóságokat és tisztségeket viselő egyházi személyek is, akiknek nevei a hadseregről vezetett bizonyos lajstromba nincsenek beírva (...) Corpus Juris Hungarici, Kjk.–Kerszöv CD

² 1545. évi XXVI. törvénycikk előírta, hogy hadi szemle alkalmával a csapatokról lajstromot készítsenek, mely a vármegyéhez küldendő, hogy abból meg lehessen tudni, vajon az urak és nemesek elegendő katonát állítottak-e ki az ő javaik után? Corpus Juris Hungarici, Kjk. –Kerszöv CD

³ 1032/2009. (III. 17) kormányhatározat a Magyar Honvédség önkéntes tartalékos rendszerének fejlesztéséhez kapcsolódó egyes ágazati feladatokról, b) pont

⁴ Vö. A véderőről szóló 1889. évi VI. és a honvédségről szóló 1890. évi V. törvénycikkek

⁵ Kényszerítő ok volt a Nemzeti Hadsereg gyors megszervezésének igénye, valamint a régi hadsereg felszámolási ügyeinek pontos intézése.

⁶ HL HM 141/Titk.1 – 1921

⁸ HL HM 106400/Eln.1–1929. 70. és 71. melléklete

⁹ Vö. 1939. évi II. törvénycikk a honvédelemről

¹⁰ A 18–60 éves tartalékos állományviszonyú hadkötelesek nyilvántartólapjait (külön a legénységet, külön a tisztteket) járásonként (városonként, kerületenként), azon belül községenként, azon belül pedig évfolyamonként szoros ABC rendben kellett tárolni.

¹¹ A honvédelmi miniszter a 6726/Eln. 10. –1940 számú rendeletével a járási (városi, kerületi) katonai parancsnokságok tartalékos állománnyal kapcsolatos nyilvántartási feladatait 1940. április 1-jei hatállyal átadta a kiegészítő parancsnokságoknak. Ugyanebben a rendeletében módosította a B–15. a. jelzésű nyilvántartási utasítását is, így többek között fogyatékbba helyezte a 22–36 éves kiképzetlen évfolyamokat, illetve a 18–21 éves testgyakorlás-kötelesek nyilvántartólapjait át kellett adni a járási (városi, kerületi) katonai parancsnokságok haderőn kívüli kiképzést vezető tisztjének.

¹² Az 1945-ben kiadott toborzási hirdetmény megjelenésekor ezt a feladatot a községi, városi előjáróságok végezték. Ahol már működött kiegészítő parancsnokság, ezt a feladatot a községi (városi) előjáróságtól át kellett venni, illetve a működési területhez tartozó előjáróságok a felfektetett nyilvántartásokat átadták a kiegészítő parancsnokságoknak.

^[3] HL HM 20140/Eln. I. – 1945

^[4] Például Örley alezredes, az 5. szegedi honvédkerületi parancsnokság parancsnoka, 1945. március 1-jén már azt jelentette, hogy a bevonulási központok és a népmozgalmi nyilvántartók is megkezdtek működésüket. Ugyanakkor a szombathelyi 3. honvédkerület parancsnoka július 30-án még azt jelentette, hogy késik a népmozgalmi nyilvántartók megszervezése és egyben javasolta helyzetük mielőbbi rendezését

^[5] 1957-ben, a forradalom után különösen nagy feladatot jelentett az újoncok sorozásának előkészítése és végrehajtása. Az összeírást különleges feladatnak értékelte a HVK Szervezési és Mozgósítási Csoportfőnöksége, mert „... olyan fiatalokat írtak össze, akik részesei voltak az ellenforradalomnak, illetve eszméileg megzavarva és félrevezetve maga is résztvevője volt az ellenforradalmi eseményeknek.” HL HM 0318/HVK Szerv. és M. Csf. – 1957 (MN 1967/T– 336. ö. e.)

^[6] A hadkiegészítő parancsnokságokon a 60’-as évek elejéig szakmai osztályonkénti (szakágazatonkénti) nyilvántartás működött, szemben a korábbi emberanyag-, személyi tartalmú és a tartalékos nyilvántartással. Az ágazati nyilvántartás jellemzője volt, hogy a szakmai osztályok szervezeten belüli alosztályok, részlegek és statisztikusok kezelték, vezették az osztály feladatahoz rendelkezésre álló hadkötelessék nyilvántartólapjait, tartották naprakészen azok meghatározott adatait. Ez a szakágankénti (ágazati) nyilvántartási rend azonban már nem volt képes kielégíteni a megnőtt információigényt, ugyanakkor a szakágak között nem volt meg a kellő összhang, elsősorban a szűk szakmai érdekek érvényesültek. Emellett ez a nyilvántartási rend gátja volt a közigazgatásban elkezdett egységes nyilvántartási rend kialakításának. Végül az állami és a katonai nyilvántartás egységesítési törekvései 1975-re az önálló nyilvántartó osztályok kialakításához vezettek.

^[7] A fő hangsúly a politikai megbízhatóság megállapításán volt. Mint azt a 02185/HVK. Nyt.o. – 1950. számú útmutatóban olvasható, fontos volt megállapítani, hogy kinek a kezébe adható fegyver. A politikai megbízhatóság megállapítására három csoportot állítottak fel: „I. Megbízható” (párttag, szereti a Szovjetuniót), „II. Ingadozó” (nem eléggé tudatos), „III. Megbizhatatlan”.

^[8] E szempont fő ismérve: a hadköteles hogyan viszonyul a néphadsegreghez.

^[9] HL HM 0825/HVK M. és Hadkieg. Csf. 1950/T–28 1808 ö. e.

^[20] Azonban mint azt később megállapították, a bejegyzett adatok – mint azt egy ellenőrzési próbaszemle megállapította – hibásak voltak, különösen a hadkötelessék által közölték.

^[21] Az ÁN bevezetése előtti vizsgálatok során kiderült, hogy 872 ágazati nyilvántartás létezett, amiből a HM 72 nyilvántartást kezelt és vezetett.

^[22] Az egységes nyilvántartás bevezetése a területi katonai igazgatás szervezeti elemeinek, a hadkiegészítési és a mozgósítási rendszer felülvizsgálatát és megváltoztatását is eredményezte. Emellett a kiszolgáló állomány képzettségének növelését, szakirányú képzését is igényelte. Az ÁN korszerűsítésével párhuzamosan folyt a MHTVP-on a szervezeti korszerűsítés, illetve a személyi (hadköteles) nyilvántartással összefüggő állapot felmérése is. A Minisztertanács 1970 májusától decemberig tartó ellenőrzésre (állapotfelmérésre) a Heves megyei Hadkiegészítő Parancsnokságot jelölte ki.

^[23] A honvédelmi igazgatáshoz kapcsolódó katonai személyi nyilvántartó alrendszer az ÁNH katonai főosztályának a kezelésében jött létre. Ez az alrendszer az általa kezelt hadköteles népességről már a központi rendszer teljes kiépítése előtt megkezdte a katonai igazgatás részére az adatszolgáltatást, amelyet – bővített és továbbfejlesztett formában – a mai napig is teljesít.

^[24] Az egységes népesség-nyilvántartási rendszer kidolgozásáról lásd a MNVK 3. csoportfőnök 00175/16/1970 és a 00175/91/1970. számú jelentését. (MH HL 1978/T–207)

^[25] Az egységes nyilvántartó osztályok hatékony működését a Pest megyei HTVP „saját magán tesztelte” (elméletben és gyakorlatban is), egyúttal jelentős feladatot vállalva a nyilvántartási utasítás kidolgozásában, a munkafolyamatok vizsgálatában.

^[26] 2004. évi CV. törvény a honvédelemről és a Magyar Honvédségről. Katonai nyilvántartás 7.§ 1–8. bek. A törvény 2005. január 1-jén lépett hatályba.

^[27] Hvt. 207.§ (2) b) potenciális hadkötelessék, valamint a gazdasági és anyagi szolgáltatás alá eshető ingók és ingatlanok katonai nyilvántartási körének és rendjének békeidőszaki feladatának megállapítása. A Hvt. ezen pontját a 2007. évi CLXX. törvény hatálytalanította. Hatálytalan 2008. 01. 1-jétől, így nincs a törvénytől alacsonyabb szintű szabályozási kényszer

a hadköteles-nyilvántartás végrehajtására. Hvt. 7.§ (8) A katonai nyilvántartás szabályainak megállapítása. A Hvt. ezen pontját a 2007. évi CLXX. törvény hatálytalanította. Hatálytalan 2008. 01. 1-jétől. A Hvt. 7.§ (8) bek. és a 207.§ (2) b) pontját kizárólag abból a célból szerepeltetem, hogy ezzel is érzékeltessem azt, hogy a valamikor kiválóan működött hadköteles-nyilvántartást még alacsonyabb szintű joganyag kiadására sem érdemesítette a jogalkotó. Csak remélem, hogy mihamarabb megjelenik szakmai utasítás.

^[28] A hadköteles-nyilvántartás jelenlegi békeidőszaki feladatairól lásd Kladek András–Magócsi Zoltán: Az önkéntes haderő hadköteles-nyilvántartása c. publikációját. Humán Szemle 2006. augusztus.

^[29] Vö. Hvt. 7§ (3)

^[30] Megjegyzem, hogy a minősített időszaki hadköteles-nyilvántartás részletesen szabályozott az új Hvt.-ben, illetve az abban meghatározott feladatokat gyakorlatilag megegyeznek az 1994. január 1-jétől 2004. december 31-ig hatályos Hvt.-ben foglaltakkal. Ebben az esetben – vagyis a minősített időszakban – a kérdés csupán az, milyen szervezettel, és azt milyen formában kell létrehozni, illetve békeidőszakban ki és milyen formában gyakorolja a minősített időszaki nyilvántartás kezelését, vezetését.

^[31] 1992. évi LXIII. törvény a személyes adatok védelméről és a közérdekű adatok nyilvánosságáról

^[32] 1992. évi LXIII. tv. Indoklás. Mint ismert, az MH egy jól működő, ún. KGIR-rendszert működtet, amely segítségével – többek között – a szerződéses katonai szolgálatra jelentkezett, illetve felvett személyek adatait is tárolhatjuk. Azonban ez a nyilvántartás már beosztásfüggő.

^[33] 10/2002. (III. 5.) HM-rendelet a hivatásos és szerződéses katonai szolgálat létesítéséről, módosításáról, megszüntetéséről, tartalmáról, valamint az integrált személyügyi igazgatás és egységes nyilvántartás rendjéről: 1.§ (1) E rendelet hatálya az MH (a továbbiakban: Honvédség) hivatásos és szerződéses állományú katonáinak, valamint – a rájuk vonatkozó mértékben – az önkéntes tartalékos katonák (a továbbiakban együtt: állomány) szolgálati jogviszonyára (a továbbiakban: szolgálati viszony) terjed ki. (2) E rendelet rendelkezéseit – a rájuk vonatkozó mértékben – az állományból nyugállományba helyezett személyekre, valamint a rendeletben meghatározott esetben és körben az állomány tagjainak hozzátartozóira és a nyugállományúak hozzátartozóira is alkalmazni kell.

^[34] 2001. évi XCV. törvény a Magyar Honvédség hivatásos és szerződéses állományú katonáinak jogállásáról (a továbbiakban: Hjt)

^[35] 23/2002. (IV. 10.) HM-rendelet a katonai toborzás rendjéről

^[36] Részleteiben lásd a Hvt. 7.§ – a bekezdésben megfelelő betűvel jelzett – pontjait. A felsorolás természetesen nem azt jelenti, hogy (a törvény előírásait megszegve) felelősszük a valamikori hadköteles-nyilvántartást. Ezzel csupán jelzem, hogy milyen adattartalommal célszerű létrehozni a toborzó személyi nyilvántartást, ami megfelel az Atv. előírásainak is.

^[37] Amit a toborzóirodák el is készítettek és alkalmaznak. Csak kérdés, hogy a létrehozott nyilvántartás milyen szabályzáson alapul.

^[38] Egy személyi nyilvántartás (adatbázis) elvileg csak addig hasznos és értékes, amíg a naprakészsége biztosított. Ez esetben a pontosítást a meghatározott időszakonként végrehajtott, ún. jelentkezési szándék fenntartását kérő irattal lehetne megerősíteni. Természetesen amennyiben az érintett szándékát nem erősíti meg, úgy a jelentkező nyilvántartási rekordját az adatbázisból fizikailag azonnal törölni kell.

^[39] Műtán a Hvt. az igénybevételre tervezett korosztályt 18–40 év között határozta meg, ezért számolok én is csak ezzel a korosztállyal. Véleményem szerint a korosztályok jelenlegi létszáma jelentősen nem tér el a közölt adatoktól.

^[40] Például megfelelő nyilvántartási szakintézkedés kiadása.

^[41] Ez alatt azt értem, hogy a MH KIAK első lépcsőben a rendelkezésre álló adatai alapján a minden tekintetben alkalmas, katonai szolgálatot teljesített, majd ezután a fennmaradó hadkötelessék adatait adja át. De járható út még, ha az adatkérő (-közlő) lapokat első alkalommal a MH KIAK küldi ki a hadkötelessék részére, így a hadkiegészítő parancsnokságok mentesülnek ennek az időigényes feladatnak a végrehajtása alól. Igaz, ez esetben a KIAK állományára hárulna jelentős dömpingfeladat, amit a jelenlegi létszámával nem biztos, hogy meg tud oldani.

^[42] A felkészítés a készenlét fokozásakor megtörténik a tervekben meghatározott időtartamban. Az ezzel kapcsolatos feladatokat a „képességmegőrzési terv” tartalmazza.

^[43] Vanyur Tibor alezredes: A katonai igazgatási rendszer fejlődése a szervezeti átalakulástól a „Feltöltés 2008” szimulációs gyakorlatig. Honvédségi Szemle, 2009. május, p. 11.

Dr. Meglécz Katalin orvos ezredes – Dr. Cselkó Zsuzsa orvos főhadnagy – Barabás Károly nyá. őrnagy:

A 2009/2010. ÉVI INFLUENZASZEZON JÁRVÁNYÜGYI TAPASZTALATAI A MAGYAR HONVÉDSÉGBEN

2009. április közepén felbukkant egy pandémiás potenciállal rendelkező A(H1N1)v influenzavírus. A Magyar Honvédség Közegészségügyi-járványügyi Szolgálat **(MH KJSZ) által működtetett influenzafigyelő szolgálatnak szolgáltatott surveillance¹ adatok alapján nyomon követhető az influenzaszезon alakulása, az oltóanyag-felhasználás és az oltóanyag hatékonyságának ellenőrzése.**

A Magyar Honvédség 2009. május végén azonosított A(H1N1)v pozitív betegek, amelyet követően egy hónapon keresztül szórványos (sporadikus) megbetegedéseket jelentettek be. Az első esethalmozódás 2009. június végén fordult elő, azonban csak 2009. november elején érte el a megbetegedések száma a járványos küszöböt².

A Magyar Honvédség Közegészségügyi-járványügyi Szolgálat

a évek óta figyelemmel kíséri a honvédség állományában az influenzaszerű megbetegedések alakulását, és az országos influenza-figyelőszolgálat részeként, azzal egy időben – minden év 40. héttől a következő év 20. hétig – kezdi működtetni az alakulatok jelentésein alapuló surveillance rendszerét. A 2009/2010. évi szezonban 14 alakulat vett részt a Magyar Honvédség és az ÁNTSZ epidemiológiai és mikrobiológiai adatgyűjtésében, és így az influenzaszerű megbetegedések – korcsoport, illetve influenza elleni átoltottság szerinti megoszlásban – jelentése kiegészült a légúti mintavételezésen alapuló surveillance-szal. Ennek segítségével lehetővé vált a megbetegedések körököző szerinti besorolása, valamint az oltottság figyelembevétele mellett az influenza elleni oltóanyag hatékonyságának megítélése, amely az új influenzavírussal szemben hozott megelőző óvintézkedések sikerességének felmérésében különösen hasznos.

Magyarországon 2009. május végén azonosították az első influenza A(H1N1)v pozitív beteget, amelyet követően egy hónapon keresztül szórványos (sporadikus) megbetegedéseket jelentettek be. Az első esethalmozódás 2009. június végén fordult elő, azonban csak 2009. november elején érte el a megbetegedések száma a járványos küszöböt².

AZ INFLUENZASZERŰ MEGBETEGEDÉSEK ALAKULÁSA A MAGYAR HONVÉDSÉGBEN

A Magyar Honvédség állományában az influenzaszerű megbetegedések járványügyi görbéje az országos morbiditási adatoknak megfelelően alakult, azonban a szezon teljes ideje alatt sem érte el az Országos Epidemiológiai Központ által megállapított járványos küszöböt (*1. ábra*). Ez a jelenség leginkább azzal magyarázható,

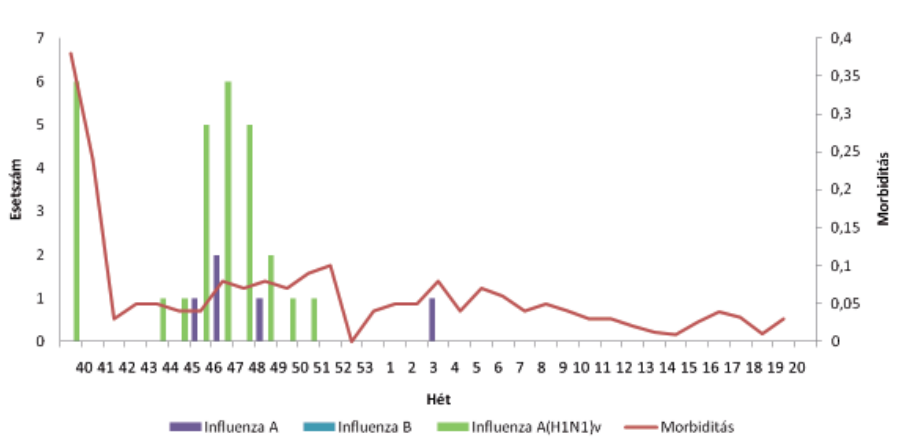
hogy a személyi állományhoz tartozó influenza-szerű megbetegedésben szenvedő betegek valószínűleg nagyobb gyakorisággal fordultak háziorvosukhoz, mint a csapatorvoshoz, így kimaradtak a honvédségi nyilvántartásból. A szezon kezdetén tapasztalható igen magas morbiditás a hiányos jelentések miatt nem mérvadó, azonban az egyik alakulatlnál zajló esethalmozódás miatt kiugró volt. A megbetegedések száma az országos adatoknak megfelelően, 2009. 45–46. héten kezdett meredeken emelkedni, majd 2009. 47–49. héten érte el a csúcspontját. Ezt követően az év végére fokozatosan lecsökkent, elsősorban az év végi szabadságolásoknak köszönhetően. 2010. 8. hétig ismét emelkedett a megbetegedések száma, azonban a korábbi csúcsot már nem érte el, és a 9. hét után fokozatos csökkenést lehetett tapasztalni.

Tekintettel a személyi állomány összetételére, a leginkább érintett korosztályok a 25–34 év, illetve a 35–59 év közöttiek voltak (*5. ábra*), szemben az országos eredményekkel, ahol a

gyermekek (15 év alattiak) és 35–59 év közöttiek közel azonos arányban fordultak influenzaszerű tünetekkel orvoshoz. A 2009/2010. évi influenzaszезonban influenzaszerű tüneteket mutatók 77%-a egyáltalán nem kapott oltást, míg szezonális influenza ellen oltottak 3,3%-a, a H1N1 ellen oltottak 84%-a, illetve mindkét oltást felvevők 11%-a jelentkezett influenzára jellemző tünetekkel. Tekintettel arra, hogy a szezon során országosan és az MH-n belül is az influenza A(H1N)v megbetegedések domináltak, a fenti oltottsági adatok és influenzaszerű megbetegedések tévesen azt a benyomást kelthetik, mintha a szezonális influenza okozta volna a megbetegedések nagyobb hányadát, illetve, hogy a H1N1 elleni oltóanyag hatékonysága elenyésző. A légúti mintavételezés segítségével valamelyest pontosabb kép rajzolódik ki az influenzaszerű megbetegedések körököző specifikus besorolásáról és ézáltal az oltóanyag hatékonyságáról is.

AZ A(H1N1)V INFLUENZA-MEGBETEGEDÉSEK ÉS AZ OLTÁS

Az influenzaszerű megbetegedéssel jelentett esetek kb. 18%-a volt influenza A(H1N1)v pozitív, további 3% egyéb, nem tipizált influenza-pozitivitást mutatott. (3. ábra) Ez az arány valami-

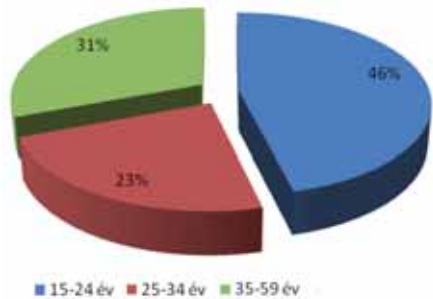

1. ÁBRA AZ INFLUENZASZERŰ ÉS A DIAGNOSZTIZÁLT H1N1 MEGBETEGEDÉSEK ELŐFORDULÁSA A 2009/2010. ÉVI INFLUENZASZEZONBAN A JELENTÉSBEN RÉSZTVEVŐ ALAKULATOKNÁL

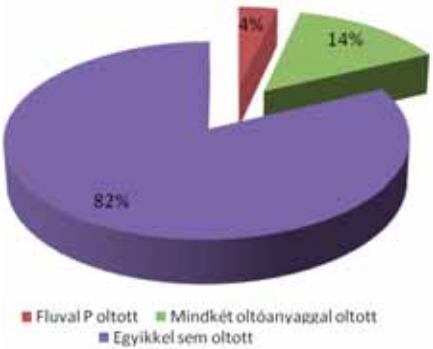
Megbetegedések, oltottság és oltóanyag hatékonyság adatai

Össz létszám	Átoltottság (%) (jelentő alakulatok)	H1N1 pozitív megbetegedések		Tünetmentes		EH (95% CI)	Valószínűség (P)	Khi-négyzet próba	Oltás hatékonysága
		nem oltott	oltott	nem oltott	oltott				
18 580	31,3	23	5	12 747	5805	2,095 (0,74, 5,93)	0,675	2,29	52,2%

2. ÁBRA A(H1N1)v INFLUENZABETEGEK KORELOSZLÁSA

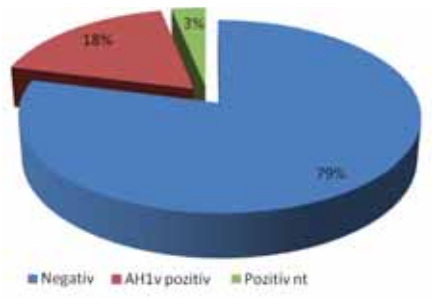

4. ÁBRA Az A(H1N1)v INFLUENZABETEGEK OLTÁSOK SZERINTI MEGOSZLÁSA

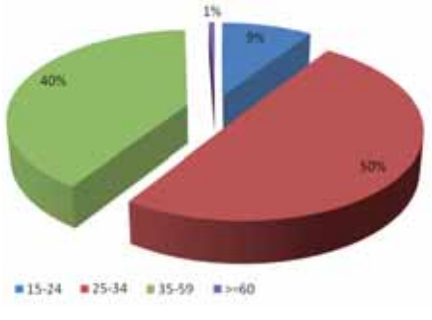
vel több mint fele annak, mint amit az országos átlag mutat.

Az influenzaszerű megbetegedések és az oltottsági állapot vizsgálata, a betegség okozójaként felelőssé tehető kórokozó ismeretének birtokában több információt nyújt. Az influenza A(H1N1)v pozitív esetek 4%-a kapott influenza A(H1N1)v elleni, további 14% mind szezonális, mind influenza A(H1N1)v elleni védőoltást a betegséget megelőzően. Az influenza A(H1N1)v betegek több mint 80%-a semmilyen védőoltásban nem részesült. (4. ábra) A szezonális influenzában megbetegedett esetek (5 fő) mindegyike influenza A vírus pozitívítást mutatott, szezonális influenza, illetve influenza A(H1N1)v elleni oltásban egyikőjük sem részesült. Tekintettel arra, hogy a szezon influenza okozta megbetegedéseit elsősorban a H1N1 al-típus okozta, ezért a szezonális influenza okozta megbetegedések megelőzésére alkalmazott oltóanyag hatékonyságára vonhatkozóan nem lehet levonni egyértelmű következtetést. Az influenza A(H1N1)v pozitív betegek nagyobb száma azonban hozzájárul az új típusú influenza-vírus elleni oltóanyag hatékonyságának vizsgálatához.

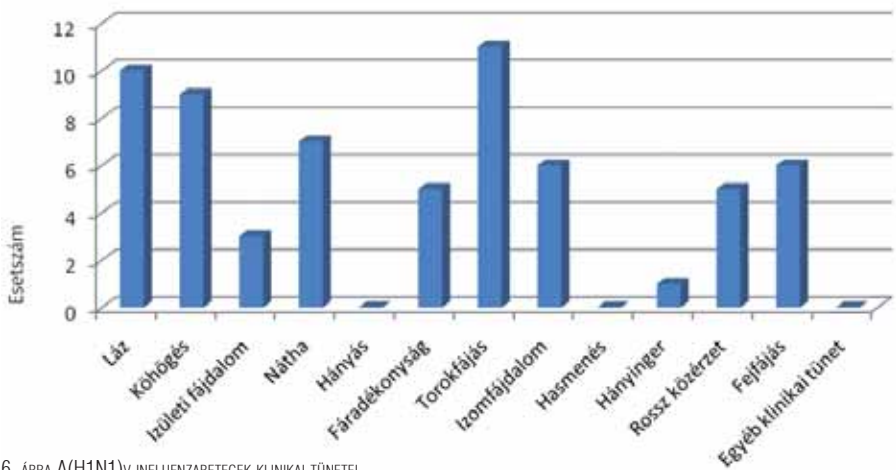
Az adatok alaposabb elemzése retrospektív kohorsz³ vizsgálat segítségével lehetséges. (l. táblázat) A változó mértékű virológiai adatgyűjtés okán statisztikailag értelmezhető eredmény csak az összes alakulat adatának figyelembevételével nyerhető, és azon feltételezésekre épül, hogy az influenzaszerű tünetekkel jelentkező beteg légúti mintavételen is átesett. A számítások egyértelműen alátámasztják azt a feltételezést, hogy közvetlen összefüggés van az oltás és az influenza A(H1N1)v megbetegedés között, vagyis az oltást fel nem vevő személynek nagyobb esélye van a fertőzés elszorvására, mint az oltatlan személynek. Az értékelésre bocsátott számok tükrében mintegy 68%-os volt a valószínűsége annak, hogy az influenza A(H1N1)v ellen nem oltott személy átessen a vírusfertőzésen. Az alakulatok által szolgáltatott adatok alap-

3. ÁBRA Az INFLUENZASZERŰ MEGBETEGEDÉSEK ETIOLÓGIA SZERINTI MEGOSZLÁSA

5. ÁBRA Az INFLUENZASZERŰ MEGBETEGEDÉSEK KORELOSZLÁSA

6. ÁBRA A(H1N1)v INFLUENZABETEGEK KLINIKAI TÜNETEI

ján az influenza A(H1N1)v elleni oltóanyag hatékonysága 52,2%-os volt, amely megfelel a 65 év felettiek influenza elleni oltási gyakorlatában tapasztalható átlagos hatékonyságnak.

AZ INFLUENZA A(H1N1)V POZITÍV BETEGEK TÜNETTANA

A személyi állományban előfordult 28 pozitív eset közül 26 betegről érkezett egyedi adatgyűjtő lap. A bizonyítottan influenza A(H1N1)v fertőzött betegek életkor szerinti eloszlása közelebb áll az országos adatok előfordulási gyakoriságához, mint amit az influenzaszerű megbetegedések vizsgálata jelzett. A leginkább érintett korosztály a 15–24 év közötti fiatalok, a második helyen a 35–59 év közöttiek korosztálya következik, megelőzve a 25–34 év közöttieket. (2. ábra)

A betegek leggyakrabban torokfájás, köhögés és lázas tünetekkel keresték fel az orvost, a láz mértéke 38–39,4 °C között ingadozott. (6. ábra) A kevésbé gyakori tünetek között szerepeltek még a náthaszerű tünetek, izomfájdalom, fáradékonyság, fejfájás és az általános rossz köz-

érzet. Az országos adatok között gyakran szereplő és az új influenzavírus okozta megbetegedésekre jellemzőnek mondott hasmenés és hányás egy esetben sem fordult elő, hányingert is csak egy beteg panaszolt. A betegek kórházi kezelésre nem szorultak, otthoni vagy ségélyhelyen biztosított konzervatív kezelésre valamennyien, egy hét alatt maradványtünetek nélkül gyógyultak.

Összegezve elmondható, hogy a Magyar Honvédség állományából a légúti mintavételezés alapján bizonyítottan A(H1N1)v influenzafertőzésben megbetegedett személyek nagyobb hányada mérsékelt intenzitású, vagy szinte tünetmentes formában vészelte át a betegséget.

ÖSSZEFOGLALÁS

A 2009/2010. évi influenzaszézonban az epidemiológiai adatgyűjtés kiegészült a légúti mintavételezéssel, amely hatékonyabbá tette az influenza-megbetegedések követését, a járványügyi tendenciák elemzését, valamint az oltóanyag-hatékonysági vizsgálatokat. A járványügyi következtetések pontosításához azonban kívánatos lenne a surveillance-ban részt vevő alakulatok jelentési gyakorlatának szigorítása. A 2009. évi influenza-pandémia első hulláma lezajlott,

és 2010. 20. héttel véget ért a szezonális influenza surveillance működése. Az influenzavírusok, különös tekintettel az influenza A(H1N1)v cirkulációjának nyomon követése érdekében azonban a MH KJSZ, az országos influenza figyelőszolgálattal karöltve változatlan követelmények mellett interszezonális surveillance-ként folytatja tevékenységét. ■

¹ Adatok rendszerezett gyűjtése és elemzése, amely segíti a hatékony intézkedések bevezetését.
² A járványos küszöb az influenzaszézonon kívül tapasztalható influenzaszerű megbetegedések előfordulási gyakoriságának legmagasabb szintjét jelzi (200/100 ezer lakos).
³ Olyan ok-okozati összefüggést kereső statisztikai vizsgálat, amely során egy bizonyos hatásnak kitett csoportot hasonlítanak össze egy annak ki nem tett csoporttal.

FELHASZNÁLT FORRÁS:

Országos Epidemiológiai Központ. www.oek.hu

Kun Szabó István ezredes – dr. Tóth Ágnes őrnagy:

CIVIL KEZDEMÉNYEZÉSEK AZ MH 86. SZOLNOK HELIKOPTER BÁZISNÁL. A TISZTI KASZINÓ HONVÉD HAGYOMÁNYŐRZŐ EGYESÜLET SZOLNOK

TÖRTÉNETI ÁTTEKINTÉS

Tiszti kaszinó. Két szó, amely komoly történelmi múltat ölel fel, és megannyi történetet rejt magában. Az 1800-as években Magyarországot is elérte a kulturális fejlődés azon hulláma, mely magával hozta a polgárok szabadideje hasznos és kulturált keretek között történő eltöltésének igényét. Ezek a polgári tömörlések, az ún. kaszinók „őseinek” voltak tekintendők, bár más országokban ezt jóval megelőzően is léteztek hasonló tartalommal életre hívott szerveződések. Az első polgári „magánkaszinót” számtalan követte, azonban a szabadságharc idején megtorpant ez a folyamat, és csak a kiegyezés időszakára és azt követő újabb fejlődési hullám hívott életre számtalan, most már jellemzően mesterségek, hivatások, szakmák szerint megalakult egyesületet.

Ezek között jött létre az első magyar tiszti kaszinó is, melynek születése az 1861. esztendőre datálódik; az egyesület a Károly-kaszárnyában kapott helyet. A kezdetben szerény körülmények között működő intézmény a századfordulón új, nívós, céljainak mindinkább megfelelő épületbe költözött és működött évtizedeken keresztül. A megalakulásakor kitűzött célok – elsősorban a szerény zsoldból élő katonák étkeztetését kívánta megoldani, mint más országok-

ban is – kiszélesedtek, a szociális jóléten túl a tudományos kérdések, a hivatásismeret, a hagyományörzés felé is nyitottak. A tiszti kaszinó fénykorában már nem csupán a tisztek szórakozóhelye volt, de teret adott a tudománynak, ahol helye volt a katonai szakkérdések megvitatásának, ahol a hatalmas tudományos könyvtár, számos egyéb jóléti és sportintézmény is a tiszti kaszinó szerves, elengedhetetlen része volt. A tiszti kaszinó tagjának lenni rangot, elismertséget és tiszteletet jelentett.

Talán e történelmi gondolatok is vezérelték Orosz Zoltán ezredest (ma vezérőrnagy, a HM Honvéd Vezérkar főnökének helyettese), amikor 2004-ben az MH 86. Szolnok Helikopterezred parancsnokává nevezték ki, hogy megalakítson egy olyan, katonákból verbuválódott szervezetet, amelynek célja a szabadidő hasznos eltöltése, egymás tudományos művelése, valamint a hagyományörzés. A gondolatot tett követte, a szellemiséghez többen csatlakoztak, így alakult meg a ma is aktívan működő Tiszti Kaszinó Honvéd Hagyományörző Egyesület Szolnok.

NEMES CÉLKITŰZÉSEK

De mi is volt a vezérgondolat, amelynek mentén megszületett ez az egyesület? A Tiszti Kaszinó Honvéd Hagyományörző Egyesület Szol-

nok máig a Magyar Honvédség tisztikara (nem katonai-szakmai) múltjának, jelenének és jövőjének, legszebb és legértékesebb hagyományainak feltárását, kutatását, a tárgyi és szellemi emlékek megőrzését és a további lehetőségek feltárását tekinti céljának. Az egyesület alapvetően kulturális feladatok ellátására, a közös, szabadidős programok megszervezésére jött létre, ezzel szolgálva az aktív pihenés, a szellemi és testi megújulás igényének kielégítését, a kulturált, tartalmas szórakozás, kapcsolódás tárgyi és szervezési feltételeinek biztosításával is. E cél megvalósítása érdekében már a kezdetektől kinyilvánította az egyesület azon akaratát, miszerint vállalja, hogy segít tagjainak a szabadidő megszervezésében, oktatási és kulturális programok kezdeményezésében, továbbá feladatának tekinti az e kérdésköröket tárgyaló, bemutatóképzések, előadások szervezését, kiadványok megjelentetését és terjesztését, a honvédhagyományok ápolását, széles körű megismertetését, népszerűsítését. A Tiszti Kaszinó Honvéd Hagyományörző Egyesület Szolnok célja elősegíteni a kapcsolatok létesítését más – a honvédség köteleikeiben működő – társadalmi szervezetekkel, honvéd és nem honvédségi kulturális intézményekkel, műsorszolgáltatókkal, oktatási, sport- és egészségmegőrző intézményekkel.

Nyugodt szívvel kijelenthetjük, hogy az egyesület az alapításkor megfogalmazott alapgondolatok, illetve alapcélok megvalósítása tekintetében jelentős lépéseket tett, tesz meg. Hónapról hónapra olyan jelentős személyiségek tartanak előadásokat, mint Fodor Lajos ny. vezérezredes (ma a Honvédelmi Minisztérium közigazgatási államtitkára), dr. Szenes Zoltán ny. vezérezredes, dr. Zsuga János (a MOL Zrt. vezérigazgatója), dr. Katona Tamás (a Magyar Tudományos Akadémia Történettudományi Intézet tudományos tanácsadója és Magyarország volt varsói nagykövete).

AZ EGYESÜLETRŐL ÁLTALÁBAN

A Tiszti Kaszinó gondolatának megszületését követően azt kellett megvizsgálni, milyen szervezeti formában ölthet jogilag is elfogadott kereteket. Mint tudjuk, szolgálati törvényünk

korlátozott formában engedélyezi bizonyos alap-jogaink érvényesítését. Ilyen korlátozottan érvényesíthető alapjog az egyesülési joggal való élés is. Mégis, a Tiszti Kaszinó életre hívásának legkézenfekvőbb és legegyszerűbb módja volt annak egyesületi formában történő megalakítása.

Az egyesületet tizenkét alapító tag hozta létre, 2005. február 9-én megtartott alakuló közgyűlésén. A közgyűlésen megválasztották az ügyintéző és képvisleti szerveket, illetve elfogadták az egyesület alapszabályát. A Tiszti Kaszinó Honvéd Hagyományőrző Egyesületet Szolnok a Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Bíróság 2005.

május 25. napján jogerőre emelkedett végzésében vette nyilvántartásba, mint olyan közhasznú, önkormányzati elven működő társadalmi szervezetet, amelynek működési célja a honvédhagyományok ápolása körében érdekvédelem és érdekképviselet.

Az egyesület működése az egész ország területére kiterjed, működésének anyagi fedezetét elsősorban az egyesület tagjainak befizetései jelentik. Az egyesület szabályzata megengedi a természetes és jogi személyek adományainak fogadását is, továbbá lehetőséget ad arra, hogy a célok megvalósítása, az anyagi fedezet biztosítása érdekében – vállalkozás és megbízás keretében – gazdasági tevékenységet is folytasson.

A Tiszti Kaszinó Honvéd Hagyományőrző Egyesület Szolnok alapszabálya – összhangban a szolgálati törvényünkben foglaltakkal – egyértelműen deklarálja, hogy az egyesület tevékenységét politikai pártoktól független szervezetként gyakorolja. Ez magában foglalja azt, hogy az egyesület működése a politikai pártoktól független, azoktól támogatásokat nem fogad el, és pártokat a maga részéről semmilyen formában nem támogatja, országgyűlési képviselőjelöltet nem állít, és nem támogat a választásokon.

A Tiszti Kaszinó Honvéd Hagyományőrző Egyesület Szolnok tevékenységének Szolnokon az intézményi művelődési otthon első emelete ad otthont. Az itt található patinás dohányzó, a biliárszoba, az előadó- és kiállítóterem, valamint a tényleges kaszinó helyisége impozáns külsőt ad az egyesület működésének. A kaszinó helyiségében található fotók, könyvek, szobrok a Szolnokon települő katonai szervezetek egy-egy emlékét tárják a tagok és a kaszinó lá-

togatói elé. Ezen tárgyak nagyrészt a Tiszti Kaszinó Honvéd Hagyományőrző Egyesület Szolnok tagjainak ajándékai, melyek ez által külön értéket képviselnek az egyesület számára. Ezen túlmenően, a kaszinótagok ajándékaiból összegyűjtött könyvek képezik az alapját egy komoly szakmai könyvtárnak is, mely szintén a klubhelyiségben kapott helyett.

Érdekességgént megemlíjtük, hogy itt, a kaszinó falán található például a Magyar Királyi Légerő-parancsnokság vezérkari őrnagyának egy, a Szolnok város polgármesterének címzett és írott levele, amelyben arról ad értesítést, hogy

AZ EGYESÜLET TAGSÁGA

Az egyesületnek – alapszabálya értelmében – rendes és pártoló tagjai egyaránt lehetnek. Az egyesület rendes tagja lehet minden olyan természetes személy, aki belépési nyilatkozatával az alapszabály rendelkezéseit magára nézve kötelezőnek elfogadja, az alapszabályt aláírja és kötelezettséget vállal az egyesületi célok megvalósítása érdekében történő közreműködésre, valamint a tagdíj megfizetésére. A tagságot felvételi „eljárás” előzi meg, amelyhez szükséges két alapító tag ajánlása is.

Az egyesület pártoló tagja lehet az a magyar és külföldi magán- vagy jogi személy, aki adományaival, erkölcsi támogatásával segíti az egyesület munkáját, de abban tagként nem kíván részt venni.

A rendes és pártoló tagok közötti alapvető különbséget az őket megillető jogok közötti különbség jelenti. Az egyesület minden rendes tagja azonos szavazati joggal – egy szavazattal – rendelkezik, és részt vehet az egyesület működését érintő – minden kérdésről rendelkezni jogosult – közgyűlés döntéshozatalában. A szavazati jogát minden tag személyesen gyakorolhatja. Tisztségviselőnek bármelyik tag megválasztható, a tag használhatja az egyesület létesítményeit (a létesítményre vonatkozó szabályok betartása, a feltételek elfogadása mellett), részesülhet az esetleges kedvezményekben.

Az egyesület pártoló tagjai tanácskozási joggal személyesen vehetnek részt a közgyűlésen, javaslataikat ismertethetik, azonban rendes tagokat megillető kedvezményekben kizárólag külön megállapodás alapján részesülhetnek.

a város körzetében „repülőtér létesítése van tervbe véve”. Az intézményi művelődési otthon emelete ad otthont a Tiszti Kaszinótti Kaszinónak is, amely szervezettel közös használatban van a kaszinóhelyiségen kívül minden terem, és itt helyezték el a Repülőmúzeum belső kiállítását is. Ez a „hármasság” tökéletes egységet alkotva reprezentálta a Tiszti Kaszinó Honvéd Hagyományőrző Egyesület Szolnok céljait, a hagyományörzés múltját, jelenét és jövőjét.

A tagfelvételtől az elnökség – legalább két tag ajánlását követően – dönt, a felvételt elutasító döntés ellen a közgyűléshez lehet fellebbezni, amely a legközelebbi rendes ülés alkalmával határoz. A tagokról, adataikról az elnökhelyettes folyamatos nyilvántartást vezet, amelyet bármelyik tag megtekinthet.

Az egyesületi tagság megszűnik a tag halálával (jogi személy jogutód nélküli megszűnésével), a tag kilépésével vagy kizárással. A ki-

lépést írásban kell közölni az egyesület valamelyik tisztségviselőjével (elnök, helyettes, titkár), és a tagsági viszony a közlés napjával automatikusan megszűnik. Automatikusan megszűnik a tagsági jogviszony, ha a tag az írásbeli felszólítás átvételétől számított 15 napon belül nem tesz eleget a legalább 6 hónapi tagdíjhátalérékával kapcsolatos befizetési kötelezettségének. A közgyűlés titkos, minősített szótöbbséggel meghozott határozattal kizárhatja az egyesületnek azt a tagját, aki az alapszabály rendelkezéseit súlyosan vagy ismételten megszegi, az egyesület céljaival ellentétes magatartást tanúsít, az egyesület hátrányára cselekszik. Az egyesület valamely szervének törvénysértő határozatát bármely tag – a tudomásra jutástól számított 30 napon belül – a bíróság előtt megtámadhatja.

Az egyesület tagja köteles az alapszabály rendelkezéseit betartani és a közgyűlési határozatokat végrehajtani, továbbá köteles tevékenyen közreműködni az egyesületi célok megvalósítása, a közgyűlés által meghatározott konkrét programok végrehajtása érdekében. Az egyesület tagjának alapvető kötelessége, hogy óvja és védje az egyesület vagyonát.

AZ EGYESÜLET SZERVEI

A közgyűlés

Az egyesület legfőbb szerve a közgyűlés. A közgyűlés a tagok összessége, amely az egyesület tevékenységét, működését érintő minden kérdésben dönt. A közgyűlést az elnökség hívja össze.

A közgyűlésre minden tagot a napirend közlésével kell meghívni úgy, hogy a meghívók elküldése és a közgyűlés napja között legalább 15 napnak kell lennie. Évente egyszer rendes közgyűlést kell tartani. Rendkívüli közgyűlést kell tartani, ha a tagok egyharmada azt – a cél megjelölésével – igényli, vagy az elnökség azt többségi határozattal szükségesnek tartja, illetve ha a felügyeleti szerv azt előírja.

A közgyűlés határozatképes, ha a szavazásra jogosult tagok 50%-a plusz egy fő jelen van. Ha ez a közgyűlés nem volt határozatképes, az emiatt megismételt közgyűlés, az eredeti napirendben szereplő ügyekben, a jelenlévők számától függetlenül határozatképes. A megismételt közgyűlést az eredeti – határozatképtelenség miatt elmaradt – közgyűlés időpontját követően egy órán túli, de 8 napon belüli időpontra lehet összehívni. A tagokat erről a rendelkezésről már az eredeti meghívóban előre tájékoztatni kell. A közgyűlés – eltérő rendelkezés hiányában – határozatait egyszerű szótöbbséggel, nyílt szavazással hozza, szavazategyenlőség esetén az elnök szavazata dönt. A közgyűlés a tisztségviselőket (vezetőket) titkos szavazással választja meg.

A Tiszti Kaszinó Honvéd Hagyományőrző Egyesület Szolnok alapszabálya részletesen, az alábbiak szerint deklarálja, mely jogok illetik meg kizárólagosan a közgyűlést:

- az alapszabály jóváhagyása és módosítása;
- a tisztségviselők, ügyintéző- és képviselőszerv megválasztása;
- az éves beszámoló elfogadása, az évi költségvetés megállapítása;
- az egyesület más egyesülettel való egyesülésének, feloszlásának a kimondása;

- azon ügyek, amelyeket az alapszabály a közgyűlés kizárólagos hatáskörébe utal;
- az egymillió forint értéket meghaladó szerződések megkötéséhez a hozzájárulás megadása.

Az alapszabály módosításához, tag kizárásához és az egyesület feloszlásának (egyesülés, megszűnés) kimondásához a tagok összessége, kétharmadának szavazata (minősített szótöbbség) szükséges.

A közgyűlésről az elnökhelyettes jegyzőkönyvet készít, és jelenléti ívet vezet. A jegyzőkönyv tartalmazza a közgyűlés helyét és idejét, a jelenlévőket, a szavazati joggal rendelkezőket, a közgyűlés legfontosabb eseményeit, nyilatkozatokat és a határozatokat, az azokra leadott szavazatok számát, a szavazástól tartózkodókat vagy az abban részt nem vevőket.

Az elnökség

Az egyesület képviselőjét és a közgyűlések közötti időszakban a tevékenység irányítását a közgyűlés által megválasztott, négy főből álló, elnökség látja el. Az elnökség legalább három tag jelenléte esetén határozatképes. Az elnökség tagjai az ugyancsak közgyűlés által megválasztott elnök, elnökhelyettes, titkár és elnökségi tag. Ezen tisztségeket jelenleg Kun Szabó István

ezredes (elnök), dr. Varga Zoltán ny. alezredes (alelnök), Nagy László alezredes (elnökségi tag) és Balázsi Edit őrnagy asszony (titkár) látják el.

A közgyűlés az elnökség tagjait (mint tisztségviselőket) 5 évre választja. Ha a jelölt nem kapta meg a szükséges szavazatot, újabb fordulót kell tartani, amelyben jelöltként a két legtöbb szavazatot kapott személy vesz részt. Szavazategyenlőség esetén a szavazást az előzőek szerint meg kell ismételni. Amennyiben az elnökség létszáma 4 fő alá csökken, rendkívüli közgyűlést kell összehívni. Két közgyűlés közötti időben az elnökség dönt minden olyan kérdésben, amely nem tartozik kizárólag a közgyűlés hatáskörébe.

Az elnökség feladatai és hatáskörei tekintetében is pontos rendelkezéseket tartalmaz az egyesület alapszabálya:

- a közgyűlések összehívása, a közgyűlés határozatainak végrehajtása;
- a jogszabályoknak és az alapszabálynak, illetve a közgyűlés döntéseinek megfelelő működés biztosítása;
- szabályzatok megalkotása, módosítása és alkalmazásuk, betartásuk ellenőrzése;
- tisztségviselők személyére, tag kizárására javaslatok megtétele;
- az éves számviteli és működési beszámoló összeállítása, előterjesztése;
- az eredményes működés személyi és tárgyi feltételeinek biztosítása;
- a szerződések előzetes jóváhagyása;
- döntés mindazokban a kérdésekben, amelyet jogszabály, alapszabály, közgyűlési határozat az elnökség hatáskörébe utal.

Az elnökség döntéseiről, intézkedéseiről a következő közgyűlésen köteles beszámolni. Az elnökség jogosult az egyesületet terhelő kötelezettségek (szerződések) és az egyesületet illető jogok vállalásáról dönteni – azzal a kötelezettséggel, hogy a közgyűlést, illetve a tagokat erről tájékoztatja. Az elnökség a szükséghez képest (de legalább évente négyszer) tart ülést, amelyet az elnök hív össze. Az elnökség ülésére minden tagot a napirend közlésével kell meghívni úgy, hogy a meghívók elküldése és az ülés napja között legalább 5 napnak kell lennie. Bár-mely, az elnökség döntésében érdekelt egyéb személyt, szervet az ülésre lehetőség szerint külön is meg kell hívni.

Az elnökség maga határozza meg az ügyrendjét. Döntéseit egyszerű szótöbbséggel, nyílt szavazással hozza, kivéve azokat az eseteket, amikor a jogszabály minősített többséget ír elő; szavazategyenlőség esetén az elnök szavazata dönt.

- Az elnök jogai és kötelességei
- a közgyűlést bármikor összehívhatja;
- a tagság pénzét kezelőket elszámoltatja;
- a kiadások számláit ellenőrzi;
- megbízólevelet ad ki pénzügyek intézéséhez;
- harmadik személyekkel való szerződések megkötése;
- a tagság észrevételeit mindenkor figyelembe kell vennie, a közgyűlés határozatainak megfelelően kell az intézkedéseket megtennie;
- a tagságtól, illetve harmadik személyektől bármely címen befolyt összeg kezelését, illetve felhasználását ellenőriznie kell;
- az egyesület tevékenysége során keletkezett dokumentációk ellenőrzése.

Az elnökhelyettes jogai és kötelességei

- az elnök akadályoztatása esetén teljes hatáskörben helyettesítheti az elnököt;
- az elnök 3 hónapot meghaladó akadályoztatása esetén azonban a teljes hatáskörű helyettesítéshez a közgyűlés hozzájárulása is szükséges.

A titkár (pénztáros) jogai és kötelességei

- a hatályos jogszabályok és a közgyűlés határozatai alapján az egyesület számviteli, pénzügyi, ügyviteli, munkaügyi és társadalombiztosítási feladatainak megszervezése, ellátása és irányítása;
- kialakítja a gazdasági partnerek illetékes számviteli- pénzügyi ügyintézőivel a közvetlen kapcsolatot;
- együttműködik a tevékenységgel összefüggő kérdésekben a tagokkal, hatóságok képviselőivel;
- kialakítja a bizonylati és nyilvántartási rendet, irányítja a pénzgazdálkodást, nyilvántartja a készleteket, anyagokat, a tartozásokat, és behajtja a követeléseket;
- gondoskodik a készpénzforgalom lebonyolításáról, az esetleges munkabérek és egyéb kifizetések számfejtéséről;
- eltárolzza a készleteket, vezeti az előírás szerinti bizonylatokat és nyomtatványokat;
- gondoskodik az esetleges biztosítások megkötéséről és a vagyonbiztonságról;
- fokozott figyelemmel végzi az adóhatósággal és a tb-kirendeltséggel szemben fennálló kötelezettségek teljesítését;
- munkatársainak jelzi a tevékenységhez tartozó szabályok változását.

A fentiekben túlmenően, az egyesület titkára kezeli az egyesület iratait, bevételi és kiadási bizonylatait.

Lényeges garanciális szabály az egyesület működésében, hogy mind a közgyűlés, mind az elnökség minden lényeges döntését jegyzőkönyvben rögzíti. A jegyzőkönyvet aláírja az elnökség jelenlévő minden tagja, közgyűlés esetén további erre kijelölt két tag. Az elnök köteles mind a közgyűlés, mind az elnökség által hozott döntések nyilvántartását naprakészen vezetni. A közgyűlés levezető elnöke a közgyűlés által hozott határozatokat köteles haladéktalanul bejegyezni a határozatok könyvébe, a bejegyzést a jegyzőkönyvet hitelesítő egyik tag hitelesíti.

Az elnökségi üléseket a tagok látogatgatják. Az elnökség jogosult megbízni valakit – akár a tagok közül, akár egy kívülálló nagykorú személyt – a pénztárosi teendők ellátásával. A pénztáros részére díjazás állapítható meg.

Megszűnik az elnökségi tagság a mandátum lejártával, lemondással, visszahívással, elhalálozással, az egyesületből történő kizárással.

A Tiszti Kaszinó Honvéd Hagyományőrző Egyesület Szolnok képviseletére az elnök önállóan, az elnökhelyettes és a titkár együttesen jogosultak oly módon, hogy kötelezettségeket létesítő jogviszonyt legalább ketten, közösen hozhatnak létre. A képviselők rendelkeznek az egyesület számlája felett is.

AZ EGYESÜLET VAGYONÁRÓL,GAZDÁLKODÁSÁRÓL

Mint azt már a bevezetőben említettük, az egyesület vagyonát elsősorban a tagok befizetései alkotják. Az ezen túl történő minden – a közös

célt szolgáló – befizetés szintén az egyesület vagyonát képezi. Az egyesület vagyona oszthatatlan. Az egyesületi tagság bármilyen módon történő megszűnése esetén a tagot az egyesület vagyonából semmilyen térítés nem illeti meg.

Az egyesület a tagok által befizetett tagdíjakból, a tagok önként vállalt egyéb juttatásai-ból, illetőleg a külső támogatók által juttatott összegekből, rendezvények, vállalkozások bevételeiből gazdálkodik. Az egyesület gazdálkodása során nyeresésre nem törekszik. A tagsági díjakat az egyesület elsősorban fenntartási, ügyvite-li költségekre, programfinanszírozási célokra, valamint az egyesületet terhelő járadékok és adók megfizetésére használja fel. Az egyesület éves költségvetés alapján gazdálkodik.

Az egyesület tartozásaiért saját vagyonával felel. A tagok csak esedékes tagdíjbefizetésük mértékéig tehetők felelőssé a tartozásokért. Az egyesület megszűnése esetén vagyonáról az alapszabály vagy a közgyűlés rendelkezik. Ha a vagyon felhasználásáról nem rendelkeznek, továbbá ha az egyesület feloszlatással szűnik meg, vagy a felügyelő szerv ennek megszűnését állapítja meg, vagyona a hitelezők kielégítése után a Szolnok Repülődandár Szociális Alapítvány tulajdonába kerül, és azt közérdekű cél-ra kell fordítani.

Az egyesület működéséről a külön jogszabályok előírása szerinti üzleti könyveket kell vezetni, és azokat az üzleti év végén le kell zárni. Az üzleti év végével a képviselő az egyesület gazdálkodásáról a közgyűlés számára mérleget, a gazdálkodás eredményéről vagyonkimutatást készít.

Az egyesület céljainak megvalósítása érdekében támogatókat keres, az elfogadott támogatást a lehető leghatékonyabban és a lehető leg-rövidebb időn belül az elérni kívánt cél megvalósítására fordítja. Az esetleges maradványösszegeket hasonló célok támogatására költi, rendezvényeket tart, amelyek bevételeit a rendezvény céljának megfelelő körben használja fel.

Bár nem szorosan a vagyongazdálkodáshoz tartozik, mégis írunk kell a következőkről. A honvédelmi miniszter – tekintettel arra, hogy megtisztelő módon alkalmasnak találta ilyen formában történő támogatásra is az egyesület céljait, működését – az idei évtől kezdődően hozzájárult ahhoz, hogy évente két alkalommal, kedvezményes térítés ellenében, önköltségi áron vegyen igénybe honvédségi gépjárművet a céljai megvalósítása érdekében szervezett programokon történő részvételhez. Ez, a honvédségi felső vezetés részéről is elismertséget és megtiszteltetést jelent a Tiszti Kaszinó Honvéd Hagyományőrző Egyesület Szolnok részére.

AZ EGYESÜLET PROGRAMJAIRÓL

A Tiszti Kaszinó Honvéd Hagyományőrző Egyesület Szolnok foglalkozásait havi rendszerességgel tartja. Ezen alkalmakkor a tagok – megtisztelve ez által az egyesület tevékenységét, célját, annak résztvevőit – köznapi egyenruhában, vagy alkalomhoz illő civil ruházatban jelennek meg.

Az egyesület elnökének köszöntőjét követően általában tárlat, kiállítás megnyitásával indul a Kaszinó programja. A kortárs művészet előtt tisztelvege, a Tiszti Kaszinó Honvéd Hagyományőrző Egyesület Szolnok teret adott már Pogány Gábor Benő, Kurencs Julianna festőművészek, valamint Sándor József fafaragó mester

bemutatkozásának, kiállításának is. A kiállítások megtekintését követően, szakmai előadásokra kerül sor. Ilyen alkalmakkor a Tiszti Kaszinó tagjai meghallgathatták Tóth Sándor történész, Szakály Sándor hadtörténész, Vészi János, dr. Lakatos László okl. mk. vezérőrnagy (jelenleg a Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem főtitkára) előadásait, de tanúi lehettünk két alkalommal is Vuity Tvrtko könyvbemutató beszélgetéseinek.

Az egyesület tagjai a gasztronómiai és borkultúrának is nagy tisztelői – valljuk, hogy a magyar bor páratlan és a magyar kultúra szerves, elengedhetetlen része –, így a vacsora elfogyasztását követően több magyar borpincészet képviselőivel is megismerkedhettünk egy-egy foglalkozás alkalmával. Csak néhány ismer-tebb nevet említve: Szőke Mátyás, Bock József, Szeremley Huba, Gere Attila, Takler Ferenc, Ju-hász Péter, Bodri István vagy Fritmann János is mutatta már be munkásságát és annak zama-tos gyümölcsét a Kaszinó foglalkozásain részt vevő tagoknak.

A Tiszti Kaszinó Honvéd Hagyományőrző Egyesület Szolnok hűen céljaihoz, miszerint fontosnak tartja a hagyományőrzést, -ápolást, foglalkozásai során számos nevezetes helyet is felkeresett az évek során. Így kirándulásokat szervezett Győrbe, Egerbe, Szentendrére, ahol megismerkedett az ottani katonai hagyományokkal, a laktanyákkal, azok történetével, történelmével, jelenével. De ellátogatott már Balatonlellére, Vil-lányba, Nagykörűbe, legutóbb Pannonnalmá-ra is.

***

A Tiszti Kaszinó Honvéd Hagyományőrző Egye-sület Szolnok az elmúlt évek alatt bizonyítot-ta, hogy alkalmas céljainak megvalósításra, hi-szen olyan színvonalas programokat szervezett, tudományos vitákra teremtett lehetőséget, kiál-lításoknak – köztük kitűnő fiatal művészek be-mutatkozásának, bemutatásának – adott teret, amelyek méltán szolgálták a tagok szabadi-de-jének kulturált eltöltését. A havonta megrende-zendő „kaszinófoglalkozásokon” írók, történé-szek, tudósok osztják meg velünk ismereteiket, adnak lehetőséget a vélemények, nézetek üt-köztetésére.

Meggyőződésünk, hogy a Magyar Honvédség tiszti állományába tartozó katonáknak olyan színvonalú ismeretekkel, tudásanyaggal kell rendelkezniük, amely túlmutat a mindenna-pi életben használt ismeret- és szakmai anya-gon. Hisszük, hogy mindazoknak, akik a Magyar Honvédségben teljesítenek szolgálatot, méltó-nak kell lenniük viselt rendfokozatukra, melynek egyik kritériuma, hogy törekedjenek hazánk tör-ténelme, a Magyar Honvédség története minél szélesebb körű megismerésére.

E szellemiség jegyében folytatja a Tiszti Ka-szinó Honvéd Hagyományőrző Egyesület Szol-nok tevékenységét – reméljük, még nagyon so-kaíg.

FELHASZNÁLT IRODALOM:

Papp Ferenc alezredes: Az országos tisz-ti kaszinó működése a XX. század har-madik évtizedében (http://mhht.eu/hadtudomany/2010_e_18.pdf)

A Tiszti Kaszinó Honvéd Hagyományőrző Egyesület alapszabálya
www.tisztikaszino.hu

Szabó József ezredes:

A KATONAI VEZETÉS XXI. SZÁZADI DILEMMÁI

A XX. század második felében és a XXI. század elején lényegesen felgyorsult a társadalmi fejlődés. A fegyveres erők – mint a társadalom integráns része – szintén jelentős kihívásokkal kerültek szembe. Alkalmazási elveiket, harctevékenységi módjaikat, szervezetüket és fegyverzetüket a megváltozott környezethez kellett (kell) igazítani. Ez jelentős kihívás mind a katonai teoretikusok, mind a gyakorló katonai vezetők számára.

A XXI. SZÁZAD LEHETSÉGES HADVISELÉSI FORMÁI

A jelen század hajnalán, bár a hidegháborús szembenállás megszűnt, de jelenleg még nem zárható ki teljes egészében, hogy a világ belesodródjon egy nukleáris konfliktusba. Bár a vezető hatalmak jelentős lépéseket tettek és tesznek a nukleáris leszerelés irányába, ennek ellenére a katonai arsenálokban a nukleáris fegyverzet továbbra is biztonságot garantáló, „elrettentő” fegyverrendszerként van jelen. Sajnálatraméltóan az elmúlt évtizedekben egyre növekedett azon országok száma, amelyek mindent elkövetnek, elkövettek a nukleáris fegyver birtoklása érdekében. Színre lép-tek olyan államok, melyek elsősorban vallá-si és/vagy ideológiai célból akarnak nukleáris fegyvert birtokolni. Esetükben az atom-fegyver alapvetően a politikai, kisebb mérték-ben a gazdasági nyomásgyakorlás eszköze. A kétpólusú világrend megszűnésekor jelentős mennyiségű nukleáris robbanószerkezet elő-állítására alkalmas hasadóanyag „tűnt el”. Fel-tételezhető, hogy a nukleáris anyag az illegá-lis fegyverkereskedelemben „harmadik” – va-gyis az atomfegyvert megszerezni kívánó – ál-lam birtokába került, vagy ami ennél is fenye-getőbb, a nemzetközi terrorista szervezetek jutottak hozzá. További veszélyforrást jelent, hogy a „békés célú nukleárisenergia-felhasz-nálás” egyre több ország részére elérhető. Ugyanakkor az energiatermelés visszamara-dó sugárzó anyagai (elsősorban a kiégett fű-tőelemekre gondolok) alapanyagot szolgáltat-nak az úgynevezett „piszkos atomfegyverhez”, ami nem a nukleáris robbanás, hanem a nuk-leáris szennyezés által rombol, és amely meg-felelő technológiával ötvözve elérheti egy ki-sebb „konvencionális” atomfegyver hatását. Problémát jelent, hogy az „atomklubba” belépő „új tagok” többsége nem rendelkezik azzal a tudományos katonai-technikai (technológiai) háttérrel, amely a nukleáris fegyverhasználatra utaló jeleket észleli, és megteremti a megfelelő válaszlépések lehetőségét. Ezen államok ese-tében ennek a technológiának a hiánya növeli a nukleáris konfliktus kockázatát. Ennek tuda-tában megállapíthatjuk: bár a globális nukle-áris szembenállásból eredő konfliktusveszély minimálisra csökkent, azonban az atomfegy-verrel rendelkező és az atomfegyvert fejlesz-tő államok számának növekedésével – főleg azok sokszínű, időnként vallási-ideológiai töl-

tésú politikai szándékai következtében – egy regionális nukleáris konfliktus kialakulása reá-lis katonai kockázati tényező. További veszélyt jelent, hogy a nem kiforrott technológiák és a nem minden esetben megfelelő tudományos-technológiai háttérrel fejlesztett eszközök ese-tében nagy a környezeti, ipari katasztrófák, nukleáris balesetek bekövetkezésének lehető-sége, amelyek a közvetlen környezetben oko-zott pusztításon túl regionális biztonsági koc-kázatot is okoznak.

Bonyolultabbá válik az összkép, amikor a XXI. századi hadviselési formák hagyományos változatairól beszélünk. Ebben a megfogalma-zásban (gyűjtőfogalomban) a háborúkat, fegy-veres konfliktusokat nem nukleáris eszközökkel vívják meg. Magán a fogalmon polemizálhatunk, hiszen a tudományos-technikai forradalom me-netében, az információs társadalom korában, a fejlett technológiájú, precíziós fegyverrendszerek alkalmazásának viszonyai (körülményei) között, amikor egyes fegyverek (fegyverrendszerek) ha-tása megközelíti a nukleáris fegyver pusztító ere-jét, nehéz a hadviselés „hagyományos” módja-iról beszélni.

Deák János: „Napjaink és a jövő háborúja” című tanulmányában¹ a XXI. század első ne-gyedére prognosztizálható háborúk és fegyve-res konfliktusok lehetséges típusait az alábbi-ak szerint határozza meg. „A korszerű háború-kat és fegyveres konfliktusokat – melyek jelen-leg is folynak a különböző térségekben, illet-eve bekövetkezhetnek a 21. század első negye-dében – a fegyveres küzdelem jellegét tekintve két csoportra oszthatjuk: az úgynevezett kon-taktusos háborúkra és fegyveres konfliktusokra, melyeket alapvetően hagyományos fegyverek-vel, konvencionális, szerveztű és felszereltségű haderőkkel vívnak meg, és az úgynevezett kon-taktus nélküli háborúkra és fegyveres konfliktu-sokra, amelyek során a legkorszerűbb eszközök kerülnek alkalmazásra, mindenekelőtt a nagy-pontosságú fegyverrendszerek”.

Nézeteim szerint a jelenkor eddig utolsó kon-taktusos háborújának az ún. második Öbölhá-borút tekinthetjük, míg a jelenlegi afganisztá-ni katonai műveletek a kontaktus nélküli háború ismérveit hordozzák. Írásom további részeiben ezt tekintem kiindulási alapnak. Tanulmányom-ban csak a hadviselés hagyományos területén jelentkező kérdéseket elemzem, miután a min-denre kiterjedő, részletes kifejtés meghaladná a jelen írás területmi korlátait.

Napjainkban – a XXI. század hadviselési for-

Az elnökhelyettes jogai és kötelességei

maival összefüggésben – a harctevékenységekre történő felkészítés, a harctevékenységek (ka-tonai műveletek) tervezése során új fogalmakkal kellett megismerkednünk. Ezek a teljesség igé-nye nélkül:

- negyedik generációs hadviselés² (4 th Generation Warfare 4 GW);
- hatásalapú hadviselés (Effects Based Approach to Operation – EBAO);
- hálózatközpontú hadviselés (Network Centric Warfare – NCW).

A NEGYEDIK GENERÁCIÓS HADVISELÉSRŐL

A katonai teoretikusok többsége a hadviselést, a háborúkat négy generációra osztva taglalja. Többségük a háborúk első generációjaként a vonalharcaszat, az élőerő koncentrálásával folytatott harctevékenységek korát (korszakát) érti. Második generációként definiálják az első vi-lágháború korát, melyekre a jelentős mérték-ben megnövekedett és koncentrált tüzerő, vala-mint az ellenfél teljes kifárasztása érdekében ví-vott „anyagcsaták” voltak jellemzőek. A harma-dik generációt a második világháborút közvet-lenül megelőző időszakban kifejlesztett mozgó hadviselés (villámháborús stratégia) jellemzi.

A vietnami háború, amely az USA egyik leg-nagyobb katonai (és politikai) kudarcaként ma-radt meg a hadtörténelemben, továbbá a Szov-jetunió afganisztáni fiaskjója már előrevetítették a hadviselés új generációjának eljövetelét. Mind a dél-vietnami felszabadító erők, mind a szovjet hadsereg ellen harcoló mudzsaheddinek harc-tevékenységi formái tulajdonképpen az aszim-metrikus hadviselés eljövetelét jelentették.

További bizonyítékként szolgálhat az izrae-li csapatok libanoni tévékenységének kudarca. Az izraeli hadsereg eredménytelen tevékenysé-gét 2008-ban vizsgáló Vinográd-jelentés³ egyér-telműen kimutatta, hogy a világ egyik legjobban felszerelt és kiképzett, a nagy hatóerejű és precí-zíós fegyvereket felvonultató hadserege gyakor-latilag eredménytelen maradt a sokkal gyengé-bben felszerelt, de a negyedik generációs hadvi-selés elveit alkalmazó palesztin erőkkell szem-ben. Steven Metz és Douglas V. Johnson II.⁴ „Asymetry and US military strategy: definition, background and strategic concepts” című ta-nulmányában az alábbiak szerint fogalmaz: „A katonai és nemzetbiztonsági területeken értel-mezve az aszimmetria gyakorlatilag a szemben álló féltől eltérő cselekvési változatokat (műve-leteket), szervezeteket és gondolkodási módot képvisel, abból a célból, hogy maximalizálja sa-ját előnyeit, és kiaknázza az ellenség gyenge-ségeit, valamint megragadja a kezdeményezést, vagy nagyobb cselekvési szabadságot nyerjen. Az aszimmetria lehet politikai-stratégiai, vagy ka-tonai-stratégiai, illetve ezek kombinációja is. (Dr. habil. Krajnc Zoltán fordítása.)

Nézetem szerint a történések igazolták a meghatározást. Jelenleg átmeneti időszakot

élünk, egyszerre van jelen a harmadik és negyedik generációs hadviselési forma a katonai tevékenységekben. Véleményem szerint a nagy gazdasági háttérrel, jelentős erőforrásokkal rendelkező, fejlett (high-tech) fegyverekkel felszerelt jelentősebb méretű haderők esetében a politikai és katonai vezetők (katonai tervezők) kezelni tudják az átmeneti időszak kettősségét. Ez a kettősség azonban a kisebb méretű, kisebb gazdasági, technológiai háttérrel, korlátozott anyagi és személyi erőforrásokkal rendelkező haderők politikai, katonai vezetőit kemény vászlasztás elé állítja.

A kérdés: melyik képesség fenntartására, fejlesztésére fordítsák a rendelkezésre álló forrásokat? Mi legyen a kiképzés, felkészítés, továbbá a technikai, technológiai fejlesztés fő iránya? Ezekre a kérdésekre minden hadseregnek saját magának kell megfogalmaznia a választ. A katonai teoretikusok (a hadtudomány művelői), a katonai vezetők és a katonai tervezők együttes felelőssége választ adni erre a kérdésköre, és az adott hadseregre (annak jövőbeni fejlesztésére) egyedi – a politikai és gazdasági szükségesszerűségek és lehetőségek figyelembevételével kidolgozott – alternatívákat biztosítani az adott ország állami (politikai) vezetése részére.

A HATÁSALAPÚ HADVISELÉSRŐL

A következőkben következzeék néhány gondolat a hatásalapú hadviselési formáról (Effect Based Approach to Operation – EBAO).

Keszthelyi Gyula⁵ 2006 novemberében egy – a Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetemen tartott – tudományos konferencián a hatásalapú műveleteket a következőképpen definiálta: „A hatásalapú műveletek tulajdonképpen egy olyan folyamat, mely során a tervezett stratégiai végcél vagy hatás elérése érdekében harcászati, hadműveleti és stratégiai szinteken egyaránt kiaknázásra kerül a katonai és nem katonai képességek teljes tartománya”.

A NATO Katonai Bizottsága 2006-ban az általa kiadott MCM-0052-2006 dokumentumban a hatásalapú katonai művelet fogalmát a következőképpen határozta meg: „....a szövetség tagállamai és a katonai műveletben érintett nem NATO-országok részére rendelkezésre álló különböző eszközök koherens és átfogó alkalmazása olyan hatások kiváltása érdekében, amelyek nélkülözhetetlenek a tervezett feladatok és legfőképpen a NATO végső céljának eléréséhez”.

Míg a Keszthelyi Gyula által megfogalmazottakból világossá válik a hatásalapú katonai tevékenység fogalma, úgy az MCM-0052-2006 dokumentumban rögzítettekblől következtethetünk annak tartalmára is. Az itt megfogalmazottak értelmében a NATO-tagállamok egésze kell rendelkezzen a különböző képességekkel a katonai tevékenység végrehajtásához. A képességek rendelkezésre állását könnyíti vagy nehezíti, amennyiben a szövetség nem NATO-tagállamokkal hajt végre koalíciós műveleteket.

A szövetség huzamosabb ideje megkísérli a tagállamok képességfejlesztéseinek összehangolását, azonban az egyes államok eltérő gazdasági teherbíró képessége, időnként eltérő nemzeti ipari érdekeik, továbbá a rendelkezésre álló erőforrások eltérő nagysága, nem utolsósorban a meglévő haderők eltérő nagysága, összetétele, eltérő fegyverzete (katonai-techno-

lógiai fejlettsége) mind nehezíti és bonyolulttá teszi a hatásalapú műveletek végrehajtására irányuló hatékony képesség kialakítását.

A HÁLÓZATKÖZPONTÚ HADVISELÉSRŐL

A továbbiakban néhány gondolatot vázolok fel a hálózatközpontú hadviseléssel összefüggésben. A hálózatközpontú hadviselés (Network Centric Warfare) elmélete az1990-es évek végén jelent meg amerikai szerzők műveiben. Az információs társadalom robbanásszerű fejlődése következtében a katonai teoretikusok igen jelentős része a jövő hadviselését hálózatközpontúnak képzei el. Az egyre hatékonyabb informatikai eszközök és alkalmazások megjelenésével és elterjedésével a hadviselés szerkezete, kultúrája, valamint módja is átalakuláson megy keresztül. Ezeket a változásokat az informatikai technológiáknak aktívan kell támogatniuk, miután az információs főlény kialakítása meghatározóvá válik a hadviselés eredményességét illetően. A hálózatközpontú hadviselés lényege, hogy a politikai-katonai döntéshozatali rendszer, valamint a hadszíntéri végrehajtott rendszer teljes egésze egy közös, valós idejű információs rendszerbe van szervezve. Miután a rendszer kiépített, a döntés-előkészítési és végrehajtási területen egyaránt biztosítja, hogy a döntést végrehajtott szervezetet és az alkalmazásra kerülő fegyverrendszert a hierarchia megfelelő szintjén, a kellő időben válasszák ki, és a végrehajtás kellő időben és pontosan valósuljon meg. A hálózatközpontú hadviselés kialakulását a biztonsági környezet változása jelentősen elősegítette. Napjaink fegyveres konfliktusaiban a szövetség rendelkezésre álló képességeinek egésze nem alkalmazható. Minden egyes biztonsági kihívás, különböző intenzitású fegyveres konfliktus más-más meglévő képesség alkalmazását igényli, más-más erővel.

Természetesen a hadviselésnek korunk színvonalán álló (és még fejlődő) módozata is felvet néhány kérdést. Azt hiszem, nem fér hozzá kéttség, hogy hasonlóan a képességalapú hadviselésnél felmerülő problémákhoz, szintén jelentkeznek a különböző méretű, különböző nagyságú és felszereltségű haderővel rendelkező, eltérő nagyságú katonai célokra felhasználható erőforrással rendelkező, különböző technikai, technológiai fejlettségen lévő államok közötti különbségek, még a szövetségen belül is. Természetesen maga a szövetség léte és a hatásalapú (effect based) tervezőrendszer képes

kiegyensúlyozni ezeket a különbségeket, de a gazdasági teherbíró képesség, valamint a haderőre fordítható nemzeti erőforrások mennyisége még így is problémát jelent.

Véleményem szerint azonban a problémára lehet megoldást találni. A megoldás kulcsa az interoperabilitásban keresendő. Ugyanakkor meg kell jegyezni, hogy a hadviselés e formájára történő felkészülés folyamatában az interoperabilitási képességeket a jelenleginél sokkal magasabb szintre kell emelni. A hálózatközpontú hadviselés egységes információs (informatikai) rendszert, egymással (és a potenciális szövetségesekkel) teljes egészében kompatibilis technikai eszközparkot, a létező (lehető) legnagyobb információbiztonságot, valamint magasan képzett kezelő (alkalmazó) katonaaállományt követel meg. A rendszer – bármilyen fejlett legyen – képtelen helyettesíteni a rendszert alkalmazó katonák (esetenként polgári szakemberek) szakmai tudását, felkészültségét. Tény azonban, hogy a hálózatközpontú művelet sokkal többet jelent, mint különböző katonai vezető szervek és a végrehajtott katonai szervezetek (csapatok) ellátása magas technikai (technológiai) fejlettségű eszközökkel. A rendszer minden technikai fejlettsége ellenére sem lesz tökéletes, ha a hadszíntéren (műveleti területen) tevékenységet folytató, többnyire koalíciós erők nem azonos alkalmazási szerint elvek szerint, nem azonos kiképzési (felkészítési) követelmények, nem azonos vezetési alapelvek szerint és nem teljes mértékben kompatibilis vezetés-technikai eszközökkel felszerelve hajtják végre a feladataikat.

AKTUÁLIS DILEMMÁK

Miután elméleti síkon megkíséreltem néhány gondolatot közzétenni a várható környezetről – amely hatással lehet, illetve befolyásolhatja a haderők felkészítését, kiképzését a XXI. századi katonai tevékenységi formákra –, röviden foglalkozom a katonai vezetőket (katonai tervezőket, döntés-előkészítőket) foglalkoztató dilemmákkal. Ahhoz hogy a NATO teljesíteni tudja küldetését, betöltsse hivatását a jelen században is, megfelelő XXI. századi képességekkel kell rendelkeznie. Azonban tudomásul kell venni, hogy a katonai vezetők (katonai tervezők) a NATO minden tagállamában azonos érdekek mentén, más-más dilemmákkal találkoznak. A szövetség közös céljai megvalósításához minden tagállam más-más módon, képességekkel tud hozzájárulni. Ezt alapvetően az egyes tagállá-

Vezetés–felkészítés

mok eltérő mérete (nagysága), eltérő ipari-gazdasági fejlettsége (gazdasági ereje), meglévő katonai potenciálja, tudományos-technikai háttere determinálja. Nem szabad megelégedezni a világpolitikában vállalt szerepről (küldetéstudatról), amely minden szövetséges tagállam esetében más és más lehet – lásd az Amerikai Egyesült Államok és az Európai Unió helyét és szerepét a világban. Az utóbbi években a bekövetkezett pénzügyi-gazdasági válság minden tagállam esetében érezette negatív hatását a kollektív (NATO) és az egyéni védelemre (honvédelemre) fordítható erőforrások mértékét illetően. Tény, hogy Európa összességében jóval kevesebbet költ védelmi kiadásokra, mint az Egyesült Államok, ami a katonai képességek területén az európai tagállamok folyamatos lemaradását okozza.

Szenes Zoltán, a Magyar Honvédség volt vezérkari főnöke „A szövetség jövője” című tanulmányában felveti, mint haladéktalanul tisztázandó kérdést, hogy milyen legyen az USA és az európai NATO-tagországok műveleti kölcsönviszonya. Szenes Zoltán szerint⁶: „Széles körű expedíciós képességekkel az európai országok egy kis csoportja (Nagy-Britannia, Franciaország, Olaszország, Hollandia, Spanyolország) rendelkezik, célirányos expedíciós képessége pedig csak néhány országnak (Németország, Kanada, Dánia, Norvégia) van. A NATO-tagországok fele azonban (köztük Magyarország) csak stabilizációs katonai képességek fölött diszponál. Ezen kívül több fontos képességterületen (stratégiai szállítás, felderítés-hírszerzés, logisztika stb.) állandósult hiányok vannak, amelyek a művelettervezésnél és -végrehajtásnál felszínre kerülnek.” (Véleményem szerint a NATO Nehéz Szállító Repülőezred –HAW– létrehozása és Pápa Repülőbázisra telepítése jelentős előrelépés a stratégiai szállítókapacitás megteremtése területén.)

Megítélésem szerint a pénzügyi-gazdasági válságból történő kilábalás jelenlegi szakaszában, legfőképpen a „kis”, illetve a kevésbé fejlett NATO-tagállamok részére a differenciált haderőfejlesztés a járható út. A haderőfejlesztésnek ez a módja – természetesen egy, a NATO tagállamai által meghozott konszenzusos döntés alapján – lehetőséget biztosíthat az eltérő gazdasági potenciállal és technikai-technológiai háttérrel rendelkező tagállamok számára, hogy erejükhez mérten és nem elviselhetetlen terheket vállalva vegyenek részt a szövetség közös ügyét szolgáló képességek kialakításában és fenntartásában. Amennyiben ez megvalósul, lehetővé válik, hogy a szövetség katonai képessége differenciáltan és párhuzamosan fejlődjön tovább. Differenciáltan, mert a megfelelő lehetőségekkel bíró tagállamok folyamatosan fejlődhetnek a hálózatalapú (NCW), valamint a hatásalapú (EBAO) hadviselési képesség kialakítása területén, ugyanakkor más, limitáltabb erőforrásokkal rendelkező tagállamok ezen a területen az együttműködésre alkalmas hadviselési képességek kialakítására összpontosíthatnak. Az egyes országok képességeit, lehetőségeit jobban figyelembe vevő fejlesztési stratégia lehetőséget teremt a nemzeti haderők, az interoperabilitás és a kompatibilitás követelményei figyelembevételével történő fejlesztésére. Mindez nem jelentené, hogy az adott tagállam hozzájárulása csökkenne a szövetség katonai képességéhez, hanem a képességfejlesztések

ország-specifikusabban jelennének meg. Tudomásul kell venni, hogy korunkban a NATO-tagállamok fegyveres erejének nem csak győzni kell tudni a fegyveres konfliktusokban és a nemzetközi terrorizmus elleni harcban, hanem fontos feladata megőrizni és fenntartani a békét, valamint támogatni a nemzetközi szervezeteket küldetésük végrehajtásában.

A MAGYAR HONVÉDSÉGRŐL

Végezetül néhány gondolat a Magyar Honvédségről. Az elmúlt évek során a magyar haderőt az ún. misszió-orientáltság jellemezte. A sikerek, az eredmények első számú fokrörője, hogy mennyi katonánk teljesít missziós feladatot, mennyi külföldi misszióban veszünk részt. Természetesen a missziós feladatokat nem a katonai, hanem a mindenkori politikai vezetés vállalja, és a katonák teszik a dolgukat esküjük szerint. A külföldi missziókban való részvétel fontosságát senki nem vitatja. De feltehetjük a kérdést: milyen áron teljesítjük ezen a szinten feladatainkat. A külföldön végrehajtott-végrehajtandó feladatok érdekében, forráshiány miatt, háttérbe szorult „hagyományos” katonai (védelmi) képességeink fejlesztése, szinten tartása. Az olyan „hagyományos” képességeinknek, mint az országvédelem (honvédelem), az ipari és természeti katasztrófák elhárításában, a következmények felszámolásában való részvétel-lel kapcsolatos feladatok, csak a személyi állomány maximális túlterhelésével és meglévő harci-technikai eszközeink üzemeltetési lehetőségeinek teljes (feszített) kihasználásával tudunk eleget tenni.

A honvédségnek gyakorlatilag nincs személyi tartaléka. A honvédelmi tárca vezetése, felismerve ennek alapvető jelentőségét, jelenleg nagy erőfeszítéseket tesz e probléma megoldására. További gondot okoz a harci-technikai eszközök közel egyidejű elavulása. Mindenki számára megérthető, hogy ezen eszközök egyidejű cseréje lehetetlen feladat. A haditechnikai fejlesztés ütemezése nagy kihívás elé állítja a katonai tervezésben érintett katonákat és polgári szakembereket. Az elmúlt évtizedekben a hon-

Honvédségi Szemle

védségnél nagy hagyományokkal rendelkező fegyvernemi kultúrák épültek le, művelőik vagy más területeken teljesítenek szolgálatot, vagy elhagyták a hadsereget. A következő időszak feladata lesz olyan fiatal katonai vezetők (honvédtisztek) képzése, akik képesek lesznek mind a magyar katonai kultúra, illetve katonai hagyomány továbbvitelére, mind a XXI. századi hadviselés körülményei között alárendeltjeik vezetésére, a harc irányítására.

*
Írásommal nem volt szándékomban utat kijelölni, pusztán néhány gondolatot kívántam közzétenni, néhány dilemmát megosztani az olvasókkal. Nem gondolom, hogy véleményemmel mindenki egyetért, de amennyiben sikerült a leírtakkal gondolatokat ébreszteni, esetleg vitát provokálni, akkor az írásom elérte célját. ■

FELHASZNÁLT IRODALOM:

Deák János: Napjaink és a jövő háborúja. Hadtudomány 2005. évi 1.szám pp. 20-35. ISSN 1215-4121

Keszthelyi Gyula: A hatásalapú műveletek logisztikával szemben támasztott újszerű kihívásai. PhD értekezés, ZMNE, 2008.

Steven Metz – Douglas V. Johnson II.: Asymmetry and US military strategy: definition, background, and strategic concepts; http://www.strategicstudiesinstitute.army.mil/pubs/display.cfm?pubID=223. (Letöltve: 2010. 11. 25.)

NATO MC MCM-0052-2006 NATO HQ Brussels, 2006

Ronkovich József: A XXI. század hadviselésének néhány főbb jellemzője. Hadtudomány 2009. évi 1-2. szám, pp. 57–62. ISSN 1215-4121

Szenes Zoltán: A Szövetség jövője. Nemzet és Biztonság, 2009. május. pp35-45. ISSN 1789-5286

Tálas Péter–Varga Gergely: A NATO új stratégiai koncepciója – adalékok a magyar szemponthoz. ZMNE SVKI Elemzések, 2009. évi 17.füzet www.svki.zmne.hu (Letöltve 2010. 11. 30.)

¹ Megjelent a Hadtudomány 2005. évi 1. számában

² A hadviselés négy generációra történő felosztása alapvetően angolszász katonai teoretikusok által képviselt nézet. Ezzel szemben V. Szlipcsenko vezérőrnagy, az orosz vezérkari akadémia kutatási osztályának vezetője, 1993-ban a hadviselés fejlődését öt generációra tagolta. 1.: a tűzfegyver nélküli erők küzdelme; 2.: a puskaapor és a sima csövű löfegyverek megjelenése; 3.: a huzagolt csövű löfegyver elterjedése (a tűzerő, a hatótávolság; a tűzgyorsaság és a löszabatosság javulása, növekedése); 4.: az automata tűzfegyverek, a harckocsi és a repülőgépek megjelenése és tömeges elterjedése, a stratégiai szállítóképesség és a korszerű híradás, 5.: a nukleáris fegyverek megjelenése és elterjedése.

³ Eljahu Vinograd az izraeli legfelsőbb bíróság nyugalmazott bírája vezette az Ehud Olmert által felállított vizsgálóbizottságot, melynek feladata az izraeli hadsereg 2008. évi libanoni háborúban nyújtott teljesítményének kivizsgálása volt. A jelentés 74 politikai és katonai vezető tanúvallomását dolgozta fel. A jelentés szerint „a hadművelet csaknem nélkülözhetetlen volt, megindítása nem volt hiba”, ugyanakkor „...súlyos baklövéseket és hibákat találtunk a döntéshozatal legfelsőbb katonai és politikai szintjén egyaránt....”. A jelentés nyilvánosságra hozatalát követően a védelmi miniszter, a vezérkari főnök, az északi frontvonal parancsnoka és két hadosztályparancsnok lemondott.

⁴ Steven Metz, a nemzetbiztonsági ügyek kutató professzora a Stratégiai Tanulmányok Intézetében (SSI, US Army War College) és Douglas V. Johnson, a nemzetbiztonsági ügyek volt kutató professzora (ugyanott 1985–2009) 2000-ben tették közzé tanulmányukat: Asymmetry and US Military Strategy: Definition, Background and Strategic Concepts, az SSI kiadásában.

⁵ Keszthelyi Gyula nyá. mk. ddtbk. 2008-ban „A hatásalapú műveletek logisztikával szemben támasztott újszerű kihívásai” címmel védte meg doktori (PhD) értekezését a ZMNE-n; a tárgykör részletesebb megismeréséhez adalékok az értekezés 12–16. oldalain.

⁶ Megjelent a Nemzet és Biztonság 2009. évi 5. számában.

Dr. Jobbágy Zoltán alezredes – Vilner Péter nyá. mk. ezredes:

A MAGYAR HONVÉDSÉG ELŐMENETELI RENDSZERE NEMZETKÖZI ÖSSZEHAISONLÍTÁSBAN

A korszerű humánpolitika alapja minden szervezet, így a Magyar Honvédség esetében is a munkavállaló erőforrásként történő kezelése és hatékony alkalmazása. Ez csak a megfelelő munkafeltételek megteremtésével lehetséges, amely biztosítja a szervezet számára a munkavállalók maximális szellemi és fizikai teljesítőképességét. Az erőforrás-alapú megközelítésben a munkaadó és a munkavállaló, a szervezet és az egyén között a kölcsönösen nyújtott értékek, anyagi és nem anyagi előnyök egyensúlyi állapotban vannak. A feladatok és a feltételek közötti összhang az alapja annak, hogy a munkavállaló a szakmai feladatokat sikeresen megoldja, és meghatározott feltételek teljesítése esetén emelkedjen a szervezeti hierarchiában.

AZ ELŐMENETELI RENDSZEREKRŐL – ÁLTALÁBAN

A hadseregek működési mechanizmusai megkövetelik, hogy olyan személyi állománnyal rendelkezzenek, amely képességei legjavát adva oldja meg feladatait. Ennek érdekében minden modern hadsereg leszabályozott pályamodellek mentén – a belépéstől a kiválasztás, néha még azon túl is – biztosítja katonái előmenetelét.

A különböző szempontok mentén megvalósuló előmenetel minden hadseregben eredetileg a tisztekre vonatkozott. Ez az oka annak, hogy hagyományos értelemben az előmenetel alapvetően a parancsnoki előmenetelt jelenti. A technikai fejlődés miatt megnövekedett létszámú szakállomány miatt azonban fontossá vált a szakmai előmenetel lehetőségének biztosítása is. A parancsnoki és a szakmai előmenetel eltérő sajátosságai ellenére fontos a kettő közötti átjárhatóság megteremtése. A modern hadseregek előmeneteli rendszereire – bár sok hasonlóságot mutatnak – jelentős befolyással bírnak az eltérő társadalmi jellemzők, a történelmi hagyományok és a gazdasági lehetőségek.

Az egyre drágábbá váló személyi állomány megszerzése, megtartása és motiválása érdekében a tisztí előmenetel főbb mechanizmusai fokozatosan megjelentek a többi állománykategóriában is. Egyes elemei visszaköszönnek a zászlósok és tiszthelyettesek, valamint korlátozott mértékben a legénységi állomány számára kialakított előmeneteli rendszerekben. Az állománykategóriákra meghatározott előmenetek – zömében objektív értékelési szempontok mentén – biztosítják a fokozatos előrelépést, adott esetben az állománykategória-váltást.

Az előmenetel legfontosabb elemei mindenhol a katonai beosztások egymásra épülő rendszere, az ezzel összhangban lévő előléptetési szabályok, valamint a különböző juttatások és járandóságok. A személyi állomány előmenetele kizárólag rögzített követelményeknek való megfelelés mentén történik, amely kiterjed az előírt végzettségre, a katonai-szakmai képzettségre, a beosztásban eltöltött időre, a beosztás ellátásának minőségére, a pszichikai, fizikai és egészségi alkalmasságra, valamint egyéb feltételekre. Az előmeneteli rendszer működőképese-

ségének alapja mindenhol a beosztások és a rendfokozatok hierarchiája, valamint a beosztási szintek és a rendfokozatok közötti egyensúly. Az előmenetel során fontos szerepet játszik a rendszeres teljesítményértékelés és a következő beosztásra történő felkészítés, valamint a meghatározott iskolai vagy tanfolyami végzettség megszerzése. Békeidőszakban az előmenetel viszonylag lassú folyamat, amely csak a rendfokozatokhoz rendelt várakozási idők által biztosított keretben lehetséges.

Altalánosságban elmondható, hogy tiszták esetében az előmenetel területi mobilitást igényel. Az alacsonyabb rendfokozatú tiszthelyettesek és a legénységi állomány előmenetele alapvetően a katonai szervezeteken belül történik. Területi mobilitás csak a zászlósi és annál magasabb rendfokozatok esetében szokott követelménként jelentkezni.

A tiszték, kisebb mértékben a tiszthelyet-
tesek elméletének tervezése, az elmélet-
tel során egységes szempontok érvényre juttatása, az előmeneteli rendszer zökkenőmentes
működtetése centralizált és integrált személy-
ügyi gazdálkodást követel meg. A legénységi ál-
lománya elméletével kapcsolatos feladatok
zöme decentralizáltak, az alakulatonál történik.

A Magyar Honvédség jelenlegi előmeneteli rendszere törvényben és jogszabályban szabályozott. A keretet a Magyar Honvédség hivatásos és szerződéses állományú katonáinak jogállásáról szóló 2001. évi XCV. törvény biztosítja. A törvény végrehajtását a hivatásos és szerződéses katonai szolgálat létesítéséről, módosításáról, megszüntetéséről, tartalmáról, valamint az integrált személyügyi igazgatás és egységes nyilvántartás rendjéről szóló 10/2002. (III. 5.) HM-rendelet szabályozza.

NEMZETKÖZI KITEKINTÉS

A Magyar Honvédség előmeneteli rendszere távolról sem tökéletes és problémamentes, de elemei törvényi és jogszabályi szempontból logikusan kapcsolódnak egymáshoz. Belső ellentmondásai ellenére a rendszer átlátható és – legalábbis elméletben – hiteles. Ennek ellenére bevezetése óta az előmeneteli rendszer folyama-

tosan kritika tárgyát képezi, és egyre erősebb a nyomás és a vezetői szándék nemcsak egyes elemeinek, hanem a rendszer egészének megváltoztatására.

Az előmeneteli rendszer bevezetése óta eltelt időszak tapasztalatainak részletezése előtt fontos azonban, hogy röviden megismerkedjünk egyes modern hadseregek, sokszor követendő példaként felhozott előmeneteli rendszereivel. Tekintettel arra, hogy az előmeneteli rendszerek alapjául minden állománykategória esetében a tisztí előmeneteli mechanizmusai és elemei szolgáltak, valamint a tisztí előmenetelre vonatkozóan áll rendelkezésre viszonylag jól elérhető szakirodalom, a nemzetközi kitekintés is a tisztí előmeneteli rendszerek bemutatásán keresztül történik meg.

A sort az amerikai haderő tisztí előmeneteli rendszere nyitja, mivel a Magyar Honvédség jelenlegi előmeneteli rendszere főbb jellemzőinek meghatározásakor, valamint azok kidolgozása-
kor akarva-akaratlanul az amerikai haderő elő-
meneteli rendszere szolgált hivatkozási alapul.
Ezután következik a Magyar Honvédség szemé-
lyi és anyagi-technikai lehetőségeivel valamivel
jobbabb összevethető kisebb szövetséges had-
erők – a holland, a kanadai, a norvég és a dán
előmeneteli rendszereinek bemutatása. Termé-
szetesen a hazai, nagyjából 1 milliárd eurót
kivető katonai költségvetés nem mérhető kö-
vetlenül össze az ennek többszörösével gazdál-
kodó, de nagyjából hasonló vagy valamivel na-
gyobb haderőt fenntartó szövetséges országok
lehetőségeivel. Ennek ellenére érdekes lehet az
amerikai előmeneteltől több ponton eltérő euró-
pai előmeneteli gyakorlatok bemutatása, a ha-
sonlóságok és különbségek feltárása.

AZ AMERIKAI ELŐMENETELI RENDSZER

Az amerikai haderő lassan három évtizede érvényben lévő előmeneteli rendszerére, azon belül is a tisztek előmenetelére jellemző a „félfelelős vagy kifelé” elv, amely a személyi állomány rendszeres és nagyfokú mozgását eredményezi. Ezt a rendszert már korábban is sok kritika érte, de a 2001 óta húzódó afganisztáni és iraki háborúk hatására egyre nagyobb igény mutatkozik annak felülvizsgálatára és szükség szerinti módosítására. Az 1980-ban életbe lépett DOPMA (Defense Officer Personnel Management Act) megalkotójának eredeti célja az volt, hogy egyformán szabályozzák az aktív és a tartalékos tisztek előmenetelét, valamint egységesítsék a haderőnemek korábban eltérő előmeneteli rendszereit. Bár a DOPMA az előmenetel szempontjából sok újdonságot tartalmazott, lényegében a második világháború óta érvényben lévő előmeneteli paradigmát bővítette ki néhány új elemmel. Ennek következtében inkább tekint-

hető előmenetelt szabályozó statikus leírásnak, mint egy dinamikus személyügyi gazdálkodást lehetővé tevő eszköznek.

Előmenetel csak a Kongresszus által évente engedélyezett és haderőnevekre lebontva megadott tiszti létszám biztosította keretben lehetséges, amelynek nagyságára befolyással van a tisztek zászlóskokhoz/tiszthelyettesekhez és a legénységi állományhoz képest történelmileg kialakult aránya (enlisted-officer ratio), az engedélyezett összlétszám, és egyéb, haderővel elérendő célok. Jelenleg a tiszti állomány az amerikai haderő összlétszámának valamivel kevesebb, mint 15%-át teszi ki. Szintén a Kongresszus határozza meg, és táblázatba foglalva megjeleníti a századosnál magasabb rendfokozattal rendelkező tisztek és tábornokok számát és rendfokozati megoszlását (officer grade distribution).

Az amerikai haderőben a tisztikar létszáma és rendfokozati elosztása tehát jogszabályt követ, és nem feltétlenül a haderő szükségletét elégíti ki. További sajátosság, hogy a DOPMA-táblázatban szereplő és karrierjük közepén járó főtisztek létszámának mindenkor változása független az előmeneteli rendszer többi elemétől, amelynek a haderő létszámának növelése esetén van jelentősége. Az előmeneteli rendszer sajátossága az is, hogy az orvosként és fogorvosként dolgozó tisztek nem szerepelnek a táblázatban, mivel előmenetelüket nem a haderőben eltöltött szolgálati idejük, hanem szakmai képzettségük, a szakmai tapasztalatuk és az egyes haderőnek specifikus igénye határozza meg. Hasonló elvek vonatkoznak az ápolók, jogászok, lelkészek és más szakterületeken dolgozó tisztek előmenetelére is.

A DOPMA központi eleme a már említett, „fel-felé vagy kifelé” elv, amely a Kongresszus szerint békéidőben lehetővé teszi egy életerős, fiatal és teljesen harcra kész (youthful, vigorous, full combat-ready) tisztikar fenntartását. Az elv „fel-felé” része azt jelenti, hogy a tisztek az előmenetelük során az első tiszti rendfokozatba való kinevezésük éve szerint csoportokban, ún. kohortokban mozognak előre, és a meghatározott szolgálati évek (years-of-service – YOS) le-töltéséhez kötött előléptetési lehetőségekért csoportársaikkal versenyeznek. Az elv „kifelé” része pedig azt jelenti, hogy a kétszer egymás után nem előléptetett tisztek a mindenkori rendfokozat függvényében meghatározott évek után elhagyják az aktív szolgálatot és amennyiben lehetséges, nyugdíjba vonulnak.

Az előmeneteli rendszer az általános előmenetel mellett lehetővé teszi a tiszték korai és a késői előléptetését is. Az előmeneteli szempontjából központi szerepet játszó előmeneteli bizottságok előmeneteli zónák szerint mindig három előmeneteli csoportot vizsgálnak. Ez biztosítja, hogy a tiszték a mutatott és értékelt teljesítményük alapján eltérő sebességgel mozogjanak előre a rendfokozati piramisban, amely a legkiválóbb tiszték (nagyjából a mindenkorai évfolyam 2-3%-a) következő rendfokozatba való gyorsabb előléptetését teszi lehetővé. Ez az ezredesi rendfokozatba történő előléptetés esetén akár 5 év előny felhalmozását is jelentheti, amely a tábornoki kinevezéseknél előny.

Annak ellenére, hogy a DOPMA megbízható keretet teremt egy stabil és mind rendfokozati, mind életkori szempontból koherens tisztítárfenntartására, a valós élet dinamikus mechaniz-

musai itt is törzstőán hatnak. Ennek az a következménye, hogy az előmeneteli rendszer sarkopontjai sokszor nehezen vagy egyáltalán nem tarthatók, s ez előmeneteli feszültségekhez vezet, esetenként pedig a tisztí állomány kilépési szándékát erősítheti. Érdekes megemlíteni a parancsnoki és a szakmai előmeneteli viszonyzat az amerikai előmeneteli rendszeren belül. Bár minden haderőnemet felügyelő államtitkárnak joga van a haderőnemi előmenetelen belül a szakístsiek számára előmeneteli kategóriát nyitni, a DOPMA nem tartalmaz semmilyen formális mechanizmust a szakmai előmenetel arányos vagy igazságos biztosítására. Ez szintén előmeneteli feszültségeket okozhat és a jól képzett szakístsiek kilépési szándékát erősítheti.

Egyes amerikai kritikusok szerint a tiszték előmeneteli rendszere egy lényegében elavult, 1899 és 1904 között bevezetett szervezeti modellen nyugszik. Az ehhez kapcsolódó személyügyi rendszer kereteit pedig az 1947-ben elfogadott és az európai síkságon a szovjetek ellen megvívó háború esetén gyors mozgósítást lehetővé tevő tiszti személyügyi törvény (Officer Personnel Act) adja, amelyen az 1980-ban elfogadott DOPMA csak finomított. További kritika forrása, hogy az előmenetel alapját adó teljesítményértékelés és a tisztektől elvárt verseny-szellem a személyi állomány kohéziója ellenében hat és bizalmatlanságot szül. Az előlépté-tési félelem, a kiképzett és tapasztalt állomány folyamatos kiáramlása, a parancsnoki állomány állandó cserélődése a kritikusok szerint negatív hatással van a katonai szervezetek harcértékére, és drágává teszi a kiképzést.

Kritikaként fogalmazódik meg az is, hogy a jelenlegi személyügyi rendszer százévesnél idősebb elméleti ismereteken és gyakorlati tudáson nyugszik, miközben a haderő személyi állományának mutatói lényegesen megváltoztak. Többek között minden állománykategóriában magasabb lett a katonai szolgálatot vállalók iskolai végzettsége, javultak az egészségügyi feltételek és a táplálkozási lehetőségek. Kitolódott a katonai szolgálattal járó fizikai terhelések elviselésének korhatára, valamint a számítógépek elterjedése lehetővé teszi összetett problémák elteremtől független, korábbinál gyorsabb megoldását.

Az előmeneteli rendszerrel szembeni fő kritika, hogy olyan törvényeken és személyügyi irányelveken nyugszik, amelyek inkább az első világháború és nem a 21. század kihívásainak sajátosságait tükrözik. A nem megfelelő előmeneteli rendszer okozta zavarok a felélelőskedés folyamatosságában meglévő problémákért, a katonai szervezetek viszonylag alacsony harkészültségéért, a megkívántnál alacsonyabb szakmai színvonalért, a magas munkaidő és kiképzési tempóért, valamint a gyakran fellépő szervezeti zavarokért.

A DOPM előmeneteli rendszer egyik legsajnálatosabb velejárója a karrierizmus, amely sokszor mikro-menedzsmentet eredményez, és a már említett általános bizalmatlanságot erősíti. A DOPMA kritikusai szerint az előléptetésekért és kinevezésekért folyó verseny rombolja a bajtársi összetartást, és együttműködés helyett széthúzást szül, amely a katonai szervezetek számára megnehezíti az egyre összetettebbé váló missziós feladatok sikeres végrehajtását.

A 2001-ben kiadott Quadrennial Defense Review – amely a képességalapú tervezés bevezetése irányába tett első lépések egyikének

tekinthető – is a személyi állomány innovatívabb és rugalmasabb felhasználásának, valamint az előmeneteli lehetőségek bővítésének irányába mutat. Az ide vonatkozó ötletek közül csak a legfontosabbakat bemutatására szorítkozunk. Sokak szerint a katonai szolgálat hosszát kellene rugalmasabbá tenni, amely egyaránt tartalmazná a 30 évnél hosszabb katonai szolgálat lehetőségét, de nem zárná ki a 10 évnél hosszabb, de 20 évnél rövidebb katonai szolgálatot sem. A nem lényeges harci-támogató beosztásokban a tisztek foglalkoztatása helyett előnyben kellene részesíteni a polgáriak szerződtetését, vagy a védelmi minisztérium köztisztviselőinek és közalkalmazottainak alkalmazását. Ez azt jelentené, hogy a viszonylag drágán fenntartható tisztikar haderőhöz viszonyított aránya akár az összlétszám 5–8%-ára is lecsökkenne. A folyamatos szolgálat koncepciója alapján javasolják a tartalékos állomány alkalmazását olyan beosztásokban, amelyek az aktív állomány háborús bevetései miatt otthon és külföldön megüresednek.

Egyesek a beosztásokban kötelezően eltöltendő idő meghosszabbítását javasolják a tisztek és a zászlósok/tiszthelyettesek részére annak érdekében, hogy több idejük legyen szakmai tapasztalatuk bővítésére. Ennek megfelelően kevesebb mozgás történne a személyi állomány előmenetele során, amely egyrészt lehetővé tenné az egy beosztásban eltöltendő idő meghosszabbítását, másrészt tompítaná a költözéssel járó családi megrázkódtatásokat. Javasolt még a rendfokozatban eltöltendő szolgálati idő meghosszabbítása és az előmenetel lassítása, amely a takarékosabb „felfelé vagy maradj” elv bevezetését jelentené. A lehetséges változtatások között szerepel még változatosabb előmeneteli lehetőségek kidolgozása a tisztek és zászlósok/tiszthelyettesek számára annak érdekében, hogy egyéni kompetenciáikat és preferenciáikat az előmenetel során jobban ki lehessen használni.

A HOLLAND TISZTI ELŐMENETEL

A holland tisztikar alapvetően két csoportból áll: az ún. teljes-karrier tisztiekből (akik katonai akadémiát végeztek és felsőfokú iskolai végzettséggel rendelkeznek), valamint az ún. részleges-karrier tisztiekből (akik tisztiiskolát végeztek és felsőfokú végzettséggel nem rendelkeznek). Alapvetően bármely csoportba tartozó tisztnak lehetősége van 55 éves korig szolgálni és a fizetése 80%-át kitevő, tehát viszonylag magas nyugdíjjal nyugállományba vonulni. A felsőfokú végzettséggel nem rendelkező tisztek csak az őrnagyi rendfokozatot érhetik el, de sokan közülük csak a századosi rendfokozatig tudnak eljutni. Ezek a tisztek lassabban haladnak előre felsőfokú végzettséggel rendelkező társaiknál, és nagy valószínűséggel egész pályafutásuk során csak dandár- vagy annál alacsonyabb szintű katonai szervezeteknél töltenek be különböző beosztásokat. A felsőfokú végzettség megszerzése után elméletileg teljes-karrier tisztekké válhatnak, de erre az iskolai végzettség megszerzése mellett megkövetelt szakmai tapasztalat hiánya miatt csak keveseknek van esélye.

A holland haderőbe belépni csak speciális iskolai végzettséggel rendelkezőknek van lehetősége horizontálisan. Aki ezt a főiskola/egyetem elvégzése után közvetlenül teszi meg, az hadnagyi rendfokozatot kap. Aki később kötele-

zi el magát a katonai szolgálat vállalása mellett, életkorának megfelelő rendfokozatot visel.

A tiszti beosztások számát és rendfokozati megoszlását a parlament hagyja jóvá, ezért az előléptetés feltétele egy magasabb rendfokozattal rendszeresített beosztás tartós megüresedése. A tisztek felelősek saját előmenetelükért annak érdekében, hogy a magasabb beosztások betöltéséhez szükséges szakképzettséggel és kiképzéssel, valamint elegendő szakmai tapasztalattal rendelkezzenek. A teljes-karrier tiszteknek alapvetően biztosított az alezredesi rendfokozat elérése. Ezredesi előléptetéshez és tábornoki kinevezéshez kötelező a hazai vagy külföldi vezérkari tanfolyam elvégzése, amelyre azonban minden évfolyamból csak a létszám mintegy 10%-át iskolázzák be. A vezérkari tanfolyamot végzett tisztek külön csoportot képeznek, és magasabb fizetést kapnak hasonló rendfokozatú, de vezérkari végzettséggel nem rendelkező társaiknál. Hadtest- és attól magasabb parancsnoki és törzsbeosztásokat csak ilyen tisztek tölthetnek be. A tiszti pálya a holland haderőben 55 éves korig tartó, viszonylag jól fizetett és megbecsült életpályát jelent, ezért kevesen válnak ki korábban.

A legutóbbi átszervezések, valamint az informatikai háttér fejlesztésének eredménye, hogy a beosztások alapvetően automatikusan ürülnek és pályázhatóvá – adott esetben újra-pályázhatóvá – válnak 3 év letelte után. Ezzel egyidejűleg az üresedő beosztások listája, a betöltésükhöz szükséges feltételekkel együtt elérhetővé válik bárki számára, a kitöltendő űrlapok elektronikus nyomtatványaival együtt.

A KANADAI TISZTI ELŐMENETEL

A kanadai tisztek előmeneteli rendszere életpályát jelent, amely az 55. életév eléréséig tart. Orvosok, fogorvosok és jogászok a 60. életév betöltéséig szolgálhatnak. Az előmeneteli rendszer három egymásra épülő modult tartalmaz: a 9 évre szóló első modulban az állomány 95%-ának lehetősége van a továbblépésre, a 20. szolgálati év beféréseéig tartó második modulból az őrnagyok továbbléphetnek, a századosok csak külön engedéllyel, az 55. életév eléréséig tartó harmadik modulból pedig már csak nyugállományba történő kiléptetés van. A nyugdíj-jogosultság megszerzésére az alezredesi rendfokozatig 28, míg ezredesi rendfokozat és attól felfelé 30 év szolgálati időre van szükség. Az önként és az első modulból kiválók nem kapnak nyugdíjat, a második modulból kiválók csak az illetményük 40%-át kapják, a harmadik modul végén kiválók az illetményük 75%-át kapják nyugdíjként.

A speciális szakképzettséggel rendelkezőknek lehetőségük van arra, hogy a polgári életből bármely életkorban közvetlenül belépve tiszti állományba kerüljenek, általában századosi kezdő rendfokozattal. Megtartásuk érdekében a hagyományos tisztképzés keretében tisztté avatott társaiknál valamint magasabb fizetést kapnak. Egyéb módon nincs lehetőség tiszti pályára kerülni a kanadai haderőben.

A beosztások betöltésének időtartama általában 4 év, az ettől eltérő időintervallumot kérvényezni kell. A parancsnoki beosztások betöltésének időtartama – a viszonylag kevés ilyen beosztás miatt – azonban csak 2 év. Bár pozitív korreláció van az előmeneteli kilátások és a

különböző szintű parancsnoki beosztások betöltése között, a parancsnoki múlt hivatalosan nem követelmény az előmenetel során. Az előmenetel alapja a mutatott teljesítmény, valamint üresedés a magasabb rendfokozattal rendszeresített beosztásokban. A beosztások feltöltésénél – különösen a speciális beosztások esetében – alapelv a minimális feltöltöttségi szint *(minimum manning level – MML)*, míg az általános beosztások esetében fontos szempont a kívánt feltöltöttségi szint *(preferred manning level – PML)* biztosítása.

Őrnagyi rendfokozat eléréséig az előmenetel alapvetően automatikus és fegyvernemi/haderőnemi alapú. Őrnagyi rendfokozattól felfelé az előmeneteli kompetitív, és az előléptetések során a PML által meghatározott szempont a döntő, azaz nem feltétlenül töltenek fel minden üres beosztást. Tartalékos tiszteket csak a személyi hiányok pótlására és meghatározott időre aktíválnak, de nem kerülhetnek hivatásos státusba.

A NORVÉG TISZTI ELŐMENETEL

A norvég tisztek előmenetele lényegében egy életpálya mentén történik, amely vagy a 40. szolgálati év elérésével, vagy a 60. életév betöltésével, a nyugdíjba vonulással fejeződik be. A szolgálati nyugdíj az utolsó illetmény 2/3-ával megegyező. Norvég sajátosság a tiszthelyettesek viszonylag alacsony száma, mivel a norvég tisztek sok esetben hagyományosan tiszthelyettesek által ellátott feladatokat is ellátnak. Ennek megfelelően a fiatal tisztek, különösen a hadnagyok és főhadnagyk aránya a norvég haderőben magas. A tisztek utánpótlásának egyetlen bázisa a kötelező katonai szolgálatot letöltött sorköteles állomány. A tisztjelöltek ezután elvégzik az egyéves tiszti iskolát, amelynek sikeres befejeztével egy évig őrmesterként szolgálnak. Aikik ezután is tisztek kívánnak lenni, azoknak a katonai akadémiára kell jelentkezniük, ahol a felvételi vizsga eredménye alapján két csoportra különítik el őket: az egyik csoport csak az akadémia első 2 évére, a másik csoport a teljes 4 éves képzésre nyer felvételt. Az első csoportba tartozók csak az őrnagyi rendfokozatig juthatnak el, a második csoportba tartozók elvileg a legmagasabb tábornoki rendfokozatot is elérhetik.

A nyugdíj-jogosultság betöltése előtt a tiszti pálya elhagyására szintén két lehetőség van: az első a 30. életév körül, amikor a tisztek nyugdíj nélkül távoznak a polgári életbe, és ott próbálnak meg sikeresen elhelyezkedni. A másik lehetőség a kilépésre az 57. életév betöltésekor lép életbe, amikor a tisztek saját elhatározásból és önként vonulhatnak nyugdíjba. A haderőreformok és létszámcsökkentések során ezt a lehetőséget átmenetileg kiterjesztették az 50. életévet betöltött tisztekre is.

A századosi rendfokozat eléréséig – amelyben minimum 4 évet kell szolgálni – a tisztek előmenetele nem kompetitív, hanem automatikus. Őrnagy és magasabb rendfokozatokba való előléptetéseknél szempont a tiszti iskolai végzettség, a katonai szolgálat során megszerzett kompetenciák, a szakmai tapasztalat, és a különböző beosztásokban nyújtott teljesítmény.

A magasabb rendfokozatok megszerzéséért éles verseny folyik a tisztek között a norvég haderőben. A beosztásokban eltölthető idő nem szabályozott, kivételt a parancsnoki beosztásokban maximálisan engedélyezett 2 év jelent.

A parancsnoki beosztások betöltése után a tisztek lehetősége van más beosztásokra pályázni, vagy a haderőnem igényei szerint helyezni át más beosztásba. Az őrnagyi rendfokozatba való előléptetés feltétele a 3 hónapos törzs-tiszti tanfolyam elvégzése. Az alezredesi előléptetés feltétele az egyéves vezérkari törzstiszti tanfolyam sikeres befejezése. Oldalirányú beáramlás a tisztikarba szinte lehetetlen, ahogy nem lehetséges a tartaléállományból hivatásos állományba vétel sem.

A DÁN TISZTI ELŐMENETEL

A dán tiszti előmeneteli rendszer az európai haderőkhöz hasonlóan életpályaként értelmezhető, amely a 60. életév betöltésekor a nyugdíjba vonulással ér véget. A nyugdíj mértéke a fizetés 75%-át teszi ki, de a 60. életév előtt nyugdíjba vonult tisztek még nyugdíjjogosultság esetén sem részesülnek a 67. életév betöltéséig nyugdíjban. A századosi rendfokozatig az előmenetel automatikus, az 55. életév elérése után pedig egyik főtisztí rendfokozatban sincs előléptetés. Az őrnagy és annál magasabb rendfokozatba való előléptetés feltétele a törzstiszti tanfolyam elvégzése, valamint üres és feltölthető beosztás megléte. Felsőfokú végzettség nélküli tisztek alapvetően csak századosi rendfokozatig juthatnak el, esetenként azonban előléptethetők őrnaggyá a nem túlságosan vonzónak tartott tiszti beosztások betöltésének biztosítása érdekében.

Őrnagyi rendfokozatig bezárólag az előmenetel fegyvernemhez kötött. Alezredestől felfelé a tisztek előmenetele haderőnemi/összhaderőnemi alapú. Kivételt ez alól a zászlóaljparancsnoki beosztások jelentenek, amelyek feltöltése szintén fegyvernemhez kötött. Az alezredesi és attól magasabb rendfokozatokba való előléptetés a vezérkari törzstiszti tanfolyam elvégzése nélkül lehetetlen, ezért a bekerülést komoly versenyeztetés előzi meg. Alezredesi rendfokozattól felfelé az előléptetés szenioritáshoz kötött, és az életkor figyelembevételével történik. NATO- és ENSZ-beosztások esetében, a feltöltés biztosítása érdekében lehetséges ún. missziós és törzs-rendfokozatok viselése. Oldalirányú beáramlás a tisztikarba szinte lehetetlen, azonban lehetőség van a tisztek átvételére tartaléállományból hivatásos állományba.

ELŐMENETELI GYAKORLAT A MAGYAR HONVÉDSÉGBEN

A nemzetközi összehasonlítás is nyilvánvalóvá tette, hogy a mintegy 45 000 fős Magyar Honvédség számára 2002-ben kialakított előmeneteli rendszer a főbb elemek és mechanizmusok tekintetében összhangban állt a hasonló nagyságú, modern hadseregek előmeneteli rendszerével, és kezelni tudta az egyes állománykategóriák haderőn belül betöltött eltérő funkcióiból adódó különbségeket. Ennek ellenére az előmeneteli rendszer gyakorlati megvalósítása több akadályba ütközött, esetenként ellehetetlenült. A szervezeti átalakításokra vonatkozó döntések gyakori változása miatt nem volt mód az eredeti szándék alapján megfogalmazott előmeneteli szabályok és várakozási idők hatásainak érdemi megfigyelésére és modellezésére. Nem volt mód, és esetenként igény sem, az előmeneteli követelmények betartásának folyama-

tos ellenőrzésére. Elmondható, hogy a személyi állomány előmenetelének nemzetközitől eltérő gyakorlata – a modern hadseregek előmeneteli rendszerével való összevethetőséget biztosító elvek és szabályozók megléte ellenére – az évek folyamán keveset változott.

TORZULÁSOK AZ ELŐMENETELI RENDSZERBEN

A hivatásos haderőre történő átállást követő, a nyilvánvaló alulfinanszírozottságból fakadó és 2007-ig elhúzódó folyamatos szervezeti átalakítások, esetenként tapasztalható kapkodások miatt az állományarány változásaira meghozott döntések szakmai kimunkálására nem, vagy csak szűkkörűen volt lehetőség. A szervezeti változásokból fakadó személyügyi döntéseknél az előmeneteli rendszer követelményeinek figyelmen kívül hagyása természetessé vált.

A megfelelő alapismeretek hiányában nyilvánosan elhangzott, sok esetben túlzó előjárói kritikák nemcsak az előmeneteli rendszerbe vetett bizalom csökkenését eredményezték, hanem a rendszer működtetése szempontjából elengedhetetlen szervezetikultúra-váltás szükségességét is megkérdőjelezték. A szervezeti átalakítások előmeneteli rendszerre gyakorolt káros hatása miatt a személyi állomány mára nem bízik az előmeneteli rendszer egyéni előmenetelre kifejtett kedvező hatásában. Ezt a Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem által végrehajtott, a személyi állomány állapotáról szóló kutatás is alátámasztja. Az előmeneteli rendszerre vonatkozó másik, hasonló tárgyú kutatás adatai szerint az állomány több mint fele az előmeneteli rendszer által kínált lehetőségekkel, míg fele a teljesítményértékelés rendszerével egyáltalán nem, vagy inkább nem elégedett.

Beosztási és rendfokozati előmenetelét tekintve a megkérdezettek többsége egyre kevesebb esélyt lát maga előtt. Az is fontos észrevételként fogalmazódik meg, hogy az előmenetelt sok esetben nem, vagy nem csupán a személyes kvalitások és az elért teljesítmény határozza meg. Az előmeneteli rendszer felpuhítása, a teljesítési követelményekre vonatkozó határidők folyamatos kitolása, esetleg teljes megszüntetése jelenleg is napirenden van.

A magasabb beosztásba történő kinevezések során gyakori eset, hogy a személyi javaslatok alapját nem a feltölténi tervezett beosztás és az előmeneteli rangsorban szereplők, hanem a szubjektív vezetői döntés jogszabályoknak való megfeleltetése képezi. Az előjárók részéről gyakran tapasztalható „személyügyi munka egyenlő parancsnoki munka” mentalitás is a központi személyügyi gazdálkodás szükségességét vitatja és lehetetleníti el, nyilvánvalóvá téve a szervezetikultúra-váltás elmaradásának egyik legfőbb okát. A modern hadseregekben alkalmazott gyakorlatlól eltérően a Magyar Honvédségben a személyi állomány kiválasztásának alapját képező döntések során nem egy esetben figyelmen kívül hagyják az előmenetel törvényben és jogszabályokban meghatározott feltételeit, úgymint az előírt végzettség, a katonai-szakmai képesítés megléte, a gyakorlati tapasztalat, a teljesítményértékelésre kapott pontszámok, illetve az előmeneteli bizottságok támogató javaslata.

A szervezeti átalakítások után kialakult jelentős létszámihiány miatt a beosztások pályázat útján történő biztosítására sajnos csak korlátozott

tan van mód. Alapvető gondként jelentkezik a beosztások betöltéséhez meghatározott iskolai végzettségi követelményeknek való megfelelés, valamint a fokozatosság elvének betartása. Az eltérített beosztások magas száma egyértelműen a jogszabályi előírásoknak nem minden szempontból megfelelő személyek magasabb beosztásba helyezését tükrözi. A fenti problémákon túlmenően további problémaként jelentkeznek a történelmileg örökölt torz állomány- és rendfokozati arányok, amelyekhez még hozzájárul a személyi állomány egyre korlátozottabbá váló mobilitási hajlandósága, és a nyugdíjjogosultság elérésével megjelenő erős kilépési szándék.

A TELJESÍTMÉNYÉRTÉKELÉSEK VÉGREHAJTÁSA

Az előmeneteli rendszer egyik központi eleme az éves teljesítményértékelés, amely mind az értékelést végrehajtóktól, mind az értékeltektől új gondolkodásmódot, és egy új szervezeti kultúra meghonosodását követeli meg. A teljesítményértékelések egésze azonban azt mutatja, hogy a Magyar Honvédség tiszti és tiszthelyettesi állománya mentálisan nem elég felkészült az ilyen típusú személyi értékelés végrehajtására. További probléma, hogy az értékelők egy része nem tekinti komoly és felelősségteljes feladatnak az értékelések végrehajtását, a személyre szóló következtetések levonását, valamint a fejlődést elősegítő feladatok meghatározását. A teljesítményértékelések belső tartalmi összetevői több esetben felületességet és túlzott szubjektívizmust tükröznek. Általános tapasztalat, hogy a számszerű értékelések sokszor nem fedik a szöveges értékelésben meghatározottakat, több esetben azzal szöges ellentétben állnak.

Az előmeneteli bizottságok tevékenysége bürokratikus, munkájuk valós hatása nem érződik a személyi állomány előmenetelében. Az előmenetelhez kapcsolódó teljesítményértékelési rendszer objektivitása – a pontosan körülhatárolt értékelési útmutató ellenére – sok esetben nincsnek tisztában a pozíciójukkal), ezért ösztönző, versenyszellem-fokozó ereje nem éri el az elvárt szintet. A szolgálati érdek szempontjából fontos állomány pályán tartása nehezen megvalósítható, amely – a teljesítményértékelés során említett problémák mellett – a szervezeti átalakítások során fellépett nagyarányú kiáramlással is összefüggésbe hozható.

A teljesítményértékelést követő rangsorolási rendszer nem kellően nyilvános (az érintettek sok esetben nincsenek tisztában a pozíciójukkal), ezért ösztönző, versenyszellem-fokozó ereje nem éri el az elvárt szintet. A szolgálati érdek szempontjából fontos állomány pályán tartása nehezen megvalósítható, amely – a teljesítményértékelés során említett problémák mellett – a szervezeti átalakítások során fellépett nagyarányú kiáramlással is összefüggésbe hozható.

A teljesítményértékelés végrehajtására vonatkozó, évente meghatározott humánpolitikai irányelvek ugyan alapvetően érvényesülnek, de a személyi mozgatások során a teljesítményértékelések eredményeit ritkán veszik figyelembe. Az előmeneteli szempontjából az előmeneteli bizottságok jelentősége elhanyagolható és lényegében nem mutat túl az előmeneteli rangsor összeállításán. Jelenleg az előmenetel egyetlen feltétele a rangsorban való szereplés, de a helyezés már nem fontos. Egyértelműen látható az a tendencia, hogy minél magasabb a vezetési szint, minél magasabb a rendfokozat és minél központibb egy szervezet helye, annál magasabbak a pontszámok.

Az elmúlt két évtized előléptetési gyakorlatát vizsgálva megállapítható, hogy többé-kevésbé

elvárás lett a fiatalabb generációk kiválasztása a magasabb beosztások betöltésére. Ez a folyamat azonban nem mindig járt együtt a beosztások és rendfokozatok kapcsolatának szigorításával, a belső állományarányok racionalizálásával. Ennek következtében a beosztások és rendfokozatok közötti kapcsolat jelentősen fellazult. Sok tisztet léptettek elő magasabb rendfokozatokba a szükséges gyakorlati tapasztalatok megléte nélkül.

Torzítóan hat a polgári életben tapasztalt és a multinacionális cégek szervezeti kultúrájára jellemző gyors előléptetési lehetőségek iránt mutatkozó igény is. Minden tradíció és szabályzás ellenére a kivételes és természetesen gyors előmenetel lett az általános elvárás az állomány részéről. Nagy számban jelentek meg a Magyar Honvédségben huszonéves főtisztek és a harmincas éveikben járó tábornokok akkor, amikor a haderő mérete és vezétési szintjeinek száma folyamatosan csökkent, hierarchikus tagozódása egyszerűsödött.

***
Megállapítható, hogy a Magyar Honvédség esetében, a személyi állomány előmenetelében tapasztalható anomáliák legfőbb okai nem feltétlenül az előmeneteli rendszerben meglévő belső ellentmondásokban, hanem az elmúlt közel két évtizedben egymástól lényegesen eltérő módon végrehajtott összes átszervezésben, reformban és felülvizsgálatban keresendők. Az előmeneteli rendszerben tapasztalható feszültségek jelentős része a kultúraváltás elmaradásából, a folyamatos szervezeti átalakításokkal együtt járó létszámleépítésekből, a haderő krónikus alulfinanszírozottságából, valamint a személyi állomány tartóssá váló rendfokozati, életkori és egyéb aránytalanságaiból következő feszültségekből fakad. Ezek öröksége együttesen nehezíti a sokat hangoztatott és lassan már hiteltelenné váló minőségi megújulást.

Az előmeneteli rendszer bármely elemének módosítása csakis a Magyar Honvédség feladatrendszerének, szervezeti felépítésének, vezétési szintjeinek (és egyéb más területek) figyelembevételével és velük együttműködésben lehetséges. Fontos, hogy a módosítások lehetőleg mind a személyi állomány kedvezőtlen mutatóiból eredő rövid távú kihívások kezelését, mind a haderőfejlesztés közép- és hosszú távú céljainak elérését támogassák. A lehetséges módosítások közül néhány olyan területet mutatunk be, ahol megítélésünk szerint szemléletváltás szükséges:

Erőforrás-gazdálkodás
A nemzeti katonai stratégiában az szerepel, hogy a Magyar Honvédség legfontosabb és legértékesebb erőforrása a katona, a személyi állomány. Annak érdekében, hogy a személyi állománnyal való gazdálkodás (más szóval *humán-erőforrás-gazdálkodás*) a Magyar Honvédség esetében is központi szerepet tudjon betölteni, az egésznek keretet adó humánpolitikai szervezetnek kellene a jelenleginél markánsabban a legfelsőbb szinten megjelenni.

Létszámgazdálkodás
A Magyar Honvédség jelenlegi létszámgazdálkodása nem feladatorientált és erőforrás-központú. Ennek eredménye az állománykategóriák egymáshoz viszonyított torz aránya, valamint az állománykategóriákon belül megtalálható torz rendfokozati arányok. Nincs olyan létszám-gazdálkodási és *valóban* részletes bontá-

sú „kényszerzubony”, amely helyes irányba terelné a jelenlegi rendkívül alacsony hatékonyságú gyakorlatot.

Szervezeti kultúra

Az előmeneteli rendszer működtetése során nem csak a vonatkozó törvények és jogszabályok betartása fontos. Szükséges egy olyan szervezeti kultúra (íratlan normarendszer, mentalitás, közös tudat és identitás) kialakítása és működtetése, amelyben a szakszerű humán-erőforrás-gazdálkodás fontossága és szervezeti hasznossága, valamint szakmai függetlensége elfogadott és a szervezeti kultúrában kiemelt szerepelt tölt be.

Kapcsolódási pontok

A Magyar Honvédség előmeneteli rendszerében jelenleg meghatározott várakozási idők a nyugati haderőkben tapasztalhatónál gyorsabb (esetenként sokkal gyorsabb) rendfokozati előmenetelt tesznek lehetővé. Az általános és speciális előmeneteli rend közötti különbség pedig az eredeti szakmai és jogalkotói szándéktól sok esetben gyökeresen eltérő módon, a napi személyügyi munka során különböző visszaélések tárgyává vált.

Finanszírozás

A Magyar Honvédség számára biztosított éves költségvetés nem elegendő sem a jelenlegi helyzet fenntartásához, sem a szükséges és lassan elodázhatatlan fejlesztések finanszírozásához. A haderő sokat hangoztatott szakosodása és a részképességek megteremtése pedig nemcsak a feladatrendszer, hanem a személyi állomány egyes mutatóinak a felülvizsgálatát is megkívánja. ■

FELHASZNÁLT IRODALOM

10/2002. (III. 5.) HM-rendelet a hivatásos és szerződéses katonai szolgálat létesítéséről, módosításáról, megszüntetéséről, tartalmáról, valamint az integrált személyügyi igazgatás és egységes nyilvántartás rendjéről. Internet. Letöltve 2009. április 6-án, elérhető http://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=A0200010.HM 2001. évi XCV. törvény a Magyar Honvédség hivatásos és szerződéses állományú katonáinak jogállásáról. Internet. Letöltve 2009. április 6-án, elérhető http://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=A0100095.TV A honvédség funkcionális és strukturális változásai, valamint az államreform hatása a tárca foglalkoztatás-politikájára. Kutatási jelentés. Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem, Budapest, 2007 A humánszolgáltatások intézményrendszerének elemei és feladatorientált elemzé-

se. Honvédelmi Minisztérium, Budapest, 2008. április.

A Magyar Honvédség humánstratégiaja (2008–2017). Honvédelmi Minisztérium, Budapest, 2008. július.

Asch, B. – Hosek, James R.: Looking to the Future, What Does Transformation Mean for Military Manpower and Personnel Policy? RAND Occasional Paper, OP-108-OSD, June 2004.

Bernabe, Sean C.: Changing the Officer Promotion System to Support Unit Focused Stability (UFS). Monograph, United States Army, School of Advanced Military Studies, United States Army Command and General Staff College, Fort Leavenworth, Kansas, 2005.

Előterjesztés a Honvédelmi Minisztérium Kollégiuma részére az új haderőstruktúrának megfelelő, a személyi állomány mennyiségi és minőségi összetételének kialakítását, élet- és munkafeltételei javítását célzó, a humánerőforrás-gazdálkodás és -fejlesztés, illetve intézményrendszere korszerűsítésére vonatkozó stratégiáról. Honvédelmi Minisztérium, Budapest, 2000. március.

Fagyal Z.: Változások a Magyar Honvédség „munkaerő-gazdálkodásában” (avagy, megkésített „munkaügyi rendszerváltás” a hadseregben). Internet. Letöltve 2009. november 12-én, elérhető <http://feek.pte.hu/feek/feek/index.php?ulink=726>

Feljegyzés a beosztásokról, rendfokozatokról és az előmenetelről. Kézirat, Honvédelmi Minisztérium, Humánpolitikai Főosztály, Budapest, 2007.

Haderő-modernizációs akcióterv. CUBIC Munkacsoport, Budapest, 1999. március. Humánstratégia a professzionális haderő kialakítására 2003–2013. Honvédelmi Minisztérium, Budapest, 2003. augusztus.

Koehl S.: Fight for the Army’s Soul. The Weekly Standard. 2008. február 21., Internet. Letöltve 2009. november 12-én, elérhető <http://www.weeklystandard.com/Content/Public/Articles/000%5C000%5C014%5C768rkmy.asp>

Kolossa László: A Magyar Honvédség karriermmodellje. Doktori (PhD) értekezés, Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem, Budapest, 2009.

Krizbai János: Szociális térkép (2.). Egység, XIX. évfolyam, 4. szám, 2010. április, p. 16.

Lynde, Neva J.: An Analysis of „Brass Creep” in the Air Force. Executive research Project A 72, The Industrial College of

the Armed Forces, National Defense University, 1992. április.

Mehay, Stephen: Transformation of the U.S. Military Manpower and Personnel System. U.S. Naval Postgraduate School, June 2007.

Meyer, C.: Shrink the Officer Corps. Internet. Letöltve 2009. november 12-én, elérhető <http://www.g2mil.com/shrinkofficers.htm> Military Commissioned Officer Promotions, Promotion Times and Promotion Rates for Promotions to O-2 through O-6. Internet. Letöltve 2009. szeptember 12-én, elérhető <http://usmilitary.about.com/od/promotions/l/blofficerprom.htm>

Office of the Commandant of the Marine Corps, San Diego Military Advisory Council Forum, Remarks by Gen. James T. Conway, Commandant of the Marine Corps. Wednesday, November 19, 2008, Internet, letöltve 2009. november 12-én, elérhető <http://www.marines.mil/units/hqmc/cmc/Documents/081119-SD%20MAC%20Forum.pdf>

Rostker B. – Thie H. – Lacy J. – Kawata J. – Purnell S.: The Defense Officer Personnel Management Act of 1980. A Retrospective Assessment. RAND R-4246-FMP, 1993.

Tájékoztató a Honvédelmi Érdekegyeztető Fórum részére a hivatásos és szerződéses pályamodell, az előmeneteli rendszer működése, az előmeneteli szabályok érvényesülésének helyzete, fejlesztésének állapota, kiemelten a tervezhetőség, átláthatóság, egységes követelménytámasztás és az esélyegyenlőség kritériumaira. Honvédelmi Minisztérium, 2008. április.

Thie, Harry J. – Brown, Roger A.: Future Career Management Systems for U.S. Military Officers. RAND National Defense Research Institute, MR-470, 1994.

Toborzás 2008. Kutatási zárójelentés, Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem, 2008.

Vandergriff, Donald E.: Army Crisis -- Form a Personnel Transformation Task Force. Internet. Letöltve 2009. május 9-én, elérhető http://www.military.com/NewContent/0,13190,Vandergriff_10270300.html

Vandergriff, Donald E.: Culture Wars. (In: Bateman III., Robert L.: Digital War : A View from the Front Lines. I Books, 2003, pp. 197-256).

Vandergriff, Donald E.: Transformation: It's the Personnel System, Stupid. Internet. Letöltve 2009. május 9-én, elérhető <http://www.sftt.org/cgi-bin/csNews/csNews.cgi?command=viewone&id=94&database=DefenseWatch%20Archive.db>

Nagy Ferenc őrnagy:

A GYAKORLATOK VALÓS BIZTOSÍTÁSÁNAK BIZTONSÁGTECHNIKAI SZEMPONTJAI

A Magyar Honvédség fő feladata az ország szuverenitásának és területi épségének katonai védelme, illetve a nemzetközi szerződésekből fakadó kollektív védelmi feladatokban történő szerepvállalás. E célok magas szinten történő megvalósulása érdekében a Magyar Honvédség katonai szervezeteinek alegységei, személyi állománya évente több alkalommal hazai, illetve a NATO-országok által biztosított lehetőségek kiaknázásával külföldi gyakorlótereken bizonyítják rátermettségüket, a Magyar Honvédség katonai képességeinek megfelelőségét, interoperabilitását.

A honvédség speciális helyzetéből adódóan a legkülönbébb beosztásban szolgálatot teljesítő katonák és közalkalmazottak biztosítják az adott szervezetek működőképességét, a követelményeknek való megfelelésségét. Nyilvánvaló tény, hogy a siker kivívása nem tulajdonítható kizárólagosan egy-egy elszigetelt szervezeti elemnek; a hatékony háttérmunkát végző állománnyal együttesen biztosítható a professzionális feladatellátás.

A civil szférában működő nagyvállalatok szervezeti struktúrájától való jelentős eltérés ellenére sem szabad figyelmen kívül hagynunk azt a tényt, hogy a magyar jogrendben részletesen tárgyalt munkáltatói és munkavállalói jogok és kötelezettségek – bizonyos korlátozásokkal, módosításokkal – kivétel nélkül ugyanúgy vonatkoznak a Magyar Honvédség kötelékében szolgálatot teljesítő teljes személyi állományra, mint bármely más, a Magyar Köztársaság törvényei szerint a szervezett munkavégzés hatálya alá tartozó tevékenységet végző egyéb szervezetre.

A munkavállalóknak joguk van az egészséget nem veszélyeztető és biztonságos munkavégzés követelményeinek megfelelő munkahelyeken történő munkavégzéshez.¹ Magyarországon e feltételeket alapvetően az állam és a munkáltató köteles biztosítani.

A sikeres feladatellátás kulcsa a gondos, minden részletre kiterjedő tervezés. Ez a megálapítás ugyanúgy igaz mind az „éles” feladatokra, mind a gyakorlatokra. Egyes gyakorlatok tervezése általában hónapokkal, bizonyos tekintetben évekkel a végrehajtás megkezdése előtt elkezdődik. A katonai szervezeteknél rendszeresített biztonságtechnikai (munka-, tűz- és környezetvédelmi) szakállomány tevékenysége a valós biztosítás körébe tartozik. A gyakorlatok valós biztosításának biztonságtechnikai feladatai magukban foglalják a személyi állomány, a technika és a környezet megóvását, a károkozások megelőzését, illetve az esetlegesen okozott károk felszámolását, súlyosságuk csökkentését.

A gyakorlatok valós biztosításának – biztonságtechnikai szempontból – alapvetően három fő szakaszát különböztethetjük meg: az első a tervezés-előkészítés, a második a gyakorlat végrehajtása, míg a harmadik fázis a visszacsoportosítás.

TERVEZÉS-ELŐKÉSZÍTÉS

Ebben a szakaszban történik a gyakorlat adatainak elemzése a létszámtól kezdve a kitelepülés helyszínén és időtartamán át egészen a végrehajtandó feladat jellegéig. Az adatok begyűjtése, elemzése a katonai szervezet főnökségeitől, részt vevő alegységeitől és az előjárótól kapott információk alapján történik. Az előkészítés során készül el a gyakorlat biztosításával kapcsolatos okmányrendszer mintegy 80%-a. A további dokumentumok, amelyek a változó körülmények miatt helyszíni kidolgozást igényelnek, a kitelepülést követően, a tábor telepítésének befejezése után öltenek végleges formát. Ugyancsak fontos feladat ebben az időszakban – a gyakorlat egészséget nem veszélyeztető és biztonságos végrehajtása érdekében – a három terület (munka-, tűz- és környezetvédelem) szakanyag-igényének számvetése, a meglévő készletek legoptimálisabb felhasználásának tervezése. Sajnálatos tény, hogy honvédség-szinten szűkülnek az anyagi lehetőségek, így a gyakorlatok biztonságtechnikai szakanyag-igényének összeállításánál a jogszabályban meghatározott mennyiségek beszerzésére korlátozott források állnak rendelkezésre.

Az előkészítés során a gyakorlatra történő elvonulás előtt a teljes részt vevő állományt ki kell oktatni az áttelepüléssel, a gyakorlat végrehajtásával és a visszacsoportosítással kapcsolatos munka-, tűz- és környezetvédelmi rendszabályokból. Az oktatási tematikát úgy kell kialakítani, hogy a gyakorlat teljes ideje alatt végzett tevékenységek összességét lefedje. Az alegységek útba indulását megelőzően végrehajtott elvonulás előtti szemlén mind a három szakterület ellenőrzi, hogy a személyi állomány és a technika megfelel-e a gyakorlat követelményeinek.

A kihelyezés időtartama alatt a katonai szervezetnek rendelkezniük kell az áttelepüléssel, a gyakorlat végrehajtásával és a visszacsoportosítással kapcsolatos munka-, tűz- és környezetvédelmi okmányrendszerrel. A gyakorlat előkészítésének fázisában minimum a következő okmányokat kell kidolgozni és jóváhagyni: munkavédelmi kockázateértékelési dokumentáció, tűzvédelmi terv, tűzoltóeszköz-számvetés, környezetikockázat-becslés, környezetvédelmi szabályzat, kárelhárítási terv² A jelzett feladatok sikeres végrehajtása után a gyakorlat megke-

désének biztonságtechnikai szempontból nincs akadálya.

A GYAKORLAT VÉGREHAJTÁSA

A három szakterület vonatkozásában ez a szakasz az első katonának és technikai eszköznek a gyakorlat térségébe történő útba indulásától az utolsó katonának és technikai eszköznek az anyaalakulathoz történő beérkezéséig tart. A gyakorlat teljes időtartama alatt a helyszínen tartózkodik a dandár biztonságtechnikai alosztályának legalább egy tagja (a gyakorlat kiterjedésétől függően akár több is), aki koordinálja, ellenőrzi az ott zajló munkát, és szükség szerint intézkedik a biztonságtechnikai rendszabályokkal kapcsolatos kérdések, feladatok tekintetében. Az átcsoportosítás, akárcsak maga a kihelyezésen végrehajtott feladatok és a visszacsoportosítás, fokozott megterheléssel és veszélyekkel jár a végrehajtó állomány számára. Számolni kell a megszokottól eltérő napi-rend miatt a bioritmus felborulásából adódó fizikai és szellemi fáradtsággal, a környezeti hatások okozta megerőltetéssel, és nem utolsósorban a gyakorlat célkitűzéseinek való megfelelési kényszerből adódó folyamatos stresszhelyzettel, amelyek külön-külön is kockázatot fokozó tényezőként jelentkeznek, együttesen azonban ez a hatás megsokszorozódik.

A biztonságtechnikai szakember részéről kiemelt figyelmet kell fordítani az előkészítő részleg(ek) által végzett tevékenységre, hiszen elsőként ők érkeznak a gyakorlat térségébe. A kikerkező részlegek a főerők kitelepülését megelőzően előkészítik a tábor területét, alkalmassá

HONVÉD ALTISZTI FOLYÓIRAT ONLINE
www.parbeszed.hm.gov.hu

teszik azt a nagyobb létszámú alegységek fogadására. A munkák megkezdését megelőzően a tábort és a használatra tervezett gyakorlótereket a területileg illetékes katonai szervezet szakemberével a gyakorlatot végrehajtó alakulat képviselője átadás-átvételi eljárás keretében bejárja, és az aktuális állapotokat jegyzőkönyvbe foglalva átadja-átveszi. A jegyzőkönyvb en rögzítik a környezetszennyezésre utaló nyomokat, az esetlegesen előforduló hulladékok előtalálási helyeit is. A saját területen végrehajtott gyakorlatok esetében is megtörténik a terület bejárása, az állapotok rögzítése. Ebben az időszakban a fő hangsúly a környezetvédelmi tevékenységre helyeződik. Az előkészítés időszakában végzett tervezői munkának köszönhetően az adott területen betartandó rendszabályokat, a védett értékeket – a már meglévő szabályzatban foglaltak szerint – a részt vevő állománnyal már ismertették. A területek átadás-átvételét követően megkezdődhetnek a tábor telepítési munkálatai. Ezen a ponton kiemelt feladatot jelent a munkaés tűzvédelmi rendszabályok betartása, ellenőrzése, hiszen egy viszonylag kis létszámmal bíró részleg feladata a sokszor több ezer főt számláló tábor teljes infrastruktúrájának kiépítése. A sátrak építése során fontos feladat a tűzvédelmi szabályzatban meghatározott tűztávolságok betartásának ellenőrzése is, hiszen ezen előírásoknak utólagosan igen nehéz érvényt szerezni. Természetesen a szabályzókb an meghatározott korlátozásoktól a környezetvédelem területén is tilos eltérni, azonban az eddigi tapasztalatok szerint ilyen irányú tevékenység nem jellemző.

Annak ellenére, hogy a munkavédelmi kockázatértékelési dokumentáció tartalmazza mind a technikai eszközök, anyagok használata során fellépő, mind a munkafolyamatokból adódó kockázati tényezőket, elemzi a veszélyek előfordulásának, a balesetek bekövetkezésének valószínűségét; sajnos szinte elkerülhetetlen, hogy – a személyi állomány és a technikai eszközök fokozott igénybevétele miatt – kisebb-nagyobb balesetek forduljanak elő. A tábor kiépítése során tudatosítani kell a katonákban a védőeszközök használatának szükségességét, hiszen az előkészítés időszakában az egyéni és a csoportos kézi és gépi anyagmozgatás jelentős részét teszi ki a munkaidőnek. A lakóövezetek kialakítása után kezdődik a különböző munkahe-

lyek berendezése. A munkahelyek kifejezés alatt nem csak a vezetési pontokat, egyéb „irodai” tevékenységet sejttető helyszíneket kell érteni; beletartoznak ebbe többek között a logisztikai ellátó pontok, az üzemanyagtöltő-állomások, a szolgálati helyek, a telephelyek, a javítópontok, a raktárak. Nem szabad elfelednünk, hogy ezen a helyeken ugyanazokat a feladatokat kell elvégezni, mint a bázislaktanyákban, azzal a különbséggel, hogy a munkavégzés fokozottan nehezebb körülmények között, sokszor nem fix telepítésű munkahelyeken történik. Ennek ellenére szem előtt kell tartanunk azt a tényt, hogy a jogalkotói oldalról semmiféle könnyítések, enyhébb előírások nem vonatkoznak e munkahelyek kialakítására. A katonai szervezet által készített szabályzatokon kívül egyéb, magasabb szintű jogszabályok előírásait is figyelembe kell venni az építés során, mivel a szervezett munkavégzéssel kapcsolatos előírások nem helyszínekre, hanem tevékenységi formákra vonatkoznak, így nemcsak a laktanyában végzett munkafolyamatoknak, hanem a gyakorlat teljes ideje alatt végzett tevékenységek rendjének kell megfelelniük a törvényi szabályozásnak.

A terepen végzett kiképzési foglalkozások, lögyakorlatok, éles mozzanatok tervezése, biztosításának megszervezése komplex feladat. A harcoló állomány feladatainak végrehajtásához elengedhetetlenül szükséges a támogató, kiszolgáló állomány által végzett folyamatos munka. A biztonságtechnikai ellenőrző tevékenységnek ki kell terjednie arra, hogy a telepített munkahelyek mind a jogszabályok által meghatározott, mind a biztonságos munkavégzés feltételeinek megfelelőjenek. A biztonságtechnikai szakember gyakorlat ideje alatti együttműködési feladataiba beletartozik a helyi tűzoltósággal, a gyakorlótérért felelős katonai szervezet szakállományával, a helyi szolgáltatóval, a gyakorlatot végrehajtó alakulat elhelyezésért felelős állományával és a területileg illetékes nemzeti parkkal történő kapcsolattartás (mivel a gyakorlótérek túlnyomó többsége valamilyen természetvédelmi oltalom alatt áll). Tágabb értelemben természetesen a parancsnokságra, a G-s főnökségekre és az alegység-parancsnoki állományra is kiterjed ez a feladat.

A tábor és az ideiglenes infrastrukturális létesítmények kiépítésében nemcsak a Magyar Honvédség állományába tartozó személyek vesznek részt, hanem a különböző HM- szerződésekben megnevezett, területileg illetékes szolgáltatók is közreműködnek benne. Hatáskörük, feladatuk – az elhelyezési szakemberek által előzetesen felmért, felterjesztett igények alapján – az előjárótól kapott megrendelőben van szabályozva. Feladataik közé tartozik – többek között – az ideiglenes elektromos hálózatok kiépítése, amelyek mind a pihenő-, mind a mun-

kasátrak, ellátó pontok, műhelyek, telephelyek, üzemanyagtöltő pontok, szolgálati helyek teljes áramellátását biztosítják. Tevékenységi körük alapvetően nem tartozik a dandár kompetenciájába, azonban az általuk telepített hálózatok, berendezések kiépítésének előírás szerinti végrehajtása a biztonságtechnikai ellenőrzések tárgyát kell hogy képezzék, hiszen a személyi állományt közvetlenül érintik az esetleges szabálytalanságokból fakadó kockázatok. Baleseti veszélyforrást jelentenek ebben a tekintetben a gyakorlatokon többször használt villamos csomópontok létrehozására szolgáló „kötődobozok”, kapcsolók, elektromos szekrények, hiszen e berendezések túlnyomó többségét kültéren telepítik, ahol az időjárási viszonyoknak kitéve – különös tekintettel a csapadékra – fennáll a meghibásodás, a rövidzárlat veszélye. Az állomány norma szerinti szociális feltételeit biztosító konténerek villamos szempontú ellenőrzése szintén fontos feladat, hiszen ezek a helyiségek, funkciójukból fakadóan, vizes környezetnek minősülnek, így a rájuk vonatkozó előírások igen szigorúak. A létrehozott ideiglenes villamoshálózatok szabványoknak való megfelelésségét a szolgáltató köteles érintésvédelmi jegyzőkönyvvel igazolni. A szolgáltatóval történő kapcsolattartás az elhelyezés szakembereivel együttműködve, rajtuk keresztül valósul meg.

A táborépítés során a kötelező érvényű munka-, tűz- és környezetvédelmi szabályokat folyamatosan ellenőrzik, a hiányosságok pótlására a helyszínen intézkedés történik, azonban a komplex, minden területre kiterjedő szemle végrehajtására a telepítés befejezését követően kerülhet sor. A részfeladatok végrehajtása során feltárt, kijavított hibák visszaellenőrzése is részét képezi a folyamatnak. A végleges formát öltött tábor, munkahelyek, telephelyek megfelelő kiépítésének ellenőrzését általában bizottság hajtja végre, amelyben beosztott tagként a biztonságtechnikai szakember is részt vesz. A szemle kiterjed a három területre érvényes, részletes szabályok betartásának ellenőrzésére, a megfelelő számú tűzoltó készülék meglététől kezdve egészen a hulladékok elhelyezéséig bezárólag.

A főerők kiérkezése után „áll be” a tábor napi munkarendje, élete. Természetesen, a biztonságtechnikai feladatok itt nem érnek véget. A korábban kijelölt felelősök gondoskodnak a keletkező veszélyes hulladékok szabályos levételéről, nyilvántartásáról, tárolásáról, a gyakorlat befejezésekor a bázislaktanyába történő beszállításáról, majd a dandár veszélyeshulladék-tárolójába történő leadásáról.³ A fenti feladat kiemelt jelentőségű, hiszen a tárolási szabályok megsértése esetén fennáll az egészségkárosodás, illetve a környezetszennyezés veszélye. A tábor napi élete során keletkező, speciálisan kezelendő (alapvetően élelmezési) hulladékok központilag kötött szerződések szerint, a kommunális hulladékok a már említett helyi szolgáltatók révén ártalmatlanítják, szállítják el. A technikai eszközök telephelyen, ideiglenes tárolási helyen történő tárolásakor, az olajcsepegések megelőzése érdekében kötelező az olajelfogó tálcák kihelyezése. A telephelyen a norma szerinti tűzoltó készülékek, illetve az azonnali beavatkozású kármentő konténerek kihelyezése szintén rendszeres ellenőrzés tárgyát képezi. A táborban, illetve a gyakorlótereken a dohányzással, illetve a tűzrakással kapcsolatos szabályozás szigorúan megtiltja a nem kijelölt helyeken törté-

nő dohányzást, tűzgyújtást. Az erre a célra szolgáló helyek kijelölése táborparancsban történik, meghatározva egyben a biztonsági előírásokat is (poroltó készülékek kihelyezése, tűztávolság betartása stb.). A munkavédelmi terület kiemelt figyelmet fordít a rendszeres napi étellel járó munkálatok (javító, ellátó tevékenység stb.) és a speciális feladatok (lőgyakorlatok, harcászati mozzanatok) során a munkavédelmi rendszabályok betartására, az egyéni védőeszköz használatára. A balesetek jelentős része figyelemtelenség, a munkavédelmi rendszabályok be nem tartása és az egyéni védőeszközök használatának mellőzése miatt következik be. Alapvető szabály, hogy a balesetek elkerülése érdekében a fő hangsúlyt a megelőzésre és a kollektív védelmi eszközökre kell fektetni az egyéni védőeszközökkel szemben, azonban az eszközök viselése kötelező érvényű az állomány részére, amennyiben a megelőzés eszközei nem elégségesek a kockázatok elfogadható szinten tartása érdekében.⁴

A kiszolgáló, valós biztosításban szerepet vállaló és a gyakorlat harcászati feladataiban részt vevő állomány mindennapi tevékenysége során a legnagyobb körültekintés, gondos előkészítő munka és ellenőrző tevékenység dacára, különböző súlyosságú balesetek is előfordulhatnak. A haditechnikai eszközök használata, a terep adottságai szintén baleseti veszélyforrást jelentenek; gyakorlatok során több alkalommal következik be végtag-, illetve fejsérülés – megbotlás, elcsúszás következtében. Ezeknek a baleseteknek a kivizsgálása, dokumentálása, esetleges felterjesztése⁵ és egyéb kapcsolódó feladatai (mint például a sérült tájékoztatása) is a biztonságtechnikai szakember kötelezettségei közé tartozik. Igen nagy jelentőséggel bíró feladatok ezek, mivel egy súlyosabb baleset akár a sérült további teljes életére hatással lehet, nem is beszélve a balesetből bekövetkező halálról. Baleset bekövetkezése esetén a kivizsgálásra és az egyéb eljárások lefolytatására a Szervezeti Munkavédelmi Szabályzatban foglaltak az irányadók, amely okmány összhangban van a már említett, munkavédelemmel kapcsolatos jogszabályokkal, előírásokkal. Általánosságban megállapítható, hogy a balesetkivizsgálási jegyzőkönyv elkészítéséért, az eljárás lefolytatásáért, a szükséges anyagok összeállításáért, felterjesztéséért a biztonságtechnikai szervezet felel. Nagyobb bonyolultságú esetekben, a baleset kivizsgálásában a biztonságtechnika akár a nyomozótisztai szolgálattal, illetve a jogszabályban meghatározott esetekben a HM Központi Ellenőrzési és Hatósági Hivatal Ké-

szenléti Baleseti Szolgálatával együttműködve, közvetlenül részt vesz.⁶

A kiépített táborban 24 órás ór- és ügyeleti szolgálatok látják el az őrzés-védelemmel kapcsolatos feladatokat. A szolgálatok egy része az állomány riasztásáért, a napi tevékenység irányításáért felelős. A gyakorlatok végrehajtása során a személyi állomány elhelyezése, a munka- és szolgálati helyek berendezése többnyire a rendszeresített sátrakban történik. Téli és nyári időjárási viszonyok között egyaránt számolni kell a különböző, váratlan helyzetekből adódó veszélyhelyzetek kialakulásával. Télen fokozott figyelmet kell fordítani a hideg időjárás miatt szükséges fűtőberendezések üzemeltetésére, működtetésére, hiszen a rendszeresített sátorfűtő olajkályhák a nem szakszerű üzemeltetés során sátortűzek okozói lehetnek. A biztonságos üzemeltetés érdekében a telepített olajkályhák csak a tűzvédelmi szempontú ellenőrzést és bevizsgálást követően helyezhetők üzembe. Hasonló problémát okozhatnak a nem szabványos, otthonról származó hőszugárzó- és főzőberendezések, melyek könnyen rövidzárlatot, a rendszer túlterhelését idézhetik elő, így elektromos tűzek okozóivá válhatnak. Az olajkályhák bevizsgálása, feltöltése során fokozott figyelmet kell fordítani az üzemeltetési szabályokra, melyet minden egyes olajkályha mellé kihelyeznek. A tűzveszély okozásán kívül a fűtőolaj töltése során a nem megfelelő kezelés miatt a környezetet károsító szivárgás is előfordulhat, ezért fokozott figyelemmel kell végezni ezt a feladatot. A már említett biztonságtechnikai okmányok helyszínen történő kidolgozása, pontosítása éppen az ilyen veszélyhelyzetekben történő cselekvési formákat hivatottak ismertetni. A „kiűritési tervet”, a „teendők tűz esetén” megnevezésű okmányokat – az elkészítést követően – kihelyezik a 24 órás szolgálatokhoz. A gyakorlat során a biztonságtechnikával foglalkozó szakállomány a teljes időtartam alatt, folyamatosan végzi megelőző, ellenőrző és irányító tevékenységét. A problémák feltárása, az eredmények ismertetése, a szükséges intézkedések meghozatalára a javaslattétel a rendszeres parancsnoki értekezleteken történik, melyeken a szakállomány folyamatosan részt vesz.

A VISSZACSOPORTOSÍTÁS

A gyakorlati tevékenységet tekintve a feladatok megegyeznek az áttelepülés időszakában végrehajtottakkal, azzal a különbséggel, hogy a tábor bontása általában jóval gyorsabb ütemben történik, mint a telepítés. A bontási munkák nagy

részét a főerők távozását követően visszamaradó kijelölt állomány végzi. A sietség, a fokozott munkatempó, a közúti és vasúti szállítás, a visszacsoportosítás veszélyei ugyanúgy fennállnak a teljes állományra. A fáradtság, a feladat mielőbbi befejezésére való törekvés olyan tényezők, amelyek megnehezítik a biztonságos munkavégzést. Akadályozó tényező az is, hogy a munkahelyeket is fokozatosan bontják, így az idő előrehaladtával megnehezedik az adminisztráció, ritkán az események utólagos rekonstrukciója szükséges.

A gyakorlat térségében végzett biztonságtechnikai tevékenység utolsó mozzanatainak egyike a tábor és a gyakorlat során igénybe vett területek visszaadása az anyaalakulatnak. A módszer az átvételhez hasonlóan bejárásból, dokumentálásból tevődik össze. Az esetleges hiányosságok megszüntetésére a biztonságtechnikai szakember a visszamaradó állomány rangidős parancsnokán keresztül intézkedik. Nagy hangsúlyt kell fektetni már a gyakorlat végrehajtása közben arra, hogy az eredeti állapotok visszaállítása minél könnyebben, gyorsabban, a lehető legkevesebb erőfeszítéssel elvégezhető legyen. Ennek érdekében folyamatos ellenőrző tevékenységre, az állandóan jelenlévő kontrollra, a szabályok betartására van szükség.

A gyakorlat befejezését követő tíz napon belül a gyakorlat környezetvédelmi helyzetértékeléséről IKR-jelentést kell felterjeszteni az előljárónak. A gyakorlat során keletkezett veszélyes hulladékok bázislaktanyába történő beszállítását követően feladat a hulladékok leadása a központi veszélyeshulladék-tárolóba, valamint ártalmatlanításuk végrehajtása, amely a megszokott rendben, a szabályzóknak megfelelően történik⁷. Megállapítható, hogy a gyakorlatok során a biztonságtechnikai feladatok a végrehajtás teljes időszakában, a tervezéstől a visszacsoportosítás befejezéséig (sőt, a jelentések megtételét, a hulladékgazdálkodást, illetve a balesetkivizsgálásokat ideértve, még jóval azt követően is) tartanak, a valós biztosítás elválaszthatatlan részét képezik.

Összegezve a korábban említetteket: a biztonságtechnika célja a gyakorlatok valós biztosítása során mind a személyi állomány, mind a technikai eszközök és nem utolsósorban természeti értékeink, környezetünk lehető legmagasabb fokú védelme; az egészséget nem veszélyeztető és biztonságos munkavégzés feltételeinek jogszabályi előírások szerinti megteremtése, a tűzmegelőzés szabályainak⁸ betartása mellett biztosítani, hogy a Magyar Honvédség bizonyíthassa képességeit, alkalmasságát a világ válsággócaiban, a NATO égisze alatt történő szerepvállalásai során. ■

¹ 1993. évi XCIII. tv.

² 1/2009 (I. 30.) HM-r.; 267/2007 MH ÖHP PK int.; 252/2007 MH ÖHP PK int.

³ 98/2001 (VI.15.) korm. r.;

⁴ 164/2003 (X.18.) korm. r.

⁵ 1993. évi XCIII. tv.

⁶ 18/2003 (V.7.) HM r.

⁷ 1993. évi XCIII. tv.; 18/2003 (V.7.) HM r.

⁸ 2000. évi XLIII tv.

⁸ 1995. évi LIII. tv.;1993. évi XCIII. tv.; 9/2008. (II.22.) ÖTM r.

tük új technikai eszközeit megismerjék, használják. Ennek megfelelően elterjedt megoldásként működtek a seregtestek, magasabbegységek által szervezett, önképzésre épülő továbbképzések, rövid céltanfolyamok, valamint a zászlósi vizsgáztatások.

A hivatásos tiszthelyettesek számára, akik szakaszparancsnoki (vagy ezzel azonos) beosztást töltöttek be, és öt évnél régebben kaptak kiképzést, valamint azok számára, akiknek beosztásuk jobb ellátásához ez szükséges, munkától függetlenített négyhónapos tanfolyamot javasoltak az irányelvek megalkotói. A tanfolyamokat a fegyvernemileg illetékes tiszthelyettes-iskolán kellett megszervezni.

A POLGÁRI ÁLLOMÁNY FELKÉSZÍTÉSE

A néphadsereg minőségi fejlesztésének fontos eleme volt az állománycsoportok belső arányainak módosítása, aminek egyik eredményeként növekedett a polgári alkalmazotti állomány szerepe, jelentősége csakúgy, mint a velük szemben támasztott követelmények. Az irányelvek a polgári káderállomány felkészítésének elveivel és követelményeivel is foglalkozott. A harcvezetés, a harcbiztosítás, a katonai vezetés segítésére, a tudományos, az oktató és gyógyító tevékenység szervezésére, végzésére, valamint más fontos (többek között műszaki, igazgatási, adminisztratív) munkakörökbe – tisztek és tiszthelyettesek helyett – nagy létszámban terveztek foglalkoztatni polgári állományú szakembereket.

Az új polgári alkalmazottakat a sajátos katonai feladatok ellátására az ahhoz feltétlenül szükséges katonai felkészítéssel tervezték alkalmazni, aminek alapját a vonatkozó katonai szabályzatok, rendeletek, feladatkörök, jogok és kötelességek elsajátítása képezte. Elvárásként fogalmazódott meg, hogy folyamatosan fejlesszék polgári szakmai ismereteiket, ismerjék meg az új eszközöket, eljárásokat.

Az irányelvek megalkotói kitértek a politikai nevelés, oktatás – az adott munkakör ellátásához adekvát szintnek megfelelő – szervezésére és végrehajtására (a hivatásos tiszti és tiszthelyettesi állomány számára meghatározottak figyelembevételével).

FELADATSZABÁS A HADSEREG VEZETŐÁLLOMÁNYA SZÁMÁRA

Az irányelvek negyedik része konkrétan meghatározta a legfelsőbb szintű vezetők feladatait a néphadsereg káderfejlesztési elveinek megvalósítása, a tervszerű utánpótlás, a hatékonyabb pályára irányítás, a magasabb szintű és az új igényhez igazodó képzési, továbbképzési követelmények teljesítésének érdekében. A honvédelmi miniszter a hadsereg vezetői számára – az egymás közti szoros együttműködésen túl – a következő feladatokat határozta meg:

● A *Magyar Néphadsereg vezérkari főnökének* biztosítania kellett az anyagi-pénzügyi feltételeket az új tiszthelyettes-képző bázisok, a középiskolás katonai kollégium működéséhez, valamint a HM-ösztdönlíjszerződések rendszerének kiterjesztéséhez; a katonai pályára irányítás intenzívebbé tételéhez, továbbá az MHSZ keretében történő gépjárművezetői kiképzés megszervezéséhez. Szabályoznia és irányítania kellett az akadémiát korábban végzett tisztek tanfolyamrendszerű továbbképzését.

● A *Magyar Néphadsereg politikai főcsoportfőnökének* kiemelt feladataként szabta meg, hogy biztosítsa a katonai pályára irányítás agitációs és propagandamunkájának folyamatosságát. Ennek érdekében intézkednie kellett a tiszthelyettesi pályaválasztást szolgáló propagandára a sorállomány körében; az illetékes művelődésügyi, valamint MHSZ- és KISZ-szervekkel együttműködve elő kellett segítenie, hogy a polgári életben tanuló és dolgozó fiatalok között hatékony legyen a katonai pályára irányítás. Gondoskodnia kellett arról, hogy a sajtó, a rádió, a televízió kiemelten foglalkozzanak a hivatásos tiszti, tiszthelyettesi pályaválasztással; a tiszthelyettes-képzés keretén belül biztosítania kellett a növekvő politikai vezetői, nevelői feladatokra történő felkészítést; ki kellett dolgoztatnia a politikai oktatás, a politikai tömegmunka tartalmi, módszertani, személyi és anyagi-technikai feltételeinek javításához szükséges módszereket; szabályoznia kellett a kinevezett polgári állomány politikai nevelését és oktatását is.

● A *Magyar Néphadsereg kiképzési főfelügyelőjének* gondoskodnia kellett az emelt szintű, valamint az új rendszerű felsőiskolai és tiszthelyettes-iskolai képzés 1973/74-es tanévvel történő bevezetéséről; szabályoznia és irányítania kellett a katonai főiskolákon és a tiszthelyettesi iskolákon folyó képzést, a felsőoktatási intézmények HM-ösztdönlíjas hallgatói, a magasabb képesítéshez nem kötött tiszti beosztásokba jelentkezők, továbbá a továbbszolgálatra felvett tisztek, tiszthelyettesek katonai felkészítését, valamint a munkától függetlenített továbbképzések szabályozását. Meg kellett határoznia a polgári állomány katonai-szakmai képzésének elveit és követelményeit. Szintén a feladatai közé tartozott az 1974/75-ös tanévben induló középiskolás katonai kollégium felállítása és indítása. Vizsgálnia kellett az iparitanuló-képzéssel egybekapcsolt tiszthelyettes-képzés lehetőségét, valamint a központi parancsnokképző tiszthelyettes-iskola és bentlakásos katonai középiskola létrehozásának feltételeit.

● A *Magyar Néphadsereg személyügyi főcsoportfőnökének* feladatává tették, hogy a fegyvernemek (szolgálatok) szükségleteinek megfelelően évenkénti ütemezéssel állapítsa meg az állomány utánpótlásának mértékét az 1980-ig terjedő időszakra, egyben biztosítsa is azt. Továbbá, hogy oldja meg az állománycsoportok aránymódosításai következtében felszabaduló tisztek állománycsoportjuknak megfelelő beosztásba helyezését. Javaslatot kellett tennie a káderutánpótlási gondok megoldásának társadalmi és állami szervek részéről történő hatékonyabb segítségére, továbbá szabályoznia, irányítania és koordinálnia kellett a katonai pályára irányítás rendjét és az ezt szolgáló tevékenységet. A személyügyi főcsoportfőnök kiemelt szerepet kapott a katonai tanintézetek jól felkészült parancsnoki és oktatóállományának biztosításában. Végezetül javaslatot kellett tennie arra vonatkozóan, hogy mely beosztásokban lehet a tisztek utánpótlását rövidebb idejű képzéssel megoldani.

● A *Magyar Néphadsereg hadtápfőnökének* biztosítania kellett a katonai tanintézetek elhelyezési, ellátási feltételeinek további fejlesztését; a hallgatók tanulási és életkörülményeinek javítását; az ezzel összefüggő rekonstrukciós munkák meghatározott ütemű végrehajtását. Meg kellett teremtenie az új tiszthelyettesképző-bázi-

sokon az 1973/74-es tanév, valamint az egri középiskolás katonai kollégium 1974/75-ös tanévvel történő indításának mindennemű hadtápfeltételét.

● A *Magyar Néphadsereg fegyvernemi és szolgálatfőnökeit* a miniszter felelőssé tette az ágazati hatáskörbe tartozó pályára irányítási, iskoláztatás-tervezési, a képzéssel összefüggő szakirányítási, valamint az anyagi-technikai fejlesztési feladatok végrehajtásáért. Az irányításuk alá tartozó fegyvernem, illetve szakszolgálat vonatkozásában meg kellett határozniuk azokat az alapvető beosztásokat és ennek megfelelő szakkiképzési követelményeket, amelyekre a katonai tanintézeteknek a hallgatókat fel kell készíteniük. Ki kellett dolgoztatniuk az új szakmai képzési programokat, és biztosítaniuk kellett a tanintézetek jó képességű oktatókkal történő megerősítését, szakkiképzési anyagokkal való ellátását, valamint ezek folyamatos fejlesztését. Kötelesek voltak ellenőrizni és segíteni az új képzési rendszer bevezetését, a kiképzői-nevelői tevékenységet. Intézkedniük kellett továbbá a szakirányításuk alá tartozó területeken és alárendeltjeiknél a tiszthelyettesek továbbszolgálatra történő jelentkezése hatékonyságának növelésére.

Az irányelvek megerősítette a női továbbszolgálókra vonatkozó elvi állásfoglalást: 1973-ra meg kellett határozni azokat a beosztásokat, melyekben a női továbbszolgálók teljesíthetnek szolgálatot.

A miniszter a következők szerint szabott feladatot a Honvédelmi Minisztérium funkcionális és ágazati vezetőinek: *„Gondoskodjanak arról, hogy valamennyi parancsnok és vezető rendszeresen, aktívan és kezdeményezően végezze a hatáskörébe tartozó terület káderfejlesztésével kapcsolatos feladatait. Az IRÁNYELVEK-ben meghatározott elvek és követelmények következetes érvényre juttatásával biztosítsák a katonai pályára irányítás, az utánpótlás, iskoláztatás, a képzés és továbbképzés, a kádernevelés célkitűzéseinek megvalósítását.”*
7 A HM funkcionális és ágazati szerveinek vezetői számára az MN személyügyi főcsoportfőnökének és az MN kiképzési főfelügyelőjének kellett elkészítenie az irányelvekben foglaltak születes ismertetését, egységes értelmezését a feladatok koordinálásának elősegítésére.

Az irányelvek utolsó pontjában a honvédelmi miniszter felkérte az MSZMP Néphadseregi Bizottságát, hogy kísérje figyelemmel az irányelvekben foglaltak megvalósulását, és időközönként hozzon határozatot a feladatok végrehajtásának segítésére.

* * *

Összegzésként elmondható, hogy az irányelvek körültkintően, kiváló szakmaisággal megalkottt, jelentős fejlődési irányt szabó, átfogó útmutatás volt a minőségi fejlesztés ütemezésére. Pontos és egyértelmű célokat szabott, amelyeket világos és lényegi, a minőségi előrelépést biztosító tartalommal töltött meg. Ebből a későbbiek során sok elem megvalósult, ugyanakkor többel (például a magasabb és alacsonyabb tiszti rendfokozati és beosztási arány, illetve a tiszti és tiszthelyettesi létszám optimális arányának kialakítása) adós maradt.

Rendkívül jelentős lépés volt a toborzórendszer hatékonyságának célirányosabbá tétele a kritikus létszámhiány csökkentése érdekében. A meglévő állomány nagyságának, minőségi ösz-

szetételének vizsgálata, javaslatok megfogalmazása a haderő-fejlesztési célok megvalósítása érdekében, a korszerű államányszerkezet kialakítása folyamatában az optimálisabb rendfokozati arányok javítása. A személyi állomány tervezhető pályakép- és életpályamodelljének kidolgozása, a munkaerőpiac változó feltételeihez igazodó foglalkoztatáspolitikai fejlesztése, és nem utolsósorban, a megtartó rendszer további fejlesztése. A sikeres végrehajtás szempontjából fontos volt a legfelső katonai vezetés felelősségi körének egyértelmű rögzítése. ■

¹ Hadtörténeti Levéltár, Honvédelmi Minisztérium Titkárság (a továbbiakban: HL HMT) 1978/T-2/4. őrzési egység (továbbiakban: 6. e.) (1973. 04. 17.)
² Uo. 1–2. o.
³ Uo. 2. o.
⁴ Uo. 4. o.
⁵ Uo. 7. o.
⁶ Uo. 10. o
⁷ Uo. 17. o.

FELHASZNÁLT IRODALOM:

A Magyar Népköztársaság honvédelmi miniszterének 0010. számú Irányelvei. 1973. 4. 17.

Magyarország a XX. században. (Főszerkesztő: Kollega Tarsoly István) Babits Kiadó, Szekszárd, 1996

Magyarország hadtörténete. II. kötet (Főszerkesztő: Liptai Ervin) Zrínyi Katonai Kiadó, Budapest, 1985

Mucs Sándor–Zágoni Ernő: A Magyar Néphadsereg története. 1945–1959. Zrínyi Kiadó, Budapest, 1974

Hungarian Defence Mirror Extra 2011

Hírek, információk a honvédelemről, a Magyar Honvédségről – angol nyelven. A magyar EU-elnökség idején 68 oldalon.

Nyíri Sándor őrnagy:

A HONVÉDELMI NEVELÉS ÚJ MÓDSZEREI ÉS EREDMÉNYEI AZ MH 5. BOCSKAI ISTVÁN LÖVÉSZDANDÁRNÁL

Számos írás jelent meg a közelmúltban a katonai sajtóban, amelyek azt taglalják, hogy több alakulat is „egyedülállóan” foglalkozik a honvédelmi nevelés kérdéskörével. Ez az öndicséret bántó és sértő mindazok számára, akik nem saját „fényezésüket” tartják mindennél fontosabbnak, hanem a honvédelmi szakkörön és a katonai alapismeretek órán ülő, csillogó szemű gyerekek nevelését és tanítását.

A hadsereg átszervezésével, a sorkatonaság felfüggesztésével, a katonai kollégiumok felszámolásával hatalmas úr keletkezett a társadalom és a honvédség között. A felnövekvő és katonai ambíciókkal bíró fiatalok előtt véglegesen bezárták az utolsó kaput is a győri Béri Balogh Ádám Katonai Szakközépiskola és Kollégium 2005. évi megszüntetésével. Mivel az utolsó középfokú katonai iskolát is felszámolták, a 13–18 éves fiatalok szinte semmilyen információval nem rendelkeztek a honvédségről.

A mindennapi élet liberalizálódásával fontos értékek – hazaszeretet, fegyelem, erkölcs, kötelességtudat, bajtársiasság – kerültek háttérbe. Nemcsak a haderő utánpótlása került veszélybe, hanem a honvédség által közvetített egyetemes és nemzeti értékek is. Maradt azonban néhány lelkes iskolaigazgató, aki átvette és intézménye pedagógiai programjába illesztte a korábbi tantervet, így maradt egy csatorna, amely biztosította a fiatalok és a honvédség közötti nagyon vékony kapcsolatot.

2007-ben – dr. Böröndi Gábor dandártábornok (akkor még ezredes) kezdeményezésére – együttműködési megállapodás jött létre az MH 5. Bocskai István Lövészdandár, valamint a derecskei I. Rákóczi György Szakközépiskola és Gimnázium között, amelynek elsődleges célja, hogy a középiskolában kísérleti cél-

lal elindítsák – választható érettségi tantárgyként – a katonai alapismeretek tárgyat. Azóta a derecskei diákok tucatjai tettek sikeres érettségi vizsgát, s folytatták az életpályájukat az általunk bemutatott katonai életben. A tantárgy specialítása, hogy nem egy „egyszerű”, tanteremhez kötött tárgyról beszélünk, a diákok ugyanis számos alkalommal „beleszagolhatnak” az igazi katonaelétbe, a felderítő katonák által tartott képzés során. A tanulók szerint a megszerzett ismeret az élet számos területén fontos és hasznos lehet részükre. A diákok az elméleti tudás mellett megfelelő gyakorlati tapasztalatra is szert tesznek.

A tantárgy széleskörűen felöleli a Magyar Honvédséggel kapcsolatos ismeretanyagot. Többek között a diákok tanulnak NATO- és EU-ismereteket, túlélési alapismeretet, alaki és lökiképzési foglalkozáson vesznek részt. A felderítőtanárok vállalták, hogy a 11. évfolyamos diákoktól, Eger környékén, túlélőtáborban kérjék számon a megtanult ismereteket, illetve a 12. évfolyam mind a két félévében egy-egy alaplőgyakorlatot hajtatnak végre a végzős hallgatókkal. Az iskolában a katonai alapismeretek tantárgy olyan hírnévnek örvend, hogy a többszörös túljelentkezés „nyűgjével” küszködik az iskola vezetése. Az oktatók követelménytámasztásának, példamutatásának és az oktatás színvonalának köszönhetően, a végzős diákok 90 százaléka a katonai pályán folytatja tovább életútját.

Az események 2009-ben új fordulatot vettek, amikor Debrecen Megyei Jogú Város Önkormányzata és a dandár vezetése között egy sokkal részletesebb és különlegesebb megállapodás született. Ebben a megállapodásban a közép- és általános iskolások honvédelmi neveléséről esik szó; a dokumentum meghatározza

nákkal együtt mutatták be tudásukat: látványos katonai közelharc- és kézitusa-bemutatón küzdöttek cserepekkel, lécekkel – és természetesen egymással.

Az 2010/2011. tanévben, további lépcsőfokként, másik két középiskolával együtt (a debreceni Brassai Sámuel Műszaki Szakközépiskola és Gimnázium és a baktalórántházi Vay Ádám Szakközépiskola és Gimnázium) felvették órarendjükbe a frissen kiadott tankönyv alapján tanított katonai alapismeretek tantárgyat. Így a felsorolt négy intézményben (beleértve a derecskei iskolát is) mindösszesen több mint 150 középiskolás tanulhat a debreceni katonától. A tantárgy oktatása során építünk az oktatási intézmény szakmai profiljára is, így az érettségi és szakképző (technikusi) vizsga után az oktatásnak köszönhetően a fiatalok megfelelő döntést hozhatnak arról, hogy a civil vagy a katonai pálya irányában folytatják életüket.

az érintett szervezetek részére, hogy végezzék el az igények felmérését. A felmérések eredményeként 2009-ben a dandár speciális képességekkel felvértezett és sokoldalú alegysége, a 24. Bornemissza Gergely Felderítő-zászlóalj Debrecen város 28 általános iskolájában megkezdte – honvédelmi szakkör keretében – a gyerekek tanórán kívüli oktatását.

A programban részt vevő iskolák egymással versengve szerették volna minél több diákjukat bevonni az oktatásba. Az igazgatók tájékoztatása alapján a honvédelmi szakkör foglalkozásaira nem kellett toborozni a gyerekeket. Sőt, a bőség zavarával küszködtek a résztvevők névsorának összeállításakor: a szülői bejegyzések megszerzését és összeszámolását követően több mint 2000 fiatal szeretett volna megismerkedni a katonai életpályával és hivatással. A tanulók minél hatékonyabb felkészítése érdekében a 28 iskolát 8 körzetre osztottuk, és körzetenként 60 főben maximalizáltuk a létszámot. Ennek eredményeként havonta mintegy 500 hetedik, illetve nyolcadik évfolyamos általános iskolás kisdíák népesíti be a dandár laktanyáját, sportpályáját. A tanulók minden alkalommal feszült izgalommal lépnek be a laktanya kapuján, hiszen olyan elméleti és gyakorlati tudást szereznek, amelyről ez idáig fogalmuk sem volt. Tapasztalataink szerint látványosan, alkalomról alkalomra változik a véleményük a honvédségről, a szolgálatot teljesítő katonákról.

A szakkör során elsődleges célunk a tanulók ismeretanyagának, látókörének szélesítése. A

hazafias értékek, a fegyelmezettség, a kötelességtudat közvetítése, elmélyítése mellett nagy figyelmet fordítunk a diákok testi fejlődésére is. Ennek jegyében katonai testnevelés és katonai közelharc- és kézitusa-órákon fejlesztjük a diákok testi és szellemi képességeit. Napjainkban mindinkább háttérbe szorul, sőt, nem tűzök, ha azt mondom, kihálófélben van a fegyelem, a bajtársiasság, a szakmai alázat, a közösségi szellem. Az oktatás keretében a gyerekek megtanulnak áldozatot hozni a másikért, egymásért, a közösségért.

A honvédelmi nevelés „újjaszületésével” egy időben tovább fokozódott a középiskolai képzésben való részvételünk is. Ugyanis 2009 áprilisában, a Katonasuli program keretein belül, illetve a fentebb említett együttműködési megállapodás értelmében, további középiskolákban kezdődtek meg a tárgyalások és az előkészületek a katonai alapismeretek tantárgy bevezetésével kapcsolatban. A Gábor Dénes Elektronikai és Műszaki Szakközépiskola és Kollégium, valamint a 24. Bornemissza Gergely Felderítő-zászlóalj kijelölt állománya 2009 júniusában egy közös szervezésű diák-önkormányzati napon vett részt, melyen az intézmény tanulói kötetlen kerekék között ismerkedhettek meg a felderítő katonákkal. A rendezvénynek olyan sikere volt, hogy az intézmény vezetése felvetette a gondolatát honvédelmi szakkör indításának, amely az ezt követő tanévben létre is jött. A szakkörön részt vevő hallgatók a képzés eredményeképpen a 2010. évi diák-önkormányzati napon már a kato-

Az eddig beérkezett információk alapján a képzésről összegzőként elmondhatjuk: a szabadon választható tantárgy nagy népszerűségnek örvend a diákok körében. A tárgyat oktató aktív katonák felkészültsége és szakmai hivatása, ösztönös pedagógiai érzéke és diákközpontúsága garancia a sikerre. Növekszik a honvédség társadalmi bázisa és elismertsége. A tanulók megismerhetik és megkedvelhetik a hivatásos katonai pályát. A tantárgy oktatása során, kihasználva a tananyag nyújtotta kiváló lehetőséget, tudatosan fejleszthető a nevelőmunka többi területe (értelmi, érzelmi, erkölcsi, esztétikai, testi és katonai nevelés). Így a tanulók fizikai-pszichikai edzettsége, stressztűrő-képessége, egészségi állapota, fegyelme, szervezhetősége, a kultúra iránti érdeklődése, intelligenciája meghaladhatja a polgári életben érettségizett korosztály átlagát.

Berkecz Gábor, a Gábor Dénes Elektronikai Műszaki Szakközépiskola és Kollégium katonai oktatási mentora örvendésnek tartja, hogy ismét honvédelmi ismereteket tanulhatnak a diákok. Kiemelte, a gyerekeknek másféle szemléletmódot nyújt a katonai élettel való közvetlen találkozás. Ismét előtérbe kerülnek a hazaszeretet, a rend, a fegyelem és a hivatástudat értékei, jellemzői, amelyek felgyorsult világunkban méltánytalanul háttérbe szorultak. Hozzátette: a gyerekeket nem kell toborozni a tantárgy felvételére. Különösen vonzó számukra, hogy olyan katonák tartják a foglalkozásokat, akikre mint példaképre tekinthetnek. ■

A ZRÍNYI MÉDIA KÖNYVÚJDONSÁGA

FŐHAJTÁS

Katonai Emlékpark Pákozd

FŐHAJTÁS

Katonai Emlékpark Pákozd

Keménytáblás, 192 oldal, 5000 Ft

A Zrínyi Kiadó kötete „Főhajítás”-sal tiszteleg a magyar honvéd és katona hőseink előtt. Bemutatja egyrészt a Katonai Emlékpark létrejöttét és struktúráját, másrészt a Pákozdhoz konkrét formában kapcsolódó 1848-as katonai hagyományokat. Tárgyalja a pákozdai csatát megelőző hadi eseményeket, és feleleveníti a csata lefolyását. Fontosabb korabeli forrásokkal illusztrálva azt. Külön tanulmányok adnak áttekintést az emlékhely egy-egy konkrét részéhez kapcsolódva a katonai hagyományörzésről, a hadisírgondozásról, a magyar békefenntartói tevékenységről valamint a csata- és hadszíntérutatásról.

1087 Budapest, Kerepesi út 29/B. Telefon: 459-5371, 459-5373 Fax: 459-5383

E-mail: gyoredina@armedia.hu, kenderes@armedia.hu

Könyveinket megtekintheti a www.honvedelem.hu oldalon.

Minden könyvünk 20% kedvezménnyel kapható a kiadóban.

Stefancsik Ferenc nyá. alezredes:

HARCI FÁRADTSÁG, HARCTÉRI STRESSZ

Nemzetközi tapasztalatok

Harcban a lelki sérülések jelentős létszámki-esést okoznak, és az érintettek számára hosszú távon komoly problémákat jelentenek. Az ilyen sérülések megelőzése és a bátor cselekedetek előmozdítása a vezetés rátermettségétől, illetve az alegységparancsnok felkészültségétől, alkalmasságától függ.

A XX. században széleskörűen vizsgálták és dokumentálták a harci stressz különböző fegyveremekre, illetve kötelékekre gyakorolt hatásait. Egyes fegyveres erőkben pedig – főként azokban, amelyek főszereplői voltak a korábbi vagy a jelenlegi helyi konfliktusok valamelyikének – kiemelten foglalkoznak e problémakörrel. Példaként említhető az USA haderő, ahol az FM 22–51-es szabályzat1 (5. BATTLE FATIGUE) kiemelten foglalkozik azzal; de hasonlóan nagy jelentőséget tulajdonít annak az izraeli hadvezetés is. Az orosz védelmi minisztérium a harci stressz és orvos-pszichológia rehabilitáció témakörében rendezett konferenciát Moszkvában (2010. 11. 25–26.).

Az alábbiakban (a fenti és más, de főként az izraeli haderő kutatási, vizsgálati eredményei alapján) igyekszem a problémakör fontosabb elméleti kérdései figyelembevételével, a kutatások eredményeire koncentrálvá összegezni azon gyakorlati tapasztalatokat, amelyek mind a klasszikus háborúban (harcban), mind pedig a sajátos speciális (missziós) feladatok végrehajtása során figyelembe vehetők és alkalmazhatók.

A PSZICHIÁTRIAI SÉRÜLÉSEK

Az első világháborúban például csupán annak a feltételezése, hogy a német szárazföldi erő gáz-töltetű lőszereket alkalmaz az adott térségben, elegendő volt ahhoz, hogy tömeges „gázhisztériát” okozzon² Ez pedig a katonák száizait tette átmenetileg harcképtelenné még akkor is, ha valójában nem voltak kitéve a gáz hatásának. Feljegyzések arról tanúskodnak, hogy az első világháborúban minden tényleges gázsérültre két „pszichikai” sérült esett. A második világháborúban is – mint minden háborúban – a gyalogos erők szenvedték el a legnagyobb arányú veszteséget. A koreai³ és a vietnami konfliktus⁴ alatt a pszichiátriai sérültek száma aránylag alacsony volt. Elsősorban azért, mert egy-egy váltás harc-

téri szolgálata rövid ideig tartott, másrészt jól működött az anyagi és az egészségügyi ellátás, valamint légi fölénnyel rendelkeztek, továbbá alacsony volt az elesettek száma.

Az egyes katona – annak ellenére is, hogy a fegyvere, a felszerelése és a harcелjárás az első világháború óta sokat javult – sem fizikai felépítésében, sem pedig lélektani tulajdonságaiban nem sokat változott. És máig is igaz az a két igazság, amelyet az első világháborúban fogalmaztak meg a harcban részt vevő katonákkal kapcsolatban, miszerint előbb-utóbb mindegyikük fizikai vagy pszichikai reakciót (vagy mindkettőt) tapasztal magán, és hogy mindenkinek megvan a maga „törési pontja”.

Már maga a „pszichiátriai sérült” fogalma is utal arra, hogy bizonyos számú harci stresszre történt reagálásról van szó. Ezek a reakciók számos formában nyilvánulhatnak meg. Egyesek korábbi elmeállapoti rendellenesség kiújulásától szenvednek (komoly érzelmi „letérés”, amelyet rendellenes viselkedés, cselekvés vagy felfogás jellemez), vagy pszichoszomatikus abnormalitás jelentkezik (például hasmenés, hányás). Mások esetében indokolatlanul elhúzódik a gyógyulás. Megint másoknál a testi sérülések súlyos érzelmi reakciókat váltanak ki (például az arc eltorzulása ennek jele). Az érintett személyek esetenként kábítószерhez, alkoholhoz folyamodnak, vagy szándékosan nem veszik be a megelőzésre szolgáló gyógyszereket. Egyes esetekben még sérüléseket is okoznak önmaguknak.

A pszichiátriai sérültek legnagyobb létszámú kategóriája az ún. harci fáradtság tüneteit mutatja. A harci fáradtság (a továbbiakban: HF) a katona lélektani és fizikai reagálása arra a félelemre és fáradtságra, amely minden harc része. Tünetei különbözőek: a katona fokozott érzékenységet mutat (könnyen elsírja magát, ingerült lesz, mértéktenlül káromkodik stb.); alvási zavarai lehetnek (nehezen alszik el, vagy gyötörő álmai vannak); túlzottan reagál a zajokra és mozgásokra.

Minthogy ezek a tünetek a harchelyzetekben eléggé általánosak, rendszerint nem igényelnek orvosi beavatkozást, de komolyabb formái cselekvésképtelenné tehetik a katonát, és ilyenkor szükségessé válik az orvosi segítség.

A harci fáradtság előre jelezhető. Az esetek

száma váltakozik a harc intenzitása szerint (minél több a sebesült és az elesett, annál nagyobb az ilyen esetek előfordulása); a harcnak való kitettség szerint (adott alegység minél hosszabb ideig van folyamatosan harcban, annál gyakoribb lehet az esetek száma). Természetesen más tényezők is növelhetik a harci fáradtság arányait (például közeli becsapódás, a személyes tevékenységre, beavatkozásra való képtelenség, tehetetlenség, barátok, előljárók megsebesülése vagy halála, a harc előérzete, a bizalom hiánya az alegységben vagy a vezetőkben, a kedvezőtlen alapszükségletek: az álmatlanság, a hiányos táplálkozás, a harc kimenetelével vagy a személyi túléléssel kapcsolatos pesszimizmus stb.).

A HF-arányok egyik meghatározó tényezője a tevékenység típusa. Például az erősen mozgékony támadó vagy üldöző tevékenység rendszerint kevesebb esettel jár, mert ilyenkor a morális állapot általában kedvezőbb. Az elszántan (elkeseredetten) védekező ellenség elleni lassú, nehézkes, nagy veszteségekkel járó támadóharc növeli az ilyen sérülések arányát. (Ez különösen a második világháborúban, az amerikai erőknek a csendes-óceáni hadszíntéren, a szigetek elfoglalásáért vívott küzdelmeiben volt tapasztalható.)

A PSZICHIKAI HADRAFOGHATÓSÁGOT BEFOLYÁSOLÓ TÉNYEZŐK

A harc intenzitása növeli mind a fizikai, mind pedig a lelki sérültek számát. Minél nagyobb volt a harc intenzitása (amelyet a fizikailag sebesültek számával mértek), például az USA szárazföldi csapatainál a második világháború alatt, vagy az izraeli haderőnél 1973-ban és 1982-ben, annál nagyobb volt a lelki sérültek száma.

A harci stressz magas szintje, amit a helyzeti tényezők által módosított harci intenzitásnak a katonákra gyakorolt hatása fejez ki, szintén utal a lelki sérültek nagyobb előfordulására. Ebből következően az 1973-as háborúban az izraeli erők lelki sérültjeinek száma – az arab támadás okozta meglepetés és sokk következtében – a háború elején, valamint a Szeuezi-csatornán keresztüli izraeli ellentámadás alatt volt a legmagasabb, amikor a harcoló erők leginkább ki voltak téve az egyiptomi fél intenzív tűzéneк. Ezzel ellentétben az egyiptomi és szíriai lelki sérültek száma az 1973-as háború kezdetén alacsony volt, majd a sikeres izraeli ellentámadás időszakában mutatott növekvő tendenciát. Összességében az 1973-as háború alatt az egyiptomi lelki sérültek 60 százalékát az izraeli csapatok egyiptomi vonalakon történő áthatolásának időbeni és térbeli közelsége okozta.

A HARCI STRESSZ

Az 1982-es libanoni háborúban az izraeliek objektív méréseket végeztek a harci stresszre vo-

Vezetés–felkészítés

natkozóan, és ezeket a felméréseket összekapcsolták a fizikai és lelki sérülések előfordulásával. A vizsgálat négy olyan zászlóaljat (két gépesített és két harcкocsi-zászlóaljat) érintett, amelyek a libanoni háború korai szakaszában harcoltak.

A harci stressz osztályozása a felkészültség, a harctevékenység fajtája (főképpen a meglepetés, a légi támogatás, a tűzéség megléte), a harcászati és logisztikai támogatás, az ellenség ellenállásának ereje és a magasabb parancsnokság iránti bizalom mértéke alapján történt.

A vizsgálat kimutatta, hogy az a zászlóalj rendelkezett a legnagyobb számú fizikai sebesülteel, a legnagyobb számú lelki sérülteel és a legmagasabb fizikai-/elkísérült-aránnyal (86/100), amely a legnagyobb megterhelésnek volt kitéve (felkészülés, harctevékenységi fajta, harcászati és logisztikai támogatás, valamint a magasabb parancsnokságba vetett bizalom alapján).

Ami a harctevékenység fajtáját illeti, visszavonulási hadműveletekben (amilyenekre a koreai háború kezdetén volt példa), az esetek száma csökkent. Nyilvánvaló volt ugyanis a katonák számára, hogy ha nem küzdenek a HF ellen, akkor halál vagy hadifogság vár rájuk. Erős ellenséges tűzben folytatott állóvédelemben gyakran magasak az arányok. A katonáknak különösen kicsi a HF-sérülésekkel szembeni ellenállása olyan védelmi helyzetekben, amikor a nagy intenzitású, folyamatos ellenséges tűzéségi tűzet rövid szünetek törіk meg. Az átmeneti szünetek ugyanis képzeldést, kellemetlen előérzetet eredményeznek, és ennek félelemérzet-növekedés a következménye.

TOVÁBBI BEFOLYÁSOLÓ TÉNYEZŐK

A harc intenzitása és a harci stressz mellett az egyén és az alakulat – mint tényezők – ugyan-csak befolyásolják a lelki sérülések előfordulását és az előfordulás különbözőségét. Ez a második világháborúban érzékelhető volt az USA szárazföldi csapatainál is. Ugyanis a jó csoport-harciszellem és kiképzés eredményeként a normandiai partraszállás előtt, alatt, de összességében mind a földközi-tengeri, mind az európai hadszíntéren kevesebb lelki sérülés fordult elő.

1973-ban azok az izraeli katonák, akik jól vezetett és jó csoportösszetartást felmutató alakulatnál teljesítettek szolgálatot, és akiknél az egyéni és családi háttér rendezett volt, más katonákhoz képest kevésbé szenvedtek a harc által előidézett lelki problémáktól. A Golán-fennsíkon az olyan harcкocsi-kezelőszemélyzetek tagjai, akik jól ismerték egymást és együtt képezték ki őket, sokkal eredményesebben teljesítették feladataikat, s a hasonló intenzitású harc ellenére közülük kevesebben lettek lelki sérültek, mint az egymást nem ismerő kezelőszemélyzetek; ez utóbbiak bár jól felkészültek voltak, de nem együtt kaptak kiképzést és nem ismerték egymást.

1982-ben, Libanonban a kevésbé intelligens, motivált és képzett katonák, továbbá a támogató alakulatok katonái, valamint a tartalékosok körében, azonos lelki megpróbáltatások esetén, sokkal nagyobb számú pszichés összeomlást tapasztaltak. Ezzel ellentétben, azon kötelékek esetében, amelyeknél az intelligencia, a kiképzés, az alegységek stabilitása és harci szelleme magasabb szintű volt,

viszonylag kevesebb volt a lelki sérült, a heves harcok és a fizikai sebesültek nagy száma ellenére is.

Igen nagy jelentőséggel bír a hatásos vezetés hiánya, miként ez a második világháborúban is megnyilvánult, amikor ugyanazon harcászati helyzetben lévő hasonló alegységek feltűnően eltérő mutatókat produkáltak. A magas pszichés sérülési arányokat mutató alegységeknek jellemzően gyenge volt a vezetése, vagy a parancsnok megsebesült, esetleg maga is pszichés sérültté vált.

A második világháborúban a páncélozott gyalogsági járművekkel felszerelt alegységek-nél volt legnagyobb a sérülések előfordulása. A páncélozott gyalogság magas HF-mutatói több tényezőnek tulajdoníthatók: viszonylag gyenge volt az oltalmazottságuk (a kísérendő harcкocsihoz képest a lánctalpas vagy fél-lánctalpas járművek lényegesen kisebb páncélvédettséggel rendelkeztek); a harcászati helyzet gyakran arra kényszerítette őket, hogy a legkritikusabb helyzetekben járművekről szállva, védtelenül tevékenykedjenek. Érdekes viszont, hogy az önkéntes erőknél tapasztalták a legkevesebb előfordulást, annak ellenére, hogy harci veszteségeik lényegesen nagyobbak voltak más kötelékekénel.

A HARC INTENZITÁSA ÉS A HARCI SZELLEM

Az izraeli haderőben kezdettől fogva kiemelt hangsúlyt helyeztek a harci szellem megteremtésére és fenntartására, valamint arra, hogy a politika és a gyakorlat kellő szerepet játsszon annak fejlesztésében. A kutatások igazolták a harci szellem, a vezetés és a csoportösszetartás harci hatékonysághoz és hősieséghez való viszonyát. Az 1973-as háborúban azt tapasztalták, hogy minél nagyobb volt a harc intenzitása, annál több volt a hősies cselekedet. Ugyanakkor mind a hősieség, mind a lelki összeomlás valószínűbbé vált akkor, amikor nőtt a harc intenzitása.

HŐSÖK, HŐSIESSÉG

A vizsgálatokból az is kiderült, hogy az életkor az a sajátosság, amelynek révén a legjobban megkülönböztethetők a hősök és a nem hősök. A hősök fiatalabbak voltak, közülük kevesebb volt a nős, s ha házасok voltak is, általában nem volt gyermekük. A hősies cselekedetet végrehajtott általában nagyobb intelligenciával rendelkeztek, jobban voltak motiválva a katonai szolgálatra, általában személyiségtényezőik pozitívabbak voltak és jobb eredményt mutattak fel a kiképzésben. A felmérés során nem találtak olyan személyiség típust, amely különösen alkalmasnak mutatkozott volna a hősiesiségre. Nem voltak különbségek az iskolai végzettséget illetően vagy a fizikai alkalmasságot tekintve.

A felmérés felfedte, hogy vannak bizonyos jellegzetes szituációk, amelyek kedveznek a hősiességnek. Az esetek többségében a kulcs tényezőt a jó vezetés és a szigorú csoportösszetartás jelentette. A hőstettet véghezvivők általában nem tartoztak a legengedelmesebb katonák közé. Úgy tűnik, bizonyos szembenállás a katonai tekintéllyel, pozitív hatással bír a hősies viselkedés megnyilvánulására. Összességében arra a következtetésre jutottak, hogy a jó harci szellem, amely a szigorú csoportösszetar-

tásból és az alakulat hatékony vezetéséből fakad, meghatározó összetevője a katonák harcban való helytállásának.

A HARCI SZELLEM ÖSSZETEVŐI

A további vizsgálatok arra irányultak, hogy meghatározzák az egyéni és a csoport-harciszellem összetevőit. Ez esetben egyértelmű tényként jelentkezett, hogy a csoport harci szelleméhez jelentős mértékben hozzájárul az egyének harci szelleme, amelynek összetevőiként a következőket rögzítették: bizalom az alegységparancsnokban, saját katonai felkészültségükben és fegyvereikben; bizalom saját magukban és bajtársaik harcкépességében, az alakulatuk összetartásában és parancsnokukhoz való viszonyuk minőségében; egyetértés a háború törvényességével.

Megállapítást nyert az is, hogy a saját fegyverekbe vetett bizalom az egyéni harci szellem szempontjából igen fontos tényező, ahogy azt a korábbi háborúk eseményei is mutatták. Érdekes benyomásként jelentkezett az is, hogy amikor a háború törvényességébe vetett hit csökken (például a libanoni háborúban), összességében a harci szellem csak akkor maradhat magas szinten, ha a katonák bizalma megmarad parancsnokaikban.

A jó csoport- és egyéni harci szellemmel rendelkező alakulatoknál, ahol a katonák is jól harcolnak, nagyobb a parancsnokokba vetett bizalom. A kutatók arra a következtetésre jutottak, hogy a harcban a parancsnokokba vetett bizalom elsődlegesen a parancsnok szakmai hozzáértésétől függ, és csak másodsorban a szavahihetőségtől és attól, hogyan gondoskodik katonáiról. A felmérések eredményeként három összetevőre osztva pontosították a parancsnokokba vetett bizalom elvét: bizalom a parancsnok szakmai hozzáértésében, szavahihetőségében és a parancsnoki gondoskodás megléte, milyen-ségében mindhárom tényező egyformán fontos alkotórésze a parancsnokba vetett bizalomnak. Harcban azonban a parancsnok szakmai hozzáértése a bizalom meghatározója.

Említést érdemel, hogy a katona komplex módon értékeli parancsnoka szakmai hozzáértését. Ebbe beletartozik a parancsnok általános szakmai hozzáértése, valamint annak megfigyelése, hogy az alárendeltek feladatainak meg-szabásakor mennyire veszi figyelembe a beosztottak speciális pozitív és negatív adottságait (képességeit, felkészültségét). Ezen túlmenően, a parancsnok személyes példamutatása – ahogy kimutatja, hogy mennyire bízik önmagában, katonáiban és alegysége (egysége) fegyvereiben – alapvető összetevője a parancsnoki hozzáértésnek és ennélfogva a teljes bizalomnak.

A katonák szerint a parancsnoki hozzáértés megítélésekor fontos az irányító képesség (készség), a korábbi harci tapasztalat és ezzel szoros összefüggésben a megszabott feladatok teljesítése. A libanoni háború alapján arra a következtetésre jutottak, hogy a parancsnokba vetett bizalom három összetevője (ti. a szakmai hozzáértés, a szavahihetőség és a beosztottakról való gondoskodás) közül az alárendeltek szerint a parancsnok szakmai hozzáértése volt az a tényező, amely leginkább hatással volt a harc hatékonyságára. Összességében – az izraeli vélemény szerint – a harci szellem képezte

az alakulat harci teljesítőképességének meghatározó feltételét.

A libanoni háborúban a jó harci szellem és a nagyfokú figyelem ellenére, amelyet a katonai vezetés a harci szellemnek és meghatározó elemeinek szentelt, mégis viszonylag nagy számban fordultak elő lelki sérülések. Ennek több okát tárták fel. A lakott területeken és a hegyes terepen folytatott harc speciális lélektani és fizikai stresszt okozott a katonáknak. Városi környezetben a lelki sérülést gyakran az idézte elő, hogy polgári személyek (köztük nők és gyerekek is) tüzeltek rájuk. Hegyes terepen a fizikai és a közvetett módon jelentkező lélektani stresszt az okozta, hogy gyalogos erők alkalmazását igényelte annak megakadályozása, hogy az ellenség ne legyen képes páncélelhárító tűz alatt tartani a völgyeket. (A tartalékosokat, akik kevésbé voltak felkészültek, jobban megviselték a stresszhatások.)

Hasonló tapasztalatokról számol a korabeli szovjet, majd orosz szakirodalom is annak alapján, hogy Afganisztánban és Csecsenföldön az ellenség gyakran alkalmazott harc- és diverziós csoportokat harci tevékenysége során, megkülönböztetett figyelmet fordítva a speciális pszichológiai tevékenységre. Az ellenség tevékenységi módjai között túlsúlyban voltak a speciális rendeltetésű csapatokra jellemző módszerek (lesállítás, rajtaütés, diverzió, vállalkozás, portyázás stb.). Szakembereik értékelése szerint a helyi katonai konfliktusokban folytatott fegyveres harcban ezek a módszerek a hagyományos eljárásokkal szemben elsőbbséget élveznek. Az ellenség ilyen jellegű tevékenységei azonban fokozott stresszhatást eredményeztek a harcos állománynál.

Nyílt terepen a páncélelhárító fegyverek legnagyobb hatásos lőtávolságról történő intenzív alkalmazása, pusztító képessége okozott fizikai és lélektani stresszt.

A háború kimenetelével kapcsolatos véleményeknek (bizalomnak) a katonák határozottságára és kitartására gyakorolt hatása a múlt példáin világosan megmutatkozik. A második világháborúban a sikeres európai hadjárat utolsó hónapjaiban (szovjet oldalon) a korábbi arányok csökkenést mutattak, ugyanakkor jelentős növekedés volt az USA-kötelékeknél 1970 után Vietnamban, mikor is gyengült a konfliktus támogatása.

A HARCÍ FÁRADTSÁG ÁLDOZATAI

A harci fáradtság áldozatai általánosságban két csoportba sorolhatók: az először harcba lépőkre és azokra, akik már hosszú ideje harci körülmények között élnek. Azok, akik először vannak kitéve a harc hatásainak, a legdrámaibb tüneteket mutathatják: súlyos remegés, vonaglás, kényszerképzetek, megfékezhetetlen pánik, sírás vagy némaság, hisztérikus zavartottság, vakság, bénulás (tényleges fizikai sérülés nélkül). Ezeket a katonákat orvosi kezelésben kell részesíteni. Néhány napos kezelés után 80 vagy esetleg nagyobb százalékuk visszatérhet a szolgálati helyére. Másokat a harcban eltöltött első néhány hét (hónap) alatt enyhébb kimenetelű sérülés érhet. A parancsnok ilyenkor dönthet úgy, hogy átmenetileg (néhány napra) kisebb stresszhatással járó szolgálatra osztja be az érintett személyeket, hogy megelőzze a komolyabb következményeket.

Ha azonban a harc hónapokig folytatódik, akkor az ún. öreg őrmesterek szindrómája jelentkezhet. Ennek tünetei a következők: a katonák fásultakká válnak, lassul a gondolkodásuk, reagálásuk és mozgásuk, nem törődnek a saját túlélésükkel, másoktól válnak függővé; zavartan viselkednek, enyhébb reszketés, hányás vagy hasmenés fogja el őket, étvágytalanok, betegesen érzékennyé válnak zajra vagy mozgásra, alvási zavarok lépnek fel; félenké válnak, mértéktelenül dohányoznak; magukba zárkoznak, depresszió és társatlanság figyelhető meg rajtuk. A vezető beosztásban lévőknél határozatlanság, pontatlan (hiányos) helyzetmegítélés jelentkezhet, esetlegesen kérhetik a felmentésüket is. E személyek a harcból történő kivonás utáni ismételt beosztásba helyezéskor visszaeshetnek. Az ilyen katonák gyakran parancsnoki beosztást töltenek be, akik beosztásukban bátornak bizonyultak, és lelkiismeretesen végrehajtották a feladataikat. Az ő problémájuk a „kiégett-ség”, amely nem mindig gyógyítható rövid pihentetéssel.

Akik nem épülnek fel néhány napos kezelés után, vagy hosszabb időre kivonják őket a harcból, azoknak kevesebb az esélye a felépülésre, és annál nagyobb a valószínűsége annak, hogy huzamosabb ideig pszichiátriai cselekvésképtelenségben szenvednek. Ezt igazolják az izraeli tapasztalatok is: az 1973-as arab–izraeli háborúban a lelki sérülteket kivonták a mögöttes területekre. Ennek következtében e sérültek egyike sem tért vissza a harci szolgálatba a háború alatt, és sokan közülük végérvényesen alkalmatlanná váltak a katonai szolgálatra. Úgy tűnik, hogy a diagnosztizáláskor sokszor eltűntek a tünetek súlyosságát, minek következtében lelki sérültekként vontak ki olyanokat is a harcból, akik egész egyszerűen csak féltek.

Az 1982-es libanoni háborúban viszont – felhasználva az 1973 után átvett amerikai módszert⁵ – rövid intenzív ápolás után, a lelki sérültek 60 százaléka 72 órán belül ismét visszatért az aktív harci szolgálatba. A módszerbeli módosítások eredményeként a lelki sérültek és az egyéb sebesültek közötti arány az 1973-as háborúban hozzávetőlegesen 30/100 volt, míg az 1982-es libanoni háborúban csupán 23/100⁶

Az amerikai és az izraeli fegyveres erőkre vonatkozó adatokat sok alakulat számos ütközete alapján számították ki. Hadosztály- vagy dandár-, zászlóalj-, századszinten a lelki sérülések előfordulása mindkét hadseregnél változó volt. Az USA szárazföldi csapatoknál 1942–1943 között, továbbá az izraeli erőknél 1973-ban és 1982-ben, egyes ütközetekre lebontva, a lelki sérültek előfordulási aránya a többi sebesültekhez viszonyítva nagy különbségeket mutatott, 0-tól közel 1/1-ig terjedt. Ez az eltérés a tényezők sokféleségéből következett.

Ha a katona felépül, akkor a következő probléma az anyaalakulatába való visszailleszkedése lesz. A parancsnokok többsége szívesebben veszi a gyógyult katona visszatérését, mint a tapasztalatlan katonával történő felváltását. De ez a visszatérés gyakran nehéz, főként a parancsnokok és más vezető beosztású személyek, az elit alegységek beosztottjai és a „kiégett” katonák számára. A tapasztalatok szerint az ilyen helyzetek megoldása akkor volt sikeresebb, ha a katonát az anyaalakulatához tartozók kísérték vissza alegységéhez. Ezzel is kifejezésre juttat-

ván a felépült katona számára, hogy szükség van rá, és várják a bajtársai.

A POSZTTRAUMÁS STRESSZ-ZAVAR

Lássunk néhány amerikai vizsgálati eredményt a hadművelleti területeken szolgálatot teljesítő és hazatért katonák poszttraumás stressz-zavar (post-traumatic stress disorder – PTSD) tapasztalatait illetően. A Veterans Affairs (VA) egy 2005. évi tanulmánya szerint 168 528 iraki veterán mintegy 20 százalékánál állapítottak meg lélektani rendellenességet, közülük 1641 poszttraumás stressz-zavart. Egy másik tanulmányból az derül ki, hogy 245 000 veteránból 12 500 fő látogatta a VA tanácsadó központokat PTSD-problémák kezelése végett.

A harci helyzetekből adódó nagyobb kitettség következtében a tengerészgyalogságnál és a szárazföldi erőknél szolgálók esetében négyszer valószínűbb a PTSD, mint a haditengerészetnél és a légierő személyi állományánál. A sorozott állománynál pedig kétszer valószínűbb, mint a tiszteknél.

Az Irakban szolgálatot teljesítő nők 8–10 százalékánál állapítottak meg poszttraumás stressz-zavart.

A nemzetvédelmi minisztérium tanulmányában olvasható, hogy az Irakból hazatért tengerészek és katonák esetében hat főből egynél diagnosztizáltak súlyos depressziós tüneteket és PTSD-t. Hasonló eredményeket közöl az egyesült államokbeli Új-Anglia egyik egészségügyi folyóirata is (2003).

***

A parancsnokoknak ma már számos olyan technikai eszköz áll rendelkezésére, amelyek képessé teszik az alegységet (egységet) az állandó, éjszaka és nappal folytatandó harcra, jelentős távolságokig. De a harcmezőn elérendő siker megköveteli tőlük azt is, hogy felismerjék az emberi korlátokat. E tekintetben általánosságban állapíthatjuk meg, hogy bármely tényező, amely növeli a harci hatékonyságot, egyidejűleg csökkenti a lelki sérülések előfordulásának lehetőségét (és fordítva: bármely tényező, amely növeli a lelki sérültek számát, csökkenti a harci hatékonyságot).

Végezetül: a siker, mint korábban bármikor, a jövőben is két tényező függvénye: ezek egyike a parancsnok azon képessége, hogy képes legyen motiválni alárendeltjeit, és hatásosan alkalmazni rendelkezésre álló eszközeit; a másik tényező az egyes katona azon akarata, hogy rendíthetetlenül szembenézzen a megpróbáltatásokkal és a különböző veszélyekkel.

IRODALOM:

S. Noy, C. Nardi és Z. Solomon: Harci jellemzők és a harctéri lelki sérülések gyakorisága. (A lélektani stresszről és háborúban és békében való sajátosságairól tartott 3. nemzetközi értekezleten elhangzott előadás. Tel Aviv, Izrael, 1983. január 2–6.)

S. Noy – R. Levy – Z. Solomon: Lelki-szellemi egészségügyi gondozás a libanoni háborúban. Israel Journal of Medical Sciences, 20. kötet, 1984. 360–363. p. Alexandr Ivanov – Natalja Zsumatij: Harctevékenységek során sérült személyek rehabilitációja. Razvityije Licsnosztyi, 2003. 4. sz. 143–152 oldal.

Sz. Voroncov őrnagy: A harci stressz hatása az USA és Nagy-Britannia katonái állományának morális-pszichikai állapotára. (Az USA és szövetségeseinek iraki hadműveletei során) Zarubezsnoje vojennoje obozrenyje, 2005. 5. sz. <http://www.medterms.com/script/main/art.asp?articlekey=2443> <http://www.pub.com/content/armymedical/MD0549/MD05490023.htm> <http://www.schwab-writings.com/bm/bf/Fatigue.html> http://online.wsj.com/article/NA_WSJ_PUB:SB10001424052748704913304575371130876271708.html http://www.aviationweek.com/aw/generic/story_channel.jsp?channel=comm&id=news/FATIGex.xml <http://www.stuff.co.nz/sunday-star-times/features/2995955/Afghan-battle-fatigue> <http://search.barnesandnoble.com/booksearch/imageviewer.asp?ean=9780595519019> <http://ptsdcombat.blogspot.com/2006/04/ptsd-statistics-wwii-to-iraq.html> http://armyus.ru/index.php?Itemid=2154&id=740&option=com_content&task=view http://online.wsj.com/article/NA_WSJ_PUB:SB10001424052748704913304575371130876271708.html http://www.aviationweek.com/aw/generic/story_channel.jsp?channel=comm&id=news/FATIGex.xml <http://www.stuff.co.nz/sunday-star-times/features/2995955/Afghan-battle-fatigue> <http://ptsdcombat.blogspot.com/2006/04/ptsd-statistics-wwii-to-iraq.html>

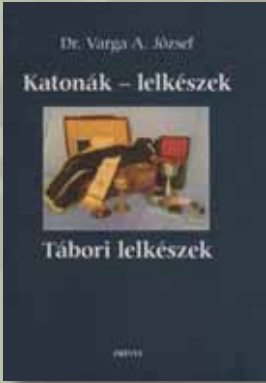
- ¹ LEADERS' MANUAL FOR COMBAT STRESS CONTROL, Washington, DC, 29 September 1994
- ² Első ízben 1915. 04. 22-én, a II. ypres-i (ieper-i) csatában alkalmazták.
- ³ 1950–1953
- ⁴ 1959–1975
- ⁵ Egy, a témával kapcsolatos hazai írás (számomra legalábbis) egyértelműen izraelinek tulajdonítja a módszert. Szeretném azonban hangsúlyozni, hogy az eljárás amerikai eredetű. Igaz viszont az, hogy e tekintetben elsősorban az izraeli haderő publikált mérési eredményeket.
- ⁶ Összehasonlításul: a lelki sérülteknek az egyéb sebesültekhez való aránya az USA szárazföldi csapatoknál az európai, földközi-tengeri és csendes-óceáni hadszíntéren a második világháború négy éve alatt (1942–1945) összességében 36/100, míg külön nézve az USA szárazföldi csapatoknál az európai hadszíntéren az 1944-es hadműveleteknél az arány 20/100 volt.

A ZRÍNYI MÉDIA KÖNYVAJÁNLATA

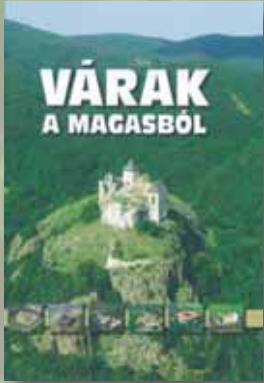
Dr. Csónkáréti Károly – Sárhidai Gyula:
Az Osztrák – Magyar Monarchia tengerészeti repülői
1911 – 1918
Ár: 4990 Ft, kemény táblás, 108 oldal,
A/4-es formátum

Révész Tamás:
Repülőtér az Alpok alján
A szombathelyi katonai repülőtér története
Ár: 3500 Ft, kemény táblás,
206 oldal, B/5-ös formátum

Dr. Varga A. József:
Katonák – lelkesek
Tábori lelkesek
Ár: 2990 Ft, kemény táblás,
334 oldal, B/5-ös formátum

Jüling Krisztián, Tóth Géza,
Pusztay Sándor:
Várak a magasból
Ár: 4990 Ft, kemény táblás,
110 oldal, A/4-es formátum

Zrínyi Média – HM Zrínyi Nonprofit Kft.
1087 Budapest, Kerepesi út 29/B
Telefon: 459-5371, 459-5373 Fax: 459-5383
E-mail: gyoredina@armedia.hu, kenderes@armedia.hu
Könyveinket megtekintheti
a www.honvedelem.hu oldalon.
Minden könyvünk 20% kedvezménnyel kapható
a kiadóban.

60 ÉVES A PÉNZÜGYI SZOLGÁLAT

Beszélgetés Sulyok János dandártábornokkal, a HM Közgazdasági és Pénzügyi Hivatal vezérigazgatójával

– Dandártábornok úr! Ön az 1950-ben megalakult HM Pénzügyi Számviteli Szolgálat jogutód szervezetének, a HM Közgazdasági és Pénzügyi Hivatalnak a vezérigazgatója. Hagyományosan a Magyar Néphadsereg, illetve a Magyar Honvédség pénzügyekkel foglalkozó szakmai szervének besorolása és megnevezése főnökség volt. Mit jelent fogalmilag a mai szervezet megnevezésében a hivatal szó?

– Át kellett ültetnünk a gyakorlatba azokat az elvárásokat, amelyeket a honvédelmi miniszter a szervezeti korszerűsítéssel összefüggésben megfogalmazott. Ezért végre kellett hajtánunk a szükséges mértékű létszámcökkentést, 2011. január elsejétől pedig néhány új funkció ellátását kell átvennünk. Ezek alapvetően a honvéd egészségügy pénzügyi támogatásának kontrollrendszerre megteremtésével függenek össze, a logisztikai előirányzatok kezelését illetően pedig a jövőben az eddiginél aktívabb szerep hárul a HM Közgazdasági és Pénzügyi Hivatalra. Erre utal a megnevezésben az, hogy az ügynökség szó hivatalra változott. A szervezeti átalakulás a tervek szerint 2011. január elseje és június 30. között tart. 2011 első hónapjaiban a hivatal ezért – bár stabil alapokon folytatja működését – nyilván az átalakítás fázisát, az új feltételek megteremtésének időszakát éli. De – ismerve munkatársaim teljesítőképességét – minden bizonnyal az első negyedév végére megteremtjük azokat a feltételeket, amelyek révén a tárcavezetése részéről meghatározott két új funkciónak eleget tudunk tenni.

– Ennek tükrében tulajdonképpen mennyire és mitől katonai szervezet ma még a védelmi tárcapénzügyi szerve?

– Ma a Honvédelmi Minisztérium a pénzügyi szabályozók szempontjából hasonló feltételek-

nek kell hogy megfeleljen, mint bármely más minisztérium. Ugyanakkor nálunk ezt a munkát katonák – tisztek, tiszthelyettesek – és persze közalkalmazott kollégák végzik, nagyon hatékonyan. Ezek a katonák egyébként bármikor felkérhetők, illetőleg parancsot kaphatnak arra, hogy misszióban vegyenek részt. Érdemes megemlíteni, hogy a szolgálat állományából ma is majdnem egy tucat kolléga van külszolgálatban, és vesz részt valamelyik misszió pénzügyi ellátásában. Csak Afganisztánban négy pénzügyi beosztás feltöltésére van igény. Az a helyszíni munka pedig, amit a pénzügyi szakemberek végeznek, hasonló biztonsági feltételek között valósul meg, mint amilyenek a misszió többi tagjának tevékenységét meghatározzák. Ellátó, támogató funkciónk azzal függ össze, hogy szolgálati tevékenységéhez a katona – akár műveleti területen, akár gyakorlaton, akár hazai felkészítés során tevékenykedik – a szükséges támogatást megkapja, feladatai végrehajtásához minden feltétel rendelkezésre álljon. A mi munkánk igazi tárgya tehát nem a pénz, hanem a katona. A pénzügyi szervezet már csak azért is katonai, mert munkatársaink közül több mint kétszázan katonai szervezetek mellett dolgozó, úgynevezett gazdálkodás-támogató és pénzügyi ellátó referatúrákon dolgoznak, és a parancsnok munkáját segítik a közvetlen gazdálkodási, pénzügyi, költségvetési jellegű döntések meghozatalában. Tehát katonaként, katonákkal élünk mindennapjaikat. De azért is katonai szervezet vagyunk, mert a készenlét fenntartásával összefüggő feladatok, amelyek megjelennek a pénzügyi szolgálat vonatkozásában is, szintén terheket rónak munkatársainkra. Ezeket pedig katonák tudják végrehajtani. Január elsejétől megkezdődik az önkéntes tartalékos rendszer kialakításának egy új, az eddiginél sokkal aktívabb fázisa. Ebben természetesen részt vesznek a Közgazdasági és Pénzügyi Hivatal aktív és tartalékos munkatársai. A hivatal munkájának célja tehát, hangsúlyozom, a katonák feladatai végrehajtásának támogatása, és a hivatal maga is katonai jellegű tevékenységet folytat.

– A csapatoknál, intézményekben dolgozó katonák viszonylag ritkán, jobbára szolgálati tevékenységük, megélhetésük pénzügyi korlátjai okán kerülnek kapcsolatba a pénzügyi szervekkel. Valójában mi mindenre terjed ki az ön által vezetett szervezet illetékessége?

– A hivatal illetékességébe tartozik a költségvetéssel, a gazdálkodással, az állomány járandóságainak megállapításával, annak szabályozásával kapcsolatos feladatok jelentős része, a járandóságok folyósítása. Továbbá a missziók, a műveleti feladatok ellátásával összefüggő mindenfajta pénzügyi kérdés, valamint a NATO-,

EU-kapcsolattartással, hozzájárulások teljesítésével, bizottsági munkával összefüggő pénzügyi feladatok kezelése. Napjainkban felértékelődik az ellenjegyzés, ami lényegében a költségvetési előirányzatok, a költségvetési források felhasználása szabályszerűségének ellenőrzése – vagyis egyfajta megelőző kontroll alkalmazása. A hivatal vezetőjére hárul – az előbbieken kívül – egy speciális, a miniszter, az államtitkárok, a vezérkari főnök munkáját segítő közgazdasági, pénzügyi szaktanácsadói szerep. A katonai szervezetek mellett dolgozó kétszázötvennégy kollégánk fontos funkciója a parancsnokok költségvetési, gazdálkodási funkciójának támogatása.

– Melyek a tárca költségvetési támogatása felhasználásának fő irányai, és hogyan alakultak, alakulnak a fő felhasználási területek közötti arányok? Mi az ön által vezetett szervezet felelőssége és mozgástere a tárca költségvetésének felhasználásában?

– Ma általánosan elfogadottnak tekinthető, hogy a védelmi költségvetés felhasználásában a helyes arány az, ha 40%-ot fordítunk a személyi jellegű kiadásokra, 30%-ot a működésre, és harmincat a fejlesztési feladatok végrehajtására. Jelenleg viszont nagyjából 45%-ot használunk fel a személyi jellegű kiadásokra, harminchetet a működési kiadásokra és mintegy 17–18%-ot fejlesztésre. 2011-ben tehát ezek az arányok még nem alakulnak, nem alakulhatnak a szándékoknak megfelelően. Viszont a tárca vezetésének ez a perspektívikus célja. A személyi kiadások nagysága nyilván összefügg azzal is, hogy milyen létszámú állomány ellátásáról kell gondoskodni. A személyi állomány – másfelől – természetesen igényli a juttatások emelését. Igény van a fejlesztési arányok növelésére, meg persze arra is, hogy a működést magasabb szinten tudjuk biztosítani. A tárca költségvetését tehát egyszerre többfajta nyomás formálja. A kívánatos cél valóban a 40–30–30-as arány, de ez csak perspektívikusan lehetséges. Ami a 2011-es személyi kiadásokat illeti, a személyi jövedelemadó 16%-os kulcsa egy bizonyos létszámú kategóriát nyertessé tesz. Az alacsony jövedelműeket a tárca egyfajta kompenzációval kívánja megkímélni az adókulcs váltása nyomán bekövetkező keresetvesztéstől. Ami az önkéntes tartalékos katonákat illeti, kidolgoztuk juttatásaik tervezett rendszerét. Ez függ – egyebek mellett – a szolgálat időtartamától, a betöltött beosztástól. Egy dologgal vagyunk még adósak: a tárca érintett szervezeteinek ki kell dolgozniuk annak módját, hogy ha a tartalékos katona munkáltatója számára a szolgálatteljesítés bevételkiesést okoz, hogyan kompenzáljuk veszteségeit. A cél a munkaerő jogszabályban rögzített védel-

me, illetve a munkáltató esetleges veszteségeinek kompenzálása.

– Mennyien vannak, és hány szolgálati helyen végzik munkájukat ma a szakterület munkatársai?

– 2011. januárban összesen ötszáznegyvenkilenc tiszt, tiszthelyettes és közalkalmazott dolgozik a hivatalban. Székesfehérváron, az MH Összhaderőnemi Parancsnokság mellett tartunk fenn egy nagyobb létszámú csapatot, amelynek tagjai a parancsnokság, illetve a főnökségek munkáját segítik. Az Aba utcai bázis a tárca illetményszámfejtő, adó-, járulékelszámoló és egyfajta informatikai központja. A harmadik bázison, a HM II. objektumban, a hivatal központi szervei települnek. Utóbbi az objektum átadása, 1978 óta a pénzügyi szervek központja. Összességében 24 szervezetnél működik pénzügyi referatúra. Természetesen minden katonai szervezet mellett ott vannak a pénzügyes kollégák, hol nagyobb, hol pedig kisebb szervezettel.

– Milyen képzettséggel rendelkeznek a Magyar Honvédség mai pályakezdő pénzügyi szakemberei? Van-e kidolgozott karriermodell a szolgálat fiatal munkatársai számára?

– A pénzügyi tisztek alapképzése a Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetemen történik. Folyamatosan jelezzük az erre illetékes szerveknek, hogy milyen létszámgigényünk van, és ezt biztosítják is számunkra. A hallgató gazdaszfékzésben kezdi tanulmányait, bizonyos ponton pedig dönt, hogy logisztikai vagy pénzügyi szakirányon kívánja-e a tanulmányait folytatni. Az érvényes miniszteri rendelkezés alapján hivatalunk a nemzetvédelmi egyetemen folyó képzés vonatkozásában szakirány-referensi feladatokat lát el: szakmailag felügyeljük a képzést, oktatókat, vizsgabiztosokat adunk és részt veszünk a szakmai képzési követelmények meghatározásában. A főiskolai – BSc szintű – végzettséggel rendelkező fiatal tisztek önálló beosztásban kezdik meg munkájukat valamely konkrét katonai szervezetnél. Én szorgalmazom, hogy a pályakezdők lehetőleg missziókban is próbálják ki magukat. Néhány év után kerülhet sor a mesterképzésen való részvételre, többnyire a Corvinus

Egyetemen. A mesterképzésre általában „öreg” főhadnagyokat, „fiatal” századosokat iskolázunk be. Az előmenetelt illetően igazodunk a tárcanómenklatúrájához. Jellemzően az igazgatói beosztások kötődnek ezredesi rendfokozathoz. Az osztályvezető beosztások többnyire alezredek, bár itt már akad kivétel. Az osztályvezető-helyettesek, kiemelt főtisztek őrnagyok. Egy pályakezdő pénzügyi tiszt ma jellemzően századosi beosztásban kezd. Nincs jelentős kiáramlás a szakterületről. Az viszont előfordul, hogy valaki időlegesen elhagyja a hivatalt és valamely más, gazdasági területen dolgozó főosztályon végzi munkáját, miközben tanul néhány évet, azután visszakérül hozzánk. Mellesleg ma egy pénzügyi tiszt, aki a Corvinuson szerez mesterdiplomát, igencsak piacképes polgári életben is. Ezért is fordítunk különös figyelmet szakembereink szervezeti kötődésének erősítésére. Jelenleg pénzügyi tiszthelyettes-képzés nincs. A megfelelő pénzügyi és katonai alapképzettség megléte esetén egy OKJ-s szaktanfolyamra is iskolázunk be azokat, akik pénzügyi tiszthelyettesi beosztást kívánnak betölteni. A katonai felkészítésük Szentendrén történik, a szakirányú pedig a szolgálati helyüknek megfelelő településen.

– Mit és milyen igénybevételt jelent egy ilyen nagy és bonyolult szervezet munkájának napi irányítása a vezérigazgató számára?

– A klasszikus időkben a pénzügyi szakmának voltak „kampányidőszakai” és voltak olyan időszakai is, amikor kisebb volt az állomány terhelése. Az elmúlt 3,5–4 év alapján úgy érzem, hogy ma már szinte csak kampányidőszakokból áll a tevékenységünk. Ez persze nemcsak a védelmi szférára, hanem általában a pénzügyi szakmára igaz, hiszen e szakma művelői mindenütt nagy és számon kérhető felelősséggel teszik a dolgukat. Képletesen szólva nekünk van kb. 27 500 belső ellenőrünk, hiszen ennyi embernek folyósítunk járandóságot, akik havonta ellenőrzik, hogy amit megkaptak, az rendben van-e, vagy nincs. Van további mintegy 12 000 belső ellenőrünk – a minisztériummal, a honvédséggel szerződéses kapcsolatban álló be-

szállítók –, akik szintén figyelik, hogy megkapták-e a szerződéses járandóságait. Munkatársaim, helyettesem, az állomány tagjai maradéktalanul rendelkeznek kellő ismeretekkel és önállósággal ahhoz, hogy számos ügyet önállóan is elintézzenek. Vezető beosztásban levő kollégáim képesek arra, hogy szakterületüket önállóan „vigyék”, de döntési helyzetben szükségképpen tőlem várnak állásfoglalást – és ez így van rendjén. Mindenki arra törekszik, hogy találjon valami-féle egyensúlyt a végzett munka és a család, a regenerálódás, a szakmai önképzés között. Valójában az említettek felül szabadidőm nem nagyon marad. Egy ilyen szintű munkakör ellátása valóban igényli a napi 12–14 óra időráfordítást. Nem azért, mert az ember nélkülözhetetlen, hanem azért, mert igen sokrétű a tevékenység. Nem feltétlenül arról van szó, hogy reggel héttől este hétig itt ülök a munkahelyen, hanem azt jelenti, hogy tárgyalás vagy egyeztetés formájában, esetleg egy kormányülés-felkészítő kerekében, és hadd ne soroljam, hogy milyen egyéb formákban, olyan elfoglaltságom van, ami a feladataim végzésével, illetve a szervezet irányításával függ össze. Az önképzést, a szakirodalom figyelemmel kísérését nem lehet megtagarítani. Kollégáim segítségével folyamatosan kapom a jelzéseket a szakterületet érintő változásokról, amiket tudni kell. Mindebbe bele kell férnie természetesen a katonai sajtó híreinek is.

– Végezetül: melyek az elmúlt 60 esztendő legfontosabb üzenetei a mai szervezet és annak munkatársai, illetve szolgáltatásainak fogyasztói számára?

– Köszönöm a szolgálatban jelenleg is szolgálatot teljesítők erőfeszítését és természetesen az elődök áldozatos tevékenységét, amely az alapját képezhette, képezheti mai működésünknek. Nagyra értékeljük azt a támogatást, amelyet a hivatal szakmai és szolgálati előjáróitól kapunk, azt a segítséget, amelynek birtokában végezhetjük napi támogató, szolgáltató, ugyanakkor komoly felelősséggel járó feladatainkat. Köszönjük a parancsnokok együttműködő támogatását. Ígérjük, hogy az új szervezeti keretben is napi gazdálkodási feladataik támogatása, a megalapozott, szakmai döntéselőkészítés az alapvető célunk. A hivatal és jogelődjéi fennállása 60. évfordulóját ünnepeltük. Ennek kiadványainkban és több más fórumon is hangot adtunk a felkészülés során. Kíváncsi vagyok, hogy ez a dolgozó kollektíva, amelynek tagjai valamilyen hagyományt őriznek saját alakulatuknál, jól érezze magát a pályán. Nem könnyű szakma ez, hiszen felelősséggel jár, folyamatos önképzési kötelezettséget jelent. Azzal jár, hogy esetenként fel kell vállalni nehezen kezelhető konfliktusokat. De hihetetlen szépségei is vannak! Jó látni a szakmában az egymást követő generációk tagjait. Azokat is, akik annak idején elkezdtek és azokat is, akiknek majdan átadjuk feladatainkat, hagyományainkat, értékeinket. A sikerek adják meg a szakma szépségét: amikor érzékeljük, hogy a katona elégedett, a feladatot végrehajtottuk, hogy amire szegődtünk, azt megtettük, hogy kitűnő kollégákkal dolgozhatunk együtt és folyamatos az utánpótlás, stabil a szervezet, hogy 60 évesek lehettünk, lettünk.

– Dandártábornok úr! Köszönöm a tájékoztatást, és eredményes munkát, sikerélményeket kívánok a hivatal munkatársainak a következő 60 esztendőben is.

Dr. Bertalan György nyá. alezredes

Tóth Zsolt:

BUKOWNA (BUKIVNA) HŐSEI ÉS A M. KIR. 49. HONVÉD GYALOGEZRED

Mint oly sok országban, hazánkban is egyre népszerűbbé vált a katonai relikviák, azaz a militáriák gyűjtése. Az „értékes kincsek” megszerzése érdekében a szenvedélyes gyűjtők nemcsak a kereskedőket keresik fel, hanem magukat a csatatereket is, ahol fémkereső eszközök felhasználásával dúlják hadi múltunk terepi nyomait. Tevékenységükkel helyre nem állítható károkat okoznak, ugyanis valószínűleg tudtukon kívül, de a történeti források egy típusát tüntetik el. Annak érdekében, hogy a tudomány és a társadalom számára is hasznos információkat szerezzünk, a hadtörténelmi helyszínek feltárását csakis szakszerűen – a munkafolyamat minden mozzanatát dokumentálva, az egyéni birtoklási vágyat mellőzve – lehet művelni.

A magyar nyelvben hadirégészetnek nevezhető új tudományos irányzat hazai alapját dr. Négyesi Lajos alezredes fektette le nemrég megjelent művében, amelyben ismerteti a témához kapcsolódó fogalmakat, tudományos módszereket, területeket, valamint az eddig elért külföldi és hazai eredményeket¹. A hadtörténelem napjainkra is fennmaradt terepi emlékei közül kiemelt szerepet töltenek be a hadisírok, hiszen ott maga a háború főszereplője, a katoná, az ember nyugszik. Sok esetben ezeket a sírokat a harci eseményeknek és a parancsoknak megfelelően, idő szűkében, rögtönözve alakították ki, amelyek gyakran a településektől távol, napjainkra már ismeretlen helyen rejtőznek. Éppen ezért is jelent roppant nagy kihívást a sírok védelme, ugyanis azokat a pusztítás számos formája fenyegeti, például a talajművelő, mezőgazdasági munkák vagy építkezések, amelyek következtében a sírok gyakran észrevétlenül tűnnek el. Sajnos néha az is előfordul, hogy a „militária-kincsvadász” még a sírrablástól sem riad vissza, ezzel megsemmisítve a történeti forrásokat. A leggyakrabban mégis az átemetések során vesznek el örökre a kutatók számára oly fontos nyomok. Amennyiben egy hadisír pontos helyét sikerül beazonosítani, a kutatók felméri annak állapotát és a fontosabb környezeti tényezőket. Abban az esetben, ha egy hadisír veszélyeztetett állapotban van, az ott nyugvó katoná maradványait átemetik a helyi köztemetőbe. A legtöbb esetben az illetékesek temetkezési szolgáltatóhoz fordulnak, akik sírásókkal végeztetik el az exhumálást. Ilyenkor a munkások – minden dokumentálás nélkül – felszedik a csontokat, és a kijelölt helyen újratemetik azokat. A hadisírok feltárásának magyarországi gyakorlatáról és az ide vonatkozó jogszabályokról egy korábbi cikkünkben részletesen írtunk².

Felmerülhet a kérdés: mégis mi a baj ezzel a törvénnyel³ is megfelelő módszerrel? Elég lehet egyetlen példát felhozni a hadisírkutatás szakirodalmából⁴, hogy lássuk a szakszerű feltárás

A BUKIVNAI TÖMEGSÍR FELTÁRÁS KÖZBEN (DR. IGOR KOCHKIN FÉNYKÉPE)

szükségyszerűségét. A hadirégészet egyik tanulságos külföldi precedense egy 2003-ban megtalált első világháborús német katoná sírjának a feltárása. Az elesettet egyenruhában temették el. A zubbonya koronás porosz gombjai már önmagukban sokat elárultak, de a hadirégészek felfedezték, hogy azok kétsoros oszlopban helyezkednek el a maradványokon. Ezzel megállapították, hogy a köpeny 1910 M típusú volt. A hadseregben a brandenburgi egysoros köpeny volt az általános, a kétsoros svéd típust csak a gárdaezredekben alkalmazták. Ez a megállapítás is hozzájárult a szakszerű feltárás eredményéhez: csaknem egy évszázad elteltével sikerült azonosítani az elesett katonát, Jakob Hones személyében. A felhozott esetből is láthatjuk, hogy a hazai bevett szokással ellentétben, az amerikai és a nyugat-európai példáknak megfelelően, a hadisírok régészeti módszerekkel való feltárására lenne szükség. Ezáltal megadhatjuk annak a lehetőségét, hogy többet tudjunk meg a katoná halálának körülményeiről, szolgálati sorsáról, nemzeti hovatartozásáról, vagy a legfontosabbról, a személyazonosságáról.

A felsoroltak csupán részinformációk, mégis rendkívül fontosak lehetnek egy család, egy hozzátartozó számára, és akár az ismert hadtörténelem képét is formálhatják. A történelem képes megelevenedni, amikor kézzel fogható örökségei kerülnek a kezünk ügyébe. Ebben a szellemben a hadisírok szakszerű feltárásával közel kerülhetünk egy katoná egyéni sorához, miközben megismerhetjük a hadtörténe-

lem egy apró töredékét is, amelyet beilleszthetünk az addig ismert események sorai közé. Egy hadisír feltárása során tapasztalt jelenségek, a csontok antropológiai, valamint az előkerült tárgyak szakértői vizsgálata által nyert információkból kiindulva kezdetjük meg a levéltári-könyvészeti kutatást az elesettre, a katonai alakulataira és a hadtörténelmi eseményekre vonatkozóan, hogy azokat térben és időben is képesek legyünk összekapcsolni. A továbbiakban a leírt módszernek megfelelően ismertetem a közelmúlt egyik legeredményesebb, Ukrajnában lezajlott magyar hadisír-feltárását.

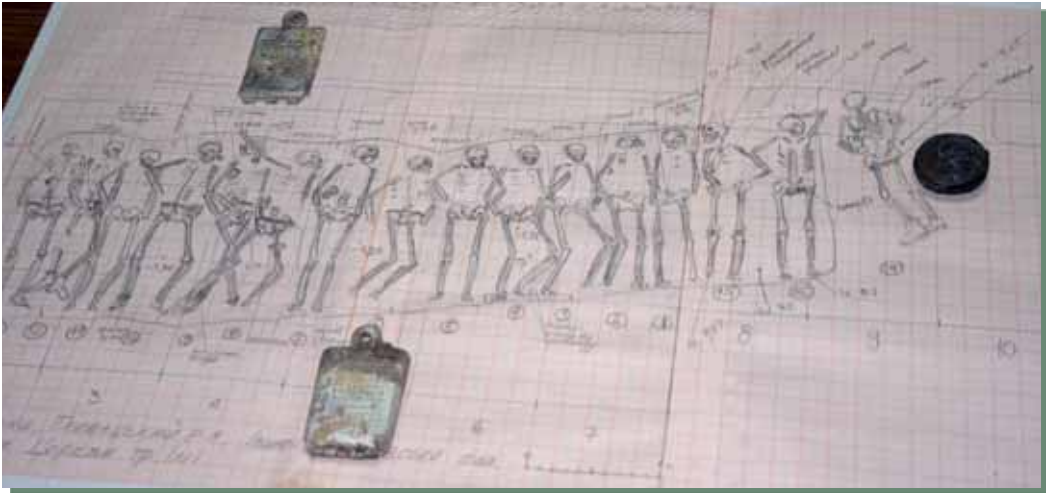
Hatvanhat év telt el azóta, hogy a második világháború idején magyar és szovjet katonák csaptak össze a mai Ukrajna területén fekvő Bukowna (ma Bukivna) nevű faluban. A település idősebb lakosainak visszaemlékezései szerint a harcokban elesett magyar katonákat a templom mellett helyezték végső nyugalomra. Az elbeszélések igaznak bizonyultak, amikor 2008 szeptemberében, a második világháborúban leégett templom kertjében, kápolnaépítés során emberi csontok kerültek elő a talajból. A katonasírokról elsőként a „Lvivszka Gazeta” című leMBERGI lapban közöltek információkat 2008. szeptember 22-én. Azóta a magyar és az ukrán sajtó több lapja⁵ és tévéműsora⁶ is foglalkozott a témával. A faluban eltemetett magyar katonák felől érdeklődők az internetes keresőszolgálatokon⁷ át juthattak adatokhoz, majd a Honvédelmi Minisztérium Hadtörténeti Intézet és Múzeum (a továbbiakban: HM HIM) tette közzé

az ott elesettek névsorát⁸. A Dnyeszter jobb partján fekvő, nyugat-ukrajnai Ivano-Frankivszk megye Tlumacsi járásában található Bukivna nevű település lakói Ribcsin Roman Volodimirovics helytörténészt értesítették elsőként az eseményekről, aki összegyűjtötte a falubéliek elbeszéléseit. A visszaemlékezések elemzését követően az építkezést leállították, majd értesítették az Ivano-Frankivszki Vaszilij Stefanik Nemzeti Egyetem szakértőit. A régészek dr. Igor Kochkin vezetésével 2008. október 13-án kezdték meg a helyszíni kutatást. A magyar hadisírgondozó szervezet területileg illetékes munkacsoportjának tagjai éppen kiküldetésben jártak Kárpátalján, amikor értesültek a bukivnai hírekről. Dr. Bíró Andor főtanácsos felvette a kapcsolatot az ásátás vezetőjével, és a helyszínre utazott. Ezt követően – a magyar–ukrán kormányközi hadisírgondozó megállapodásnak megfelelően⁹ – az ukrán fél hivatalosan értesítette az illetékes magyar szervezetet. Így kapcsolódott be a HM HIM szakértő munkacsoportja is a kutatásba, amely, dr. Holló József altábornagy vezetésével, több alkalommal tartott szemlét az ásátások helyszínén.

Az archeológiai vizsgálatok első napján bebizonyosodtak a visszaemlékezésekben elhangzottak, miszerint „egy hatalmas sírgödörbe magyar katonákat temettek el a templomkertben¹⁰”. A régészek kutatóárkok ásásával azonosították be a sír pontos helyét, majd szaksze-

arra engednek következtetni, hogy valószínűleg az ellenséges csapatok közelsége miatt, a baltársak sietve végezték el a temetést. Erre utalhat az is, hogy a feltehetően utoljára elhantolt áldozat – a többiek 1,1 méter mélységű elhelyezkedésével szemben – mindössze 45 cm mélyen volt elásva. Ebben az esetben azonban valószínűbb, hogy ezt az áldozatot a feldúlt helybéliek temették utólag a tömegsír mellé, ugyanis a katonát arccal a föld felé hantolták el. A sietség ellenére a csontvázak helyzete arra enged következtetni, hogy a temetést egyházi szertartás is kísérhette, ugyanis az egykori Szent Miklós nevét viselő templom gyülekezeti szertartásának megfelelően, lábukat kelet felé fordítva fektették a sírba a halottakat. A régészek számos tárgyi

szerezés tárgyai közül találtak tölténytárat, benne lőszerekkel, kéziránátot „Vécsey 36” felirattal, katonai étkészletet, bőgrét, gázálarc maradványait, huzalt, valamint két azonosítási jegy-tokot HUNGARIA felirattal. Mindez azt mutatja, hogy az 1936-os szabályzatnak megfelelő¹¹, a magyar királyi gyalogezred katonái számára előírt nyári menetöltözet időálló darabjai kerültek a felszínre. Az előkerült személyes tárgyak is magyar katonákra utalnak, ugyanis a mindennapi használati tárgyak (bicska, fésű, ceruza, fogkefe, borotva, kulcs) mellett találtak egy pénztárcát is, benne 5 pengővel és 15 fillérrel. A tárgyi leletek közül jó állapotban maradt meg egy fém-tubus és egy üvegcsé műanyagseppentővel, amelyben valószínűleg orvosságot tároltak. Je-

A TÖMEGSÍRRÓL KÉSZÜLT RAJZ LELETEKKEL (DR. BÍRÓ ANDOR FÉNYKÉPE)

lentősséggel bír egy előkerült arany karikagyűrű, valamint az egyik áldozat fém fogsora is.

Az azonosítás szempontjából a feltárt tömegsír legértékesebb tárgyi lelete a két azonosítási jegytok, amelyet a katonanyelv „dögcédulának”, „halott- vagy haláljegynek”, illetve „halál-cédulának” nevezett.

De mi is az a „dögcédula”, és milyen információkat hordoz? A második világháború idején a magyar honvédeket HUNGARIA feliratú, alumínium anyagú 1936 M. és 1939 M. azonosítási jegytokkal látták el, amelyet a katoná egy 100 cm-es vörösrézhuZal-bélésű gyapjúzsinnorra fűzve hordott a nyakában. A „haláljegyet” tartó tokokra egy 10×10-es felosztású táblázatot véstek, amelyekre a viselője azonossági számát lyukasztották. A tízjegyű azonossági számkombináció első négy jegye az anyakönyvi kerület száma, azt követte a születési év utolsó két számjegye, majd azt az utolsó négy, a születési anyakönyvi bejegyzés folyószáma. Az egyik Bukivnán előkerült jegytok számsorának feltérő-sével sikerült beazonosítani Beinschróth József tartalékos honvéd személyét. A jegytok belsejében tárolták a kevésbé időálló betétlapot és sebesülési jegyet. A betétlapon tüntették fel az illető személyes adatait, bevonulási helyét és a csapattestét. Az azonosítási jegytok adatai alapján tehát pontosan megállapíthatjuk az elesett katoná személyét. Gyakran előfordult azonban, hogy a jegytokokat ki sem lyukasztották, illetve a betétlapokat ki sem töltötték, abban bízva, hogy úgysen lesz rájuk szükség. Ennek ékes bizonyítéka, hogy a Bukivnán előkerült másik „dögcédula” alumínium burkolata nem volt átlukasztva, így viselője azonossági számát nem lehe-

BEINSCHRÓTH JÓZSEF HONVÉD AZONOSÍTÁSI JEGYTOKJA. ÁZ EGYIK FELE A TÖMEGSÍRBÓL, A MÁSIK, AMELYET 1944-BEN A VESZTESÉGI IRATOKHOZ CSATOLTAK, A HM HIM KÖZPONTI IRATTÁRJÁBÓL KERÜLT ELŐ (DR. IGOR KOCHKIN ÉS TÓTH ZSOLT FÉNYKÉPE)

rően, minden kegyeleti normát betartva, november 3-a és 7-e között végezték el a feltárását. A szakszerű sírfeltárásnak köszönhetően már az emberi maradványok elhelyezkedéséből is következtetéseket lehetett levonni. A szabályosan kiásott sírból újabb és újabb – összesen tizenhat – egymás mellett fekvő, ép csontváz került elő. A hősi áldozatok egy körülbelül 9 méter hosszú, 2 méter széles, 0,45–1,10 méter mély észak-dél irányú tömegsírban feküdtek¹¹. Az elesettek testhelyzete, a karok és a lábak elhelyezkedése

leletet találtak az emberi maradványok mellett. Rendkívül fontos, hogy a sírásókkal szemben az archeológusok a tárgyak előkerülésének pontos helyét is dokumentálják, ezzel többek között azt megállapítva, hogy melyik lelet melyik katonához tartozott¹². Bukivna áldozatai a Magyar Királyi Honvédség egyenruháját viselték, amikor eltemették őket. A ruházatukból szövetfoszlányok, az alsó ruházat műanyag gombjai, a felső ruházat Szent Koronát ábrázoló alumíniumgombjai, szíjak, csatok, bakancsok maradtak fenn. A fel-

tett leolvasni. A jegytok azonban egészben került elő, belsejében a papírra vetett információkkal. Amennyiben ezt a sírt nem szakszerű módszerekkel tájrák fel, úgy a „haláljegyen” rejlő adat örökre elvesz, de a jegytokot Magyarországra szállítva, Prím József restaurátor vezetésével, a HM HIM és a Szépművészeti Múzeum szakemberei laboratóriumi körülmények között felnyitották és megtalálták benne a betétlapot. Az összehajtogatott papírdarab évtizedeket töltött a föld mélyén, így szakavatatlan kézben azonnal szertefoszlott volna. A restaurátorok azonban óvatosan jártak el, amikor az ultrahangos mosóban először szétválasztották, majd a néhány milliméteres darabkákat újra összeillesztették. A rendkívüli türelmet igénylő különleges eljárás segítségével sikerült kiolvasni a katona születési évét: 1922. A veszteségi nyilvántartás szerint a Bukownán elesettek között szerencsére csupán egy személy, Csule János honvéd született ebben az évben, így a második katona személyét is sikerült megállapítani.

De honnan tudhatjuk, hogy kik estek el a tárgyalt településen? Mik azok a veszteségi nyilvántartások? A bukivnai áldozatok személyi adatait ismerhetjük, ugyanis az elesett katonák

méltó módon történő temetésére és nyilvántartására vonatkozó előírásokat törvény rögzítette¹⁴. A jogszabály gyakorlati megvalósulása a tábori lelkészek feladata volt, majd 1942-től a kivonuló alakulatoknál hadisír-nyilvántartó tiszteket jelöltek ki, egészen zászlóaljszintig¹⁵. Feladatuk volt a hősi halottak felkutatása, összegyűjtése, a hadisírok megjelölése, temetővázlatok, temetőkataszterek készítése. A veszteségi iratokat a HM 22. veszteségi osztály részére küldték meg, ahol az 1941 júniusa és 1944 augusztusa között beérkező jelentéseket feldolgozták. (A veszteségnyilvántartás rendszeréről egy korábbi cikkünkben részletesebben szölvnk¹⁶.) Az említett dokumentumokat napjainkban őrző HM HIM Hadtörténelmi Levéltár és Irattár nyilvántartásai szerint a két beazonosított katona 1944. április közepén esett el Bukownán, és mindketten a 49. gyalogezred I. zászlóaljánál teljesítettek szolgálatot. Továbbá tudhatjuk, hogy április 18-án feltehetően egyszerre temették el őket egyházi szertartás közepette Bukownán az úgynevezett „új magyar katolikus”, vagy más néven az „új magyar hősi temetőben” (röviden „hősi temetőben”). A meglévő adatok (a halál és a temetés helye, valamint időpontja, az alakulat neve) támpontként

szolgálnak a további kutatáshoz. A legfőbb kérdés az, hogy a két beazonosított áldozat mellett kik nyugodhattak még a tömegsírban.

A veszteségi adatbázisok kimutatásai szerint a második világháborúban összesen 56 magyar katona veszítette életét Bukivnán, azonban a tömegsírból csak 16 csontváz került elő. Szerencsére a személyi veszteségi adatokból sok minden kimutatható. Két irányból törekedhetünk a katonamaradványok személyazonosságának meghatározására. Egyrészt próbálkozhatunk a meglévő adatok alapján agnoszkálni, másrészt leszűkíthetjük a kört logikai kizárással. Az utóbbi módszerrel kezdve, húsz honvéd a korábbi, vagy a későbbi harcok során esett el Bukivnán, és mivel a tömegsírban minden valószínűség szerint egy ütközet áldozatai nyugszanak, így őket kizárhatjuk. (A továbbiakban csak az 1944. április közepén lezajlott harcok áldozatairól szölvnk, és mivel 1944-ben április 9-ére esett húsvét vasárnapja¹⁷, így a félreértés elkerülése érdekében, „bukownai húsvéti harcokként” hivatkozunk az eseményekre.) A HM HIM részét képző Központi Irattárban található veszteségi okmánygyűjtők tartalmából és a Hadtörténelmi Levéltárban található dokumentumokból tudjuk, hogy a „hús-

véti harcokban” elesett harminchat személy közül tizenötöt nem a tárgyalt településen temettek el. Ebben az esetben már csak huszonegy honvéd neve jöhet szóba a tömegsírban nyugvók közül. Amennyiben nincs megfelelő sírmellék-lelet, a konkrét beazonosítás módszere nem egyszerű, főleg, ha az egyes veszteségi dokumentumok egymásnak is ellentmondanak, hiszen a körülmények miatt gyakran pontatlanul töltötték ki a veszteségi jelentéseket. Ennek ellenére, a meglévő adatokat egymással összehasonlítva, így is kikövetkeztethető több sírban nyugvó személye. Például, tudjuk, hogy a már beazonosított Beinschróth Józsefet és Tichi Mihályt ugyanaz a temetés napja, amely 1944. április 18-án volt. jelenlétében és ugyanazon a napon. Ebből adódóan a két katona minden valószínűség szerint egy sírgödörbe lett eltemetve. Egyes áldozatok esetében ismerjük a Magyar Királyi Honvédség által elhelyezett sírjel számát is. 1942-ben rendelet által egységesítették a hősi sírok megjelölését, amely által minden sírkeresztre fel kellett szerelni egy-egy, a rendelettel egy időben kibocsátott egységes magyar sírjelet¹⁸. Az alumíniumból sajtolt 75×110 mm méretű, 1 mm vastag, dombornyomású, HUNGARIA feliratú címe-

res sírjel mindegyike saját sorszámmal rendelkezett, amelyet a temetőkataszter-lapon kellett feltüntetni. A katonás rend alapján feltételezhetjük, hogy a sírjeleket számuk szerinti sorrendben helyezték el a sírhantón. Amennyiben ismerjük a már agnoszkált katona sírjelszámát, így Beinschróth honvédét (20224) és a levéltári forrás alapján azonosított Novák Mátyás honvédét (20220), akkor megállapíthatjuk, hogy a kető közötti számmal bíró Kociszki Pál honvédet (20222) is velük hantolták el. Minél több katona személyét sikerül megállapítani, annál könnyebben találunk közös nevezőt az eltemetettek között. Ebben az esetben ilyen közös pont lehet a temetés napja, amely 1944. április 18-án volt. Amennyiben elfogadjuk ezt a dátumot a közös sírba tétel időpontjának, úgy kizárhatjuk a listánkon szereplő más napokon elhantolt két katona nevét. A leírt módszerek alkalmazásával a bukivnai tömegsírban nyugvók közül tizenhárom katona személyét sikerült megállapítani, továbbá hat honvédről feltételezhetjük, hogy közülük hárman még ott lettek elhantolva. Az új kutatási eredmények fényében módosítjuk egy korábbi írásunkban megjelent állításokat¹⁹.

A névsorhoz tartozó adatokból megtudhat-

juk, hogy a tömegsírban nyugvók a 18. könynyű hadosztály részét képző 49. gyalogezred I. és II. zászlóaljához – főként az ikerezedétől, a 19/I. zászlóaljtól – átvezényelt katonákként áldozták életüket. Rendfokozatuk szerint a tizedes és a honvédek heves harci esemény közben estek el. Legalábbis erről tanúskodnak a nyilvántartás adatai, miszerint haláluk oka a legtöbbjük esetében az ellenség által leadott lövés volt. A legfiatalabb katona 20, a legidősebb 35 éves, az ott nyugvók átlagéletkora mindössze 28 év volt. Az áldozatok személyazonosságának, de legalább a katonai alakulatuk vagy haláluk időpontjának meghatározását követően kezdhetünk hozzá azon információk összegyűjtéséhez, amelyekkel a hadisír-leleteket elhelyezhetjük a hadtörténelemben. Mivel a Bukownán eltemetett magyar katonák döntő többsége ugyanannál az alakulatnál szolgált, ezért célszerű annak történetét és a hozzá kapcsolódó harci eseményeket górcső alá venni.

A Bukownán elesett katonák mögött legalább egyéves szolgálat állt már, amikor elérték Stanislau (ma: Ivano-Frankivszk) térségét. Alakulatuk története a doni katasztrófát követően, 1943. március 23-án vette kezdetét, amikor nagybaconi Nagy Vilmos honvédelmi mi-

A bukivnai tömegsírból előkerült hősi halottak lehetséges névsora												
	Név	Rendfok.	Születési idő	Anyja neve	Születés helye	Halál ideje	Csapattest		Állománytest	Halál oka	Forrás	
1	Beinschróth József	tart.honv.	5/28/1910	Lehocki Magdolna	Gyoma	4/15/1944	49/I. zlj. ár k. szd.		19/II. pótzlj.	fejlövés	Béke poraikra (Bús János–Szabó Péter: Béke Poraikra. Varietas '93, HM HIM, 1999) , HM HIM veszteségi adatbázis, HM HIM Központi Irattár: névszerinti veszteségi okmánygyűjtő, HM HIM Hadtörténelmi Levéltár: 625650/22 v. 1944	
2	Beregi Károly	tart.honv.	3/17/1913	Kolozsi Zsuzsanna	Mezőberény	4/8/1944	49/I.zlj.		19/I.zlj.	szívlövés	Béke poraikra, HM HIM veszteségi adatbázis, HM HIM Hadtörténelmi Levéltár: 623654/22 v. 1944	
3	Csabai György	tart.honv.	6/19/1912	Szpipják Judit	Békéscsaba	4/10/1944	49/I.zlj.		19/I.zlj.	szívlövés	Béke poraikra, HM HIM veszteségi adatbázis, HM HIM Hadtörténelmi Levéltár: 623654/22 v. 1944	
4	Csule János	honv.	9/3/1922	Kingye Krisztina	Kecskés	4/12/1944	49/I.zlj.		26/II.zlj.	tüdőlvés	Béke poraikra, HM HIM veszteségi adatbázis, HM HIM Hadtörténelmi Levéltár: 623654/22 v. 1944	
5	Dóczy János	honv.	9/29/1919	Veress Julianna	Gyula	1944.04.15, vagy 1944.04.11 05h00m	49/I. zlj.			égés	Béke poraikra, HM HIM Központi Irattár: névszerinti veszteségi okmánygyűjtő, HM HIM Hadtörténelmi Levéltár: 626245/22 v. 1944	
6	Dohun János	pótt. honv.	5/4/1917	Hohle Mária	Karcag	1944.04.15, vagy 1944.04.12.	49. gy.e.		19/I. zlj.	fejlövés	Béke poraikra, HM HIM Központi Irattár: névszerinti veszteségi okmánygyűjtő, HM HIM Hadtörténelmi Levéltár: 623654/22 v. 1944	
7	Juhász József	honv.	4/8/1910	Cinano Zsuzsanna	Doboz	4/12/1944	49/I.zlj.		19/I.zlj.	fejlövés	Béke poraikra, HM HIM veszteségi adatbázis, HM HIM Hadtörténelmi Levéltár: 623654/22 v. 1944	
8	Kociszki Pál	honv.	1913.?.?	Gombos Terézia	Medgyesegyháza	4/15/1944	49. gy.e.		49/I.zlj. 1.szd.	láb és kar amp. - elv érzés	Béke poraikra, HM HIM veszteségi adatbázis, HM HIM Központi Irattár: névszerinti veszteségi okmánygyűjtő, HM HIM Hadtörténelmi Levéltár: 623654/22 v. 1944	
9	Komlódi Mátyás	tart.honv.	5/18/1908	Komlódi Zsuzsanna	Szeghalom	4/13/1944	49.gy.e.		19/I.zlj.	meghalt szívszélütéstől	HM HIM veszteségi adatbázis	
10	Mokos Mihály	tizedes	9/5/1921	Kergyik Dorottya	Békéscsaba	1944.04.08, vagy 1944.04.12	49/I.zlj.		19/I.zlj.	ellenséges akna általi fejr oncsolás	Béke poraikra, HM HIM veszteségi adatbázis, HM HIM Hadtörténelmi Levéltár: 623654/22 v. 1944	
11	Molnár Lajos	honv.	12/4/1923	Dömötör Mária	Bábonymegyer	4/10/1944	47/II. zlj.			fejlövés	Béke poraikra	
12	Nótáros Sándor	honv.	1/4/1913	Kocsis Julianna	Gyula	4/9/1944	49/I. zlj.			lövés	Béke poraikra	
13	Novák Mátyás	honv.	8/31/1912	Siker Zsófia	Békéscsaba	4/12/1944	49/I.zlj.		19/I.zlj.	fejlövés, vagy haslövés	Béke poraikra, HM HIM veszteségi adatbázis, HM HIM Hadtörténelmi Levéltár: 625650/22 v. 1944; 623654/22 v. 1944	
14	Ollár Tivadar	honv.	7/30/1919	Barbás Flóra	Péterháza	4/9/1944	49/I. zlj.			lövés	Béke poraikra	
15	Szpluvák Imre	honv.	10/22/1915	Adamcsák Anna	Battonya	1944.04.11 10 óra	49/I. zlj.		19/III.zlj.	szívlövés	Béke poraikra, HM HIM veszteségi adatbázis, HM HIM Központi Irattár: névszerinti veszteségi okmánygyűjtő	
16	Tichi Mihály	tart.honv.	3/25/1912	Hoffmann Katalin	Mezőberény	1944.04.15, vagy 1944.04.12. 11h20m	49. gy.e.		19/I.zlj.	fejlövés	Béke poraikra, HM HIM veszteségi adatbázis, HM HIM Központi Irattár: névszerinti veszteségi okmánygyűjtő, HM HIM Hadtörténelmi Levéltár: 625650/22 v. 1944, 625786/22 v. 1944	
17	Valthir Antal	tart.honv.	5/20/1919	Valthir Magda	Elek	4/8/1944	49/I.zlj.		19/I.zlj.	haslövés	Béke poraikra, HM HIM veszteségi adatbázis, HM HIM Hadtörténelmi Levéltár: 623654/22 v. 1944	
18	Vereb János	honv.	2/2/1912	Tóth Mária	Békésszentandrás	4/15/1944	49/II. zlj.			fej- és mell-lövés	Béke poraikra, HM HIM Központi Irattár: névszerinti veszteségi okmánygyűjtő	
19	Zustyik András	tart.honv.	10/16/1912	Gálik Judit	Békéscsaba	4/13/1944	49.gy.e.		19/I.zlj.	jobb mell-lövés és légnyomás	HM HIM veszteségi adatbázis	
A kiemelték bizonyítottan az előkerült tömegsírban nyugodtak.												

Az elsőként beazonosított hősi áldozat, Beinschröth József fényképe és a halála előtti napokban hazaküldött üdvözlőlapja (Gál József képei)

niszter két új megszálló hadosztály frontra való kiszállítását jelentette be: „A közeljövőben a 2. hds. alakulatai hazatérnek. A jelenleg megszálló szolgálatot teljesítő két magyar hadosztálynyi erők megerősítésére két új magyar hadosztály fog kimenni Oroszországba. Mindkét hadosztálynak április 10-től kezdve vasúti szállítással kell lenniük. Ezen két hadosztály nem szolgálhat másra, csak megszállásra²⁰...” Ezzel a feladattal a 18. és a 25. könnyű hadosztályokat bízták meg. Az alakulatok feltöltését követően, a frontra indulás előtt, az ezredparancsnokok buzdító beszédet intéztek a legénységhez. Az egyik újonnan felállított gyalogezred parancsnoka, miután kezét fogott minden tisztjével és tiszthelyeteseivel, így szólt hozzájuk: „Ezzel a parolával ígéretet teszték arra, hogy kötelességeket teljesítitek, mert a magyar ember kézfogása több a becsületszónál²¹” Áprilisban az asszonyok és a

leányok szeretetsomagjaikkal búcsúztatták ünnepeélyesen a Békéscsabáról elvonuló katonákat. A kiképzésekkel meg-megszakított vonatút május 5–15-e között ért véget, amikor a hadosztályok megérkeztek a VII. hadtestparancsnokság alárendeltségébe²². Így a Dontól visszavonult VII. hadtestparancsnokság, amely a Nyugati Megszálló Csoport Parancsnokság helyét vette át, immár a 18., 25., 121. (1943 júniusától 21. könnyű hadosztály) és 124. (1943 júniusától 23. könnyű hadosztály) könnyű hadosztályokat, illetve a 2. repülődandárt fogta össze²³. Az 1942. február 12-e után szervezett könnyű hadosztályok 2 gyalogezredből, 1 fogatolt tábori tüzérezredből és a hadosztály közvetlen alakulataiból, létszámukat tekintve körülbelül 7000-8000 főből épültek fel. Hasonló harcértékkel bírtak, mint a korábbi gyalogdandárok, de a könnyű hadosztályok rendelkeztek még 1-1 kerékpáros és hu-

szárszakasszal, illetve 1 kísérő könnyű tábori ágyúúteggel²⁴. Ennek megfelelően, a békéscsabai kiállítású 18. könnyű hadosztály alakulatai a következők voltak: 19. gyalogezred (19/I., 19/II., 19/III. zászlóaljak), ikerezrede a 49. gyalogezred (49/I., 33/I., 49/II., 49/III. zászlóaljak), 18. lovas század, 18/I. tüzérosztály, 18. gépvontatású löveg és gépágyús század, 18. híradószázad. A 18. könnyű hadosztály parancsnoka vitéz Vasváry József vezérőrnagy, a 49. gyalogezred ezredparancsnoka Horváth Károly c. ezredes, a 49/I. zászlóalj parancsnoka Háromszéky Sándor őrnagy, a 49/II. zászlóalj parancsnoka Mázló Ferenc őrnagy volt²⁵. A 18. könnyű hadosztály csapatai Narodicsi, Lipniki, Vaszkovicsi, Szerevo területét szállták meg²⁶. Ezen belül a 49. gyalogezred Ovrucs és Malin, majd Kalinkovicsi területén a német utánpótlás vonalait biztosítva helyezkedett el. A megszálló feladatok teljesítése közben a zászlóaljokban kialakított „bandavadász-századok” főként a helyi partizán csapatok ellen harcoltak.

Az 1943. év végére a Vörös Hadsereg sora szabadította fel a Nagynémet Birodalom és a szövetségeseik által megszállt területeket. A szovjet vezérkar által kidolgozott átfogó hadműveleti tervek szerint, amelyek egyik legfőbb célkitűzése Ukrajna és a Krím felszabadítása volt, a hadsereg december 24-én indította meg a támadást. 1944 januárjában és februárjában a szovjet csapatok Sarny, Rovno és Luck irányába való előretörése következtében a 18. könnyű hadosztály katonái is harcokba keveredtek²⁷. Február végére a többszörös túlerőben lévő szovjet katonák már a Dnyeper nyugati partján az ukrainai síkságon indította meg újabb offenzíváját a német Közép és Dél Hadseregcsoporthoz és szövetséges alakulatai ellen²⁸. 1944. március 2-án Vatulyin vezérezredes halála miatt G. K. Zsukov marsall vette át az 1. Ukrán Front irányítását, aki a német felderítés sikeres megtévesztése után erőteljes támadást indított Csernovci irányába. A

szovjet harcokcsapatok március 24-én érték el a Dnyeszter folyót, amelyen haladéktalanul át is keltek és még ebben a hónapban elfoglalták Proszkurovot, Kolomyja (Kolomea) és Csernovci repülőterét. A 18. könnyű hadosztályt, így a 49. gyalogezredet is 1944 márciusában a Dnyesztertől nyugatra, Halics és Stanislaw területére vezényelték át, ahol a magyar királyi 1. honvéd hadsereg (a továbbiakban: 1. hadsereg) kötelékébe került. Ezt a haderőt a politikai vezetők a háború végéig szándékoztak tartálkolni, az esetleges Magyarország²⁹ elleni támadások kivédése érdekében, azonban a Margaréta-hadművelet 1944. március 19-i kivitelezése után, a német vezérkar követelésére, a Magyar Királyságnak támadó hadműveletet kellett indítania Galíciában. Tehát, a 49/I. zászlóalj is „...az első Dálnoki Miklós Béla vezérezredes hadseregének rendeltetett alá. Ezen hadsereg 220 000-es állománnyal 1944. áprilisában lett a Szovjet arcvonalra³⁰ rendelve...”, írja a 7. gyalogezred parancsnoka. Magyarország megszállása miatt többek között a 18. könnyű hadosztály tüzérségi megerősítése is elmaradt, így a Dnyeszter 110 km-es vonalának védelmére utasított, gyenge harcerőt képviselő magyar alakulatok eleve teljesíthetetlen feladat előtt álltak³¹.

Mindeközben március 29-én a szovjet 1. harcokcsizó hadsereg 8. gépesített dandárja Gyomin altábornagy vezetésével megkezdte a Dnyeszter irányába előretörő „proszkurovi-csernovci” hadműveletet. A folyót Uszticskó és Potocsise falvaknál érték el, amin haladéktalanul át is keltek, majd elfoglalták a stratégiailag fontos Kolomyját és Gorodenkót. A 19. gépesített gárdadandár Lipatenko ezredes irányításával és a 21. gépesített gárdadandár Jakovlev ezredes parancsnoksága alatt elfoglalta Tlumacsot, és Stanislaw térségébe nyomult előre. Az 1. hadsereg kötelékébe vezényelt 18. könnyű hadosztály április 8-án Püchler német altábornagy alárendeltségébe lépett³². Ekkor a német és a magyar csapatok átcsoportosították erőiket, és Nizniov, Sokyrchyn és Petriv vonalán megszervezték az ellenállást. „A 41. és a 49. zászlóaljas csoportja a Dnyeszter D-i partján elérte Bukivnát, majd Stanislawtól ÉK-re védelembe került³⁴” A 49/I. zászlóalj katonái ezekben a napokban írhatták hűsvéti jókívánságaikat szeretteik részére „a messze távolból³⁵”. Közülük sokan nem sejtették, hogy életük utolsó állomásához érkeztek. A frontvonal még április 8-án elérte a települést, legalábbis erre utalnak a veszteségi dátumok. A visszaemlékezések szerint a magyar és a szovjet katonák a bukownai harcok során heves kizűtusát vívtak³⁶. A Magyar Királyi Honvédség harctéri jelentései arról tudósítanak, hogy a két zászlóalj április 11-én „este óta kemény harcokat vívott ellentámadó elg. (ellenség – T. Zs.) részekkel. Az elg. ellentámadását megküsiűsította. Tád-át (támadását – T. Zs.) a makacs elg. ellenállás dacára folytatja.³⁷” A védekező német és magyar csapatokat a Luftwaffe légi támogatása segítette. A bombázások során a térségben több falu teljesen leégett, így Nizniov, Sokyrchyn, Petriv és Bukowna is. Az utóbbi falu 429 háza semmisűlt meg, alig néhány épület maradt épen³⁸. Ekkor vált a tűz martalékává Bukowna XVIII. századi fatemploma is.

Április 11-től a szovjet 44. harcokcsidandár is részt vett a bukownai harcokban, majd 14-ére elfoglalta a településtől északra fekvő falva-

kat³⁹. Az egyhetes intenzív harcokat követően, a szovjet áttörés április 15-én következhetett be, ugyanis a „bukownai hűsvéti harcokban” ezen a napon szenvedett el utoljára nagyszámú veszteségeket a 49/I. zászlóalj. A Dél Hadseregcsoporthoz alárendelt egykori megszálló VII. hadtest csapatai Stanislaw térségébe szorultak vissza. Ekkorra a Vörös Hadsereg sikeresen visszafoglalta területeit egészen Románia határáig, elvágta egymástól a Dél Hadseregcsoporthoz (április 5-től Észak-Ukrajna Hadseregcsoporthoz) és az A Hadseregcsoporthoz (április 5-től Dél-Ukrajna Hadseregcsoporthoz) kötelékeit, ám a beköszöntő tavasz napok alatt sártengerre változtatta az utakat. A Magyar Királyi Honvédség időjárás-jelentései szerint áprilisban megindult az olvadás, az utak feláztak és járhatatlanná váltak³⁹. A megnyúlt szovjet utánpótlási vonalak ellátása kockázatosná vált, ezért a vezérkar utasítására Zsukov marsall április 17-én leállította a támadást, majd

csűbeszede (és koszorúzása), végűl a katonák díszmenete. A bukivnai tömegsírban nyugvókat Mikó Imre, a 47. gyalogezred római katolikus tábori lelkésze tanúk jelenlétében (Winter Ede zászlós, Belovics István ővezető, Ambrus Mátyás honvéd) gyászmisével búcsúztatta⁴³. Feltételezhetjük, hogy azokat a honvédeket hantolták el itt, akiknek a holttestét a harci körűlmények miatt kénytelenek voltak hátrahagyni, és csak a telepűlés visszafoglalásakor adódott lehetőség a temetésűkre. Erre enged következtetni az, hogy egyes katonák, akik ugyanebben az ütközetben estek el, még a „kemény harcok” idején a frontvonal mögűtti Miłowanie (április 14-én Lőcsei László evangélikus tábori lelkész búcsúztatásával) és Roszniow (április 16-án Dévényi Ferenc római katolikus és Lőcsei László evangélikus tábori lelkész gyászmiséje mellett) nevű telepűléseken lettek eltemetve⁴⁴. Velűk együtt a „bukownai hűsvéti harcokban” harminchat hon-

A RESTAURÁTOROK ÖSSZEILLESZTIK AZ ELŐKERÜLT AZONOSÍTÁSI BETÉTLAPOT (A HM HIM FÉNYKÉPE)

a Torcsin – Beresztjecsco – Zalozsci – Csotkov – Kolomyja – Kuti vonalon az 1. Ukrán Front védelemre rendezkedett be⁴¹. Ugyanezen a napon a német IX. hadtestparancsnoksághoz tartozó alakulatok és a magyar 1. hadsereg offenzívát indítottak a szovjet csapatok ellen. A balszárnyon támadó 18. könnyű gyaloghadosztály Stanislaw térségéből Ottynia irányába lendűlt támadásba. A német és a magyar alakulatok – az először bevetett Turán-75 harcokcsik támogatásával – visszafoglalták a Tlumacsotól nyugatra fekvő terűleteket, azonban a Kolomyja környékének és a Prut folyó északi partjának birtokbavételért folytatott támadások eredménytelennek bizonyultak⁴².

A magyar csapatok 1944. április 18-ára visszafoglalták a romos Bukovnát, és a honvédek ekkor temették el az előző napokban itt elesett bajtársaikat a leégett templom mellettű „Új Magyar Hűsi Temetőben”. Amennyiben a körűlmények lehetővé tették, a temetés általában a holttestek elhantolásával és a tábori lelkész szertartásával (liturgiikus gyászmise, a sírok megszentelése) vette kezdetét. Ezt követte a díszortűz, majd a jelenlűvő legmagasabb rangű tiszt bú-

véd veszttette életét, tíz magyar katona eltűnt, huszonhárom megebesűlt és feltehetően ötvenkilenc fő hadifogságba került.

Az ukrán Ivano-Frankivszki Kiegészítő Katonai Parancsnokság adatai szerint szovjet részről huszonkét katona esett el Bukovnáan, akiket visszavonulás közben Tlumacscon temettek el⁴⁵.

Az év eleji erőteljes szovjet offenzíva megtorpanását követően, tehát 1944 áprilisában, az 1. hadsereg az Északkeleti-Kárpátokat elhagyva, a visszavonuló magyar seregetestekkel feltöltve – így a 49. gyalogezreddel is – sikeresen hozzájárult két német hadseregcsoporthoz közötti terület elfoglalásához, majd miután a kijelölt terület teljes egészét nem sikerűlt elfoglalnia, védelemre rendezkedett be⁴⁶. Az így kialakult arcvonal a nyári hónapokig megszilárdult, és állásharc alakult ki. A 18. könnyű hadosztály 49. gyalogezrede még 1944 augusztusáig kitartott Stanislaw térségében, azonban az újabb és újabb szovjet előrenyomulás nyár végére felmorzsolta; maradványait a többi csapat feltöltésére használták fel.⁴⁷ Bukovnára vonatkozóan az utolsó veszteségi dátum 1944. szeptember tizenkettedikére esik, amely azt jelzi, hogy a magyar honvédek

A Magyar Honvédség zászlaja

ezekben a napokban hagyták el a falut. Talán a háború tüzei, talán a települést elfoglaló szovjet katonák, vagy talán a lakóhelyük elpusztításáért haragos helybeli lakosok a sírjeleket eltüntetve, hatvannégy évre feledésre ítélték a tömegsírban nyugvókat.

Az ukrán–magyar közös hadisírgondozó együttműködés jövőbeli megvalósítandó feladatai között kiemelt helyen szerepel a „Megbékélés a Közös Európáért” Derceni Központi Katonatemető létrehozása, ahol felállították Kárpátalja Nagy Keresztjét. A tervezett kegyeleti helyen, az oroszországi Rudkinóban lévő magyar központi hősi temető mintájára, végső nyugalomra helyezik a bajtársakat, vagy a helyi lakosság által ideiglenesen elhantolt honvéd áldozatok földi maradványait, és örök emlékeztetőül vésik majd gránitkőbe a mai Ukrajna területén elhunyt magyar áldozatok neveit⁴⁸. Az emlékhely alapköletételére, miniszteri szintű ünnepélyes keretek között, 2009. május 14-

én került sor, és remélhetően a közeljövőben megtörténik a felavatása is. A tervek szerint a derцени katonatemetőbe elsőként a Bukivnán megtalált magyar hősi halottakat fogják újratemetni. Ezáltal lehetővé válik, hogy hasonló módon emlékezzünk meg a 18. könnyű hadosztály elesettjeire, mint ahogyan ők tisztelegtek a Nagy Háború áldozatai előtt 1943. május 6-án Fenyvesvölgyön, útban a haláluk helyszínére: „A szállítmány felkereste az 1914–18-as világ-háborúban elesettek sírjait. Az epk. (ezredparancsnok – T. Zs.) úr, valamint a r.kat. és ref. (római katolikus és református – T. Zs.) lelkész rövid beszédet tartott, majd a legénység által készített 22 drb. koszorúval a hősi sírokat megkoszorúzták. Majd díszmenetben vonultak el a hősi sírok előtt.⁴⁹”

A fenti példán keresztül érzékeltették a szakszerű hadisír-feltárás fontosságát. Amennyiben a bukvinai tömegsír katonaműnyos módon, nem régészeti módszerekkel tájrák fel, ak-

kor valószínűleg a leírtakban ismertetett megalapításokra és összefüggésekre nem került volna sor, a tizenhárom (tizenkilenc) magyar honvéd neve a feledés homályába veszett volna, a családok nem róhatnák le kegyeletüket hozzátartozójuk sírja előtt. Az elmúlt években, a HM HIM munkatársai törekvéseinek köszönhetően, több esetben sikerült régészek és antropológusok közreműködésével szakszerűen exhumálni katonákat Magyarországon is. 2010-ben ilyen eset volt például Vereben, ahol egy Pz.Kpfw.V Panther, azaz egy német „Párduc” páncélos harcokcsi és egy katona csontjai, Marcaliban és Sajószentpéteren, ahol szovjet katonák földi maradványai, Kétyen, ahol három második világháborús magyar katona csontváza, és Hatvanban, ahol tíz, valószínűleg 1848/49-es magyar huszár csontjai kerültek a felszínre. A szakszerű hadisír-feltárás mielőbbi meghonosodása érdekében, reményeink szerint, ezeket az eseteket is hamarosan be lehet mutatni. ■

Kaló József:

TRIANON ÉS A TISZTIKAR

A Magyar Honvédség zászlaja

A Magyar Honvédség zászlaja

A Magyar Honvédség zászlaja

Magyarországon is – akárcsak Európa számos országában – az első világháborús összeomlást forradalmak követték: előbb a polgári demokratikus, majd a bolsevik mintájú. Mindezzel párhuzamosan került sor az ország nagy területeinek idegen megszállására, ami tulajdonképpen kész helyzetet teremtett a trianoni békediktátum megkötéséhez. Ez a kaotikus két év természetesen a tisztikart sem hagyta érintetlenül, annak tagjait számos hatás érte.

A Magyar Honvédség zászlaja

A FORRADALMAK HATÁSA

A háborúból kiábrándult hadsereg és így a tisztikar nagy része is – ellentétben azzal, amit a Horthy-korszak propagandája hirdetett? – először örömmel vegyes kíváncsisággal fogadta a forradalmat. Megbukott a régi rendszer, amelyhez a veszített háború kapcsolódott, letűntek a Habsburgok, Magyarország független lett, tiszta lappal indulhatott. Az új rendszer működése külső és belső feltételeinek biztosításához szükség volt a hadseregre.

A Károlyi-kormány az új hadsereg megteremtésével az első időben azonban vajmi keveset törődött. Külpolitikai elképzelése szerint hadseregre, mint az újonnan megalakított állam védeorejére, már alig lesz szükség, hiszen mindenkiel békében kívánunk élni. Ezen kívül félt az ellenforradalomtól is: attól tartott, hogy a régi tisztek vezette egységek ellenük fordulnak. Ennek és a veszített háborúnak volt köszönhető, hogy általános tiszt- és katonaeellenes hangulat lett úrrá az országban, így a kormány engedett a leszerelésnek.³

1918 novemberének elejétől december végéig a tábornoki kar valamennyi tagját nyugállományba helyezték; megszüntették a vezérkart, a hadmérnökkart és a tűzértörzskart.⁴ A Károlyi-kormány ezen kívül felrúgott egy örökérvényű szabályt, amely nélkül lehetetlen hadsereget fenntartani: a fegyelem alapját képező parancsnoki jogokat vették el. Az egységeken belül választások útján megalakított ún. bizalmi testületeknek joguk volt a kiadott parancsok elbírálására, sőt olyan határozatokat is hozhattak, amelyek szerint a kiadott parancs nem teljesíthető. A parancsnokok így tehetetlenné váltak, fegyelmi fenyítő hatalmuk nem volt, s egy féktelen zűrzavar kellős közepén találták magukat. Azt érzékelték, hogy személyükben senkivé, semmivé váltak, s a hadseregnek maga a kormányhatalom sem tulajdonít jelentőséget. Az állapopot a „forradalomnak” tulajdonították, s így előbb-utóbb szembefordultak azzal.⁵ Eközben elkezdődött, majd egyre nagyobb erővel folytatódott az idegen beözönlés.

A tisztikar azon része tehát, amely vállalta a szolgálatot a Vörös Hadseregben, a demokráciát kívánta szolgálni. A kommunizmus azért imponált neki, mert „véget vetett a gyenge polgári demokrácia antimilitarizmusának és pacifizmusának. Fegyvert fogott, az országot mozgósította, a harcos szellemet felkeltette.” Máról holnapra hadseregeket állított fel, győzelmesen harcolt a csehek ellen, rendet és fegyelmet tartott az országban és a hadseregben.⁶ 1919. április–májusában a Tanácsköztársaság felhívással fordult a tisztekhez, és a hadseregbe történő belépésre buzdította őket. A volt tisztek háborítatlanul szolgálhattak az új hadseregben, volt rendfokozatuknak megfelelő beosztásokat kaptak. Ezért tartott ki a tisztek többsége 1919-ben *Stromfeld Aurél*⁶ lemondásáig a harc mellett. Ugyanis amikor *Kun Béla*¹⁰ elrendelte a Felvidék kiürítését, a tisztek többsége lemondott vagy betegeget jelentett, mert úgy vélték, hogy a sikeres északi hadjárat után helytelen lépés volt kiüríteni az elfog-

A Magyar Honvédség zászlaja

A Magyar Honvédség zászlaja

A Magyar Honvédség zászlaja

A Magyar Honvédség zászlaja

A Magyar Honvédség zászlaja

A Magyar Honvédség zászlaja

A Magyar Honvédség zászlaja

Sokan alacsony sorból származtak, így a kommunisták szociális követelései nem maradhattak teljesen hatás nélkül rájuk. De ami ennél is fontosabb volt számukra: a kommunista vezetés hajlandó volt szembeszállni az idegen megszállókkal, még ha ezt egy, a tisztikar számára érthetetlen ideológia jegyében tette is.

Az akkori helyzetet talán *Szombathelyi Ferenc*⁶ szavai világítják meg legjobban. A demokráciák közül ő, mint katona, csak a harcos demokrácia híve volt, és nem az olyané, „*amely a fegyvert kiüti a katonák kezéből, mint ezt a mi demokráciánk 1918-ban tette, aminek nézetem szerint országunk feldarabolását köszönhetjük*”. „*1918-ban nálunk mindenben a francia forradalmat utánózták. És ebben meglepő képességet árultak el, de csak ami a látszatot illeti. Látszott minden intézkedésen, hogy a vezetők a franciáktól tanultak forradalmat csinálni. Jelszavakat, formákat, mindent onnét hoztak. Csak a lényegtet felejtették ki, a harcot, a küzdelmet ellenségeinkkel, kik hazánk földjére behatoltak. Sőt az egész forradalom a pacifizmus jegyében állott. A katonaságot hazaküldték. Azon csapatoknak pedig, akik az ország határaiért még harcolni akartak, a fegyveres ellenállást megtiltották. Ezeknek fegyverrel a kézben tiltakozni kellett az ellenséges katona jogtalan elönyomulása ellen. […] A haza védelmét teljesen a jogra és az igazságra bízták. (Erdélyt megvédi a nemzetközi jog és az igazság. [Apáthy])”*

A tisztikar azon része tehát, amely vállalta a szolgálatot a Vörös Hadseregben, a demokráciát kívánta szolgálni. A kommunizmus azért imponált neki, mert „véget vetett a gyenge polgári demokrácia antimilitarizmusának és pacifizmusának. Fegyvert fogott, az országot mozgósította, a harcos szellemet felkeltette.” Máról holnapra hadseregeket állított fel, győzelmesen harcolt a csehek ellen, rendet és fegyelmet tartott az országban és a hadseregben.⁶ 1919. április–májusában a Tanácsköztársaság felhívással fordult a tisztekhez, és a hadseregbe történő belépésre buzdította őket. A volt tisztek háborítatlanul szolgálhattak az új hadseregben, volt rendfokozatuknak megfelelő beosztásokat kaptak. Ezért tartott ki a tisztek többsége 1919-ben *Stromfeld Aurél*⁶ lemondásáig a harc mellett. Ugyanis amikor *Kun Béla*¹⁰ elrendelte a Felvidék kiürítését, a tisztek többsége lemondott vagy betegeget jelentett, mert úgy vélték, hogy a sikeres északi hadjárat után helytelen lépés volt kiüríteni az elfog-

A Magyar Honvédség zászlaja

A Magyar Honvédség zászlaja

A Magyar Honvédség zászlaja

A Magyar Honvédség zászlaja

A Magyar Honvédség zászlaja

A Magyar Honvédség zászlaja

lalt területeket.¹¹ A fentiek magyarázzák tehát, hogy a Horthy-korszak későbbi katonai elitjének számos prominensét miért találjuk ott a Vörös Hadseregben.

Ezzel párhuzamosan, illetve ezt követően a tisztek egy kisebb, de egyre növekvő csoportja egy másik lehetőséget választott: belépett a Szegeden szerveződő, Horthy Miklós altengernagy vezette Nemzeti Hadseregbe.¹²

AZ ELLENFORRADALOM ÉS A TISZTIKAR

Nagyjából a fentiek szerint lehet összefoglalni a magyar tisztikar állásfoglalását vagy benyomásait 1918–19 eseményeivel kapcsolatban.

A Tanácsköztársaság bukása után jött a román bevonulás Budapestre, majd az antant beleegyezésével és támogatásával *Horthy* Nemzeti Hadserege vette át a hatalmat és kezdte meg az ország konszolidálásának hosszadalmas munkáját.

A Nemzeti Hadsereg egyik első lépése volt, hogy visszaadja a tisztikar megtépázott tekintélyét elsőként a hadseregben, másodszorban pedig az egész társadalomban. Ahogyan Horthy 1919. augusztus 23-i tiszti parancsában fogalmaz: „*Amióta a fővezérséget átvetem, egyik legfontosabb teendőmnek tartom a tisztikart minden tekintetben ama magas katonai színvonalra újra felemelni, melyen a régi hadsereg kötelékében valamennyi magyar tiszt mindenkor állott. […] Erős és tántoríthatatlan elhatározásom a magyar nemzeti hadsereg tisztikarát megóvni mindattól, ami annak tekintélyét leronthatja, és mostani nehéz feladatának sikeres megoldását veszélyeztetheti. […] Felépítendő hadseregünk tisztikarának sziklavár fegyellemmel kell bírnia.*” A fegyelem helyreállításának és megszilárdításának legfontosabb elemeként rendeletet és parancsok tucatjai láttak napvilágot, melyek tiltották a tisztikar tagjainak politizálását.¹³

Ahhoz hasonló vagy – a kaotikus helyzet következtében – még erősebb szerepet szántak a tisztikarnak, mint amilyet az a Monarchiában elfoglalt. A későbbiek során pedig, a trianoni béke bekövetkezte után, a revíziós gondolat alapjának tekintett honvédség tisztikara végig jelentős befolyással bírt a társdalomra, részben a politikára is, s élvezte mindkettő nagyfokú megbecsülését.

Az ellenforradalmi Magyarország katonai felső vezetésének tagjai több mint 50%-ban a Trianonban elszakított területeken születtek. Ez a tény nem hagyható figyelmen kívül akkor, amikor a Magyar Királyi Honvédségnek a revíziót támogató, sőt bizonyos keretek között azt szorgalmazó álláspontját vizsgáljuk.¹⁴ Ahogyan a politika és a társadalom számára, úgy a tisztikar egésze számára is elfogadhatatlannok voltak a békediktátum határozványai. Zsilinszky Endre¹⁵ így fogalmazott 1920 júniusában (feltehetően még a katonai határozványok

^[1] Dr. Négyesi Lajos: Csatak néma tanúi. A csata- és hadszíntérkutatás – hadtörténeti régészet fogalma és módszerei. HM Hadtörténeti Intézet és Múzeum, Budapest, 2010.
^[2] Tóth Zsolt: Az eljárás ismertetése hadisírok előkerülésekor. In: Rendészeti Szemle 58. évf. 2010/4. 147-159. o.
^[3] 1999. évi XLIII. törvény 26. §.
^[4] Alastair Fraser: Finding Jakob. In: John Cooksey (ed.): Battlefields Annual Review. Pen & Sword Military, 2005, pp. 29–41.; Nicholas J. Saunders: i. m. 98–137. o.; Andrew Robertshaw – David Kenyon: Digging the Trenches. The Archaeology of the Western Front. Pen & Sword Military, 2008, pp. 174–181.
^[5] Népszabadság 2008. 09. 24., 2008.09.26., 2008. 09. 28., 2008. 09. 29.; Magyar Nemzet 2008. 09. 26., 200812. 03.
^[6] MTV Sírjaik hol domborulnak? 2008. 10. 06.
^[7] http://www.hadifogoly.hu/; http://www.haboruskeresoszolgalat.hu/
^[8] http://www.militaria.hu/hun/kozlemeny.php?kazon=17 (2010. 06. 01.) Megjegyzés: Az ebben a cikkben is közlésre kerülő legújabb kutatási eredményeknek megfelelően, a honlapon feltüntetett névsor már nem elfogadható!
^[9] 216/1998. (XII. 30.) kormányrendelet 2. cikk 2. pont: „A Felek az általuk felhatalmazott szervek útján kölcsönösen tájékoztatják egymást az elesett katonák és a háborúk polgári áldozatai temetkezési helyeinek meglétéről és újabbak feltárásáról, számáról, illetve nagyságáról mindkét ország területén.”
^[10] Rugyák Peter Mihajlovics, helybeli lakos elbeszélése szerint.
^[11] Igor Kochkin: Beszámoló az Ivano-Frankivszki Megyei Tlumacsi járási Bukivna község területén 1944 áprilisában elhunyt magyar katonák felkutatásáról és földi maradványainak exhumálásáról. (A továbbiakban: Igor Kochkin: Beszámoló) 7–23. old. HM HIM Hadtörténelmi Levéltár.
^[12] Igor Kocskín: Beszámoló. 7–108. old.
^[13] 1936. évi 11000 eln. 1/c. számú körrendeletéhez. 16. számú Honvédségi Közlöny. Felszerelés és Málházási utasítás a gyalogság számára. Budapest, Stádium, 1936.
^[14] 1936. évi XXX. törvény 4. cikk.
^[15] HM 24.000/eln. 22-1942. számú körrendelet.
^[16] Horváth-Tóth: Végtisztesség – Halálos lövéstől a végső nyugalomig. In: Regiment 2010/3. 26–31. o.
^[17] A Gauss-féle hűsvétképlet alkalmazása szerint.
^[18] HM 24.000/eln.22. – 1942. számú körrendelet.
^[19] Tóth Zsolt: A bukvinai tömegsír. In. dr. Ravasz István (szerk.): Hadi múltunk kincsháza. HM HIM, Budapest, 2009. 184–185. old.
^[20] Magyar Országos Levéltár. Minisztertanács jkv.-ek. 1943. III. 23. kelt. M.T. jkv 151. old.
^[21] M. kir. 19. honv. g.y.e. naplója 1943. ápr. 10 – szept. 5. 14. old. HM HIM Hadtörténelmi Levéltár. Horthy-kori csapatanyag II. 1537 – 8. doboz
^[22] Dr. Csima János: Adalékok a Horthy-hadsereg szervezetének és háborús tevékenységének tanulmányozásához (1938–1945) Honvédelmi Minisztérium Központi Irrattár, 1961. (a továbbiakban: Dr. Csima: Adalékok) 133. old.

ismerete nélkül) *„Hadseregünket pedig, szabják azt a föld mai hatalmasai bármilyen kicsire, államunk és társadalmunk középponti intézményvé kell tennünk, hogy abból a becsület, önfejelem, önfeláldozás, céltudatos nagyra törés, az akarat és munka szelleme sugározzék át minden magyar lélekbe és a magyar élet minden zugába. Ha kicsi lesz hadseregünk, neveljünk az egész magyar nemzetből legalább lélekben egyetlen nagy hadsereget és építsünk országunkból modern Spártát, vagy ha jobban tetszik magyar Poroszországot. Más választásunk nincs. Magyarok vagyunk, élni akarunk.”*¹⁶

*Schvarczer Jenő*¹⁷ ezredes pedig a következőkre hívta fel a tisztikar figyelmét Trianon bekövetkezte után: *„Mi most egy új hadsereg felépítésén fáradozunk. A nemzet a múlt hibáin okulva, felismerte szükségességét és dédelgető szeretettel veszi körül, mert benne látja a jövő reményének zálogát. Ez helyes érzésre vall, mert a légkör rejtelmekkel teli. A világot mozgató eszmék még mindig vajúdnak, és senki sem tudja, mit hoz a holnap. Egy azonban biztos: egy megtároríthatatlan hadsereg a zűrzavarban visszaszerezhet mindent! Az új hadseregnek vezetője a tisztikar és ez egyúttal megnyugvása, reménye és a jövő ígérete is a nemzet számára. Ennek a tisztikarnak kötelessége, hogy féltő gonddal őrködjék összetételén, nehogy oda nem való elemek megrendítsék a polgárságnak beléje vetett bizalmát [...]. A tisztnek kell a hazafiség, a lovaság, az áldozatra készség mintaképének lennie, és akkor meglesz a reményünk ahhoz, hogy a szebb, boldogabb és nagyobb magyar hazát megteremtjük.”*¹⁸

*Werth Henrik*¹⁹ vezérkari alezredes pedig még keményebben fogalmazott, amikor így írt: *„Nyíltan mondhatjuk, hogy a Franciaországban diktált feltételek nekünk nem jelentenek békét! Magyarország ebbe sohasem nyughatik bele! A magyar nép élni akar; a trianoni béke azonban nem életet, hanem halált jelent.”*²⁰

A REVÍZIÓ KÉRDÉSE

Jóllehet, a tisztikar az egész korszakban a revízió híve volt, azonban a honvédség vezetése – a lehetőségek és realitások, azaz a honvédség létszámának és felszereltségének ismeretében – általában óvott a revízió katonai megvalósításától.²¹ Hogy csak két példát említsünk: a revízió megvalósulásának kapujában, 1938 augusztusában, ezen az alapon (és a világpolitikai helyzetre hivatkozva) utasította vissza Horthy a kieli találkozó során Hitler ajánlatát Csehszlovákia megtámadására.²² Ezen az alapon óvta tiszttársait is Szombathelyi Ferenc, mint a Honvéd Vezérkar főnökének frissen kinevezett helyettese a revízió, azaz a Csehszlovákia elleni háború nagyhangú hirdetésétől, amelyet pár héttel korábban, beosztásának elfoglalása előtt még ő is magáénak vallott.²³

A végül bekövetkezett területgyarapítások békésen, a tárgyalóasztal melletti német támogatással dőltek el. Ez alól egyetlen kivétalként csak az 1941. áprilisi délvideki bevonulást említhetjük, de ez is inkább a német, mint a magyar fegyvereknek volt köszönhető. Így a magyar társadalom nagy része németbaráttá vált, s természetesen ez hatványozottan igaz volt a tisztikarra is. Őket nemcsak az elért területgyarapodások befolyásolták, hanem

a Wehrmacht által a második világháború első időszakában kivívott fantasztikus sikerek is. S ehhez még hozzátehetjük az első világháború okán beléjük nevelt fegyvertársi, szövetségesi viszony nagyfokú hangsúlyozását, a német–magyar történelmi egymásrautaltság tételét is.

Ezt az elköteleződést leginkább *Werth Henrik* gyalogsági tábornok, a Honvéd Vezérkar 1938 és 1941 közötti főnöke képviselte, aki Trianon revíziójának folytatását a németek mindenáron való kiszolgálásával képzelte el. Ez az elv röviden úgy foglalható össze, hogy mindent meg kell tennünk a németek kegyeinek elnyeréséért, illetve megtartásáért, mert ebben versenyt futunk szomszédjainkkal (románok, szlovákok, horvátok), s ha nem teljesítünk megfelelően, akkor nemcsak újabb területeket nem szerezhetünk vissza, hanem a már visszaszerzett területeket is újból elvehetik tőlünk. Ezért kell részt vennünk a Szovjetunió elleni háborúban, és akkora erővel, amennyit kiállítani csak képesek vagyunk.²⁴

Ezzel szembenállt egy másik koncepció, amely szintén Trianon traumájából indult ki. Ennek lényege, hogy az első világháborút követően azért került sor a belső felfordulásra és azért nem tudtuk a külső támadásokat elhárítani, mert a háború végére idegen, azaz birodalmi érdekekért kivéreztettük saját erőnket, így azok nem voltak képesek a sajátságosan magyar célokért tovább küzdeni. Ezt kell tehát ebben az új világháborúban mindenáron elkerülnünk. Vigyáznunk kell, hogy a Kárpát-medencében a háború végére egy intakt magyar haderőt őrizzünk meg, mert talán már a világháború alatt, de azt követően mindenképpen meg kell majd vívnunk a magunk háborúját szomszédjainkkal. Ezért a németeknek csak annyit kell adnunk, amennyit feltétlenül muszáj, ha már beléptünk a nagyhatalmak háborújába, amelyhez nem sok közünk van.²⁵ Ezt a koncepciót Szombathelyi Ferenc vezérezredes képviselte, aki 1941 és 1944 között állt a Honvéd Vezérkar élén, s így ennek a katonapolitikának a megvalósítására törekedtek (Kállay Miklóssal karöltve) a fent jelzett időszakban.

*

A német, majd az azt követő szovjet megszállás azonban mindent felülírt, nem lehetett szó a sajátos magyar célok megvalósításáról. Bár hasonló, de mégis másfajta katasztrofát zúdított az országra 1944–1945, mint ami 1918–1920-ban végbement, Trianon újból megerősítést nyert.

Trianon traumája, ennek jóvátétele, illetve egy újabb Trianontól való félelem határozta meg a magyar tisztikar gondolkodását 1918/1920 és 1945 között. Ez a kényszerpálya vezette a magyar tisztikart egy újabb vesztes világháborúba, amelynek következtében nemcsak ez a tisztikar tűnt el a történelem színpadáról, hanem Trianon kérdése is lekerült a napirendről és hosszú évtizedekre tabutémává vált.

^[1] A cikk anyaga előadás formájában elhangzott a 2010. június 4-én, a Szigetvári Várbaráti Kör, a Pécsi Tudományegyetem és a Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem által Szigetváron rendezett Trianon-konferencián

^[2] Ennek lényege nagyjából úgy foglalható össze, hogy az első világháborút nem vesztettük volna el, és ezzel összefüggésben az ország feldarabolására sem került volna sor, ha a hátszország az antant, a baloldal és a zsidóság aknamunkája következtében nem kerül háborúellenes, pacifista hangulatba, és nem robannak ki a forradalmak. A németeknél megjelenő Tördőfés (Dolchstoss)-elmélet – amely Paul von Hindenburg tábornagy 1919. november 18-i, a német nemzetgyűlés vizsgálóbizottsága előtt tett vallomása alapján született – Magyarországon is segített feldolgozni a traumát, felelősöket keresni

^[3] Kádár Gyula: A Ludovikától Sopronkőhidáig. Magvető Könyvkiadó, Budapest. 1978. I. kötet. 66–68. old.

^[4] Szakály Sándor: Honvédség és tisztikar 1919–1947. Ister, Budapest. 2002. 9–10. old.

^[5] Kádár: i. m. I. kötet. 71–72. old.

^[6] Szombathelyi Ferenc (1887–1946) vezérezredes. 1919-ben tagja volt a Vörös Hadsereg hírszerző és kémelhárító csoportjának. Később többféle beosztásban szolgált: 1936 és 1938 a Ludovika Akadémia parancsnoka, 1938 és 1939 között a Honvéd Vezérkar főnökének helyettese. 1941-ben a Szovjetunió ellen felvonuló Kárpát-csoport parancsnoka, szeptembertől vezérkari főnök. 1944-ben német nyomásra menesztik. Hadbíróság elé kerül, ahol felmentik, de a nyilasok Sopronkőhidára szállítják. A háború utáni népbírósági perekben előbb 10 évre, majd életfogytiglanra ítélik. Ismeretlen körülmények között átadják a jugoszláv hatóságoknak, amelyek halálra ítélik és kivégezik. A magyar Legfelsőbb Bíróság 1994-ben az ellette itthon hozott ítéletet hatályon kívül helyezte, a vádak alól felmentette.

^[7] Apáthy István (1863–1922) zoológus, egyetemi tanár, az MTA levelező tagja, 1918-ban Erdély és Kelet-Magyarország kormánybiztosa.

^[8] Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára V- 101594/1. Szombathelyi Ferencnek a vádirathoz írt észrevételei 7–8. old.

^[9] Stromfeld Aurél (1878–1927) vezérezredes, a Tanácsköztársaság idején a Vörös Hadsereg vezérkari főnöke.

^[10] Kun Béla (1886–1938) kommunista politikus, a Forradalmi Kormányzótanácsban külügyi és hadügyi népbiztosi tisztséget is betöltött, a Tanácsköztársaság tényleges vezetője.

^[11] Szakály: i. m. 10. old.

^[12] Horthy Miklós (1868–1957) altengernagy, az Osztrák–Magyar Monarchia flottájának utolsó főparancsnoka. 1920 és 1944 között Magyarország kormányzója, a Magyar Királyi Honvédség legfőbb hadura.

^[13] Szakály: i. m. 13–14. old.

^[14] Szakály: i. m. 36–37. old.

^[15] Bajcsy-Zsilinszky Endre (1886–1944) politikus, publicista. Az első világháborúban katonatiszt, súlyosan megsebesült. 1918 novemberében részt vett a Magyar Országos Véderő Egylet megszervezésében. A Tanácsköztársaság kikiáltása után Bécsbe emigrált, majd visszatérve Szegeden csatlakozott az ellenforradalomhoz. 1922-től egységes párti programmal képviselővé lett, de 1923-ban Gömbös Gyulával együtt kilépett a kormánypártból és részt vett a Fajvédő Párt megalapításában. 1925-ben vitézzé avatták és ettől kezdve anyja nevét felvéve, a Bajcsy-Zsilinszky ket-

tős vezetéknévet használta. Lassanként eltávolodott Gömbös Gyulától és megkezdődött fordulata a demokratikus ellenzéki politika felé. 1930–31-ben megszervezte a Nemzeti Radikális Pártot. 1935-ben az országgyűlési választások idején pártszövetségre lépett a polgári radikálisokkal. Gömbös Gyula miniszterelnök megakadályozta, hogy a tarpai választókerület képviselője legyen. Válaszul leköszönt vitézi rangjáról, és a demokratikus ellenzéki erők tömörítése érdekében 1936-ban pártja fuzionált a Független Kisgazdapárttal és 1939-ben Tarpán már ennek a pártnak lett országgyűlési képviselője. A második világháború időszakában, parlamenti felszólalásaiban, cikkeiben és memorandumaiban élesen támadta a magyar kormányok németbarát kül- és belpolitikáját, a háborúból való kilépést szorgalmazta és követelte a délvideki tömegmészárlásért felelősök szigorú megbüntetését. 1944. március 19-én fegyverrel fogadta a lakásába hatoló Gestapo embereit, akik csak heves tűzharc után tudták sebesülten őrizetbe venni. 1944 novemberében a Magyar Nemzeti Felkelés Felszabadító Bizottságának elnökévé választották és részt vett a fegyveres felkelés tervezetének kidolgozásában. Újból letartóztatták és Kiss Jánossal együtt a Margit körüti fegyházban katonai bíróság elé állították. Miután a nyilas országgyűlés kiadta őt a fasiszta katonai bíróságnak, kötél általi halálra ítélték és kivégezték.

^[16] Zsilinszky Endre: Militarizmus – pacifizmus. In: Magyar Mars. I. évfolyam, 2. szám. 77. old.

^[17] Schvarczer Jenő ezredes 1918. július 3-tól a bécsi Feindespropaganda Abwehrstelle mintájára megszervezett budapesti ellenpropaganda-tanfolyamok parancsnoka, melynek feladata az antant propagandája elleni harc volt.

^[18] Schvarczer Jenő ezredes: Az ellenséges propaganda és annak következményei Magyarországon. In: Magyar Katona Közlöny. VIII. évfolyam, 3. szám. 171. old.

^[19] Werth Henrik (1881–1952) vezérezredes. A Tanácsköztársaság idején a Vörös Hadsereg hadosztályparancsnoka. Csapatszolgálatot és vezérkari pozíciókat is ellátott, tanított a Hadiakadémián, 1926-tól 1931-ig a Hadiakadémia parancsnoka. 1936-ban nyugállományba helyezték, de 1938 szeptemberében reaktiválták, 1938 és 1941 között a Honvéd Vezérkar főnöke. Horthy Miklós 1941 szeptemberében felmentette, ismét nyugállományba került, utóda Szombathelyi Ferenc altábornagy lett. 1945 februárjában a szovjetek letartóztatták. Távollétében lefokozták és kicsapták a honvédségből, majd 1948-ban a Népbíróság háborús bűnök elkövetése miatt halálra ítélte. Szovjet fogságban hunyt el 1952-ben.

^[20] Werth Henrik vezérkari alezredes: Elmélkedés a világháborúról. In: Magyar Katonai Közlöny. IX. évfolyam, 3. szám 161. old.
^[21] Szakály: i. m. 36. old.
^[22] Juhász Gyula: Magyarország külpolitikája 1919–1945. Kossuth Könyvkiadó, Budapest. 1988. 188. old.
^[23] Kádár: i. m. I. kötet, 301. old.
^[24] Kaló József: Szombathelyi Ferenc memorandumja. In: Hadtörténelmi Közlemények 2009/3. szám. 747–763. old.
^[25] U. o.

Dr. Pataky Iván nyá. ezredes:

MAGYAR EZREDEK A DOBERDÓ-FENNSÍK VÉDELMÉBEN

Dr. Pataky Iván nyá. ezredes:

A Trieszt irányából autópályán Velence felé igyekvők, elhagyva a nagy kikötővárost, 10-15 perc után jobb kéz felől egy 4–600 méter magasságú, kopár mészkőfennsík mellett haladnak el. Ez Doberdó. Ma hosszú, zömmel teljesen kopár mészkőplató. Egészen Redipugliáig szegődik útítársnak. Ott elérve az Isonzó folyó síkságát, majd völgyét, oldalában egy hatalmas díszes olasz katonatemetővel – ahol több mint százezer olasz katona nyugszik – északnak fordul. Követve mellékutakon, néhány perc múlva egy szépen gondozott kisebb és egyszerű osztrák–magyar katonai temetőre bukkanunk. Megérkeztünk a helyszínre. A tájké ma békés, csak a két temető képe jelzi, hogy közel száz éve maga a földi pokol volt itt. (Meggjegyzem, a fennsík szegélye mögött még jó néhány temető található. Lomnici Zoltán, az általa alapított Emberi Méltóság Tanácsa elnöke, így beszélt erről „Mintegy százezer magyar katona esett el Doberdónál, de más nemzetek áldozataival együtt már közel félmillió katona temetője a terület”.)

Doberdó: a három esztendő híján száz évvel ezelőtt kirobbant „nagy háborúnak”, az első világháborúnak, a franciaországi Verdunnel együtt emlegetett legvéresebb csatáinak, a Doberdó-fennsík birtoklásáért folytatott mintegy másfél évig tartó hat csatának színhelye. Napjainkban az olaszok az egész térséget kiemelt nemzeti, történelmi emlékhelyként tartják számon. Elég elolvasni az utak, hidak, emlékhelyek, emlékművek tábláinak beszélő neveit. A „Halál útja”, a „Hősök útja”, „Nemzeti történelmi emlékhely”, és így tovább. A „Halál útja” elnevezés például a hadtörténelem eddig legtöbb áldozatot, több mint 6000 olasz hősi halottat követelő – 1916. június 19-én, az osztrák–magyar vegyi csapatok által végrehajtott – gáztámadásra emlékezteti az embereket.

Doberdó fennsíkja önmagában nem nagy kiterjedésű terület. Légvonalban számítva, délészaki irányban az Adria melletti Monfalconétól Goriziáig (akkor: Görz), légvonalban alig több mint 25-30 kilométer, szélessége (mélysége) az Isonzótól a Vipava (akkor: Wippach) folyóig pedig mintegy 15-20 km. És ezért a mondhatni „járásnyi” területért áldozták az említett százezrek életüket. Sőt, ha az Adriától az Alpokig nyúló hadszínteret, az úgynevezett 12 „isonzói csata” színterét nézzük, a szemben álló feleknek 1915–1917 között összesen másfél millió katonája halt hősi halált.

Számunkra különösen tragikus: a harcok középpontját jelentő Doberdó-fennsíkot magyaror-

csak a magyar hadtörténelem, hanem a magyar nép emlékezetébe és a köztudatba. „*Kimegyek a doberdói harctérre! Föltekintek a csillagos nagy égre! Csillagos ég merre van a magyar hazám! Merre sirat engem az édesanyám*” – mondja az akkor és ott született sok gyönyörű népdalunk egyike. A fennsík közepén, a San Michele hegyen, az olaszok örök mementőként vésték kőbe a következő szavakat: *„Ez ormokon olaszok és magyarok hősieien harcolva testvériesen egyesültek a halálban. 1915. július – 1916. augusztus.”* Példamutatóan leróva ezzel az akkori hős ellenfél előtti tiszteletüket.

De Doberdó nemcsak a halál, a pusztulás jelképe, mint amilyen a Don-kanyar, vagy Mohács, hanem – Sólyom László szavai szerint – ennél sokkal több: *„Az egyéni helytállás, bátorság, vitézség és a kölcsönös segítség nagy-szerű példái is termettek itt”*. Az isonzói csaták végül, katonáink hihetetlenül szívós védelmének köszönhetően nem vereséggel, hanem 1917 őszén sikerrel, az olasz hadsereget az összeomlás partjára sodró „caporettoi áttöréssel”, vagy más néven „12. isonzói csatával” fejeződtek be. Bár ennek fényét az 1918. évi végső vereség, a nemzeti tragédiát jelentő trianoni békediktátum beárnyékolta. A hosszú harc, kitarás emléke azonban napjainkig töretlenül él.

E kissé hosszúra sikerült bevezetővel kívántam felhívni a figyelmet a Zrínyi Kiadó és a Hibernia Nova Kiadó közös gondozásában megjelent, Pintér Tamás, Rózsafi János és Stencinger Norbert által írt „Magyar ezredek a Doberdó-fennsík védelmében” című könyv aktualitására és jelentőségére. A szerzők a Magyar

Domonkos László, az elfelejtett parancsnok

Hadtudományi Társaság Csata- és Hadszintér-kutató Szakosztályának tagjaiként a szó valóságos értelmében szabadidejüket, pénzüket nem kímélve járták és – ha a hegyeket, az egymást követő barlangokat, kavernákat is figyelembe vesszük – mászták, kúszták végig az egykori csatatér minden méterét. Tanulmányozták a bécsi Hadilevéltár, valamint a Budapesti Hadtörténeti Intézet levéltárának vonatkozó iratanyagát, könyvtárának a témával foglalkozó munkáit. Hosszú ideig tartó kutatómunkájuk megkoronázása e könyv. Az így megszületett kötet figyelemre méltó alkotás. Érdekes, olvasmányos és gondolkozásra késztető munka. Egyrészt átfogó ismereteket közvetít a védelem gerincét alkotó magyar gyalogadosztályok, -dandárok és mindenekelőtt a gyalogezredek harcairól. Ezen túlmenően átfogó, minden részletre kiterjedő képet ad a harcokban részt vevő magyarországi ezredekéről, azok „hátszágáról”, helyőrségeiről; a városok és ezredeik kapcsolatáról békében és a háború éveiben. A mű szerkezete és felépítése tökéletes összhangban van törekvésükkel: pontos, hű és átfogó, majd minden részletre kiterjedő képet igyekeznek felrajzolni napjaink olvasóinak, akik többsége, ha olvasott is, tanult is róla, valójában nem ismeri kelő mélységben az első világháború eseményeit. Pedig ebben a világégésben mintegy hatszáz ezer magyar katona vesztette életét, és a vereséget követő Trianon történelmünk eddigi legnagyobb tragédiája lett.

A szerzők következőzetes írói-szerkesztői elvet, módszert alkalmaznak: az 1915–18. évi olasz hadszíntér egészéből kiindulva, fokoatosan jutnak el főtémájukhoz, a doberdói fennsíkon vívott ütközetekben főszerepet játszó magyarországi ezredekig, zászlóaljakig, századokig, tisztekig, katonákig. Első lépésként bemutatják a helyszínt: Doberdót, és néhány mondatban az „olasz hadszínteret”, az olasz politikai és katonai vezetés terveit, az Osztrák–Magyar Monarchia helyzetét, lehetőségeit. A könyv olvasásakor célszerű egy, Olaszország és a mai Szlovénia, illetve Ausztria déli tartományait bemutató térképet kinyitni. Ránézve azonnal mindenki előtt világos lesz az Isonzó-hadszíntér, és ezen belül a doberdói fennsík jelentősége. Miután az olasz hadvezetés tisztában volt azzal, hogy a Monarchia haderejét lekötötte az orosz és a szerb haderő, hatalmas túlerejére építkezve, hadászati meglepésre, gyors győzelemre törekedett. Északi irányban az Alpok magashegységei zárták le az olasz támadás irányát. A legoptimálisabb lehetőségnek tűnt: az Isonzó folyó völgyéből kiindulva, a Doberdó–Gorizia (Görz) irányban áttörve kijutni a ljubljanai medencébe (Laibach), és onnan északra Bécs, vagy keletre Magyarország felé támadni. Ezért erőltették, nem törődve a hatalmas veszteségekkel, mindenáron a keleti, a doberdói irányt. Ezért vált Doberdó, e járásnyi terület Közép-Európa emberhúsdaráló földi poklává.

Az általános „hadműveleti helyzet” felvázolását követően térnek rá a szerzők az osztrák–magyar haderő – a hadseregtől az ezredekig történő – bemutatására. Jó érzékükre vall, hogy nem esnek bele számos hadtörténelmi munka hibájába, és nem vesznek el a részletekben. Biztos kézzel választották ki a Monarchia hadereje valóban bonyolult szervezeti felépítése részleteiből azokat a legfontosabb elemeket, amelyek lehetővé teszik az olvasó számára a „nagy

egész” megértését. A mai szemmel nézve látszólag egyszerűnek tűnő kérdés bonyolult voltára azonnal ráébred az olvasó, amint belekezd a hadseregszervezést, hadkiegészítést bemutató fejezetbe. A Monarchia soknemzetiségű, ket-tős (dualista) állam volt. A két államalapító országnak – az Osztrák Császárságnak és a Magyar Királyságnak – 1914-re hadereje is összetett lett. Az első lépcsőt, az úgynevezett "közös" – azaz császári és királyi (cs. és kir., illetve k.u.k.) – haderő képezte, melynek vezénylési nyelve a német volt. A flottáé egységesen német. A második lépcsőt a nemzeti haderők alkották. A Birodalom osztrák császári részében a Landwehr (osztrák honvéd) alakulatoké úgyszintén német. A Magyar Királyság területén a Magyar Királyi Honvédség magyarországi honvéd alakulatainak magyar, horvátországi honvéd (domobrán) alakulatainak pedig horvát volt a vezénylési nyelve. A harmadik lépcsőt a Magyar Királyi Népfelkelő ezredek, illetve ennek megfelelői, a német Landsturm ezredek alkották.

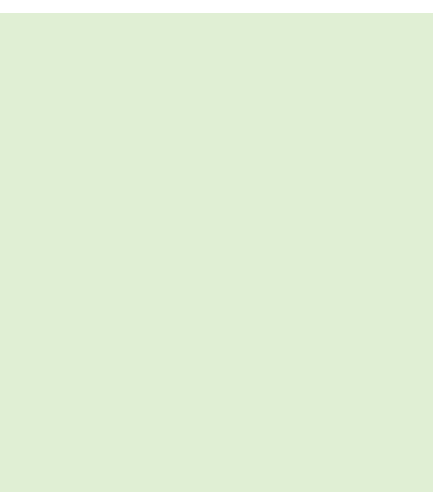
Ez a bontás azonban nem jelentette egyúttal a nemzetiségi megosztást is. Néhány példa a doberdói hadszíntéren harcoló magyarországi alakulatok állományának nemzetiségi összetételéből. A budapesti m. kir. 1. honvéd gyalogezred hadkiegészítési területe révén jelentős mértékben német kisebbséggel volt feltöltve. A nagyváradi 4. honvéd gyalogezred – egyike Doberdó hőseinek – 58%-osan magyar, 30%-osan román anyanyelvű volt, a maradék 12% pedig nagyobb-részt német. Még bonyolultabb volt a helyzet a karánsebesi (Krassó-Szörény vármegye akkori székhelye, ma Caransebeș, Románia) cs. és kir. 43. gyalogezred esetében. Ahogy szerzőink írják „Egy 1916. március 15-én történt felmérés szerint legénységének 12%-a magyar, 10%-a német, 75%-a román nemzetiségű volt. A háborús évek egybeforrasztották az ezred különböző nemzetiségeit, amelyek vállvetve harcoltak egymás mellett, az ezred becsülettel helytállt a Doberdó-fennsíkon vívott harcok során”. A szege-di 46. gyalogezred hadkiegészítési területe Szeged és környéke, Csongrád, Csanád, valamint Torontál megye északi része volt, mondhatni színmagyar állománnyal, akik nagy része korábban alig találkozott hegygel – és így tovább.

A doberdói harcok legnagyobb terheit viselő temesvári VII. hadtest két, a temesvári 17. „közös” és a 20. nagyváradi honvéd gyaloghadosztályokból és tüzérségből, szakcsapatokból állt. A hadosztály két gyalogdandárt, egy gyalogdandár 2 gyalogezredbe sorolt 8 gyalog- vagy vadászzászlóalját fogott össze. Így jut el az olvasó a részletekig, a harcok teljes súlyát heteken, hónapokon át, gyakran leváltás nélkül megvívó ezredekig, zászlóaljakig. És természetesen a harcoló katonákig, kezdve a VII. hadtest parancsnokától, az alcsúti (Habsburg) József Ágost királyi hercegtől (főherceggként ismert), lovassági tábornoktól (ma: vezérezredes) a szerzők által kiválasztott és bemutatott eseményekben, hőstettekben szereplő katonákig. A könyv közel harmadát a hadtest nyolc – 4 honvéd és 4 „közös” – gyalogezredének immár teljes részletességgel történő bemutatása tölti ki. Amiben a szerzők jelentősen többet adnak a hadtörténeti munkákban megszokottaknál, és ezzel színesebb, életszerűbbé teszik a „csapattörténetet”, az az anyahelyőrség és a harctér közötti kapcsolat estenkénti felvillantása. Az ezredek életét nem frontra érkezésüktől tárgyalják, hanem

a helyőrségi léttől, a városokkal – Budapest, Debrecen, Nagyvárad, Karánsebes, Székesfehérvár, Temesvár – való szimbiozisszerű együtt-élésüktől. Így sikerül láttatni, hogy milyen „hátszágára” volt az ezredeknek. Az alakulatok és az anyahelyőrségek nem különálló életet éltek, hanem – az ezredzenekaroktól egészen a családi kapcsolatokig – számtalan szállal összekapcsolódtak. Ezen az alapon alakult ki az ezredek, zászlóaljak összetartó ereje, amely a fegyelem és hazaszeretet mellett motiválta a katonákat emberfeletti teljesítményük elérésben, kitartásukban.

Kevés kritikai megjegyzés róható fel a szerzőknek. Az egyik: elismerve a szerzők valóban jelentős és figyelemre méltó alkotását, katonaként hiányolom a többi fegyvernem, a tüzérség, a műszakiak, a híradók hasonló mélységű bemutatását. Többek között azt, hogy bár említik, de nem mutatják be hasonló módszerekkel – bár gondolom az Isonzó partjánál gyakran érintették, vagy haladtak a „halál útján” – az idézett 1916. június 19-ei osztrák–magyar gáztámadást. Vitathatatlan, hogy a csapatok, a katonák szilárd kiktartása nem képzelhető el a többi fegyvernem, szakcsapat hasonló kiktartása, szoros együttműködése, támogatása nélkül. Újraolvasva azonban megértettem, hogy a szerzők nem hagyományos értelemben vett, „lábjegyzetelt”, „apparátussal” ellátott hadtörténelmet akartak írni. A „genius loci”, a „hely szelleme” készítette őket arra, hogy a sivár, mondhatni kegyetlen mész-kóplátón, a történetek helyszínének felkutatásával keressenek választ arra a kérdésre, mi adta katonáinknak a hősi helytálláshoz szükséges többletet. Historia est magistra vitae, mondja a több mint két évezredes latin közmondás. Ez így igaz. De ahhoz, hogy a történelem ne unalmas, száraz tananyag legyen, életszerűvé kell tenni.

Mint említettem, a szerzők széles körű ismeretterjesztésre is törekedtek. Ezért is figyelemre méltó kötetük. A magyar ezredek doberdói helytállásának áttekintése mellett kutatásaik helyszínének mai képét, látnivalóit is bemutatják az olvasónak – szövegben, térképeken, vázlatokon, útikönyvnek becsületére való részletességgel. Szinte kézen fogva vezetik a helyszínre, az ott található magyar, olasz emlékművek, állások, temetők, olasz múzeumok színhe-lyére a nagyapáik, apáik harcaira emlékező látogatókat. És természetesen nem feledkeztek el napjaink eseményeinek, így a Magyar Emlékkápolna helyreállításának, felavatásának bemutatásáról sem. ■

Dr. Szakály Sándor:

EGY KATONA PORTRÉJA

Domonkos László: Az elfelejtett parancsnok. Kratochvil Károly élete című könyvéről

Domonkos László

Kratochvil Károly

Domonkos László és Kratochvil Károly a háború előtt

A magyar hadtörténelem nem büszkélkedhet nagyon sok kiemelkedő hadvezérrel, de jó katonai vezetővel, többel is. A kérdés természetesen mindig az, hogy egy ország – amely volt önállóan európai nagyhatalom, társországgként úgyszintén, de volt átlagos vagy gyengébb katonai hatalom is –, komoly katonai erőt képviselő önálló haderő nélkül képes-e „kitermelni” igazi katonai nagyságokat.

Úgy vélem, nem egyszerű erre megfelelő választ adni. Igazán jelentős hadvezérről a XIX–XX. századi magyar hadtörténelemben nem igazán beszélhetünk. (Természetesen mondhatjuk: na és Görgei? S a válasz lehet: igen.) Voltak azonban olyan katonai vezetők, tábornokok és törzstisztek, akik katonai tevékenységükkel a figyelem középpontjába kerültek. Ha az ő cselekedeteiket, katonai teljesítményüket az adott kor viszonyai között vizsgáljuk, akkor elmondhatjuk: egy-egy helyzetben valóban meghatározó szerep jutott nekik.

Ezen jelentős feladatokat teljesítő személyek közé sorolhatók szentkereszthegyi Kratochvil Károly altábornagy (Brünn /ma Brno/, 1869. december 13. – Budapest, 1946. szeptember 24.), aki az első világháború éveiben gyalogezred-, illetve dandárparancsnokként szolgált a magyar királyi honvédségben. Katonai teljesítményével kiérdemelte többek között a Katonai Mária Terézia Rend lovagkeresztjét, de nevét mégis inkább a „Székely Különítmény” (később „Székely Hadosztály”) parancsnokaként ismerte meg a szélesebb közvélemény.

Kratochvil Károly katonai pályafutása nem igazán tért el a XIX. század harmadik harmadában a katonai hivatást választóktól. Előmenetele szabályos, különösebb „kiugrásoktól” mentes volt. Ugyanakkor figyelemre méltó, hogy a bécsújhelyi császári és királyi Mária Terézia Katonai Akadémiát (1887–1890), majd később bécsi császári és királyi Hadiiskolát elvégezve (1894–1896) bekerült a Monarchia hadereje elit-jébe, a vezérkari tisztek nem túl nagyszámú „táborába”. Aki annak a testületnek a tagja lett, bizton számíthatott arra, hogy elérheti a tábornoki rendfokozatot. Vezérőrnagy, de akár altábornagy vagy gyalogsági, lovassági tábornok, tábornoszer-nagy is válhat(ott) belőle.

Kratochvil Károly katonai pályafutásának fontos állomása volt az a katonai nevelői beosztás, amelyet az uralkodó – I. Ferenc József császár és király – családjához tartozó József főherceg udvartartásánál töltött be. („Ő Fensége József főherceg úr udvartartásánál, mint nevelésvezető beosztva”.) Ez a beosztás a magasabb parancsnoki karral való találkozás lehetőségét, társadalmi és adott esetben politikai kapcsolatok kiépítését is elősegíthette, amelyek a későbbi életút során akár jól „gyümölcsöztethetők” is

Domonkos László

Kratochvil Károly

Domonkos László és Kratochvil Károly

Domonkos László és Kratochvil Károly

Domonkos László és Kratochvil Károly

Domonkos László és Kratochvil Károly

Domonkos László és Kratochvil Károly

Domonkos László és Kratochvil Károly

Domonkos László és Kratochvil Károly

Domonkos László és Kratochvil Károly

Domonkos László és Kratochvil Károly

Domonkos László és Kratochvil Károly

Domonkos László és Kratochvil Károly

Domonkos László és Kratochvil Károly

Domonkos László és Kratochvil Károly

Domonkos László és Kratochvil Károly

Domonkos László és Kratochvil Károly

Domonkos László és Kratochvil Károly

Domonkos László és Kratochvil Károly

Domonkos László és Kratochvil Károly

Domonkos László és Kratochvil Károly

Domonkos László és Kratochvil Károly

Domonkos László és Kratochvil Károly

Domonkos László és Kratochvil Károly

Domonkos László és Kratochvil Károly

Domonkos László és Kratochvil Károly

Domonkos László és Kratochvil Károly

Domonkos László és Kratochvil Károly

Domonkos László és Kratochvil Károly

Domonkos László és Kratochvil Károly

Domonkos László és Kratochvil Károly

Domonkos László és Kratochvil Károly

Domonkos László és Kratochvil Károly

Domonkos László és Kratochvil Károly

Domonkos László és Kratochvil Károly

Domonkos László és Kratochvil Károly

Domonkos László és Kratochvil Károly

Domonkos László és Kratochvil Károly

Domonkos László és Kratochvil Károly

Domonkos László és Kratochvil Károly

Domonkos László és Kratochvil Károly

Domonkos László és Kratochvil Károly

Domonkos László és Kratochvil Károly

Domonkos László és Kratochvil Károly

Domonkos László és Kratochvil Károly

Domonkos László és Kratochvil Károly

Domonkos László és Kratochvil Károly

Domonkos László és Kratochvil Károly

Domonkos László és Kratochvil Károly

Domonkos László és Kratochvil Károly

Domonkos László és Kratochvil Károly

Domonkos László és Kratochvil Károly

Domonkos László és Kratochvil Károly

Domonkos László és Kratochvil Károly

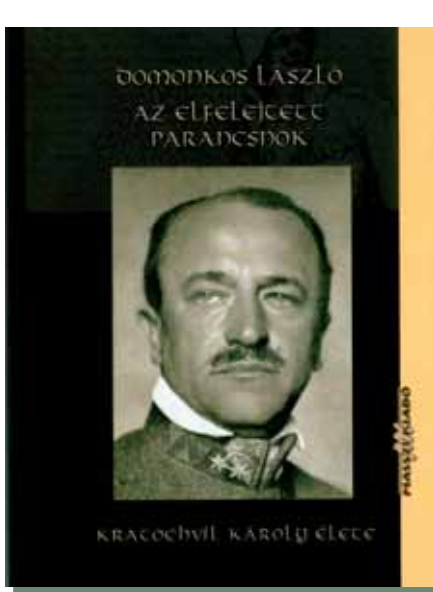
Domonkos László és Kratochvil Károly

Domonkos László és Kratochvil Károly

Domonkos László és Kratochvil Károly

Domonkos László és Kratochvil Károly

Domonkos László és Kratochvil Károly

Monarchia számos katonai vezetőjének tipikus pályafutása. Szolgált a közös haderőben és a honvédségben. Volt vezérkari tiszt és csapatparancsnok, majd a román internálás és börtön (1919–1920) után Magyarországra visszatérve a Nemzeti Hadsereg, illetve a magyar királyi honvédség tábornoka. Parancsnoka volt a debreceni katonai körletnek (később 6. honvéd vegyes dandár) és igazgatója a Hadtörténelmi Múzeumnak.

Utóbbi beosztásra szinte „predesztinálta” a hadtörténelem iránti érdeklődése, a képzőművészetben való jártassága – kitűnően rajzolt és festett. Kratochvil Károly 35 év szolgálati viszony-nal – több mint 40 szolgálati évvel – a háta mögött ötvenöt évesen került nyugállományba, de nem kényszerült tétlenségre. Aktív társadalmi tevékenységet fejtett ki. A Külügyi Társaság elnöki tanácstagja, a Székelyhadosztály Egyesület elnöke, a Magyar Iparművészeti Országos Egye-sület örökös díszelnöke, és még számos egye-sület, szervezet vezetője, tagja volt.

A Székely Hadosztály katonáinak örökös tá-maszaként volt ismert. A területi visszacsatolá-sokat követően nem kevesen lettek tagjai egy-kori beosztottai, alárendeltjei közül a Székely-hadosztály Egyesületnek, amelynek elnökeként következetesen eljárta az ún. zsidótörvények által érintett bajtársai érdekében. Igyekezett számuk-ra „elintézni” a mentesítéseket, a haza érdeké-ben kifejtett működésük alapján.

A második világháború után az „új világ” már csak néhány hónapot jelentett számára: 1946. szeptember 24-én elhunyt.

Erdélyben ma is tisztelettel emlékeznek rá, mint Magyarország e részének egykori védel-mezőjére. Kézdivásárhelyen – igaz, helytelen névírással – szobor állít neki emléket. Lehet, hogy itthon is érdemes lenne méltó módon emlékezni rá, mert Domonkos László könyve az első – hibátlannak ugyan nem nevezhető – kí-sérlet arra, hogy egy olyan katonai vezető portré-ját rajzolja meg, aki hadvezérré ugyan nem vált, de katonaként kiemelkedő teljesítményt nyújtott a „Nagy Háborúban”, és az ország területi ép-ségének megvédésért is fegyvert fogott. A Hon-védelmi Minisztérium Hadtörténeti Intézete és Múzeuma talán méltó helyszíne lehetne az em-lékköltésnek, ahol számos, Kratochvil Károly ka-tonai teljesítményét meg sem közelítő, ott soha nem szolgált katona már emléktáblát kapott. ■

HATÉKONYABB EGYÜTTMŰKÖDÉS FELÉ

Interjú Hakan Syrén vezérezredessel, az EU Katonai Bizottsága elnökével

– Magyarország januárban átveszi az EU-elnökség feladatait. A Katonai Bizottság elnökéként miben látja a saját feladataival és kötelezett-segeivel kapcsolatos kihívásokat?

– Tisztségemet a közös biztonság- és védelempolitika (CSDP) kialakításának nagy erőpró-bát jelentő időszakában vettem át. Az EU napja-inkban sürgős megoldásra váró, illetve stratégiai kihívásokkal néz szembe, s a jelenlegi gazdasági válság előtérbe helyezi mindkét aspektust. Az uniós tagállamok vezérkari főnökei számára világosak az explicit és implicit politikai üzenetek. Többet kell kevesebb eszközzel elérni, ezért a hatékonyságot kell figyelmünk középpontjába állítani. Vagyis: még okosabban kell cseleked-nünk. Az egyes nemzeteken belüli transzformá-ció nem elegendő. A tagállamoknak szorosab-ban kell együttműködniük a többnemzeti műve-letekben, valamint a képességek fejlesztésében, építésében és fenntartásában is. Az európai ve-zérkari főnökök közös felelősséget viselnek e fo-lyamat támogatásáért a Katonai Bizottságban végzett munkájuk során. E folyamatnak végered-ményben a tagállamok aktivitására kell épülnie. Az EU Katonai Bizottságának elsődleges felada-ta katonai tanácsadás a politikai vezetők számá-ra a CSDP támogatása érdekében. Nekem az a szerepem, hogy vezesse és koordináljam a 27 tagállam vezérkari főnökeinek tevékenységét. Ezenkívül én vagyok a kül- és biztonságpolitikai főképviselő katonai tanácsadója is. Céloom, hogy a Katonai Bizottság hatékonyan és kezdeménye-ző módon legyen képes támogatni és előmozdí-tani a CSDP-t. Ehhez elengedhetetlenül fontos, hogy tevékenységünk átlátható legyen.

– Melyek a következő időszakban az EU Ka-tonai Bizottsága előtt álló főbb prioritások?

– A prioritásokra a hat hónapos elnöksé-gi időszakoknál sokkal nagyobb léptékű per-spektívából kell tekinteni. A Lisszaboni Szerző-déssel és a CSDP-nek a Tanács által megha-tározott céljaival összhangban, a tagállamok ve-zérkari főnökei tavaly májusban kijelölték azt az öt stratégiai prioritást, amelyek a Katonai Bizott-ság munkáját az előttünk álló években, így a kö-vetkező hat hónapban is vezérelni fogják. Ezek közül a legfontosabb a jelenleg folyó műve-letek és missziók támogatása. A további kiemelt cél az átfogó megközelítés, a képességfejlesz-tés, a Lisszaboni Szerződés végrehajtása, illetve a stratégiai partnerség továbbfejlesztése. Már több mint egy év telt el a Lisszaboni Szerződés

életbe lépése óta, ám a katonai téren gyakorolt hatását még mindig nem lehet részleteiben fel-mérni. Előttünk áll még egy sor lényeges politikai döntés, mielőtt teljes mértékben felmérhetjük a katonai következményeket. Ezeknek két típusát látom. Egyrészt a Lisszaboni Szerződés számos új elemet vezet be, melyek közvetlen jelentőség-gel bírnak katonai téren. Gondolkok itt az állandó strukturált védelmi együttműködésre (PSCD), illetve a kölcsönös segítségnyújtási és a szoli-daritási cikkelyekre. Az együttműködés ezen új formáit a tagállamok fogják konkrét jelentéssel megtölteni, katonai jelentőségüket ezért még túl korai lenne felbecsülni. Másrészt az új szerző-dés egyik általános célja az EU globális szere-pének kibővítéséhez nyújtott támogatás. A stra-tégiai partnerség és az átfogó megközelítés a szerződés két lényegi elemét alkotják. A főkép-viselő/alelnök és az új európai külügyi szolgál-at (EEAS) megerősödő szerepének a CSDP-eszköztár aktívabb felhasználásával kellene jár-nia, beleértve a civil és a katonai eszközök alkal-mazásának eddiginél hatékonyabb koordinálá-sát is. Mindennek jelentős következményei les-nek katonai tevékenységünk vonatkozásában.

– Hogyan értékeli az EU jelenleg folyó ka-tonai műveleteinek és misszióinak hatékonyságát?

– A nemzetközi missziók és műveletek haté-konyaságának felmérése nehéz és komplex fel-adat. A különböző CSDP-missziók politikai cél-jai megvalósításának hatékonysága egészen ki-emelkedő. Jelenlegi két missziónk hatékonyan éri el katonai céljait. Bosznia-Hercegovinában az EUFOR ALTHEA elérte a jelenlegi végrehaj-tó mandátumában foglalt katonai célokat; most egy nem-végrehajtott mandátumra tér át, amely-nek célja, hogy segítse a működőképes nemze-ti biztonsági struktúra kiépítését. Rövid távú har-cászati értelemben véve rendkívül sikeresnek te-kinthetjük a NAVFOR ATALANTA műveletet. Más partnerekkel szoros együttműködésben az EU NAVFOR ATALANTA képes volt arra, hogy ha-tékony védelmet biztosítson az Adeni-öbölben és Afrika szarvánál. Ugyanakkor az ATALANTA illusztrálja a harcászati és a stratégiai cél közti különbséget is. Nyilvánvaló, hogy a tengeri mű-velet önmagában nem nyújt hosszú távú megol-dást a kalózkodás problémájára.

– Hogyan látja az EU-n belül a képességfej-lesztés eddigi eredményeit, illetve jövőjét?

– A 2003-ban indított haderő-fejleszté-si célkitűzések (Headline Goals 2010) folya-mata alapos elemzést nyújtott a rendelkezé-sre álló képességekkel kapcsolatos követelmé-nyeket illetően, és világos prioritásokat hatá-rozott meg a képességihiányok vonatkozásá-ban. Ha ide soroljuk az EU-harccsoport (BG) fejlesztését is, elmondható, hogy e folyamat nagyon konkrét eredményeket produkált. A

képességfejlesztés nagy kihívást jelent az EU számára az elkövetkező években. A 2010-es prioritások nagy része továbbra is releváns marad. Fontos továbbá az is, hogy folyamato-san értékeljük a célokat és a prioritásokat, és hozzáigazítsuk őket a változó követelmények-hez és gazdasági feltételekhez. Európa fegy-veres erői csaknem kivétel nélkül szűkös költ-ségvetési keretek, ambiciózus átalakítási ter-vek és sokat követelő rövid távú művelti ígé-nyek szorításában működnek. Mindez nagyon komoly hatással lehet a jövőbeli képességek-be történő beruházásokra. Az EU Katonai Ta-nácsának napjainkban egyik legfontosabb fel-adata, hogy segítse a tagállamokat e fejlemé-nyek kezelésében. Sokat tehetünk azzal, ha még jobban összehangoljuk haderőstruktúrá-inkat, kutatási, fejlesztési és beszerzési pro-gramjainkat a képességek megosztása és cso-portosítása („pooling and sharing”) valamint specializációja révén. Ki kell használnunk az EU-n belüli együttműködés teljes potenciálját.

– A NATO és az EU közti együttműködés mindkét szervezet számára alapvető fontossá-gú. Mi a véleménye erről a témáról?

– Saját katonai nézőpontomból közelítve a kérdéshez, természetesen el kell ismernem, hogy még mindig politikai tényezők akadályoz-zák meg a teljes intézményes együttműködést. Szeretném azonban kiemelni, hogy egyes alap-vető vonatkozásokban az EU és a NATO köz-ti kapcsolatok napjainkban erősek és pozi-tívak. Mivel a 27 EU-tagállam közül 21 tagja a NATO-nak, nem meglepő, hogy a két szerve-zet biztonságpolitikai céljai párhuzamosak és összhangban vannak. A képességtervezést il-letően szerintem a hatékonyságra és az ered-ményekre kellene koncentrálnunk, miközben az interoperabilitás hídként köti össze tevékenysé-günket.

– Melyek személyes ajánlásai az EU-elnökséget átvévo Magyarország részére?

– Nem az EU Katonai Bizottságának elnö-ke ad ajánlásokat a tagállamoknak, hanem épp fordítva. Magyarország jól felkészült az elnö-k-ség komoly feladataira, és jelentős folyamato-ságot garantál az a tény, hogy a spanyol – bel-ga – magyar trióelnökség koordinálta a közös munkát. A Lisszaboni Szerződés értelmében az egyes elnökségeknek nincs többé hivatalos szerepük a közös biztonság-, kül- és védelem-politika (CSFP és CSDP) terén. A belga elnök-ség tapasztalatai alapján azonban tudjuk, hogy az egymást váltó elnökségek értékes támoga-tó szerepet játszhatnak annak biztosításában, hogy az új intézményi keretek simán és hatéko-nyan működhessenek.

– Vezérezredes úr, köszönöm az interjút.

Eszes Boldizsár